

International Journal of Social Inquiry

Cilt / Volume: 14

Sayı / Issue: 1

Haziran / June 2021

International Journal of Social Inquiry, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yayınlanmaktadır.

International Journal of Social Inquiry is a publication of Bursa Uludağ University Institute of Social Sciences.

International Journal of Social Inquiry Özetlenme, Harmanlanma ve İndekslenme Bilgileri:

International Journal of Social Inquiry is Abstracted, Harvested and Indexed in:

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
VERİ TABANI

DergiPark
AKADEMİK

I N D E X
ISLAMICUS

arastirmax
Scientific Publication Index

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayını olan International Journal of Social Inquiry yılda iki kez yayımlanan ve EBSCO / Academic Search Complete - Academic Search Ultimate, Index Islamicus (sadece İngilizce yayınlanan makaleler), TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, SOBİAD, İdealonline ve Araştırmamax tarafından taranan uluslararası hakemli bir dergidir.

International Journal of Social Inquiry, a publication of Bursa Uludağ University Institute of Social Sciences, is an internationally recognized peer-reviewed journal published twice a year and scanned by EBSCO/Academic Search Complete - Academic Search Ultimate, Index Islamicus (only articles in English), TÜBİTAK-ULAKBİM Social and Human Sciences Database, SOBİAD, İdealonline and Araştırmamax.

Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir. Bursa Uludağ Üniversitesi sorumlu tutulamaz.

The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are reflections of the authors and do not, in any way, represent those of the Bursa Uludağ University.

İletişim / Correspondence

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görükle Kampüsü 16240

Nilüfer / Bursa / TÜRKİYE

Tel: +90 224 2942420 Fax: 0224 2942434

Web: <http://www.uludag.edu.tr/sbedergi>

E-posta: sbedergi@uludag.edu.tr

Dizgi-Baskı/ Printed by

Bursa Uludağ Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü

Bursa-2021

Telefon: (224) 294 05 30 - 294 05 32

Belgegeçer: (224) 294 05 31

E-posta: basimevi@uludag.edu.tr

© Bursa Uludağ Üniversitesi Yayınları © Bursa Uludağ University Press

Her hakkı saklıdır. All rights reserved.

ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİ
INTERNATIONAL PEER REVIEWED JOURNAL

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL INQUIRY
CİLT - VOLUME: 14 • SAYI - ISSUE: 1 • HAZİRAN - JUNE 2021
e-ISSN: 1307-9999

Bursa Uludağ Üniversitesi Adına Sahibi
Owner on behalf of Bursa Uludağ University
Prof. Dr. A. Saim KILAVUZ

İmtiyaz Sahibi / Owner
Prof. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT

Editör / Editor
Prof. Dr. Barış ÖZDAL

Editör Yardımcıları / Assistant Editors
Prof. Dr. Derya ŞAHİN

Yayın Kurulu / Editorial Board
Doç. Dr. Şenol BAŞTÜRK
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
Doç. Dr. Çiğdem AYDIN KOYUNCU

Yayın Koordinatörü / Publication Coordinator
Araş. Gör. Dr. Samet YILMAZ
Araş. Gör. Serap ALA ÇELİK
Araş. Gör. Nur Deniz ÜNSAL

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD*

- Prof. Dr. Oktay AHMED:** SS. Cyril& Methodius University in Skopje/MK
Doç. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR: Sakarya Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Serpil AYTAÇ: Fenerbahçe Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Veysel BOZKURT: İstanbul Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Mehmet GENÇ: Işık Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN: Ege Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Carole HILLANBRAND: University of Edinburg/UK
Prof. Dr. Çiğdem İYÇİL: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Eric M. JAMELSKE: University of Wisconsin-Eau Claire/USA
Prof. Dr. Şenol KANTARCI: Akdeniz Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Faruk KARACA: Atatürk Üniversitesi/TR
Prof. Dr. R. Kutay KARACA: Nişantaşı Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Ulvi KESER: Girne Amerikan Üniversitesi/KKTC
Prof. Dr. Klara KUZMOVA: Trnava University/SK
Prof. Dr. Yahya MICHOT: Hartford Seminary/USA
Prof. Dr. İrina NEVSKAYA: Goethe Universität/DE
Prof. Dr. Jean A. PRATT: University of Wisconsin-Eau Claire/USA
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Intisar A. RABB: Harvard University/USA
Doç. Dr. Sevinç RUINTAN: Bakü Devlet Üniversitesi/AZ
Prof. Dr. Martina SEIFERT: Hamburg University/DE
Prof. Dr. Nazan SUSAM: İstanbul Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Meirambek TASTANOV: The State Kostanoy University/KZ
Prof. Dr. Timothy S. VAUGHAN: University of Wisconsin Eau Claire/USA
Prof. Dr. John WALBRIDGE: Indiana University/USA
Prof. Dr. Asım YAPICI: Çukurova Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ: Hacettepe Üniversitesi/TR
Prof. Dr. İbrahim Mohamed ZEİN: International Islamic University/MY

*Soyisme göre alfabetik sırada / In alphabetical order by family name

BU SAYIDA GÖREV ALAN HAKEMLER / REFEREES FOR THIS ISSUE*

- Dr. Emel ADAMIŞ: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Öner AKGÜL: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Murat Necip ARMAN: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Hakan BOZ: Uşak Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Mehmet Emin ERÇAKAR: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Caner GİRAY: İstanbul Rumeli Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Sevda GÜRSAKAL: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Dr. Öğr. Üyesi Filiz İNANAN: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Ali Özgür KARAGÜLLE: İstanbul Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Vesile Sinem ARIKAN KARGI: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Sezgin KAYA: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Dr. Öğr. Üyesi Uğur KILINÇ: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Erdoğan KOÇ: Bahçeşehir Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Ersan ÖZ: Pamukkale Üniversitesi/TR
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ÖZGENÇ: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Öğr. Üyesi Dr. Gözde ÖZLEM: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Dr. Bircan REÇBER: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Kamuran REÇBER: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Dr. Öğr. Üyesi Atasay ÖZDEMİR: Milli Savunma Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Zekine PÜNDÜK: Balıkesir Üniversitesi/TR
Dr. Öğr. Üyesi Ersin Nail SAĞDIÇ: Dumlupınar Üniversitesi/TR
Doç. Dr. Ufuk SELEN: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN: Bursa Uludağ Üniversitesi/TR
Prof. Dr. Senay YÜRÜR: Yalova Üniversitesi/TR

*Soyisme göre alfabetik sırada / In alphabetical order by family name

Makale İstatistikleri/Article Statistics				
Cilt-Sayı/ Volume-Issue	Gelen - Received	Reddedilen - Rejected	Düzeltilme Alan - Corrected	Kabul Edilen - Accepted
Cilt/Volume 12 Sayı/Issue 2	30	14	14	16
Cilt/Volume 13 Sayı/Issue 1	23	10	10	13
Cilt/Volume 13 Sayı/Issue 2	22	8	11	14
Cilt/Volume 14 Sayı/Issue 1	18	7	10	11

EDİTÖR'DEN

2021 yılında International Journal of Social Inquiry'nin Cilt: 14, Sayı: 1'i çıkarmanın haklı heyecanını yaşıyoruz.

Değerli okuyucular bildiğiniz üzere Sosyal Bilimler alanında köklü bir geçmişe sahip olan dergimizi yeni bir ekip ve dinamizm ile yeniden çıkarmaya başladık. Birinci sayımızda temel amacımız dergimizi periyodik bir biçimde çıkarmak ve hızla önemli akademik veri tabanlarında taranmasını sağlamaktı. Bu bağlamda dergimiz ilk sayıdan itibaren birçok bilim insanının yanı sıra önemli akademik veri tabanlarının da dikkatini çekmiş olup, bu kurumlar ile dergimizin izlenme süreçleri başlamıştır.

Bu durumun en büyük göstergesi ise hiç şüphesiz dergimizin TÜBİTAK ULAKBİM'de taranıyor olması ve dergimize bu sayıda yayımlanması için yirmi yedi aday makalenin gönderilmiş olmasıdır. İlgili makaleler titiz bir değerlendirme sonucunda derginin bu sayısına kabul edilmiş ve okuyuculara sunulmuştur. TÜBİTAK ULAKBİM'in tavsiyesi üzerine de dergimizin adı ISSN'ye kayıtlı olduğu şekliyle International Journal of Social Inquiry olarak kullanılmaya başlanmıştır.

International Journal of Social Inquiry'nin Cilt: 14, Sayı: 1'de ilgiyle okuyacağınız toplam on bir bulunmaktadır. Makale, gönderen değerli bilim insanlarına, makale inceleme aşamasında desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hakem heyetine, dergi yayın ve danışma kurulu üyelerine, yazı kuruluna ve emeği geçen herkese şahsım ve ekibim adına teşekkür ederim.

Bir sonraki sayıda buluşmak umuduyla...

Prof. Dr. Barış ÖZDAL

EDITOR'S NOTE

We are excited to release International Journal of Social Inquiry, Volume: 14 Issue: 1, in 2021.

Dear Readers,

We have begun to recreate our Journal with a new team and dynamism, which has a long history in the field of Social Sciences. Our main objective in the first issue was to publish the Journal periodically, and to be rapidly indexed in important academic databases. Therefore, the Journal has attracted attention of many scholars as well as important academic databases.

The Journal is now indexed by TÜBİTAK ULAKBİM. The most important indicator of this situation is undoubtedly the fact that twenty-seven candidate-articles have been sent to the Journal in this issue. The relevant articles have been accepted to the Journal after meticulous evaluation, and presented to the readers. On the recommendation of TÜBİTAK ULAKBİM, we start to use the name of our journal as International Journal of Social Inquiry as it is registered in ISSN.

There are eleven articles in the International Journal of Social Inquiry, Volume: 14 Issue: 1. I would like to thank contributing scholars and researchers, reviewers who always supported us, Editorial and Advisory Boards, and all contributors in the name of my team.

Best regards in the hopes of meeting next issue.

Prof. Dr. Barış ÖZDAL

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den.....	x
Editor's Note	xi
İçindekiler-Contents	xii

Araştırma Makaleleri

Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu Üzerindeki Etkileri <i>The Effect of Social Norms and Distributive Fairness on Tax Compliance</i> Zuhal AKBELEN, Nuran BAYRAM ARLI, Reyhan LEBA, Mine AYDEMİR.....	1
Mali Düşünce Sisteminde Yoksulluk Kavramına Bakış ve Yoksulluğun Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri <i>The Proposal of the Poverty Concept in the Financial Thought System and the Solution Proposals for the Removal of Poverty</i> Nilay AKBULUT, Mehmet YÜCE	27
Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik, İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme <i>An Evaluation in the Context of the Internet of Things, Security and Privacy, Human Rights</i> Bora AKİNCE	53
Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Kaygılarının Belirlenmesi <i>Identifying the Concerns of Candidate Teachers Regarding Teaching Profession</i> Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ	81
Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının Finansal Performans Sıralaması <i>Financial Performance Ranking of Turkish Participation Banks by Entropy and Mairca Method</i> Selahattin BEKTAŞ.....	113
Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale <i>Başkale'ye Bağlı Kesendere Köyü'ndeki Tandır Evleri</i> Hasan BUĞRUL	145
European Union Budget and Green Energy: Perception, Action and Challenges <i>Avrupa Birliği Bütçesi ve Yeşil Enerji: Algı, Eylem ve Zorluklar</i> Çağdaş CENGİZ, Erdi KUTLU	171

Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Çalışma <i>A Study Aimed at Understanding the Relationship between Prestige, Board of Directors and Identification</i> Benan GÖK, B. Aydem ÇİFTÇİOĞLU.....	199
Information, Media and Technology Skills of Sport Sciences Students <i>Spor Bilimleri Öğrencilerinin Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri</i> Esin HAZAR, Burhan ÖZKURT.....	231
Vergilerin Demokrasi Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği <i>The Effect of Taxes on Democracy: The Case of OECD Countries</i> Çağlayan TABAR, Göksel KARAŞ.....	255
İşyeri Tasarımının İş Tatmini ve Algılanan Verimlilik Üzerindeki Etkisinin Ölçümü: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma <i>Measuring the Influence of Workplace Design on Job Satisfaction and Perceived Productivity: A Research on University Employees</i> Dilek TAŞKIN, Çağatan TAŞKIN.....	277
Düzeltilme / Correction (13/2)	
Bulanık Mantık ve Kontrol Sistemlerinin Bireysel Kredilendirmelerin Nihai Karar Aşamasında Kullanımı <i>The Use of Fuzzy Logic and Control Systems in the Final Step of Consumer Lending Decisions</i> Gülcan PETRİÇLİ, Gül GÖKAY EMEL.....	295
Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları / Author Guide and Writing Standarts.....	297
Eski Sayılar / Old Issues.....	309

**SOSYAL NORMLAR VE DAĞITIM ADALETİ ALGISININ
VERGİ UYUMU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Zuhal AKBELEN*, *Nuran BAYRAM ARLI***,
Reyhan LEBA***, *Mine AYDEMİR*****

Makale Geliş Tarihi-Received: 04.05.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 15.11.2020
DOI: 10.37093/ijisi.950440

ÖZ

Bugün ülke ekonomilerine bakıldığında, küçük ve orta ölçekli işletmelerin, tüm işletmelerin yaklaşık %95-99'unu oluşturduğu ve yatırım, ihracat ve istihdam açısından ülke ekonomilerindeki paylarının sürekli arttığı görülmektedir. Bu da onları vergi uyumu açısından önemli bir grup haline getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, vergi uyum niyetinin, sosyal normlar ve dağıtım adaleti tarafından nasıl etkilendiğinin küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından incelenmesidir. Çalışmada vergi uyum niyetini, sosyal normları ve dağıtım adaletini ölçmek için üç farklı ölçek kullanılmıştır. Yapısal eşitlik

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Bursa/Türkiye. zyildirim@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3745-4677>.

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Bursa/Türkiye. nuranb@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5492-184X>.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Bursa/Türkiye. reyhan@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9992-9666>.

**** Araş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Bursa/Türkiye. mineaydemir@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3276-8148>.

modeli oluşturulduktan sonra tahmin edilmiştir. Tahmin edilen model sonucunda, vergi uyum niyetinin, dağıtım adaleti ve sosyal normlar tarafından etkilendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Dağıtım adaleti doğrudan ve pozitif olarak vergi uyum niyetini etkilemektedir. Kişisel normlar, vergi uyumunu pozitif ve anlamlı şekilde etkilemektedir. Subjektif normların dağıtım adaleti üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır ve aynı zamanda dağıtım adaleti yoluyla vergi uyum niyeti üzerindeki dolaylı etkileri de söz konusudur. Tahmin edilen modelin bulgularına göre, vergi uyum niyeti hem sosyal normlardan hem de dağıtım adaletinden anlamlı ve pozitif bir şekilde etkilenmektedir. Bu sonuç vergi uyum niyetini ortaya koymak için sosyal normların ve dağıtım adaletinin önemini göstermektedir.

2

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Anahtar Kelimeler: Vergi Uyum Niyeti, Sosyal Normlar, Subjektif Normlar, Dağıtım Adaleti, Ceza Adaleti.

**THE EFFECT OF SOCIAL NORMS AND DISTRIBUTIVE
FAIRNESS ON TAX COMPLIANCE**

ABSTRACT

When we look at the countries' economies today, small and medium-sized enterprises constitute approximately 95-99% of the enterprises, and their share in countries' economies in terms of investment, export, and employment is constantly increasing. This makes them an important group in terms of tax compliance. The purpose of this study is to identify the effect of the social norms and perception of distributive fairness in small and medium-sized enterprises in Bursa on tax compliance. Three different scales were used to measure tax compliance intention, social norms, and distributive fairness in the study. As a result of the estimated model, it was revealed that the tax compliance intention was affected by distributive fairness and social norms. Distributive fairness directly and positively affects tax compliance intention. Personal norms affected tax compliance significantly and positively. Subjective norms have a significant and positive effect on distributive fairness and at the same time, they reveal their indirect effect on the intention of tax compliance through distributive fairness. According to the findings, the tax compliance intention is significantly and positively affected by both social norms and distributive fairness. This indicates the importance of social norms and distributive fairness to reveal the intention of tax compliance.

Keywords: Tax Compliance Intention, Social Norms, Subjective Norms, Distributive Fairness, Retributive Fairness.

GİRİŞ

Bir İngiliz atasözüne göre dünyada ölüm ve vergi olmak üzere kaçınılmaz iki gerçek vardır. Buna karşın başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere birçok ülkede filli olarak tahsil edilen vergi miktarı ile potansiyel olarak tahsil edilebilecek vergi miktarı arasında önemli bir açık söz konusudur. Dünya çapında vergi kaçağı sonucunda tahsil edilemeyen vergi gelirlerinin 3,1 trilyon Amerikan dolarının üzerinde olduğu tahmin edilmekte ve bu rakam dünya gayri safi yurt içi hasılasının yaklaşık % 5'ni oluşturmaktadır (Marandu vd., 2015: 207). Bu durum vergiye ilişkin ödevlerini yerine getirmeyen mükelleflerin var olduğunu göstermektedir.

4

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Mükelleflerin vergiye uyum/uyumsuzluklarını belirleyen faktörlerin saptanması, vergiye uyumu kolaylaştıracak veya vergiye uyumsuzluğu ortadan kaldırmaya yönelik stratejilerin belirlenmesi açısından önemlidir. Yürürlükteki kanun, yönetmelik ve mahkeme kararlarına uygun şekilde bütün gelirlerin bildirilmesi, vergi beyannamelerinin ve vergilerin zamanında ödenmesi olarak tanımlanan vergi uyumuna (Alm, 1991: 545) ve vergi beyannamelerinin doldurulması sırasında yasalara ve yasal düzenlemelere uygun davranılmaması şeklinde tanımlanan vergi uyumsuzluğuna (Saad, 2012a: 345) etki eden çeşitli faktörler vardır. Vergiye uyum/uyumsuzluk sadece vergi denetimi, vergi cezaları ve vergi oranı gibi faktörler tarafından belirlenemez. Vergiye uyum/uyumsuzluğu belirleyen sosyal normlar ve vergilemede adalet algısı gibi faktörler de söz konusudur.

Bu çalışmada vergi uyum niyetinin sosyal normlar ve dağıtım adaleti tarafından nasıl etkilendiğinin araştırılması amaçlanmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin vergi uyumunun, devletlerin ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyduğu vergi gelirleri üzerinde önemli etkisi vardır. Uluslararası literatürde genellikle bireysel açıdan vergiye uyumu belirleyen faktörler incelenmekte küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Kamleitner vd., 2012: 331). Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde sosyal normlar ve vergilemede adalet algısının vergi uyumu üzerinde etkisi üzerinde çok az yayın bulunmaktadır. Bu nedenlerle çalışma ile literatüre katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

1. TEORİK ÇERÇEVE VE LİTERATÜR İNCELEMESİ

18.yüzyılın sonlarında Adam Smith iyi bir vergi sisteminin temel özelliklerini etkinlik, basitlik ve adalet olarak belirlemiştir. Etkinlik ve basitlik ölçülebilir, oysa adalet algısı topluma, yere zamana ve kişilerin deneyimlerine göre değişiklik gösteren subjektif bir kavramdır (Hodgson, 2010: 87). Çünkü adalet kavramı farklı insanlar için farklı şeyler ifade eder. Örneğin, vergi mükelleflerinin her biri vergi sisteminin adaletini vergi yüküne, kamu hizmetlerinden elde ettiği faydaya ve vergiden kaçınma/kaçırma fırsatlarına göre değerlendirir (Fufa, 2017: 1). Adalet algısı kişilerin davranışlarını güçlü bir şekilde etkilediğinden, mükelleflerin vergiye yönelik adalet algılarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Mükellefler eğer vergi sistemini adaletsiz olarak algıarlarsa vergi kaçacağı ve agresif vergiden kaçınma işlemlerini meşrulaştırırlar (Viljoen, 2017: 15). Diğer bir ifadeyle mükelleflerin vergilemeye ilişkin adalet algıları vergiye uyumlarını etkiler. Amprik çalışmalar (Hao vd., 2013; Alm, Gomez, 2008; Richardson, 2006; Fadjar, 2012) mükelleflerin vergilemede adalet algısı ile vergi uyumu arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sosyal psikoloji literatüründe genel olarak vergisel açıdan adalet, dağıtım adaleti ve prosedürel adalet olmak üzere iki boyutlu olarak ele alınmaktadır (Kirchler, 2007; Wenzel, 2003; Werboon, Goslinga, 2009). Bunların içinde en fazla dikkat çeken dağıtım adaleti algısıdır.

1.1. Dağıtım Adaleti Algısı ve Vergi Uyumu

Dağıtım adaleti algısı vergi yükünün vatandaşlar arasındaki dağıtımını, kişinin vergi yükünü kendisi ile benzer durumdaki kişiler bakımından karşılaştırmasını ve vergi ödemekten dolayı katılan maliyet ile kamusal mal ve hizmetler arasındaki ilişkiyi ifade eder (Niesiołowska, Kołodziej, 2017: 247). Dağıtım adaleti algısı prosedürel adalet algısı ile birlikte vergi idaresinin güvenilirliğini ve mükelleflerin vergiye uyumlarını önemli ölçüde etkiler (Kirchler, Hoelzl, Wahl, 2008: 219) Dağıtım adaleti algısı bireyler, gruplar ya da bir bütün olarak toplum açısından ele alınabilir (Wenzel, 2003: 47- 48). Dağıtım adaleti algısının yatay adalet, dikey adalet, genel adalet, değişim adaleti, kişisel adalet ve ceza adaleti olarak altı boyutu vardır. Yatay adalet ihtiyaçları ihmal etmeksizin, aynı gelir ve sermayeye sahip olanların aynı vergiyi ödemesini ifade eder. Burada vergi yükü

gelirin kaynağından ziyade gelirin toplamına bağlı olmalıdır Diğer bir ifadeyle bütün kaynaklardan elde edilen aynı ve nakdi gelirler aynı oranda vergilendirilmelidir. Dikey adalet ise, farklı ekonomik durumda olanların farklı şekilde vergilendirilmesini ifade eder. Bu yüksek gelir elde eden mükelleflerin düşük gelir elde edenlere nazaran daha fazla vergi ödemesini yani artan oranlılığı ifade eder (Gordon, Wen, 2017: 6). Ancak günümüzde başta Doğu Avrupa ve Orta Asya'da düz oranlı vergilerin uygulanmaya başlanması dağıtım adaleti açısından dikey adaletten çok yatay adaletin daha fazla önem kazanmasına neden olmuştur (Renata, Perić, 2012: 823). Ayrıca yatay adalet dikey adaletle nazaran daha kolay anlaşılabilir ve ulaşılabilir bir adalet boyutudur (Green, 1993: 90). Değişim adaleti ise devlet ile mükellefler arasında maliyetlerin ve faydaların değişimini ifade eder. Vergi adaletinin bu boyutu, mükelleflerin devletten sağladıkları faydanın katkılarına oranla eşit olması halinde, gelir vergisi sisteminin adil olduğu algısına sahip olacağını öngörmektedir (Saad, 2012b: 91). Değişim adaleti algısını güçlendirmenin ve böylece gönüllü vergi uyumunu arttırmanın olası yöntemlerinden biri ise; mükelleflere vergiler, kamu harcamaları ve üretilen kamusal mal ve hizmetlere ilişkin bilgilendirici kampanyaların düzenlenmesidir (Leder vd., 2010: 273). Genel adalet ise mükelleflere göre; genel olarak tüm vergi sistemi özel olarak ise gelir vergisi açısından vergi yükünün nasıl dağıtıldığını ve vergi tabanının genişliğini ifade eder (Benk vd., 2012: 115). Kişisel adalet ise; mükellefin az ya da çok kendi koşullarına benzer koşuldaki mükelleflere göre vergiye yaptığı katkı ile diğer mükelleflerin katkılarına ilişkin algısını ifade eder (Willojen, 2017: 20).

Dağıtım adaleti algısı aynı zamanda cezaların adil dağıtımını da içerir. Ceza adaleti algısı literatürde en az dikkat çeken boyutlardan biri olmasına rağmen vergi idaresinin meşruluğuna ilişkin olduğu için oldukça önemli bir boyuttur. Ceza adaleti konusundaki çalışmalar genelde vergiye ilişkin suçların diğer suçlara nazaran ne kadar ağır bir suç olduğu üzerinde yoğunlaşmış ve bu çalışmalarda vergi suçlarının diğer suçlara nazaran daha hafif bir suç olduğu ve daha az cezalandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Mahangila, Holland, 2015: 119). Ceza adaleti algısı, vergi kanunlarına uyulmadığı zaman uygulanacak yaptırımlara ve vergi denetimlerine ilişkin adalet algısını ifade eder. Aşırı derecede yoğun denetim ve haksız cezalar, ceza adaleti algısını olumsuz yönde etkileyerek vergi idaresine ve genel olarak vergiye karşı olumsuz tutum ve davranışlara yol açar (Kirchler, Wahl, 2008: 219). Vergi kaçağı ya da uyumsuzluğunda yaptırım

Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu Üzerindeki Etkileri

olarak çeşitli cezalar mevcuttur. Uygulanan cezalar işlenen suçla orantılıysa, adil olarak kabul edilir. Ceza adaleti algısı aynı zamanda vergi idaresinin bu tür cezaları vergi kaçığı düzeyi ile orantılı olarak uygulayabilecek konumda olmasını da ifade eder (Tusubira, 2018: 47-49).

Dağıtım adaleti algısı ile vergi uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen literatüre bakıldığında ise, birbirinden oldukça farklı sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum çalışmaların yapıldığı ülkelerdeki mükelleflerin eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyo-ekonomik faktörler ile kullanılan ölçek ve analiz yöntemlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Mukasa (2011) tarafından yapılan çalışmada genel adalet, değişim adaleti ve kişisel adalet ile vergi uyumu arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Wiljoen (2017) tarafından yapılan çalışmada ise genel adalet, kişisel adalet ve değişim adaleti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Mhangile ve Holland (2015) tarafından yapılan çalışmada ceza adaleti ve prosedürel adalet ile vergi uyumu arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Faizal vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada vergi uyumu ile dağıtım adaleti ve ceza adaleti arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Kogler vd. (2013) ceza adaletinin ve prosedürel adaletin güven aracılığıyla vergi uyumuyla ilişkili olduğunu belirlemiştir. Mustapha (2010) genel adalet ve kişisel adaletin vergi uyumuyla negatif; değişim adaletinin ise pozitif ilişkisi olduğunu göstermiştir.

1.2. Sosyal Normlar ve Vergi Uyumu

Sosyal normlar bir grup ya da toplumda yasaların gücü olmadan sosyal davranışları yönlendiren veya kısıtlayan kurallar ve davranışlar olarak tanımlanır (Cialdini, Trost, 1998: 152). Sosyal normların temel özelliği hangi davranışların doğru ya da yanlış olarak kabul edildiğini belirten, resmi olmayan veya sosyal olarak tanımlanmış kurallar olmasıdır. Bu kurallar bir grup ya da toplum içerisinde geliştirilen çıkarılara, değerlere ve tutumlara dayanır. Sosyal normlar bir yaptırım sistemi tarafından desteklenir. Yaptırımlar sosyal normlar ihlal edildiği zaman grup ya da toplum tarafından uygulanan cezalardır (Nabewesi, 2006: 11).

Genel olarak sosyal normlar, bireylerin davranışlarını bir grup ya da toplum içerisinde kendilerini özdeşleştirme derecelerine bağlı olarak yönlendirir (Christensen, 2003: 1295). Bireyler normları içselleştirerek davranış standardına veya kurala dönüştürürler. Sosyal normların içselleştirilmesi bireylerin, bu normlara uymadıkları takdirde utanç ve itibar kaybı gibi duygular hissetmelerine neden olur (Wenzel, 2007: 33). Sosyal normlar ilk kez Cialdini ve Trost tarafından kişisel, subjektif, uyarıcı ve betimsel normlar olarak sınıflandırılmıştır. Cialdini ve Trost'un ardından Bobek vd. (2007; 2012) tarafından vergiye uyarlanarak sosyal normların vergi üzerindeki etkisi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

8

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Kişisel normlar, bir davranışı tahmin etmeye ya da belirlemeye yönelik psikolojik modellerde temel değişkenlerden bir olarak kabul edilir. Kişisel normlar bir kişinin bir şeyi yapması ya da yapmaması gerektiğine ilişkin köklü inançları ifade eder (OECD, 2012: 20). Diğer bir tanımlamaya göre ise, bireylerin bir davranış hakkındaki inançlarını ahlaki ve etik standartlarını yansıtır (Wenzel, 2004a: 551). Kişisel normlar aynı zamanda egoizm, dürüstlük gibi farklı kişisel özelliklerle de ilgilidir. Kişisel normlar uzun vadeli sosyalleşme süreci sonucunda ortaya çıkmış ve kökleşmiş temel değerlerdir. Kişisel normlar özellikle bireyin davranışlarının doğrudan gözlemlenemediği durumlarda davranışları etkiler. Çünkü yaptırımların uygulanması ve bedavacılık sorunu nedeniyle sosyal normlar bu durumda daha az etkilidir (Komhauser, 2007: 147). Literatürde vergi kaçırmanın ya da vergiye uyumun büyük ölçüde kişisel normlar tarafından belirlendiği ileri sürülmektedir. Eğer bireyin kişisel normları ya da değerleri vergi yasaları ile uyum içindeyse vergiye gönüllü uyum sağlayacaktır. Ancak birey vergi ahlaki yüksek dürüst mükellef olsa da vergi idaresinin vergi gelirlerini etkin bir şekilde kullanılmadığını ya da vergi kaçırmanın yaygın olduğunu düşünürse, vergi kaçırma meşru olarak görebilir. Ayrıca kişi vergi kaçırma önemsiz bir suç olarak algılsa vergi kaçırarak kişisel vergi normunu ihlal etmediğini düşünecektir (Anyongyeire, 2011: 42-43).

Subjektif normlar, sosyolojik bir unsur olarak vergi literatürünün yanı sıra, diğer iktisat, tüketici sosyolojisi ve muhasebe literatüründe sosyal norm ve akran etkisi olarak bilinir ve dönüşümlü olarak kullanılır (Mohamed, 2016: 89). Subjektif normlar, bir davranışın yapıp yapılmaması konusunda eş, aile yakınları, yakın arkadaşlar ve iş arkadaşları gibi referans grupların uyguladığı sosyal baskı algısını

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

ifade eder. Diğer bir ifadeyle bireylerin üzerinde üçüncü grupların baskısı olarak da tanımlanabilir (Ajzen, 1991: 458). Subjektif normların amacı sosyal ilişkilerin kurulup sürdürülmesidir. Subjektif normların uyarıcı ve betimleyici olmak üzere iki temel özelliği vardır. Uyarıcı özellik, bireyin kendisi için önemli referanslarının belli davranışları yürütüp yürütmemesi hakkında ne düşündüklerine ilişkin algısını ifade eder. Betimsel özellik ise, bireyin önemli referanslarının bu tür davranışları yürütüp yürütmeyeceğine ilişkin algısıdır (Saad, 2011: 58). Vergisel bağlamda önemli referans gruplarının bireylerin vergiye uyum ya da uyumsuzluk kararları üzerinde önemli etkisi vardır. Bir kişinin sosyal olarak kabul edilebilir bir davranış olarak, çevresindeki yakın diğer kişilerin vergisini ödediğini görmesi onu da vergisini ödemeye teşvik edecektir. Eğer kabul edilebilir davranış vergi uyumsuzluğu ise, birey ya da grup vergi kaçırma eğiliminde olacaktır. Bu şekilde vergi uyum davranışı subjektif normların sonucu olacaktır (Tusubira, 2018: 89).

Betimsel normlar, davranışların ahlaki olup olmadığına bakılmaksızın bireylerin belli durumlarda gerçekte nasıl davrandıklarının gözlemlenmesi sonucunda oluşan standartlardır (Bobek, vd., 2013: 452). Bireyler yeni ya da belirsiz bir durumla karşı karşıya kaldıklarında doğru karar verebilmek için başkalarının davranışlarını gözlemler. Betimsel normlar hangi davranışın doğru olduğu konusunda bireye bilgi verir (Cialdini, 2007: 264). Vergisel bağlamda mükellef, vergi kaçığının yaygın olmadığını ve mükelleflerin çoğunun vergiye uyum sağladığını düşünürse vergiye uyumu artacaktır (Walsh, 2012: 455).

Uyarıcı normlar, davranışlara ilişkin genel toplumsal beklentilerdir. Bu norma uyum, sosyal ödüllere ulaşmanın bir yolu olarak sosyal ilişkiler kurma ihtiyacından doğar. Özellikle ne yapılması gerektiğini belirttikleri için grubun ahlak kurallarıdır. Vergisel bağlamda uyarıcı normlar, vergi mükelleflerine belirsiz ya da yeni durumlarda doğru karar vermeleri için rehberlik edecektir (Bobek vd., 2015: 42).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, betimsel ve uyarıcı normlar farklı veya belirsiz durumlarda etkilidir. Yani her iki norm birlikte oluşur, ancak farklı durumlarda farklı etkiler yarattıkları için aralarında ayırım yapılması gerekir. Örneğin bir vergi mükellefi hem vergi ödemenin doğru bir davranış olduğunu (uyarıcı norm) hem de vergi kaçırmanın yaygın bir davranış olduğunu (betimsel norm) aynı

zamanda düşünebilir. Bu durumda mükellef vergi ödemenin doğru bir davranış olduğunu düşünmesine rağmen çoğu bireyin yaptıklarına bağlı olarak vergi kaçırabilir (Tusubira, 2018: 66).

Yapılan araştırmalar, sosyal normlar ile vergi uyumu arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bobek, vd. (2007) subjektif ve kişisel normların vergi uyum davranışı üzerinde pozitif etkisinin olduğunu bulmuştur. Yine Bobek ve Hatfield (2003) subjektif normun vergiye uyum davranışı üzerinde önemli ve pozitif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Saad (2009) subjektif normun bir kişinin vergi uyum niyetini belirlemede önemli rol oynadığını belirtmiştir. Hunt ve Iyer (2018) kişisel normlar ile gelir beyanı arasında pozitif ilişki bulmuştur. Nurwanah vd. (2018) subjektif normlar ile vergi uyum niyeti arasında pozitif ilişki belirlemiştir. Wenzel (2004b) kişisel normların vergi uyumunun önemli bir belirleyicisi olduğunu bulmuştur. Buna karşın, Trivedi, Shehata and Mestelman (2005) subjektif normların vergi uyum davranışı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Murphy (2007) ise kişisel normların ve prosedürel adaletin vergi uyum davranışı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu belirlemiştir. Bu bilgiler özellikle subjektif normlar ile kişisel normların diğer bir deyişle referans grubun vergi uyumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Veriler Bursa şehrindeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin birinci ve ikinci kademe yöneticileri ile görüşülerek elde edilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılan araştırmada katılımcılar ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucu toplam 320 eksiksiz ve hatasız anket toplanmış ve çalışma bu örneklem üzerinden gerçekleştirilmiştir.

2.2. Ölçüm Araçları

Çalışmada, vergi uyum niyeti, sosyal normlar ve dağıtım adaleti olmak üzere üç farklı yapı ölçekler yardımıyla ölçülmüştür.

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumunu
Üzerindeki Etkileri*

Yapılan çalışmalarda vergi uyum niyeti kavramını ölçmek için senaryolardan yararlanılmış ve oluşturulan senaryoya ilişkin sorular sorulmuştur. Bu çalışmada da, vergi uyum niyetini ölçmek için bir senaryo kullanılmıştır. Kullanılan senaryo şu şekilde kurgulanmıştır: “Bir ticaret erbabı, sahibi olduğu dairesini aylık 600 TL’ye bir aileye kiraya vermesine rağmen, kira kontratını 400 TL olarak yapmıştır. Böylece hem daha az gelir beyan etmiş, hem de kira gelirlerini banka aracılığı ile tahsil etmekten kurtulmuştur.” Bu senaryoya ilişkin sorular çeşitli çalışmalar incelenerek (Bobek, 2007; Gillian ve Richardson, 2005; Smart, 2012; Jimenez, 2013) derlenmiştir. Oluşturulan sorulardan biri: “Benzer durumda olsam ben de kira gelirimini aynı şekilde beyan ederim” şeklindedir. Toplam 11 soru ile bu vergi senaryosu çerçevesinde vergi uyum niyeti ölçülmeye çalışılmıştır. Bu ölçekten elde edilen yüksek puanlar vergi uyum niyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek beşli likert olarak kullanılmıştır ve alt boyutu bulunmayan ölçeğin güvenilirlik katsayısı olarak hesaplanan Cronbach’s Alfa değeri 0.90 olarak elde edilmiştir (Bayram vd., 2017).

Sosyal normlar Cialdini ve Trost (1998) tarafından uyarıcı normlar, betimleyici normlar, subjektif normlar ve kişisel normlar olarak dört farklı boyut şeklinde ortaya konmuştur. Bu dört boyutlu yapı faktör analizi ile incelendiğinde maddelerin bu boyutlarda başarılı şekilde toplandığı görülmüştür (Bobek vd., 2013). Bu çalışmada Jimenez (2013) ve Smart (2012)’in çalışmalarında kullanılan kişisel normlar için 6 madde, uyarıcı normlar için 4 madde, betimsel normlar için 5 madde ve subjektif normlar için 6 madde olmak üzere toplam 21 sorudan oluşan ve maddeleri beşli likert ile ölçülen bir ölçek kullanılmıştır. Yüksek puanlar tüm alt boyutlarda yüksek uyarıcı, subjektif, betimsel ve kişisel normları göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen Cronbach’s Alfa değerleri; uyarıcı normlar için 0.75, betimsel normlar için 0.73, subjektif normlar için 0.83 ve kişisel normlar için 0.80 olarak elde edilmiştir (Bayram vd., 2017).

Dağıtım adaleti ilişkin ölçek Gerbing (1988) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçeğin beş alt boyutu bulunmaktadır. Christensen vd. (1994) yaptıkları çalışmada, Gerbing (1988) ile aynı alt boyutları elde etmişlerdir. Benzer şekilde Richardson (2005) ile Gilligan ve Richardson (2005) çalışmalarında bu yapıyı kullanmışlardır (Azmi, Perumal, 2008: 12). Topal (2011) çalışmasında, Gerbing (1988) ile Gilligan ve Richardson (2005)’in araştırmalarında kullanmış oldukları

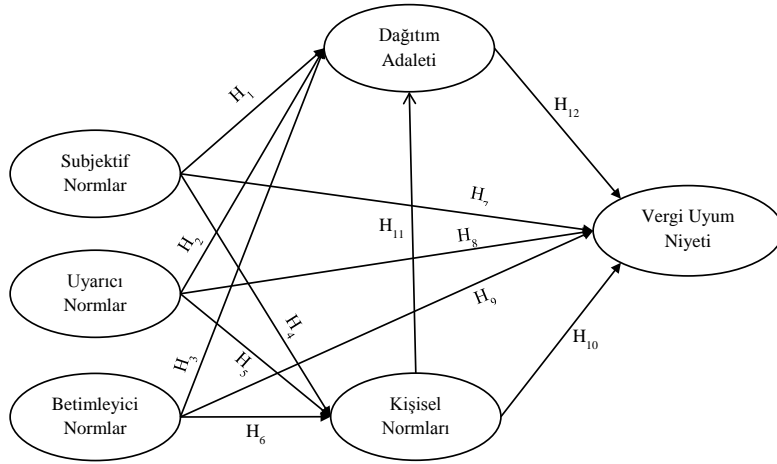
adaleti algısı ölçeklerinde yer alan soruları kullanmış, Türkçe'ye uyarlamış ve geçerlik güvenilirlik testlerini yaparak, altı boyut olarak ortaya koymuştur. Türkiye'deki vergi uzmanlarına uyguladıkları çalışmada adalet algısını altı alt boyut olan bir yapı olarak bulmuşlardır. Bu çalışmada da dağıtım adaleti algısı ölçeği altı boyutlu olarak kullanılmıştır (genel adalet, değişim adaleti, yatay adalet, dikey adalet, ceza adaleti ve kişisel adalet). Beşli likert ile ölçülen ölçek için alınan yüksek puanlar her bir boyutta ve toplamda yüksek adalet algısını göstermektedir. Bu çalışmada 21 maddeden oluşan dağıtım adaleti ölçeğinin Cronbach's Alfa değeri 0.92 olarak bulunmuştur.

12

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

2.3. Analiz

Çalışmada vergi uyum niyeti, sosyal normlar ve dağıtım adaleti arasındaki ilişkileri bulmak amacıyla kavramsal bir model oluşturulmuş, ölçeklerin güvenilirlikleri için Cronbach Alfa değerleri hesaplanmış ve oluşturulan model yapısal eşitlik ile tahmin edilmiştir. Oluşturulan kavramsal model ve her bir ok ile gösterilen hipotezler Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Kavramsal Model

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

Kavramsal modele göre sosyal normların dört boyutu ayrı ayrı ele alınarak bunların dağıtım adaleti ve vergi uyum niyeti üzerindeki etkileri modellenmiştir. Aynı zamanda dağıtım adaletinin vergi uyumu üzerindeki etkisi modellenerek toplam on iki hipotez oluşturulmuştur. H₁ hipotezinde subjektif normların dağıtım adaleti üzerindeki etkisi, H₂ hipotezinde uyarıcı normların dağıtım adaleti üzerindeki etkisi, H₃ hipotezinde betimleyici normların dağıtım adaleti üzerindeki etkisi, H₄ hipotezinde subjektif normların kişisel normlar üzerindeki etkisi, H₅ hipotezinde uyarıcı normların kişisel normlar üzerindeki etkisi, H₆ hipotezinde betimleyici normların kişisel normlar üzerindeki etkisi, H₇ hipotezinde subjektif normların vergi uyum niyeti üzerindeki etkisi, H₈ hipotezinde uyarıcı normların vergi uyum niyeti üzerindeki etkisi, H₉ hipotezinde betimleyici normların vergi uyum niyeti üzerindeki etkisi, H₁₀ hipotezinde kişisel normların vergi uyum niyeti üzerindeki etkisi, H₁₁ hipotezinde kişisel normların dağıtım adaleti üzerindeki etkisi ve son olarak H₁₂ hipotezinde dağıtım adaletinin vergi uyum niyeti üzerindeki etkisi araştırılmaktadır.

3. BULGULAR

Tablo 1’de araştırmada kullanılan ölçüm araçlarına ilişkin madde sayıları, ortama ve standart sapma değerleri ile içsel tutarlığı ölçen Cronbach Alfa değerleri yer almaktadır.

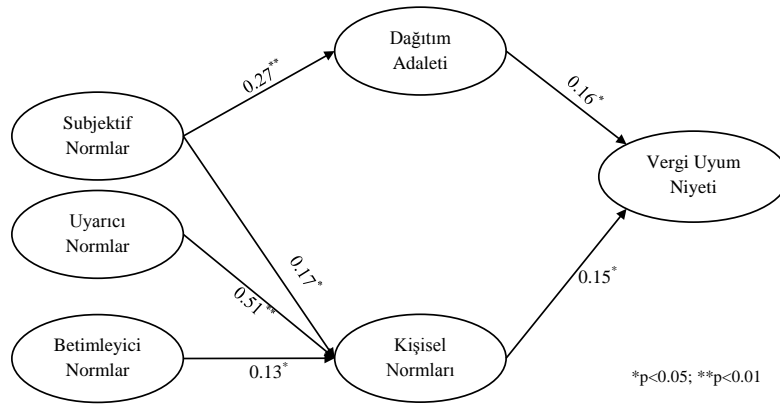
Tablo 1. Ölçeklere İlişkin İstatistikler (N=320)

Ölçekler	Alt boyutlar	Madde	Ortalama	Std S,	C. Alfa
Sosyal Normlar	Kişisel Normlar	6	25.50	2.88	0.80
	Uyarıcı Normlar	4	16.45	1.83	0.75
	Betimsel Normlar	5	17.69	1.96	0.73
	Subjektif Normlar	6	20.18	4.29	0.83
Dağıtım Adaleti	Genel Adalet	6	14.65	4.98	0.89
	Değişim Adaleti	3	7.56	2.47	0.70
	Yatay Adalet	3	7.57	2.90	0.79
	Dikey Adalet	3	8.32	2.73	0.72
	Cezalandırıcı Adalet	4	9.70	3.37	0.73
	Kişisel Adalet	2	4.85	2.12	0.71
Vergi Uyum Niyeti	Vergi Uyum Niyeti	11	45.63	6.24	0.90

14
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tüm ölçekler ve alt boyutları için hesaplanan Cronbach Alfa değerleri 0.70'in üzerinde bulunmuştur. Bu araştırma için ölçeklerin yeterli içsel tutarlılığa sahip oldukları anlamına gelmektedir.

Şekil 2'de tahmin edilen yapısal eşitlik modeli yer almaktadır. Bu modelde yer alan tüm katsayılar standardize edilmiş katsayılardır.

Şekil 2. Yapısal Eşitlik Modeli

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumunu
Üzerindeki Etkileri*

Tahmin edilen modele göre hipotezlerden altısı ($H_1, H_4, H_5, H_6, H_{10}, H_{12}$) desteklenirken diğer altısı ($H_2, H_3, H_7, H_8, H_9, H_{11}$) bu veri setinden elde edilen sonuçlara göre desteklenmemiştir. Modele ilişkin hesaplanan uyum indeks değerleri; $X^2/df=1.834$; $GFI=0.84$; $PGFI=0.73$; $CFI=0.91$; $RMSEA=0.05$; $SRMR=0.07$ olarak bulunmuştur. Uyum indekslerinden X^2/df ve $RMSEA$ indeksleri sırasıyla $0 \leq X^2/df \leq 2$ ve $0 \leq RMSEA \leq 0.05$ aralıklarında yer aldığından modelin iyi uyum gösterdiğini söylenebilir. Hesaplanan diğer indekslerden $PGFI$ ile $SRMR$ indeksleri ise $0.50 \leq PGFI \leq 0.95$ ve $0.05 \leq SRMR \leq 0.10$ aralığında yer aldığından kabul edilebilir uyum gösterdiği söylenebilir (Schermelleh-Engel, vd., 2003; Schumaken, Lomax, 2004; Bayram, 2016). Birden fazla indeks birlikte değerlendirildiğinde bu bulgular model için kabul edilebilir uyum iyiliğine işaret etmektedir.

Tahmin edilen modeldeki standardize yol katsayıları incelendiğinde subjektif ($\beta=0.17$; $p<.05$), uyarıcı ($\beta=0.51$; $p<.01$) ve betimleyici ($\beta=0.13$; $p<.05$) normların kişisel normları pozitif olarak etkilediği ve kişisel normların da vergi uyum niyetini ($\beta=0.15$; $p<.05$) pozitif olarak etkilediği bulunmuştur. Subjektif, uyarıcı ve betimleyici normların vergi uyum niyeti üzerinde direk etkisi anlamlı değilken kişisel normlar üzerinden dolaylı etkisi anlamlıdır. Diğer bir deyişle, kişisel normlar vergi uyum niyetinin açıklanmasında aracılık rolü oynamaktadır.

Sosyal normlardan subjektif normlar ($\beta=0.27$; $p<.01$) dağıtım adaletini anlamlı şekilde pozitif olarak etkilerken diğer sosyal normların dağıtım adaleti üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Vergi uyum niyetinin açıklanmasında subjektif normlar dağıtım adaleti aracılığıyla etkisini göstermektedir. Dağıtım adaletinin ($\beta=0.16$; $p<.05$) vergi uyum niyeti üzerinde direk ve pozitif bir etkisi vardır.

Tahmin edilen yapısal eşitlik modeli ile araştırılan hipotezlerin sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Hipotez Sonuçları

Hipotezler		Desteklenme durumu
Subjektif Normlar → Dağıtım Adaleti	H ₁	Desteklendi
Uyarıcı Normlar → Dağıtım Adaleti	H ₂	Desteklenmedi
Betimleyici Normlar → Dağıtım Adaleti	H ₃	Desteklenmedi
Subjektif Normlar → Kişisel Normlar	H ₄	Desteklendi
Uyarıcı Normlar → Kişisel Normlar	H ₅	Desteklendi
Betimleyici Normlar → Kişisel Normlar	H ₆	Desteklendi
Subjektif Normlar → Vergi Uyum Niyeti	H ₇	Desteklenmedi
Uyarıcı Normlar → Vergi Uyum Niyeti	H ₈	Desteklenmedi
Betimleyici Normlar → Vergi Uyum Niyeti	H ₉	Desteklenmedi
Kişisel Normlar → Vergi Uyum Niyeti	H ₁₀	Desteklendi
Kişisel Normlar → Dağıtım Adaleti	H ₁₁	Desteklenmedi
Dağıtım Adaleti → Vergi Uyum Niyeti	H ₁₂	Desteklendi

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, vergi uyum niyetinin sosyal normlar ve dağıtım adaleti tarafından nasıl etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla vergi uyum niyeti, sosyal normlar ve dağıtım adaleti ölçekler yardımıyla ölçülmüş ve beklentiler doğrultusunda aralarındaki ilişkiler kavramsal olarak modellenmiştir. Tahmin edilen bu model sonucunda vergi uyum niyetinin dağıtım adaleti ve sosyal normlar tarafından etkilendiği ortaya konmuştur. Oluşturulan hipotezlere göre, dağıtım adaleti vergi uyum niyetini direk olarak etkilemekte ve etkisi pozitif olarak gerçekleşmektedir. Bu bulgu Mukasa (2011), Mhangile ve Holland (2015), Kogler vd. (2013) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Sosyal normların vergi uyumu üzerindeki etkileri incelendiğinde, tahmin edilen modele göre kişisel normların vergi uyum niyetini pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Diğer üç sosyal normun (subjektif, uyarıcı, betimleyici) vergi uyum niyeti üzerinde direk etkisi bulunmazken, kişisel normlar aracılığıyla dolaylı etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu üç sosyal norm kişisel normları pozitif

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

olarak etkilemektedir ve en fazla etki uyarıcı normlar tarafından yapılmaktadır. Bobek, vd. (2007), Bobek, Hatfield (2003), Saad (2009) ve Nurwanah vd. (2018) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal normlar ile dağıtım adaleti arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise, subjektif normların dağıtım adaleti üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu ve aynı zamanda vergi uyum niyeti üzerindeki dolaylı etkisini dağıtım adaleti aracılığıyla da ortaya çıkardığını göstermektedir. Nurwanah vd. (2018) ile Bobek, Hatfield (2003) çalışmalarında subjektif normların vergi uyumu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmada ise bu etki direk olarak değil dağıtım adaleti aracılığıyla gerçekleşmiştir. Subjektif normların dağıtım adaleti üzerindeki direk etkisi pozitif olarak bulunmuştur. Diğer sosyal normların (uyarıcı, betimleyici, kişisel) dağıtım adaleti üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Tahmin edilen modelin bulgularına göre, vergi uyum niyeti hem sosyal normlar tarafından hem de dağıtım adaleti tarafından anlamlı ve pozitif şekilde etkilenmektedir. Bu durum vergi uyum niyetinin ortaya konmasında sosyal normların ve dağıtım adaletinin önemini göstermektedir.

Eğer bir vergi sistemi adil olarak algılanırsa, vergi kaçırmaya yönelik sosyal normlar güçlenecektir. Diğer bir ifadeyle, vergi sistemine ilişkin adalet algısı yükseldikçe vergi kaçırma toplum nezdinde olumsuz bir şekilde algılanacaktır. Bu nedenle vergi idaresi tarafından yatay, dikey, değişim, kişisel, genel ve ceza adaleti algısı güçlendirilmeye çalışılmalıdır. Bunun için zorunlu bir ödeme olan vergi gelirlerinin hangi kaynaklardan ne miktarda toplandığı ve nerelere harcandığı konusunda şeffaflık olmalıdır. Özellikle yeterli hizmet sağlanamaması durumunda vergilerin gereksiz yere harcandığını düşüneceği için, mükellefin vergiye ilişkin yükümlülüklerini eksiksiz ve zamanında yerine getirme noktasında isteği azalacaktır.

Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumuna yönelik stratejiler hem caydırıcı hem de normatif yaklaşımla desteklenmelidir. Normatif yaklaşım, kitle iletişim kampanyaları, web sitesi ve vergi idaresi aracılığı ile mükelleflere gönderilen mektuplar şeklinde olabilir. Kişisel normlar bir kez içselleştirildiği zaman değiştirilmesi çok güç

Zuhal AKBELEN, Nuran BAYRAM ARLI, Reyhan LEBA, Mine AYDEMİR

olacağı için, bu konuda uyarıcı ve betimsel normlara ağırlık verilmelidir.

Teşekkür

Bu araştırma, Bursa Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu (KUAP(I)-2013/59) tarafından desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

Ajzen, Icek (1991). "The Theory Planned Behavior". *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.

Alm, James (1991). "Perspective on the Experimental Analysis of Taxpayer Reporting". *The Accounting Review*, 66(3), 577-593.

Alm, James; Gomez, Juan L. (2008). "Social Capital and Tax Morale Spain". *Economic Analysis and Policy*, 38(1), 73-87.

Anyongyeire, Asaph (2008). "Personal Norms Taxpayer's Morale and Tax Compliance in Uganda, a Case of Kampala District Small and Medium Enterprises (SMEs)", (Unpublished Master Thesis), Makerere University Business School, Uganda.

Azmi, Anna C.; Perumal, Kamala A. (2008). "Tax Fairness Dimensions in an Asian Context: The Malaysian Perspective". *International Review of Business Research Papers*, 4(5), 11-19.

Bayram, Nuran (2016). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bayram, Nuran; Aydemir, Mine; Yıldırım, Zuhale; Leba Tansöker, Reyhan (2017). "Confirmatory Factor Analysis on Tax Compliance Intentions, General Fairness, Procedural Fairness and Social Norms". *Business and Economics Research Journal*, 4, 749-758.

Benk, Serkan; Budak, Tamer; Cakmak, Ahmet F. (2012). "Tax Professionals' Perceptions of Tax Fairness: Survey Evidence in Turkey". *International Journal of Business and Social Science*, 3(2), 112-117.

Bobek, Donna D.; Hageman, Amy D.; Kelliher, Charles F. (2013). "Analyzing the Role of Social Norms in Tax Compliance Behavior". *J Bus Ethics*, 115, 451-468, DOI 10.1007/s10551-012-1390-7.

Bobek, Donna D.; Robin, Roberts W.; Sweeney, John T. (2007). "The Social Norms of Tax Compliance: Evidence from Australia, Singapore and The United States". *Journal of Business Ethics*, 74 (1), 49-64.

Bojuwan, Mustapha (2010). "The Impact of Tax Fairness and Demographic Factors on Tax Compliance Nigeria", (Unpublished Postgraduate Degree Thesis), University Utara Malaysia.

Christensen, Anne L.; Weihrich, Susan G.; Gerbing, Monica D. (1994). "The Impact of Education on Perceptions Tax Fairness". *Advances in Taxation*, 6, 63-94.

Christensen, Niels P; Rothgerberger, Hans; Wood, Wendy; Matz, David C. (2003). "Social Norms and Identity Relevance: A Motivational Approach to

Normative Behavior". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(10), 1295-1309.

Cialdini, Robert, B. (2007). "Descriptive Social Norms as Underappreciated Sources of Social Control". *Psychometrika*, 72(2), 263-268.

Cialdini, Robert B.; Trost, Melanie R. (1998). "Social Influence: Social Norms, Conformity and Compliance". D. T Gilbert, S. T Fiske, G. Lindzey (Eds.), *The Handbook of Social Psychology* (2), Boston: McGraw-Hill, 151-192.

Fufa, Tigist M. (2017). "Taxpayers' Perception Towards: Tax Fairness, Tax Knowledge and Tax Complexity of Bole Sub City Category "B" Business Profit Taxpayers, (Unpublished Master Thesis), St. Mary's University School Of Graduate Studies Department of Accounting, Addis Ababa.

20

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Gerbing, Monica D. (1988). "An Empirical Study of Taxpayer Perceptions of Fairness". (Unpublished Doctoral Thesis), University of Texas.

Gilligan, George; Richardson, Grant (2005). "Perceptions of Tax Fairness and Tax Compliance in Australia and Hong Kong - A Preliminary Study". *Journal of Financial Crime*, 12(4), 331-343.

Gordon, Daniel V.; François, Jean W. (2017). *A Question of Fairness: Time to Reconsider Income-Averaging Provisions*. Institut C. D. HOWE Institute Commentary, No. 494 A, October 2017.

Green, Leslie (1993). "Concepts of Equity in Taxation". *Fairness in Taxation: Exploring The Principles*. Allan M. Maslove (Ed.), University of Toronto Press, 87-102.

Ho, H.; Ho, D.; Young, A. (2013). "A Study of the Impact of Culture on Tax Compliance in China". *International Tax Journal*, 39(3), 33-44.

Hodgson, Helen (2010). "Theories of Distributive Justice: Frameworks for Equity". *Journal of The Australian Tax Teachers Association*, 5, 86-116.

Hunnt, Nicholas and Iyer, Govind (2018). "The Effect of Tax Position and Personal Norms: an Analysis of Taxpayer Compliance Decisions Using Paper and Software". *Advances in Accounting*, 41, 1-6.

Jimenez, Peggy D. (2013). "Tax Compliance in a Social Setting: The Influence of Norms, Perceptions of Fairness and Trust in Government on Taxpayer Compliance", (Unpublished Doctoral Thesis), University of North Texas.

Kamleithner, Bernadette; Korunca, Christian; Kirchler, Erich (2012). "Tax Compliance of Small Business Owners: A Review". *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 18(3), 330-351.

Kirchler, Erich (2007). *The Economic Psychology of Tax Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

Kirchler, Erich; Hoelzl, Erik; Wahl, Ingrid (2008). "Enforced versus Voluntary Tax Compliance: The 'Slippery Slope' Framework". *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210-225.

Kogler, Christoph; Batrancea, Larissa; Nichita, Anca; Pantya, Jozsef; Belianin, Alexis; Kirchler, Erich (2013). "Trust and Power as Determinants of Tax Compliance: Testing the Assumptions of the Slippery Slope Framework in Austria, Hungary, Romania and Russia". *Journal of Economic Psychology*, 34, 169-180.

Kornhauser, Marjorie E. (2007). *Normative and Cognitive Aspects of Tax Compliance: Literature Review*. http://www.irs.gov/pub/irs-ut/arc|_2007_vol_2.pdf. (Erişim Tarihi: 30.04.2020).

Leder, Susanne; Mannetti, Lucia; Hölzl, Erik; Kirchler, Erich (2010). "Regulatory Fit Effects on Perceived Fiscal Exchange and Tax Compliance". *Journal Socio-Economics*, 39(2), 271-277.

Mahangila, Deogratius N.; Holland, Kevin (2015). "Analysis of Procedural and Retributive Justice in Tax Compliance". *The Operations Research Society of Eastern Africa (ORSEA)*, 5(1), 113-160.

Marandu, Edward E.; Mbecomize, Christian J.; Ifezune, Alexander N. (2015). "Determinants of Tax Compliance: A Review of Factors and Conceptualizations". *International Journal of Economic and Finance*, 7(9), 207-218.

Mohamed, Bin Mirza (2016). "Import Tax Compliance: A Study of Customs Agents in Malaysia Utilising the Theory of Planned Behaviour", (Unpublished Doctor Thesis), The University of Nottingham.

Murphy, Kristina (2007). "Procedural Justice and the Regulation of Tax Compliance Behaviour: The Moderation of Personal Norms". *Andrew Young School of Policy Studies, International International Program Working Paper*, 07-31.

Nabweesi, Jennifer (2009). "Social Norms and Tax Compliance among Small Business Enterprises in Uganda", (Unpublished Master Thesis), Makerere University.

Nabweesi, Jennifer (2006). "Social Norms and Tax Compliance Among Small Business Enterprises in Uganda", (Unpublished Master Thesis), Accounting Finance of Makerere University, Uganda.

Niesiołędzka, Małgorzata; Kołodziej, Sabina (2017). "The Fair Process Effect in Taxation: The Roles of Procedural Fairness, Outcome Favorability and Outcome Fairness in the Acceptance of Tax Authority Decisions". *Current Psychology*, 13(December), 246-253 <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9762-x> (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Nurwanah, Andi; Sutrisno, T.; Rosidi, Rosidi; Roekhudin, Roekhudin (2018). "Determinants of Tax Compliance: Theory of Planned Behavior and

Stakeholder Theory Perspective". *Problems and Perspectives in Management*, 16(4),395-407.

Perić, Renata; Jerković, Emina (2012). "Principle of Fairness in Regard to Personal Income Tax". *Interdisciplinary Management Research*, 10, 821-828.

Richardson, Grant (2006). "The Impact of Tax Fairness Dimensions on Tax Compliance Behaviour in an Asian Jurisdiction: The Case of Hong Kong". *The International Tax Journal*, 32(1), 29-42.

Richardson, Grant (2005). "An Exploratory Cross-Cultural Study of Tax Fairness Perceptions and Tax Compliance Behaviour in Australia and Hong Kong". *International Tax Journal*, 31(1), 11-22.

22 Saad, Natrah (2012a). "Tax Compliance Behaviour: Taxpayer's View". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 344-351.

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Saad, Natrah (2012b). "Perceptions of Tax Fairness and Tax Compliance Behaviour: A Comparative Study". *Jurnal Pengurusan*, 36, 89-100.

Saad, Natrah (2011). "Fairness Perceptions and Compliance Behaviour Taxpayer's Judgments in Self Assessment Environments", (Unpublished Doctoral Thesis), University of Canterbury.

Schermelleh, Karin, E.; Moosbrugger, Helfried; Müller, Hans (2003). "Evaluation the Fit of Structural Equation Models: Test of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures". *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

Schumacker R. E.; Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Siahan, Fadjat O. P. (2012). "The Influence of Tax Fairness and Communication on Voluntary Compliance: Trust as an Intervening Variable". *International Journal of Business and Social Science*, 3(21), 191-198.

Smart, Martha (2012). "The Application of the Theory of Planned Behaviour and Structural Equation Modelling in Tax Compliance Behaviour: A New Zealand Study", (Unpublished Doctoral Thesis), University of Canterbury.

Topal, Mehmet H. (2011). "Refah Devletine Yönelik Tutumlar ve Vergi Adaleti Algısı: Türkiye Üzerine Bir Araştırma", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Trivedi, V. Umashanker; Shehata, Mohamed; Mestelman, Stuart (2005). "Attitudes, Incentives and Tax Compliance". *Canadian Tax Journal*, 53(1), 29-61.

Tusubira, Festo, N. (2018). "Tax Compliance by the Small and Medium-sized Corporations: A Case of Uganda", (Unpublished Master Thesis), University of Exeter.

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

- Verboon, Peter; Goslinga, Sjoerd (2009). "The Role in Tax Fairness". *Netherlands Journal of Economic Psychology*, 65, 136-145.
- Viljoen, Zarené (2017). "An Exploratory Study of the Tax Fairness Dimensions of Individual Taxpayers in South Africa", (Unpublished Master Thesis), Faculty of Economic and Management Sciences, University Of Pretoia.
- Walsh, Keith (2012). "Understanding Taxpayer Behaviour - New Opportunities for Tax Administration". *The Economic and Social Review*, 43(3), 451-475.
- Wenzel, Micheal (2007). "The Multiplicity of Taxpayer Identities and Their Implications for Tax Ethics". *Law & Policy*, 29(1),31-50.
- Wenzel, Micheal (2004a). "The Social Side of Sanctions: Personal and Social Norms as Moderators of Deterrence". *Law and Human Behaviour*, 28(5), 547-567.
- Wenzel, Micheal (2004b). "An Analysis of Norm Process in Tax Compliance". *Journal of Economic Psychology*, 25(2), 213-228.

SUMMARY

When we look at the countries' economies today, small and medium-sized enterprises constitute approximately 95-99 % of the enterprises, and their share in countries' economies in terms of investment, export, and employment is constantly increasing. Despite this increasing importance, especially small businesses are in the riskiest group in terms of tax compliance. The purpose of this study is to identify the effect of the social norms and perception of distributive fairness in small and medium-sized enterprises in Bursa on tax compliance. Three different scales were used to measure tax compliance intention, social norms, and distributive fairness in the study. The data were obtained by interviewing with first and second degree managers of small and medium-sized enterprises in Bursa. Face to face interviews were conducted with the participants in the study. Totally 320 complete and correct surveys were collected and the study was conducted on these participants. A conceptual model was established in order to identify the relationship among tax compliance intention, social norms, and distributive fairness. Cronbach Alpha values were calculated for the reliability of the scales and the model was estimated by the structural equation modeling.

As a result of the estimated model, it was revealed that the tax compliance intention was affected by distributive fairness and social norms. Distributive fairness directly and positively affects tax compliance intention. This finding overlaps the results of the studies by Mukasa (2011), Mhangile and Holland (2015), Kogler et al. (2013). According to the estimated model, when the effects of social norms on tax compliance were analyzed, it was concluded that personal norms affected the tax compliance intention significantly and positively. While the subjective, injunctive, and descriptive norms had no direct effects on the tax compliance intention, it was concluded that they had indirect effects on the tax compliance intention. These three social norms affect personal norms positively. Similar results were obtained as a result of the studies by Bobek, Roberts, and Sweney (2007), Bobek and Hatfield (2003), Saad (2009), and Nurwanah et al. (2018). When the relationships between social norms and distributive fairness are analyzed, it is observed that subjective norms have a significant and positive effect on distributive fairness and at the same time, they reveal their indirect effect on the intention of tax compliance through the distributive fairness. Nurwanah et al. (2018) and Bobek and Hatfield (2003) in their studies concluded that subjective norms had effects on tax compliance. This effect was realized in the current study indirectly through distributive fairness. The direct effect of subjective norms on distributive fairness was determined as positive. No significant effects of other social norms (injunctive, descriptive, personal) on distributive fairness could be found. According to the findings of the estimated model, the tax compliance intention is significantly and positively affected by both social

*Sosyal Normlar ve Dağıtım Adaleti Algısının Vergi Uyumu
Üzerindeki Etkileri*

norms and distributive fairness. This indicates the importance of social norms and distributive fairness to reveal the intention of tax compliance.

With reference to the obtained findings, the tax administration should try to reinforce the perception of distributive fairness in all its dimensions (horizontal, vertical, exchange, personal, general, and retributive fairness). To manage this, there should be transparency about the amount of tax revenues, which is a compulsory payment, from which sources they are collected, and where they are spent. As the taxpayers think that the taxes are spent unnecessarily, especially in case of insufficient service, the taxpayers' willingness will decrease to fulfill the tax obligations completely and on time. In addition, strategies for the voluntary tax compliance of taxpayers should be supported by both a deterrent and normative approach. The normative approach can be through the letters sent to taxpayers by mass media campaigns, websites, and tax administration. As personal norms are once internalized, it will be difficult to change, injunctive and descriptive norms should be emphasized.

**MALİ DÜŞÜNCE SİSTEMİNDE YOKSULLUK
KAVRAMINA BAKIŞ VE YOKSULLUĞUN
GİDERİLMESİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Nilay AKBULUT*, Mehmet YÜCE**

Makale Geliş Tarihi-Received: 27.08.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 14.01.2021
DOI: 10.37093/ijisi.950447

27

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

16. yüzyıldan itibaren iktisadi sorunları çözmek için iktisat akımları ortaya çıkmıştır. İktisat akımları, ekonomik sorunlara çare bulurken, yüzyıllarca tamamen çözülememiş bir sorun olan yoksulluğa da çözüm bulmanın yollarını aramaktadırlar. İktisat akımları gerek birbirleriyle bağlantılı gerekse birbirleriyle zıt olsalar da hepsinin yoksulluk tanımı ve yoksulluktan kurtulma önerileri vardır. Çalışmamızda 16. yüzyılda merkantilizm ile başlayıp günümüze kadar gelen iktisat akımlarının yoksulluğa bakış açıları ve bu soruna yönelik çözüm önerileri değerlendirilecek en son birbirleriyle karşılaştırılıp akımların yoksulluk ile alakalı bakış açıları literatüre katkı amacıyla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Düşünce Tarihi, Yoksulluk, Maliye, Yoksulluk Araştırmaları, İktisadi Akımların Yoksulluğu Tanımlaması ve Çözüm Önerileri.

Jel Kodu: B0, I3, H0.

* Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa/Türkiye. nnilayakbulut@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4784-7471>.

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bursa/Türkiye. mehmetyuc@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-00001-6398-5589>.

**THE PROPOSAL OF THE POVERTY CONCEPT IN THE
FINANCIAL THOUGHT SYSTEM AND THE SOLUTION
PROPOSALS FOR THE REMOVAL OF POVERTY**

ABSTRACT

From the 16th century, economic movements emerged to solve economic problems. While the economic movements find a solution to economic problems, they seek ways to find solutions to poverty, a problem that has not been solved for centuries. Although the economic flows are both interconnected and opposite, they all have the definition of poverty and suggestions for getting rid of poverty. In our study, the poverty perspectives of the economic flows that started with mercantilism in the 16th century and have survived until today and the solution suggestions regarding the problem will be compared and evaluated with the aim of contributing to the literature.

Keywords: History of Economic Thought, Poverty, Finance, Poverty Studies, the Definition of Poverty by Economic Trends and Solutions.

Jel Code: B0, I3, H0.

GİRİŞ

Merkantilizmin ortaya çıkışından bu yana gerek Klasik İktisadın doğuşu, gerekse Keynesyen İktisadın yaptığı devrim gibi İktisadi Akımlar; ülkelerin İktisat Politikalarını etkilemiştir. Akımlar sayesinde ekonomik sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede bazı Akımların bu sorunların giderilmesinde katkı sağladığı düşünülmüş, bazılarınsa sorunu daha fazla derinleştirdiği tartışması yaşanmıştır. İktisadi Akımlar, İktisat Politikalarına yön verirken; İktisat Politikası aracı olan maliye politikalarından da faydalanılmıştır. Dolayısıyla, maliye politikalarının gelişimi de İktisadi Akımlardan etkilenmiştir.

Yoksulluk, İktisadi Akımların ortaya çıkış tarihinden daha eski bir sorundur. Bazı İktisadi Akımlar yoksulluk sorununu gidermede etkin çözümler öne sürerken, bazıları ise yoksulluğun giderilmesinin olumsuz etkileri olacağını savunmuşlardır. Öyle ya da böyle; 16. yüzyılda merkantilist düşüncenin ortaya çıkışından itibaren İktisadi Akımların yoksulluğu giderme konusundaki çözüm önerilerinin ne kadar etkili oldukları tartışmalı olsa da; her İktisadi Akımın yoksulluğun giderilmesine yönelik çözüm önerileri mevcuttur.

Çalışmamızda öncelikle, mali bakışa yön veren İktisat Akımlarının yoksulluğu ne şekilde tanımladıkları; İktisat Akımlarına göre yoksulluğun getirdiği olumsuzlukların topluma nasıl yansıdığı ve bunun sonuçları; cinsiyet, sosyal sınıf gibi ayrımlara sahip olan bireyin yoksulluktan hangi şekilde etkilendiği üzerinde durulmuştur. İktisat Akımlarının yoksulluğa bakış açılarından bahsedildikten sonra; Akımların kendi düşünceleri kapsamında yoksulluğu gidermek için uygulanması gereken çözüm önerileri incelenmiştir.

1) Klasik İktisat Öncesi Mali Yaklaşımların Yoksulluğa Bakış Açıları

Bu kısımda merkantilizm ve fizyokrasinin önde gelen düşünürlerinin yoksulluğa olan bakış açıları ele alınacaktır.

1.1. Merkantilizm

Merkantilizm, 16. ve 18. yüzyıla hakim olmuş İktisadi bir düşüncedir. Düşüncenin öncüleri; Montaigne, Bodin, Colbert ve Thomas Mun'dur.

Merkantilizmin, ekonomi politikasında iki temel faktör vardır, bunlar ticaret dengesi ve paradır. Ancak, ülke sınırları içerisinde mal bulundurmaya, para bulandırmaktan daha fazla önem arz eder. Bu durum merkantilizmi korumacı bir sistem haline getirdiği gibi, ekonomi politikası için bir tehlike arz eder (Heckscher, 2007: 26).

Abraham Lincoln'ün "Gümrük tarifelerinden anlamam, ancak İngiltere'den bir palto alırsam palto bende, param İngiltere'de kalacak. ABD'den bir palto alırsam paltom da parası da ABD'de kalacaktır." şeklindeki söylemi merkantilist düşüncenin devletçi, koruyucu ve milliyetçi özelliklerini net bir şekilde yansıtır (Adaçay, 2009: 24).

30

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Merkantilist düşünürlere göre, nüfus sürekli bir artış halinde olmalı ve sürekli üretmelidir, çünkü onlara göre yoksulluğun nedeni nüfusun az olmasıdır. William Petty, nüfusun arttıkça, bireylerin normalden daha fazla çalışacaklarını; artan nüfusun, devlete fazladan bir yük getirmeyeceğini savunur (Vural, 2000: 177). Diğer bir düşünür olan Dudley North; kişinin çevresinde var olan koşullardan daha iyi koşullara ulaşma isteğinin onu daha fazla çalışmaya ve üretmeye teşvik edeceğini ifade eder. Eğer bir kişi sadece temel gereksinimlerini gidermekle kalır fazlası için çalışmazsa, o zaman dünyada yoksulluk artacaktır (Aydemir, Güneş, 2006: 177).

Merkantilizme göre, yoksulluğun devlet açısından nedeni, devletin yönetimindeki eksikliklerdir. Düşünür John Law'a göre, yoksulluk insanların çalışmayı istememelerinden değil, devletin işsizliğin giderilmesine yönelik politikalarının başarısızlığından meydana gelir. Devletin işsizlikle başa çıkamaması ve parasal yönetimin iyi olmaması yoksulluğun nedenleridir (Anton, 1997: 79).

Yoksulluğun nedeninin devletin kötü yönetiminde bulan bir başka düşünür William Petty, devletin giderlerinin halktan alınan vergilerle telafi edilmesi gerektiğini düşünür. Fakat; hem paranın vergi yoluyla piyasadan çekilmesi hem de alınan vergilerin üretimi arttıracak alanlarda kullanılmamasının halkı yoksulluğa sürükleyeceğini ifade eder (Aydemir, Güneş, 2006: 155).

Merkantilist görüş, İngiltere'de sanayi devriminin diğer ülkelere nazaran daha hızlı başlamasında ve burada başarılı olmasında etkili

olmuştur. Kraliçe Elizabeth I (1558-1603) İngiltere’de yoksullar için Fakirlik Kanunu’nu çıkartmıştır. Kanun 1531 ve 1537 yılında çıkartılmış, kırsal kesimden kentlere göçen ve iş bulamayarak yoksullaşan vatandaşları kapsamıştır. Kanuna göre, her kaza kendi yoksullarına iş bulmalı ve onlara kendilerine bakma imkanı sağlamalıdır. Ancak kanun uygulamada başarılı olamamıştır. 1572 ve 1576 yıllarında ise, fakirler kanunu ile sadaka yasaklanmıştır; sadaka almak ve sadaka vermek ağır cezalara çarptırılmayla sonuçlanmıştır (Ersoy, 1986: 80-81).

Öz olarak, Merkantilistlere göre yoksulluğun nedeninin az üretim olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bunun birinci nedeni nüfusun az olmasından kaynaklanan az üretim, ikinci nedeni ise devletin gerek işsizlik gerekse halktan alınan vergilerin doğru alanlarda kullanılmaması gibi yanlış politikalarıdır.

1.2. Fیزیokrasi

Aydınlanma çağında on beş yıllık kısa bir süre boyunca öne çıkan fizyokratlar François Quesnay'ın etrafında merkezlenen bir gruptur. Bu on beş yıllık kısa süre zarfında Fizyokratlar tüm Avrupa'da entelektüellerin ve devlet adamlarının dikkatini çekmiştir. Fizyokratların teorileri her yerde tartışılmış ve bazı fikirleri uygulamaya konulmak için girişimlerde bulunulmuştur (Neil, 1948: 154-155). Fizyokratlara göre, ne endüstri ne de ticaret büyük bir zenginlik getirmez; zenginliğin kaynağı tarımdır, sadece tek başına tarım servet yaratabilir. Ticaret büyük bir devletin refaha kavuşması için yetersiz bir dayanaktır. Bu karşın tarım, nüfusun büyük çoğunluğunu istihdam etme kapasitesine sahiptir (Charbit, 2002: 11-14).

Quesnay, köylünün yoksulluğunun hangi sonuçlara varabileceği düşüncesinden hareket ederek çalışmalar yapmıştır. Vergilendirmeyi nüfusun büyüme engellerinden biri olarak görür. Vergilendirme ile köylülerin yoksullaşması üzerinde şu şekilde bağlantı kurar; vergilendirme köylüleri kentlerde çalışmaya iter ve bu da köylünün çiftliğiyle yeteri kadar ilgilenememesi demektir. Bu durum uzun vadede ülkenin yoksullaşmasına sebep olur (Charbit, 2002: 43). Quesnay'a göre, "Yoksul köylü, yoksul ülke; yoksul ülke, yoksul kral" dır (Savaş, 2000: 237).

François Quesnay'a göre; gıda maddeleri fiyatlarındaki düşüş, yoksul kesim için fayda sağlayan bir durum değildir. Düşünürce göre, fiyatların düşük olması, aynı zamanda ücretlerin de düşük olmasına neden olur. Bu durumdaki bir ülkenin refah seviyesinde ve milletin gelirinde azalış meydana gelir (Ersoy, 1986: 110).

Quesnay'ın paranın dolanım hızının, ülkenin büyümesi ve kalkınmasına nasıl etki edeceği üzerine düşünceleri olduğu gibi, Boisguilbert'de aynı durumu farklı şekilde ifade eder. Boisguilbert, paranın zengin kesimden ziyade yoksul kesimde olması gerektiğine dikkat çeker. Yoksul kesimde olan para ortalama olarak daha fazla el değiştirir, böylece gelir gittikçe katlanır bu da ülkenin zenginleşmesini sağlar (Savaş, 2000: 237-238). Kısacası yoksulun elinde harcanan para, zenginin elinde harcanan paraya kıyasla; zenginliğe kavuşmak açısından daha etkin bir araçtır¹.

32

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

2. Klasik İktisat Dönemi Mali Yaklaşımların Yoksulluğa Bakış Açıları

2.1. Klasik İktisat

Klasik iktisadın dört temel ilkesi vardır. Bu temel ilkeler; birincisi serbest piyasa varsayımı, ikincisi ücretin, faiz haddinin ve mal fiyatlarının esnek oluşu, üçüncüsü her arzın kendi talebini oluşturduğunu belirten Say Yasası ve dördüncüsü ekonominin tam istihdamı ve fiyatlardaki istikrarıdır. Öncüleri Adam Smith, Jean Baptiste Say, David Ricardo ve John Stuart Mill'dir.

Adam Smith, modern iktisadın babası sayılır. Smith toplumdaki düzeni koruma ihtiyacıyla meşguldür. Bilimsel metodolojisi, içinde yaşadığımız dünyayı araştırmak yerine uzlaşmayı vurgular. Evrenin ihtiyatlı bir Tanrı tarafından yönetilen uyumlu bir makine olduğu bir doğal hukuk versiyonunu çağırır. Bireysel kendini arama etkinliğinin toplumsal cazibesi olan "görünmez el", yani bizi öyle davranacak

---

¹ Keynesyen marjinal tüketim eğiliminin ismi konulmadan kullanılmış olduğu görülmektedir.

*Mali Düşünce Sisteminde Yoksulluk Kavramına Bakış ve
Yoksulluğun Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri*

şekilde şekillendiren bir Tanrının eli², dünyadaki mutluluk miktarının her zaman maksimize edildiğini garanti eder (Denis, 2005: 1).

Smith'e göre gelir dağılımı adaletsizliği; zenginler ve yoksullar arasındaki refahın gerçek değerini gizler. Diğer bir deyişle, gelir dağılımı adaletsizliğine bakılmadan, zenginlerin ve yoksulların olması gerektiği gibi olmaları onları refaha kavuşturur. Çünkü ilahi adalet, yoksulun yoksulken daha mutlu, zenginin de zenginken daha mutlu olduğuna baştan karar vermiştir ve olması gerektiği gibi davranan her insan mutluluğu yakalar. Yoksul kişi, zenginliğe özendiğinde, zengin olmak için gösterdiği çaba onu mutsuz eder. Bu çabada bulunan kişi sadece kendini mutsuz etmekle kalmaz, ayrıca toplum barışına da zarar verir (Denis, 2005: 12-14).

Adam Smith'e göre, kaynakların doğru yerde ve üretimin değerini arttıracak şekilde kullanılması zenginliği getirir. Kaynakları üretimin değerini arttırmayan yerlere ayırmak ise yoksulluğu getirir. Emeğin doğru yerde kullanılması gerekir; düşünüre göre emek iki çeşittir: üretken olan emek ve üretken olmayan emek. Adam Smith, Milletlerin Zenginliği eserinde, emek çeşitlerini; bir sanayi işçisinin verdiği emek ile bir hizmetçinin verdiği emeğin değerini karşılaştırarak açıklar. Sanayi işçisi, üzerine emek verdiği ürünü daha fazla değerli kılarken; hizmetçinin verdiği emek herhangi bir şeyi değerli kılmaz (Smith, 2006: 358).

Adam Smith'e göre, toplumun büyük kısmını oluşturan işçilerin ücretleri iyileştirilmeli, kendilerine rahatlıkla bakabilecek konuma getirilmelidir. Düşünüre göre, işçilerin ücretlerinin iyileştirilmesi, kendi ihtiyaçlarına yetecek derecede ücrete sahip olmaları; toplumun büyük bir kısmının yoksulluk içerisinde yaşamasına engel olur ve

---

² Burada Smith'in bahsettiği görünmez elin Tanrı'nın eli olabileceğine dair tartışmalar mevcuttur. Öyle ki, Smith'in bazı çalışmalarında Hristiyanlık mezhebi olan Kalvinizm'den etkilendiği, Ahlaki Duygular Teorisi ve Ulusların Zenginliği adlı eserlerindeki metinlerde teolojik arka planın yoğun olduğu görülmektedir. Oslington, Paul (2018); "Tanrı ve Piyasa: Adam Smith'in Görünmez Eli", Modern İktisadi Düşüncenin Teolojik Arka Planı, Çeviri Editörü: Mehmet Saraç, İSİFAM yayınları, yayın no: 3, İstanbul, ss: 53-68, s: 63

böylece hem toplumdaki sosyal yapının dengesizliği giderilmiş olur hem de, gelişme sağlanır (Ersoy, 1986: 132).

Özetle, Adam Smith'in yoksulluğa bakış açısında toplum düzeni ön plana çıkar. Smith bir yandan zengin zenginken daha iyi, yoksulun yoksulken daha iyi olmasını; aksinin toplumsal yozlaşma ile sonuçlanacağını savunsa da, bir yandan da aşırı yoksulluğun toplum dengesini bozacağını savunur. Smith'in yoksulluk konusundaki söylemlerinden, toplumsal dengenin sağlanabilmesi için, toplumdaki yoksulların aşırı sefalet içerisinde bırakılmamaları ancak zenginliğe de özenmemeleri gerektiği anlaşılır.

34

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Jean Baptiste Say, Mahreçler kanunundan yola çıkarak, bir toplumdaki üretici sayısının ve malın fazla olmasının, talebi ve iş imkanını arttıracığını savunmuştur. Üretimdeki artış, talebi uyarır ve böylece ekonomiye bir canlılık gelir. Say'a göre, yoksul toplumların ekonomilerinde bu türlü bir canlılık yoktur, piyasa durgundur (Ersoy, 1986: 157). Say'ın düşüncesine göre, yoksul bir toplumu sefaletten kurtarmak için, piyasadaki üretici ve mal sayısının artırılması bu şekilde piyasanın canlanması sağlanmalıdır.

Jean Baptiste Say'ın yoksulluk üzerine diğer düşüncelerine göre; vergilendirmenin zengin kesimin refahını azaltmasındansa, yoksul kesimi daha fazla etkilediğini, bu kesimi daha fazla yoksullaştırdığını ifade eder (Brandy, 2007: 68). Yoksullukla alakalı bir diğer üzerinde durduğu konu ise kadın yoksulluğudur. Kadınlar ve erkekler arasında meslek sahibi olma açısından bir eşitsizlik vardır. Kadınların yapabileceği meslekler sınırlı iken, erkekler kadınlara göre değişik mesleklerde çalışmaya daha fazla elverişlidir. Bu eşitsizlik ise kadınları yoksullaştırır. Kadınların kendi yaşamlarını devam ettirebilmeleri amacıyla; kadınsı niteliklere uygun olan işlerin kadınlar için ayrılması gerektiğini düşünür (Gouverneur, 2019: 1216).

D. Ricardo, işçilerin sadece asgari geçimlerini sağlayabilecek kadar bir ücret aldığını ve bu kazançlarının onları yoksulluğa mahkum şekilde yaşamlarını sürdüreceğini ifade eder. Piyasa ekonomisinde işçilerin yoksulluk içinde yaşamalarını engelleyecek bir yöntem yoktur. Ricardo'ya göre; işçilerin bu şekildeki konumu doğal hukukun sonucudur, bu nedenle Ricardo meşru sisteme karşı; yoksul kesimin yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik yardım amacıyla savaş açmıştır. Ancak açtığı savaş, isteğinin tam tersine, sınıf miktarını

arttırmış ve ücretlerin azalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle işgücü piyasasındaki durum, emek ve işgücü arzı talebinin bir sonucudur (Bochenek, 2017: 214).

Bir diğer düşünür olan Maltus'a göre, devlet yoksullara yardımdan kaçınmalıdır. Çünkü doğa yoksulları, yoksul hallerinde kalmaya mecbur etmiştir. Hayatta sadece güçlü olanların yaşam hakkı vardır (Adaçay, İslatince, 2009: 58)³. Malthus'un nüfus teorisine göre; daimi olan nüfus artışı; nüfus ve gıda üretimi arasındaki dengeyi olumsuz şekilde etkileyecektir. Yoksulların, gıda üretiminden yeteri kadar yararlanamaması sonucu; bulaşıcı hastalıklar baş gösterecek ve bu da toplumun sefaletle sürüklenmesine neden olacaktır. Malthus'a göre yoksul kesim evlenmemeli ve çocuk sahibi olmamalıdır (Zarakoğlu, 1981: 26).

John Stuart Mill, klasik iktisada bağlı olsa bile, konu yoksulluk olduğunda, devletin düzenleyici bir rol oynaması gerektiğini düşünür. Mill'in fikirleri özellikle yoksul halkın eğitilmesini konusunda belirginleşir; düşünüre göre, yoksul çocukların eğitilmesi devletin üstlenmesi gereken bir sorumluluktur. Düşünürün gelir dağılımı adaletsizliği ve haksız kazanç konusu için de devletin rol alması gerektiği gibi düşünceleri vardır. Zamanında haksız yollarla toprak sahibi olan kimselerin kazanç sağlaması devletin koyduğu kurallarla engellenmeli, gelir dağılımının adaletli olması yine devletin koyduğu vergilerle sağlanmalıdır (Ersoy, 1986: 159).

İbn-i Haldun'a göre; devletlerin zenginliği ve yoksulluğu nüfusun, daha doğru bir ifade ile işgücünün fazla olması ile ilintilidir. Eğer bir devlette işgücü fazla olursa, insanlar normalde kazandıklarından daha fazla kazanırlar ve kazançlarının bir kısmını biriktirebilirler. Birikim, insanların yaşamını olumlu yönde etkiler, refah seviyesi artar. Refah seviyesindeki artış, piyasaları da canlandırır bu şekilde

---

³ Malthus'un bu teorisi, çağdaşı biyolog Darwin'in evrim teorisi ile benzerlik gösterir. Şöyle ki, Darwin'in evrim teorisinde doğal seçim mevcuttur. Buna göre her türün güçlü olanları hayatta kalırken, güçsüz olanlar yok olmaya mahkum olacaklardır. Küçükali, Adnan (2019); "Klasik İktisadi Düşünce ile Evrim Teorisinin Entelektüel Beraberliği", HAK-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt:8, Yıl:8, Sayı, 20, ss. 43-58, s.56.

alınan vergilerde bir yükselme başlar ve böylece devlet zenginleşir. Nüfus yoğunluğunun az olduğu bir devlette ise, işgücündeki azlığa bağlı üretim düşer, piyasalarda bir canlılık görülmez, dolayısıyla alınan vergilerde bir artış görülmez ve devlet yoksulluğa sürüklenir (İbn-i Haldun, 2018: 64).

Klasiklerin yoksulluk üzerine düşünceleri, yoksulluğun bölüşüm ile alakalı ve toplumun yapısını bozan bir sorun olmasında birleşir. Klasik düşünürlerin birbirlerinden etkilendiği görülür, beyan ettikleri görüşler birbirinin devamı veya tamamlayıcısı niteliğindedirler. Genellikle, klasiklere göre yoksulluk kadersel bir durumdur ve devletin el atarak yoksulların durumunu değiştirmeye çalışması bazı olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilir. Düşünürlerin aralarında Ricardo farklı olarak yoksulların durumunun değiştirilmesi gerektiğini düşünmüş ve bunun üzerine çalışmalar yapmıştır.

Klasikler her ne kadar, yoksulluğun kadersel bir durum olduğunu savunsa da John Stuart Mill ve Ricardo, toplumdaki dengenin sağlanması amacıyla yoksulluğun giderilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Özellikle John Stuart Mill, klasik iktisat görüşüne tamamen bağlı olmasına rağmen, yoksulluğun devlet eliyle giderilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak genel olarak piyasadaki şartların ve ücretlerin iyileşmesi sonucu yoksulluğun azalacağı düşüncesi mevcuttur.

2.2. Neoklasik İktisat

Neoklasik iktisat okulu temellerini 1870''te atmıştır; savunucuları klasik görüşleri ve liberal ideolojileri esas alırlar, savundukları fikirler günümüze değin etkisini sürdürmüştür (Kazgan, 1974: 125). Leon Walras, Vilfredo Pareto, John Bates Clark ve Alfred Marshall, gibi iktisatçıların düşünceleri neoklasik iktisat ile bağdaşır.

Neoklasik iktisadın özellikleri şu şekilde toplanabilir (Colandar, 2000: 134-135): a) ekonomi kıt kaynakların alternatif amaçlar arasındaki bölüşümüdür, b) faydacı görüş hakimdir; toplumda yaşayan bütün bireyler faydalarını en üst seviyeye ulaştırdığında, toplum en üst faydayı sağlamış olur, c) marjinal değişimlere odaklanırlar, d) ileri görüşlü rasyonellik varsayımları ekonominin merkezindedir, e)

metodolojik bireycilik hakimdir, f) ekonomi genel denge anlayışı etrafında toplanmıştır.

Alfred Marshall'a göre; iktisat bilimi, bireylerin yaşadıkları maddi ve kültürel şartları değiştirmeli ve sınıfsal ayrımın yok olmasını sağlamalıdır. Düşünür'e göre; iktisat bilimi bu sonuçları almak adına; yoksulluğun giderilmesi amacı ile hareket eder. Yoksul bireylerin yaşadıkları şartların değiştirilmesi adına, yoksulların barınma ve eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında yardım yapılması gerektiğini düşünür. Özellikle yoksul çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması; eşitsizlik, eğitimsizlikle gelen ahlaki yozlaşma ve vasıfsız işgücü sorunlarını çözecek; bu da yoksulluk sorununu ortadan kaldıracaktır (Kabaş, 2018: 188-189).

Genel Denge Teorisi'nin öncüsü olarak bilinen Leon Walras'a göre; yoksulluk, bilişsel olarak tembellik, aptallık veya şansın iyi gitmemesinden kaynaklanır. Düşünür'e göre, meşru olarak elde edilen; iş, yetenek veya başarıdan başka bir servet yoktur. Ancak Walras; sosyal sistemin getirdiği istemsiz yoksulluk ile, bireysel eksikliklerden kaynaklanan yoksulluğu birbirinden ayırmıştır (Sorinel, 2013: 468). Örneğin; düşünür'e göre, işçi sınıfının yoksulluğunun nedeni, ücretlerinden kesilen vergilerdir. Düşünür, kariyeri boyunca bu sınıfın yoksulluğunun giderilmesi için, ücretlerin üzerinden vergilendirmenin kaldırılması gerektiğini iddia etmiştir (Misaki, 2018: 422).

Clark, yoksulluk konusunu, yoksulluğun getireceği sonuçların umursanmıyor oluşu ve yoksulluğun getirdiği ahlaki çöküntü nedeniyle kariyeri boyunca gündemde tutmak istemiştir. Yoksulluk konusunu, yoksul işçilerin aldığı asgari ücretleri konusunda fikir beyan ederek belirtmiştir. Clark'a göre; asgari ücret mevzuatı; işverenin, işçiye sadece belirli ihtiyaçlarını karşılamasına yetecek bir miktarı sağlaması ve bunun karşılığında emek olarak ihtiyaç duyulan her şeyi işçiden talep etmesidir. Clark, bu şekildeki politikaya karşı çıkar ve bunun hem işsizlik sorununu arttıracağını hem de yoksulluğu daha da kötüleştireceğini savunur (Prasch, 2000: 257-258). Ayrıca, işsizlere ve asgari ücretle çalışırken işsiz kalanlara devlet yardımı yapılması gerektiğini savunmuştur. Clark, kariyeri boyunca yoksul bireylerin yoksulluklarının giderilmesi için her türlü iyi niyetli girişimi saygıyla karşılamıştır (Leonard, 2003: 525).

Neoklasik iktisatçılara göre yoksulluk, ahlaki yozlaşmaya, eğitimsizliğe, işgücünün niteliksizleşmesine ve eşitsizliğe neden olur. Bu sonuçlar doğrultusunda neoklasikler, yoksullukla alakalı yapılacak olan politikaların toplum nezdinde yaratacağı etkileri değerlendirerek yapılması gerektiğini düşünürler. Sınıf düzeyinde yoksulluğun giderilmesi gerektiği ve özellikle işçi sınıfının yoksulluğunun giderilmesi için yapılan çalışmalar dikkat çeker.

2.3. Keynesyen İktisat

Keynesyen iktisat ekonomiyeye farklı bir bakış açısı kazandırmakla kalmamış, deyim yerindeyse iktisatçılar arasında bir devrim yapmıştır. Bu şekildeki bir söylemin sebebi, Keynesyen iktisattan önce egemen olan Neoklasik iktisadın prestij kaybıdır. Neoklasik iktisada göre; ekonomi her daim tam istihdamdadır ve bu varsayım, devletin ekonomiyeye müdahale etme fikrini geçersiz kılar. Ancak Büyük Buhran ile birlikte gelen kitlesel işsizlik, neoklasik iktisat tarafından açıklanamamış ve bu durum neoklasik iktisadın güvenilirliğini zedelemiştir. Ardından gelen Keynesyen iktisat, ekonomistlerin, iktisat hakkındaki düşünce tarzlarını değiştirmiştir (Kutlu, 2018: 1820).

Keynesyen iktisada göre; ekonomi tam istihdamda değildir, ekonomideki genişleme veya durgunluk dönemleri kalıcı olabilir. Ekonomiyi olduğu yerden kurtarabilecek otomatik bir mekanizma mevcut değildir. Sadece kitlesel işsizliğin hakim olduğu bir ekonomi dengeye gelebilir. Refah ise yapılan yatırımlarla sağlanabilir; yatırım olmayan bir ekonomi küçülmeye gider. Ayrıca Keynesyen iktisat, farklı olarak belirsizlik kavramını ortaya koymuştur (Bilir, 2019: 90).

Gelir arttıkça, toplam harcamalar içinde olan tüketim harcamaları azalır. Tüketime karşı azalan talep, tüketim mallarının fiyatlarında da bir azalışa neden olur. Tüketim fiyatlarındaki azalışı takiben; yatırım harcamaları ve talep de düşer. Bu durum ekonomiyi eksik istihdamda sürükler ve ekonominin eksik istihdamda dengeye gelmesi gönülsüz işsizlikle sonuç bulur. Heilbroner'ın ifadesiyle "ekonomi, bir yaprak bile kılmıdamayacak, işsiz erkek ve kadınların, tam kapasiteyle kullanılmayan tesis ve ekipmanın varlığına rağmen, bir "denge" durumunda kalacaktı. Keynesyen iktisat, burada ekonomideki bolluk içindeki yokluğa dikkat çeker ve bireylerin yoksulluğu bu şekilde baş gösterir (Bilir, 2019: 93).

Keynes'e göre açlık ve yoksulluk genel olarak iyi bir ruh hali değildir. Açlığı ve yoksulluğu gidermek amacıyla ortaya çıkan malzeme konforunun elde edilmesi için yapılan uğraşı insanın ruh halini olumsuz yönde etkileyen, ne zaman sonlanacağı belli olmayan, zihnen bireyin üretici olmasını engelleyen, uğraştırıcı bir süreçtir. Bir insanın fiziki varlığını korumak için ihtiyaç duyduğu şey, zihnin üretme gücünü tüketen en büyük ekonomik problemlerden biridir (Andrews, 2017: 963).

Keynes, klasik iktisatçıların piyasa ekonomisi üzerine yaptığı çalışmalarına tam olarak karşı çıkmamaktadır. Keynes, yoksulluk sonucunu doğuracak olan işsizlik sorununun çözümü gibi sorunların giderilmesini devlete bırakmıştır. Genellikle çalışmalarını yoksulluk ve işsizlik ile ilgili yapmıştır ve devletin yapacağı politikalarla yoksulluğun giderilmesi gerektiğini savunur (Aktan, 2008: 25).

2.4. Neokeynesyen İktisat

Neoklasik sentezin öncüleri; Paul Samuelson, John Hicks, James Tobin, Franco Modigliani, Dennis Holme Robertson, Robert Solow'dur. Alfred Marshall'ın neoklasik mikroekonomisi ve Keynes'in mikroekonomisinin bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu ekonomik sistemde, özel insiyatif hükümet değişikliklerine bağlıdır ve rekabet mekanizması tekeller tarafından bozulur. Piyasada meydana gelmiş olan tekeller, rekabeti olumsuz yönde etkiler, fiyat artışına neden olur; sonuç olarak kaynaklarda hareketsizlik baş gösterir, gelir adaletsizliği meydana gelir. Böyle bir sonuçla karşı karşıya kalan devlet ekonomiye müdahalede bulunmak zorundadır (Bochenek, 2016: 268). Devlet ekonomiye müdahalede bulunurken bunu sadece tek taraflı maliye politikaları kullanarak yapmaz, farklı müdahale araçları ile de bunu yapar (Tokatlıoğlu, Selen, 2016: 64).

Samuelson, sınıf farklılığının getirmiş olduğu engeller, yaş ve sağlığın gelir üzerindeki etkileri ve kadın ve erkek ayrımcılığı üzerine çalışmaları vardır. Kadınların ücretlendirme açısından erkeklerden daha dezavantajlı konumda olduklarını düşünür. Dolayısıyla bireysel ücretlendirme üzerinden bakıldığında, kadınlar erkeklerden daha yoksul konumdadır. Ancak yoksulluk sorununun bireysel kazançlardansa hane gelirinin ne olduğuna ve ırka bağlı kentsel sorunların çözülmesine odaklanılarak üstesinden gelinmesi gerektiğini düşünür (Backhouse, Cherrier, 2019: 1063).

Hicks'e göre ülkelerin yoksulluk batağına düşmesinin sebebi; nüfusun ya çok düşük olmasından ya da çok yoğun olmasından kaynaklanan bir problemdir. Nüfusun çok düşük olması ekonomik verimlilik için bir sorun yaratmakta iken; nüfusun çok yoğun olması ise, toprak sıkıntısı nedeniyle, beslenme sorununun meydana gelmesi ile sonuçlanır. Her iki durum da yoksulluk açısından tehlike arz eder (Hicks, 1999: 346). Nüfusu yoğun bir ülke, ekilecek tarım arazisi kalmadığında yoksulluk batağından sadece nüfus küçültme politikalarıyla kurtulabilir. Ancak Hicks, tarım arazisi azlığının bir ülke için herhangi bir tehdit yaratmayacağını, dünyada bol miktarda ekilecek tarım arazisi olduğunu ve söz konusu nüfusu yoğun ülke için yoksulluk batağından sanayileşme ile kurtulabileceğini ifade etmiştir (Hicks, 1999: 350).

40

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tobin, yaşadığı dönemin hükümetini eşitsizlik ve yoksulluğa yeterince önem vermediği için sık sık eleştirmiştir. Vietnam savaşı olduğu sürede bölgede yaşanan yoksulluğa değer verilmediğini, fırsat eşitliğinin Amerika için idealden öteye geçemediğini vurgulamıştır. 1970'te yazdığı makalesinde "özgül eşitçilik" kavramını ortaya atmış; görüşlerine göre yaşam, sağlık ve vatandaşların başlıca ihtiyaçlarını karşılayan özel kıt mallar, bireylerin alım gücüne bakılmadan paylaşılmalıdır (Klein, 2013: 688).

Tobin, eşitsizliği gidermek amacıyla farklı çalışmalar da yapmış, 1960'lı yıllarda yayınladığı "Improving the Economic Status of the Negro" ve "Raising the Incomes of the Poor", Great Society" makaleleri o yılların yoksulluk ve eşitsizlik konularının gündemini ne şekilde belirleneceğine dair yön vermiştir. Tobin'e göre işsizliği azaltmadan yapılacak bir sosyal politika reformu; yoksulluk ve eşitsizlikle mücadelede yetersiz kalır. Ayrıca yoksulluğu gidermek amacıyla, negatif gelir vergisinin gelmesi ve doğal işsizlik oranının giderilmesine yönelik tedbirler alınması gerektiğini vurgulamıştır (Buitter, 2003: 621-622).

Neokeynesyen iktisat düşünürleri; toplumdaki sınıf farklılıkları, ırk ayrımları ve kadın-erkek ayrımcılığı gibi bireyin kendisinin karar veremediği konumu nedeniyle dezavantajlı duruma düştüğü özellikleri penceresinden yoksulluğa bir bakış açısı getirmiştir.

Neokeynesyen iktisatçılar, toplumdaki sınıf farklılığına uğramış bireylerin devlet eliyle yapılacak sosyal politika ve transfer yardımları

ile durumlarının iyileştirilebileceğini düşünürler. Ancak, tam anlamıyla yoksulluğun giderilmesi işsizlik sorununa çare bulunduğu gerçeğştiririlebilir. Özetle yoksulluğun giderilmesi için; devlet dezavantajlı konumda olan bireylerin durumlarını iyileştirmeli ve vatandaşlarına iş imkanı sağlayarak işsizliğı sonlandırmalıdır.

2.5. Post Keynesyen İktisat

Post Keynesyen İktisat, Neo Klasik İktisat'a tepki olarak ortaya çıkmıştır. Nedeni, 1970'lerde ortaya çıkan iktisat kuramlarındaki bunalımın sebebinin Neo Klasik İktisat'a ait olduğunu düşünmeleridir. Bu akım, Keynesyen makro iktisat ile geleneksel mikro iktisadın birleştirilmesi ile oluşmuştur (Başoğlu, Ölmezoğulları, 2004: 27). Post Keynesyen İktisat, ülkenin ekonomik faaliyetlerini açıklarken; gelir dağılımının önemine ayrıca değinmiştir. Post Keynesyen İktisat; gelir dağılımını direkt olarak ekonomik büyüme ile ilişkilendirmiş ve politik düzenlemeler yardımıyla elverişli olacak bir değişken olarak varsaymıştır (Savaş, 2000: 934).

Post Keynesyen iktisadın köklerini; büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki oluşturur. Fonksiyonel gelir dağılımının dışsaldır ve direkt olarak birim maliyetlerdeki artışlarla ilintilidir; yatırımın ana belirleyicisi kapasite kullanımudur (Vasconcelos, 2019: 294) ve ekonomik ortamın enerjisiz olması yani geleceğin ve geçmişin belirsizliğı (Mckenna, Zannoni, 1997-1998: 236) bu iktisadın önemli özellikleridir.

Post Keynesyen iktisada göre; işsizlik sorununun çözümü ve yoksulluğun giderilmesinin yolu ekonomik büyüme ile sağlanır. İthal girdi oranları ve sermaye yoğun teknolojilerin büyük oranda kullanılması gibi nedenlerle tam istihdam sağlanamayabilir bu da ekonomik büyümenin yoksulluğun giderilmesinde yetersiz kalmasına yol açabilir. Sadece ekonomik büyüme yoksulluğun giderilmesinde yeterli değildir. Ayrıca gelir dağılımı ile alakalı önlemler ve gelir politikaları ile ekonomik büyüme desteklendiğinde yoksulluk azaltılabilir (Göker, Dane, 2013: 112).

2.6. Monetarizm

Monetarizm, ABD ve gelişmiş bazı ülkelerin, ekonomi politikalarının uygulanması esnasında başvurulan bir yaklaşımdır. Monetarizmde katı ekonomik politikalar uygulanır ve güvenilen tek politika para politikasıdır. Devletin ekonomiye müdahalesi pek sevilmmez, onun yerine görünmez elin varlığı bu görüşte daha uygun görülür. Ancak devlet para arzını kontrol etmelidir (Krume, 2020: 207). Milton Friedman bu iktisat akımının öncüsüdür.

42

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Monetarizm, devlet müdahalesinden kaçındığı için, yoksulluk da piyasada kendiliğinden çözüme kavuşturulması gereken bir sorun olarak görülür. Milton Friedman'a göre piyasadaki işadamları burada kilit bir rol oynar; seçilmiş olan bu kişiler sadece kar peşinde koşmazlar aynı zamanda sosyal vicdanla hareket ederek, ayrımcılığı ortadan kaldırma, istihdam sağlama veya yoksullukla mücadele etme gibi çeşitli sosyal sorumluluklara sahiptirler. Bu sosyal sorumluluklardan yoksulluğun giderilmesine katkıda bulunacak olanlar; bir işadamının bir ürünün fiyatını yükseltmekten kaçınması veya nitelikli işçileri işe almaktansa, uzun süredir işsiz olan bir bireyin işe alınarak yoksulluktan kurtarılması örnek verilebilir (Lesson, Palm, 2020: 16-19).

Friedman'a göre; sosyalizm ve refah politikaları fayda vermez. Düşünürece; piyasa her şeyden üstündür. Öyle ki yoksul bireylere yardım söz konusu olduğunda bile bunun tam anlamıyla devletin üstesinden gelebileceği bir durum olduğunu kabul etmez. Yoksulların yardımı ile ilgili konularda devletin himaye göstermesi gerektiğini düşünür ancak, bu himaye devletin direkt olarak yardıma muhtaç kişilere desteği ile değil özel hayır kurumlarına veya yardımsever ailelere verilecek destekle olmalıdır (Ataay, 2016: 145).

Friedman'ın yoksulluğu gidermek amacıyla geliştirdiği ve Lampman, Tobin gibi iktisatçıların da savunduğu negatif gelir vergisi isimli bir model mevcuttur. Modele göre, gelir seviyesi kendi geçimini sağlayamayacak olan kişilere minimum düzeyde bir gelir yardımı yapılacaktır. Modelde belli gelir seviyesinin altında olan vatandaşlar vergilendirilmezken, açlık veya yoksulluk sınırının üzerinde olan vatandaşlar vergilendirilir ve gelire ihtiyacı olan bireylerin bu vergilerden faydalanmaları sağlanır (Aktan, Vural, 2002: 3).

Monetarist düşünürlere göre, yoksulluk sorunu devletin gözetmesi gereken bir sorundur. Ancak devlet bu sorunu kendi çözmemelidir, ya piyasada var olan işletmelerden bu sorun hakkında eyleme geçmelerini ister ya da yardımseverlere sorunun çözümünde destek verir.

2.7. Arz Yanlı İktisat

Arz yanlı iktisat, ekonomideki sorunların talep yönünden kaynaklandığını düşünmez, yaratılan katma değer talebi karşılamada yetersiz olduğunu yani ekonomideki sorunların arz yönlü olduğunu savunur. Bu iktisadın savunucularına göre, ekonomiyi canlı tutmak için, üretimi arttırmaya yönelik adımlar atılması gerekir, bu adımlardan en önemli olanı ise vergi indirimleridir. Arz yanlı iktisadın savunucuları; Arthur Laffer, David Stockman, Murray Weidenbaum, Paul Roberts ve Mizheal Boskin'dir (Aktan, 2008: 53-54).

Laffer, yoksulluk konusunu gelir eşitsizliği ile bağdaştırarak ele alır. Düşünüğe göre yeniden dağılımı ele almak için yoksulların zenginleştiğini düşünmektense, zenginlerin yoksullaştığını düşünmeliyiz. Gelir dağılımını sağlamak için, zenginlerden gerektiğinden fazlasını almak, üretim şevkini kırar; yoksullara farklı bir gelir yardımı sağlamak ise, onların çalışma isteğini yok eder. Sonuç olarak üretim azalmaya başlar ve gelirin tam olarak yeniden dağıtılması demek, ileride hiçbir gelir olmayacak demektir (Laffer, 2020: 43).

Düşünüğe göre, herkesin tam bir gelir eşitliğine sahip olması için, veya gelirin yeniden dağıtılmasını sağlamak için, yapılması gereken şey; ortalama geliri yüzde yüzün üzerinde olan herkese vergi uygulamak; ortalama gelirin altında kalan bireyleri ise ortalama gelire kadar sübvans etmek. Yeniden dağıtım ile zenginlerin durumunu kötüleştirmeden; yoksulların durumu iyileştirilmelidir (Laffer, 2020: 43).

Arz yanlı iktisat ekonomik sorunların üretimin artışıyla ve ekonomik büyümenin sağlanmasıyla üstesinden gelinebileceğini düşünür. Dolayısıyla yoksulluk sorununu da ekonomik büyüme sonucunda çözüme kavuşacağı yorumu yanlış olmaz.

2.8. Anayasal İktisat

Anayasal iktisat ve kamu tercihi teorisi, varsayımları açısından birbiriyle benzer teorilerdir ancak kamu tercihi teorisi ekonomik sorunları neden ve nasıl ortaya çıktığını incelemekte iken, anayasal iktisat teorisi ise çözüm önerisi olarak ideal olanı gösterdiği için birbirlerinden ayrılır. Anayasal iktisat; devletin bir ülkede yaşayan vatandaşların can ve mal güvenliğini korumasının karşılığında, bireylerin hem politik hem de ekonomik hak ve özgürlüklerine karşı aykırılık yapacağı sınırlamaları tartışır (Aktan, 2008: 100). İktisat kuramının temsilcileri olarak James M. Buchanan, Friedrich August von Hayek ve Gordon Tullock sayılabilir.

44

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Kuramın temsilcilerinden Buchanan'a göre; oyunun kuralları ekonomik kalkınmayı sağlamada önemli bir faktördür. Güçlü hukuk kurallarına sahip olan devlet, aynı zamanda ekonomik sorunların çözümünde de ustalıkla hareket eder; zayıf hukuk kurallarına sahip olan devlet ise yoksulluğa mahkum olur. Güçlü veya zayıf hukuk kuralları sadece ekonomik kalkınmanın seyrini etkilemekle kalmaz aynı zamanda sosyal ve politik sonuçlar da doğurur (Meadowcroft, 2020: 3).

Buchanan'ın yoksulluk hakkındaki bir diğer görüşü, Anthony Scott'ın "Federal Ülkelerde Hibeler Hakkında Bir Not" adlı makalesini yorumlamasıyla ortaya çıkar. Makalede Scott, sosyal yardımların elde edilmesinin zengin bireylerden alınıp yoksul bireylere aktarılması yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade eder. Buchanan'a göre bu uzun vadede istenmeyen sonuçlarla karşılaşılmasına sebep olur. Çünkü milli gelirin bu şekilde bir yerden bir yere transfer edilmesi, ekonomik verimliliği düşürür bu da milli gelirin en üst noktaya gelmesini engeller. Yapılan yardımların olumsuz sonuçlar doğuracağına ilişkin ikinci bir karşıt neden ise; yardımların, yoksul bölgelerde yaşayan bireylerin, zengin bölgelere taşınma isteğini engellemesi ve aile gelirlerinde bir artışa neden olduğu için, yoksul bireyler açısından reel ücretin çekiciliğini azaltmasıdır (Marciano, 2020: 1619).

2.9. Yeni Keynesyen İktisat

Yeni Keynesyen iktisadı savunanlar, rasyonel beklentileri ve monetarizmi kabul ederler ancak temiz piyasa kavramını reddederler, IS-LM analizi yorumu iktisat teorisinde önemlidir. İradî politikaları temel almaktansa, kuralla dayalı politikalar bu iktisat kuramında tercih edilir. Öncüleri; Gregory Mankiw, Arthur Melvin Okun ve Joseph Stiglitz 'dir (Tokatlıoğlu, Selen, 2017: 79).

Stiglitz, yoksulluk sorununda yeniden dağılıma dikkat çekmiştir. Yeniden dağılımın piyasaya bırakılmaması ve bu rolün devletin üstlenmesi gerektiğini ifade etmiş neden olarak yeniden dağılımın piyasaya bırakıldığı takdirde; erdemli veya erdemsiz malların piyasa tarafından uygun bir şekilde tedarik edilemeyeceğini ileri sürmüştür (Klein, Daza, Mead, 2013: 651).

Stiglitz'e göre; ekonomik eşitsizlik ve eğitimsel eşitsizlik birbirini güçlendirmektedir. Bu nedenle, ilk önce zengin çocukları ile yoksul çocukları arasındaki eğitimsel boşluğun giderilmesi gerekir. Bunu sağlamak için, öncelikle tüm çocukların yeterli düzeyde beslenme ve sağlık hizmetlerinden yararlandığından emin olunmalıdır, yoksul okullara gerekli yardım sağlanmalıdır. Daha sonra aradaki eğitimsel boşluğun giderilmesine yönelik düzenlemelere gidilmelidir. Sadece kaynak tedarik etmek yeterli değildir, aynı zamanda yoksul çocukların ailelerine çocuklarına nasıl davranacaklarına yönelik eğitim verilmeli ve bu konuda aileler teşvik edilmelidir (Klein, Daza, Mead, 2013: 656).

SONUÇ

Merkantillistlere göre, sürekli büyüyen, üreten bir devlet yoksullaşmaz. Akım, devletin aldığı vergileri doğru yatırımlara yöneltmesi gerektiğini, bunu başaramayan devletin kötü yönetildiğini ve yoksulluğa mahkum olacağını savunur. Aşılması gereken ikinci sorun ise işsizliktir. Merkantillistlerin yoksulluktan kurtulmak için gösterdiği yöntem, devletin doğru yatırımları ve işsizlik sorununa çare bulmasıdır.

Fizyokratlar yoksulluk tanımını tarım ve toprak ile ilişkilendirerek yaparlar. Fizyokratlara göre; köylünün toprağını işlememesi,

köylünün yoksullaşmasına, köylünün yoksullaşması ise devletin yoksullaşmasına sebep olur. Fizyokratlara göre, yoksulluğun giderilmesi için tarım sürekli işlenmeli ve para köylünün elinde olmalıdır. Çünkü para zengin kesimde değil de köylü kesimin elinde olursa daha fazla el değiştirir, böylece gelir katlanarak artar, zenginlik sağlanır.

Klasiklerin bakış açısına göre, yoksulluk kaderle alakalı bir durumdur ve yoksulluğun giderilmesi amacıyla çalışmalar yapılmamalıdır. Eğer, yoksulluğun giderilmesine yönelik bir çalışma yapılacaksa bu toplum düzenindeki dengenin sağlanmasını amaç edinerek yapılmalıdır. Genellikle yoksulluktan kurtulmak için devletin müdahalede bulunması gerektiği düşünülmesine de, bazı konularda devletin rol oynaması gerektiğini savunan düşünürler de vardır. Yoksulluk piyasanın canlandırılmasıyla veya ücretlerin düzenlenmesiyle giderilmelidir.

Keynesyen iktisatçılar, devletin yoksulluğu gidermek için çalışmalar yapması gerektiğini ve yoksulluğu gidermek için özellikle işsizlik sorununa çare bulunması gerektiğini savunmuştur.

Neokeynesyen iktisatçılar, neoklasik iktisatçılar gibi, yoksulluğun tam olarak dezavantajlı bireylerle bağdaştırmışlardır. Bu akımın iktisatçılara göre, devletin yoksulluğun giderilmesi için bu kesimin durumunu iyileştirmeli ardından yine devlet bu kesimin iş bulmasında kendi milletine iş imkanı sağlamalıdır.

Neoklasik iktisadın bazı düşünürlerine göre, iktisadın temel amacı yoksulluğu gidermektir. Neoklasik iktisatçılar; yoksulluk konusuna, yoksul çocuklar veya işsiz bireyler gibi toplumda dezavantajlı olan kesimin penceresinden bakarlar ve bu dezavantajlı kesimin devlet eliyle durumunun iyileştirilmesi gerektiğini savunurlar.

Arz Yanlı iktisat ve Post keynesyen iktisat, yoksulluğun giderilmesinin ilacını ekonomik büyümede bulur. Monetarizm, yoksulluk sorununun giderilmesinde devletin direkt olarak rol oynamasını istemez, bunu bile devletin önerisiyle piyasanın çözmesi gerektiğini düşünür. Anayasal iktisat devletin yoksullara verdiği transferlere olumsuz sonuçlar doğuracağı gerekçesiyle karşı çıkar.

*Mali Düşünce Sisteminde Yoksulluk Kavramına Bakış ve
Yoksulluğun Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri*

Yeni Keynesyen iktisat, yoksulluğa bölüşüm sorunu penceresinden bakar ve devletin gidermesi gereken bir sorun olarak görür.

Yukarıdaki açıklamalar ve iktisat akımlarının yoksulluğa bakış açılarına göre, yoksulluk klasik iktisadın doğuşuna kadar merkantilist ve fizyokrat akımlarda kendi akımları ile birebir örtüşecek şekilde tanımlanmıştır. Ancak klasik iktisattan sonra yoksulluk akımlarca toplumun dezavantajlı kesimiyle bağdaştırılarak açıklanmaya başlanmıştır.

Klasik, Keynesyen, Neokeynesyen ve Neoklasik iktisatçılar, bir ülkedeki yoksulluğun giderilmesi konusunda, farklı önerilerde bulunsalar da; devletin verdiği transferlerle dezavantajlı kimselerin durumlarının iyileştirilmesinde ve devlet eliyle veya piyasa tarafından işsizlik sorununun mutlaka çözülmesi gerektiğinde hemfikirdirler.

Sonuç olarak iktisat akımları tarafından yoksulluk sorununun giderilmesi önerilerinde kendi akımlarına özgü farklılıklar olsa da, akımların çoğunluğunun ve çoğu düşünürün, yoksulluğunun giderilmesi konusunda iki noktada fikir birliği ettikleri görülebilir. Bu noktalardan birincisi, dezavantajlı kesimin devlet eliyle durumunun düzeltilmesi gerekliliği, ikincisi ise işsizlik sorununun çözülmesidir. İşsizlik sorunu gerek piyasalar ile gerekse devletin yardımı çözüme kavuşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Adaçay, Funda Rana; İslatince, Hasan (2009). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Aktan, Coşkun Can (2008). *Yeni İktisat Okulları*. İzmir: Seçkin Yayınevi.

Aktan, Coşkun Can; Vural, İstiklal Yaşar (2002). "Yoksullukla Mücadele ve Negatif Gelir Vergisi Önerisi". *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

Andrews, David (2017). "Keynes and Christian Socialism: Religion and The Economic Problem". *Euro J. History of Economic Thought*, 24(4), 958-977.

48

Ataay Kalfa; Ceren (2016). "Hayek ve Friedman'ın Devlet Anlayışı". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1), 129-151.

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Aydemir, Cahit; Güneş, Hüseyin Haşimi (2006). "Merkantilizmin Ortaya Çıkışı". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 136-152.

Backhouse, Roger E.; Cherrier, Beatrice (2019). "Paul Samuelson, Gender Bias and Discrimination". *The European Journal of The History of Economic Thought*, 26(5), 1053-1080.

Başoğlu, Ufuk; Ölmezoğulları, Nalan; Parasız, İlker (2004). *İktisatta Devrimler Karşı Devrimler*. İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım.

Bilir, Hüsnü (2019). "Entelektüel Bir İktisatçı: John Maynard Keynes". *Dört Öge*, 8(16), 83-97.

Bochenek, Miroslaw (2017). "The Topicality of David Ricardo's Thought (on Bicentenary of the Publication 'On the Principles of Political Economy and Taxation')". *Ekonomia I Prawo Economics and Law*, 16(3), 287-300.

Bochenek, Miroslaw (2016). "Paul Anthony Samuelson and His Work (On the Hundredth Anniversary of His Birth)". *Ekonomia I Prawo Economics and Law*, 15(3), 265-278.

Brandy, Mark (2007). "Jean-Baptiste Say, The Father of Austrian Public Finance: Views on Taxation". *Quartely Journal of Austrian Economics*, 10(1), 63-76.

Buiter; Williem, H. (2003). "James Tobin: An Appreciation of His Contribution to Economics". *The Economic Journal*, 113(491), 585-631.

Charbit, Yves (2002). "The Political Failure of an Economic Theory: Physiocracy". (Çeviren: Arundhati Virmani), *Population*, 57(6), 855-884.

Colandar, David (2000). "The Death of Neoclassical Economics". *Journal of the History of Economic Thought*, 22(2), 127-143.

**Mali Düşünce Sisteminde Yoksulluk Kavramına Bakış ve
Yoksulluğun Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri**

Denis, Andy (2005). "The Invisible Hand of God in Adam Smith". *Research in History of Economic Thought and Methodology*, 23(1), 1-32, <https://ssrn.com/abstract=2613422> (Erişim Tarihi: 04.04.2020).

Ersoy, Akif (1986). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. İzmir: Neşriyat ve Matbaacılık.

Gouverneur, Virginie (2019). "John Stuart Mill on Wage Inequalities between Man and Women". *The European Journal of the History of Economic Thought*, 26(6), 1212-1251.

Göker, Zeliha; Dane, Kutlu (2013). "Tam İstihdamın Sağlanmasında Maliye Politikasının Rolü ve Post Keynesyen Çözüm Önerileri". *Akdeniz İ. İ. B. F. Dergisi*, 13(26), 103-119.

Hicks, John R. (1999). "On the Economics of Population". *Population and Development Review*, 25(2), 345-353.

Heckscher, Eli F. (2007). *Mercantilism* (Volume One). Transferred to Digital Printing.

İbn-i Haldun (2018). *Mukaddime* (II. Cilt). (Çeviren: Halil Kendir), İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Kabaş, Tolga (2018). "Alfred Marshall'ın Neoklasik İktisat Düşüncesinin Sosyal Özellikleri". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(64), 183-192.

Kazgan, Gülten (1974). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. Ankara: Bilgi Basımevi.

Klein, Daniel B. (2013). "James Tobin". *Econ Journal Watch*, 10(3), 666-670.

Klein, Daniel B.; Daza, Ryan; Mead, Hannah (2013). "Joseph E. Stiglitz". *Econ Journal Watch*, 10(3), 650-658.

Krume, Nikoloski (2020). "The New Classical Economy and Counter-Revolution of the Monetarism". *Annals of The Constantin Brancuşi University of Targu Jiu, Economy Series*, 1(3), 206-211.

Kutlu, Sinem (2018). "Wither Macroeconomics? The Evolution of Macroeconomic Thought Since Keynes". *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(33), 1818-1832.

Küçükali, Adnan (2019). "Klasik İktisadi Düşünce ile Evrim Teorisinin Entelektüel Beraberliği". *HAK-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(20), 43-58.

Laffer, Arthur B. (2020). Speech; "Reflections on Economic Policy". *Business Economic*, 55(1), 41-44.

Leonard, Thomas C. (2003). "A Certain Rude Honesty: John Bates Clark as a Pioneering Neoclassical Economist". *History of Political Economy*, 35(3), 521-558.

Lesson, Robert; Palm, Charles G. (2020). "Milton Friedman on Freedom: Selections from the Collected Works of Milton Friedman". The Hoover Institution Press, Originally published: Friedman Milton (1970); "One and Only Social Responsibility of Business", New York Times Magazine, Eylül.

Marciano, Alain (2020). "Buchanan, Popular Myths, and the Social Responsibility of Economists". *Southern Economic Journal*, 86(4), 1613-1629.

Mckenna, Edward J; Zannoni, Diane (1997-98). "Post Keynesian Economics and the Philosophy of Individualism". *Journal of Post Keynesian Economics*, 20(2), 235-258.

Meadowcroft, John (2020). "Buchanan at the American Founding: The Constitutional Political Economy of a Republic of Equals and Unequals". *Public Choice, Springer*, 183(3-4), 389-404.

50

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Misaki, Kayako (2018). "The Concept of Labor Market in Leon Walras Pure, Social and Applied Economics". *Economia Online*, 8(4), 419-438.

Murphy, Anton (1997). *John Law Economic Theorist and Policy-Maker*. Oxford: Clarendon Press.

Neil, Thomas P. (1948). "Quesnay and Physiocracy". *Journal of the History of Ideas*, 9(2) 153-173.

Oslington, Paul (2018). "Tanrı ve Piyasa: Adam Smith'in Görünmez Eli". *Modern İktisadi Düşüncenin Teolojik Arka Planı*, (Çeviri Editörü: Mehmet Saraç), İSİFAM yayınları, yayın no: 3.

Prasch, Robert E. (2000). "John Bates Clark's Defense of Mandatory Arbitration and Minimum Wage Legislation". *Journal of the History of Economic Thought*, 22(3), 251-263.

Savaş, Vural (2000). *İktisadın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Smith, Adam (2006). *Milletlerin Zenginliği*. (Çeviren: Haldun Derin), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sorinel, Cosmo (2013). "Leon Walras and Social Justice". *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, 13(1), 467-473.

Tokathoğlu, Mircan; Selen, Ufuk (2017). *Maliye Politikası*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Vasconcelos, Lucas (2019). "Income Distribution, Inflation and Economic Growth: A Post-Keynesian Approach". *Panoeconomicus*, 66(3), 277-306.

Zarakoğlu, Avni (1981). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Ankara: Olgaç Matbaası.

SUMMARY

Poverty is a problem that has always been experienced and continues all over the world. States and world-renowned organizations have worked on alleviating poverty. Some of the studies conducted have been effective in alleviating poverty, while some have not had any effect.

The first step to overcome in poverty alleviation is the definition of poverty. From monetarism to new keynesian economists; poverty has been defined by many different currents of thought in many different ways various assessments. The thinkers who define poverty as much as their own currents allow, have also worked on poverty alleviation. These studies have contributed to policy making in the state administration of their time.

According to mercantilist thought, the state must constantly grow and produce. The taxes collected by the state should be directed to the right investments, and also a solution to unemployment should be found so that poverty can be eliminated. According to the Physiocrats, in order to eliminate poverty, it is necessary to prevent the impoverishment of the peasants who work the land and to ensure the speed of circulation of money.

According to classical economic thinkers, alleviating poverty is not an issue where the state can play a role. In fact, poverty should not be eliminated, if a study is to be done on alleviating poverty, it should only be done to ensure social order.

Keynesian economists argued that the state should work to alleviate poverty and that a solution should be found especially for the problem of unemployment in order to eliminate poverty. Neoknesian economists have associated poverty with disadvantaged individuals. According to neoknesian economists, the situation of this segment should be improved and the state should provide jobs in order to eliminate the poverty of the state.

According to neoclassical economists, the main purpose of economics is to alleviate poverty. According to thinkers, the state should be effective in alleviating poverty. Supply-Side economics and Post-Keynesian economics find the cure for poverty alleviation in economic growth. Monetarism does not want the state to play a direct role in alleviating the poverty problem it even thinks that the market should solve this with the proposal of the state. Constitutional economics opposes state transfers to the poor on the grounds that it will have negative consequences. New Keynesian economics looks at poverty from the point of view of the problem of distribution and sees it as a problem that the state must resolve.

According to the above explanations and the perspectives of economics movements on poverty, poverty has been defined in the mercantilist and physiocratic currents until the birth of classical economics in such a way it coincides with their currents. However, after classical economics, poverty has been explained by currents by associating it with the disadvantaged segment of the society.

Until the emergence of classical economics, the definition of poverty was defined by mercantilist and physiocratic currents to coincide with their own ideas. After classical economics, poverty was defined by explaining especially the disadvantaged segments of society.

52

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Although some economic movements do not agree on the elimination of poverty by the state, poverty is generally seen as a problem that needs to be eliminated by the state. Poverty should be eradicated, especially by addressing the unemployment problem.

**NESNELERİN İNTERNETİ, GÜVENLİK VE GİZLİLİK,
İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME**

Bora AKİNCE*

Makale Geliş Tarihi-Received: 07.12.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 15.05.2021
DOI: 10.37093/ijisi.950466

53

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte nesnelerin internete bağlanmaya başlaması neticesinde insan hayatına yeni bir kavram girmiştir. Bu kavram nesnelerin interneti kavramıdır. Nesnelerin interneti akıllı telefonların, sensörlerin kullanımının yaygınlaşması ile hayatın ayrılmaz bir parçası olmuş ve insan hayatını kolaylaştırmıştır. Ancak nesnelerin interneti her ne kadar insan hayatını kolaylaştırır da güvenlik ve gizlilik ile ilgili iki önemli konuda insanların kafasında soru işaretleri bırakmaktadır. Bu çalışmada nesnelerin interneti nedir, nasıl gelişmiştir, nesnelerin internetinde güvenlik ve gizlilik nasıl sağlanmaktadır? sorularına cevap verilecek, nesnelerin interneti teknolojisinin insan hayatında yerinin çok arttığı ve bunu neticesinde güvenlik ve gizlilik sorunlarına yol açtığı sorunsalından yola çıkılarak insan hakları hukuku bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nesnelerin İnterneti, Güvenlik, Gizlilik, İnsan Hakları, Sosyal Medya.

Jel Kodu: F50, F59, K38.

---

* Öğretim Görevlisi, Abdullah Gül Üniversitesi, Kayseri/Türkiye.
bora.akince@agu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4252-338X>.

AN EVALUATION IN THE CONTEXT OF THE INTERNET OF THINGS, SECURITY AND PRIVACY, HUMAN RIGHTS

ABSTRACT

As a result of the widespread use of the Internet, people started to connect to the internet and a new concept has been introduced to human life. This concept is the concept of the Internet of Things. The Internet of Things became an integral part of life with the widespread use of smartphones and sensors, making human life easier. However, although the Internet of Things simplifies human life, it leaves question marks in the minds of two important issues related to security and privacy. In this study, what is the internet of things, how has it developed, how is security and privacy ensured in the internet of things? Their questions will be answered, and an evaluation will be made in the context of human rights law, based on the problematic that Internet of Things technology has increased its place in human life and consequently leads to security and privacy problems.

54

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Keywords: Internet of Things, Security, Privacy, Human Rights, Social Media.

Jel Code: F50, F59, K38.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi, internetin yaygınlaşması ile birlikte dünya yeni bir çağa girmiştir. Bu çağ iletişim çağı olarak adlandırılmaktadır. Bilgi çağında hız, iletişim, bilgi ve bunların transferi en önemli süreçleri oluşturmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanların hayatı sanal hayata taşınmaya başlamıştır (Kumar, Patel, 2014: 20). İletişim çağında internete erişimin bir insan hakkı olduğu tartışılmaktadır (Akyeşilmen, 2018: 286).

1990'lı yılların sonunda RFID (Radyo Frekanslı Kimlik - Radio Frequency Identification) teknolojisinin ortaya çıkması neticesinde nesnelere bilgiler toplanmaya başlanmış ve dünya yeni bir kavram olan nesnelere interneti kavramı ile tanışmıştır. Bunun yanında geleceğin interneti (Future Internet) kapsamında değerlendirilen en önemli teknolojik gelişme nesnelere internetidir (Coetzee, Eksteen, 2011: 1).

Nesnelerin interneti kavramı kısaca nesnelere birbirine bağlanması ile oluşan bir ağ olarak tanımlanabilmektedir (Roman, vd., 2013: 2266). Peki bu ne anlama gelmektedir. Nesnelere interneti kavramı nesnelere birbirleri ile haberleşmesi ve birbirlerine komut vermesi anlamına gelmektedir. Bir diğer ifade ile fiziksel nesnelere küresel bir ağda birbirlerine bağlanması anlamına gelmektedir (Kortuem, vd., 2010: 44).

2000'li yıllardan itibaren RFID teknolojisinin gelişmesi, akıllı telefonların dünyada kullanımının yaygın hale gelmesi, akıllı telefonlara bağlı olarak insan hayatını kolaylaştıran pek çok uygulamanın geliştirilmesi neticesinde nesnelere interneti kavramı da insan hayatının çok önemli bir parçası haline gelmiş ve insan hayatını son derece kolaylaştırmıştır.

Ancak insan hayatını kolaylaştıran bu teknoloji insanların kafasında çok önemli bir soru işareti oluşturmuştur. Bu soru gizlilik ve güvenlik sorusudur. Nesnelere internetinin güvenliği ile ilgili olarak çeşitli kaygılar bulunmaktadır. (Hayajneh vd., 2020: 1). Çünkü insanlar nesnelere interneti teknolojisini kullandıkça veri üretmekte, kendi verilerini, kişisel bilgilerini bu cihazlarda paylaşmaktadır. Buradaki temel soru nesnelere interneti teknolojisinin gelişmesi ve hayatımıza

girmesi sonucunda bu teknoloji ne kadar güvenlidir sorusu olmuştur. Ayrıca gizlilik bir diğer soru işaretini oluşturmaktadır. Nesnelerin interneti ile ilgili olarak güvenliği ve gizliliği sağlamak için çeşitli teknolojiler, dizayn metodolojileri, koruma ve güvenlik teknolojileri kullanılmaktadır (Sicari vd., 2015: 146). Güvenlik nesnelerin interneti teknolojisindeki en önemli konulardan bir tanesini oluşturmaktadır (Yan vd., 2014: 120).

Bu çalışmada nesnelerin interneti kavramı tanımlanacak, nasıl geliştiği, hangi alanlarda kullanıldığı analiz edildikten sonra, nesnelerin internetinde güvenlik ve gizlilik nasıl sağlanmaktadır sorusuna cevap aranacaktır. Nesnelerin internetinin insan hayatında önemli bir yer tutmaya başlaması neticesinde güvenlik ve gizlilik ihlalleri yaşandığı önermesinden yola çıkılarak insan hakları hukuku çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi ışığında bir değerlendirme yapılacaktır.

56

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

1. NESNELERİN İNTERNETİ NEDİR?

Nesnelerin interneti tanımı ilk olarak Kevin Ashton tarafından kullanılmıştır. Ashton 1998 yılında nesnelerin internetini geleceğin interneti ve bilgisayarların sürekli olarak bağlanması olarak tanımlamaktaydı. Bu tanım teknolojinin gelişmesi ile birlikte gelecekte erişimin ve bağlantının önemini göstermekteydi (Aazam vd., 414). Kevin Ashton'a göre bilgisayarlar ve internet bilgi için insana bağımlı durumdadırlar. Ashton 2009 yılında internetteki tüm bilgiler insanlar tarafından oluşturduğunu belirtmiştir. Ancak Ashton'a göre ekonomi, toplum ve hayatta kalma fikirlere ve bilgilere değil nesnelere (things) bağlıdır. Özellikle RFID teknolojisi ile birlikte bilgisayarların tanıma, anlama kapasitesi gelişmiş ve böylelikle insanların veri girmesi sonucunda ortaya çıkan kısıtlılığı ortadan kaldırmıştır (Ashton, 2009).

Nesnelerin interneti, bilişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bilişim teknolojinde oluşan sanal dünyanın, nesnelere ile bütünleşmesi anlamına gelmektedir (Uckelmann vd., 2011: 2). Bu tanım sonrasında nesnelerin interneti ile ilgili bir tanımlama sorunu ortaya çıkmış ve pek çok akademisyen tarafından, pek çok sanayi kuruluşu, pazarlamacı tarafından bu kavram kullanılmaya başlanmıştır. Nesnelerin interneti ile ilgili olarak kapsayıcı bir tanım Avrupa'da geliştirilen bir projede verilmektedir. Bu tanıma göre nesnelerin

interneti gelecekteki internet yapısının bir parçası olacaktır. Nesnelerin interneti birlikte çalışan iletişim protokollerinden oluşan ve dinamik bir küresel ağ alt yapısıdır. Nesnelerin internete bağlanması ile birlikte, nesnelere iletişim internet aracılığı ile mümkün olmakta ve nesnelerin yönetilmesi sağlanmaktadır (Uckelmann vd., 2011: 4).

Nesnelerin interneti teknolojik bir devrim olarak görülmektedir. Nesnelerin interneti ile geleceğin bilgisayar ve iletişim teknolojisidir (Wu vd., 2010: 484). Nesnelerin interneti ile her gün nesnelere dijital kimlik almakta ve birbirlerine bağlanmaktadır (Broll vd.; 2009: 74).

Nesnelerin interneti Kevin Ashton'ın kurucusu ve genel müdürü olduğu Auto - ID merkezinin¹ 2003 yılında Chicago'da, tedarik zincirlerinde bulunan malların akışının otomatik bir şekilde tanımlanmasını ve izlenmesini sağlamak amacı ile kullanılması sonucunda dikkat çekmeye başlamıştır. Bu kavram Auto - ID merkezinin kurucuları tarafından kullanıldıktan sonra gerçek dünya ile sanal dünya arasındaki kombinasyonu tanımlamak için kullanılmıştır (Uckelmann vd., 2011: 2).

1.1. Nesnelerin İnterneti Kavramının Bileşenleri

Nesnelerin internetinin ortaya çıkmasındaki en önemli olay RFID teknolojisinin gelişmesidir. RFID teknolojisi esas olarak bir okuyucu ve bu okuyucunun karşısında bulunan nesnede bulunan bir etiketten oluşmaktadır. Etiket okuyucu tarafından okunması RFID teknolojisi ile sağlanmaktadır. Günümüzde arabalarımızda kullandığımız Hızlı Geçiş Sistemi (HGS) etiketleri, otobüslerde kullanılan kart okuma sistemleri RFID teknolojisi ile çalışmaktadır. RFID teknolojisinin özellikle fabrikalarda tedarik zincirinde kullanılması nesnelerin internetinin de dünyada yayılmasına sebep olmuştur.

Nesnelerin internetinin gelişmesinde özellikle sensörler, RFID, NFC, wireless iletişimi, teknolojilerin de ki fiyatların düşmesi çok önemli bir etken olmuştur. Nesnelerin interneti akıllı nesnelere de içermektedir.

---

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://tr.chafontech.com/info/what-is-the-auto-id-center-1765972.html> (Erişim Tarihi: 23.04.2021).

İnsanlık ve çevre için görevler yapan tüm cihazlar nesnelerin interneti tanımı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sebepten dolayı nesnelerin interneti sadece yazılım ve donanımdan değil etkileşim ve sosyal yönü de içeren bir kavramdır (Aazam vd., 2014: 414).

Nesnelerin interneti 2000'li yıllarda RFID teknolojisi üzerinden ilerlerken, veri büyüklüğü milyonlar ile ifade edilmekteydi. Veri toplama bir tanımlayıcı arayıcılığı ile yapılmaktaydı. Ancak teknolojinin gelişmesi ile birlikte 2013 yılında nesnelerin interneti sensörler, telefonlar ve bulut sistemleri ile yapılmaya başlandı. Veri boyutu da yeni teknolojiler ile milyarlar olarak ifade edilmekteydi. Bağlantı aracı olarak wireless kullanılırken, veriler bizzat insanlar tarafından sağlanmaktaydı. Masaüstü uygulamaları, düğmeler, dokunmatik sistemler verileri toplamaya başlamaktaydı. 2020 yılında ise nesnelerin internetinin yeni teknolojiler gelişerek milyararlara hatta trilyonlara ulaşacağı tahmin edilmektedir (Ziegeldorf vd., 2014: 2731).

Nesnelerin internetinin gelişmesinde üç önemli adım bulunmaktadır. Bunlar gömülü zekâ (embedded intelligence), bağlantı ve etkileşimdir. Gömülü zeka hareketleri otomatik bir şekilde yapılmasıdır. Bu özellik örneğin çamaşır makinesi kontrol ünitesinde bulunmakta ve makinenin otomatik bir şekilde yıkamayı tamamlamasını sağlamaktadır. Gömülü zekanın geliştirilmesinden sonra ki adım ise bu cihazların bağlantısının yapılmasıdır. Cihazlar bağlantı ile birlikte akıllı cihazlar haline gelmektedir. Bu cihazların wireless yolu ile bağlanması nesnelerin internetinin en önemli özelliklerinden bir tanesidir. Ancak son adım da cihazların bağlı olması cihazların iletişim ve etkileşim sağladığı anlamına gelmemektedir. Cihazların bağlanması ile birlikte cihazların kendi arasında bilgi değişimi yapmasına bağlıdır. Böylelikle insandan insana olan iletişim; insandan nesneye, nesneden nesneye olarak değişmektedir (Tan, Wang, 2010: 377). Örneğin evlerde bulunan akıllı kombiler cep telefonlarında bulunan bir uygulama ile açılıp kapanabilmektedir. Böylelikle insan nesneye (akıllı telefon uygulaması) bir talimat vermekte, nesne (akıllı telefon uygulaması) ise bir diğer nesneye (kombi) talimat vermektedir.

Peki akıllı nesnelere nasıl tanımlanabilecektir? Akıllı nesnelere tanımlanırken aşağıdaki özellikleri kullanılabilir.

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

- Belirli bir fiziksel düzenlemeye ve bir dizi fiziksel özelliklere sahiptirler (biçim, boy vb.).
- Minimum düzeyde iletişim yeteneği bulunmalı ve aldığı mesajları cevaplama yeteneğine sahiptirler.
- Benzersiz bir tanımlayıcıya sahiptirler.
- Nesnelere en az bir isim ve bir adres ile ilişkilendirilmektedir. İsim nesnenin okunabilir açıklaması anlamındadır. Adres ise nesne ile iletişim kurmak için kullanılmaktadır.
- Nesnelere temel bir seviyede bilgi işlem yeteneğine sahiptirler. Bu seviye basitten başlayarak karmaşık hesaplamalara kadar gelişebilmektedir (Miorandi, Sicari, Pellegrini, Chlamtac, 2012: 1500).

1.2. Nesnelerin İnterneti ve Teknoloji

Akıllı nesnelere tanımlandıktan sonra nesnelere sekiz başlık altında kategorileştirmek mümkündür;

1. Akıllı nesnelere birbirleri arasında veri değişimi sağlamaktadır.
2. Sensörler fiziksel dünyanın dijital dünyadaki temsilcisidir.
3. Aktuatör fiziksel dünyada gerçekleşen eylemleri dijital dünyaya taşırlar.
4. Tanımlama ve kayıt için sensörler tarafından veriler toplanır.
5. Nesnelere fiziksel dünyadaki insanlar ile iletişime girmektedir.
6. Veri madenciliği ve hizmetleri süreçleri nesnelere tarafından yürütülmektedir.
7. Fiziksel dünyadaki yerler nesnelere tarafından kayıt altına alınmaktadır.
8. Her nesnenin özel bir tanımlaması bulunmaktadır. (Mayer, 2009: 2).

Nesnelerin interneti dünyanın önem verdiği, gelişen teknolojilerden bir tanesidir. Avrupa'da nesnelerin interneti ile ilgili sayısız proje yapılmaktadır. Avrupa teknoloji Platformu (EPoSS) tarafından 2008 yılında yapılan bir çalışmada yönetim, standardizasyon ve birlikte

çalışabilirlik noktasında nesnelerin internetinin çok önemli olacağı vurgulanmaktadır (EPoss, 2008).

Nesnelerin internetinin temel hedefi interneti daha yaygın hale getirerek, bağımsız bir network oluşturulmasının sağlanmasıdır. Bunun yanında nesnelerin interneti ile birlikte ev uygulamaları, kameralar, sensörler, araçlar internete bağlanacak ve bu nesneler toplumsal hayatta fazlaca kullanılacaktır (Zanella, Vangelista, 2014: 22). 2015 yılında birbirine bağlı nesne sayısı 15 milyar iken 2020’de bu sayının 26 milyar olması beklenmektedir (Arias vd., 2015: 99).

60

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Nesnelerin interneti teknolojinin kullanım alanı da teknolojinin gelişmesi ile birlikte git gide artmıştır. Çok farklı dallarından nesnelerin interneti teknolojilerine talep gelmektedir (Xu vd., 2014: 2233). Nesnelerin interneti özellikle arabalarda lastik basınçlarını kontrol edip bir monitöre bildirmesi anlamında hali hazırda kullanılmaktadır. RFID teknolojisi otomotiv sektöründe fazlaca kullanılmaktadır. Özellikle arabanın üretim, lojistik, kalite kontrol bölümlerinde kullanılmaktadır (Sundmaker vd., 2010: 50). Bunun yanında nesnelerin interneti telekomünikasyon teknolojilerinde de kullanılmaktadır. Özellikle NFC (Near Field Communication veya Türkçe ifadesi ile Yakın Alan İletişimi) ile kart yükleme yapılması, GPS sistemi nesnelerin internetinin telekomünikasyon alanındaki örneklerinden bir tanesidir. Akıllı binalarda nesnelerin interneti teknolojisinin kullanıldığı önemli alanlardan bir tanesidir. Özellikle ev teknolojilerinde akıllı klimalar, akıllı kombi sistemleri kullanılmaktadır.

Nesnelerin internetinin en çok kullanıldığı bir diğer alan ise sağlık alanıdır. Özellikle sağlık sektöründe telefonun ve RFID sensörlerinin kullanımı neticesinde kişilerin sağlık ile ilgili verileri ve ilaç alım sıklıkları gibi hastaların bilgileri doktorların ekranın görünmekte ve bu süreç tedavi süreçlerini kısaltmaktadır. Bunun yanında kan tahlili yapılırken dahi barkodların kullanılması bir tür RFID uygulamasıdır. Bunun yanında ilaç endüstrisinde de nesnelerin interneti kullanılmaktadır. Özellikle akıllı barkodlar ile ilaçların saklama koşulları, nereye nasıl nakledilmeleri gerektiği ile ilgili bilgiler ilaç üreticilerine büyük kolaylıklar sunmaktadır.

Nesnelerin internetinin kullanıldığı bir diğer alan ise tedarik zinciri yönetimi ve lojistik. RFID teknolojisi tedarik zinciri ve lojistik

sürecini oldukça kolaylaştırmaktadır. Özellikle envanter yönetimi anlamında büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Nesnelerin interneti teknolojileri, doğanın korunması, ulaşım sistemleri, gıda izlenebilirliği, tarım ve hayvancılık, bilet satma işlemleri, geri dönüşüm alanlarında da sıkça kullanılmaktadır.

2. NESNELERİN İNTERNETİ: GÜVENLİK, GİZLİLİK VE İNSAN HAKLARI

İnternetin gelişmesi, ucuzlaması, yaygınlaşması neticesinde internete bağlanan nesnelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu nesnelerin sayısının artması ile birlikte doğal olarak doğru orantılı bir şekilde bu nesnelerin kullanımı da artmaktadır. Kullanıldığı alanlar düşünüldüğünde nesnelerin interneti insan hayatının her yerindedir. Nesnelerin internete bağlanması ile birlikte geleneksel internet kabuk değiştirmiştir. Bunun yanında her nesne potansiyel bir şekilde internete bağlanabilir bir hale gelmiştir. Aynı zamanda bu nesnelere birbirleri ile de iletişim kurmaya başlamıştır (Suo vd., 2012: 648).

İnternet sanal bir ortamdır. Ancak bu sanal ortamda yapılan tüm işlemlerin fiziksel sonuçları bulunmaktadır (Ünal, Ergen, 2018: 192). Bu sebepten dolayı nesnelerin interneti konusundaki en önemli iki nokta güvenlik ve gizliliktir. Nesnelerin internetini kullananların da en önemli kaygılarından bir tanesi güvenlik ve gizlilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Atzori vd., 2010: 2802). Nesnelerin internetinin kullanımının yaygınlaşması için gizlilik ve güvenlik sorunlarının çözülmesi gerekmektedir (Goyal vd.; 2020: 4). Güvenlik internete bağlanan cihazlara yetkisiz girişlerin önlenmesidir. Gizlilik ise internete bağlanan cihazlarda bulunan bilginin yetkisiz erişiminin engellenmesidir (Ünal, Ergen, 2018: 193).

Ağa bağlanan nesnelerin sayısı arttıkça, bu nesnelerin insan hayatında kullanım oranı arttıkça ve nesnelerin insanların hayatını kolaylaştırması sonucunda hackerlar (internet korsanları) tarafından nesnelere potansiyel saldırı araçları haline gelmektedir. Güvenlik nesnelerin interneti uygulamalarındaki en önemli hususlardan bir tanesidir. Güvenlik garanti edilmeden nesnelerin internetinin yaygınlaşması çok mümkün olmayacaktır (Miorandi vd., 2012: 1513).

Nesnelerin internetinde güvenlik ile ilgili kaygılar aslında internetteki kaygılar ile aynıdır. Bunun temelinde ise artan saldırıları yatmaktadır. Artan saldırılar siber saldırılar tanımını gündeme getirmiştir. Siber saldırılar gizliliğin ele geçirilmesi için düzenlenmektedir (Saygılı, Ünal, 2018: 246).

Nesnelerin internetinde nesnelerin kapasitelerinin küçük olması, sistemin wireless bağlantısı içermesi gibi sorunlardan dolayı güvenlik problemleri meydana gelmektedir (Stankovic, 2014: 6). Wirelesslar nesnelerin internetinde hackerlerin ve diğer üçüncü tarafların en çok saldırı yaptığı yerdir (Weber, 2015: 621). Yapılan hacklemelerden sonra Anthem, Apple, JP Morgan, Sony gibi şirketlerden özellikle kredi kartı bilgileri, kurumsal strateji gibi önemli bilgiler çalınmış ve bu kurumlara önemli ölçüde maliyet yansımaları olmuştur (Weinberg vd., 2015: 6).

Nesnelerin internetine saldırıların kolay olmasının nedenleri ise aşağıda belirtilmektedir.

Öncelikle nesnelerin internetinde bileşenler genellikle zayıftır ve bunlara saldırmak kolaydır. İkincisi kablosuz yani kablosuz ağlar üzerinden iletişim kurulmaktadır ve kablosuz ağları gizli bir şekilde dinlemek oldukça kolaydır. Bunun yanında son husus ise nesnelerin internetinde hem enerji hem de hesaplama kaynakları oldukça düşük olduğundan güvenliği destekleyen karmaşık şemalar bulunmamaktadır (Atzori vd., 2010: 2802). Özellikle nesnelerin internetinde sensörlerin gelişmesi neticesinde sensörler üzerinden çeşitli siber saldırılarda yapılabilmektedir. Buna karşın nesnelerin interneti teknolojisi ile çalışan firmalar çeşitli güvenlik algoritmaları geliştirse de bu algoritmaların ne derece güvenliği sağladığı bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nesnelerin internetinin güvenliği ile ilgili ilk nokta veri güvenliğidir (data confidentiality). Veri güvenliği sadece izin verilen yetkililerin verilere erişebilmesi ve verileri düzeltebilmesi anlamına gelmektedir. Nesnelerin internetinde sadece kullanıcılar değil; aynı zamanda yetkilendirilmiş nesnelere veriye erişebilmektedir. Bu da iki önemli noktayı ön plana çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi kontrol mekanizması ile erişicilerin tanımlanması; ikincisi ise nesnenin kimliğinin doğrulanmasıdır (Miorandi vd., 2012: 1514). Bu tanımlama ve doğrulama işlemleri ile birlikte nesnelerin internetinde veri

güvenliği sağlanabilmektedir. Ancak nesnelerin internetinde kimlik doğrulaması ile ilgili sorunlar özellikle RFID etiketlerinin kimlik doğrulama sunucular ile çok fazla mesaj alışverişi yapamaması sebebi ile mümkün olmamaktadır. Ancak son dönemlerde bu konuda çözümler üretilmeye çalışılmaktadır (Atzori vd., 2010: 2802).

Nesnelerin internetin de bir diğer unsur ise gizlilik. Gizlilik konusu internetin gelişmesi ile birlikte özellikle de nesnelerin interneti teknolojisi ile ilgili olarak gündemde olan en önemli konulardan bir tanesidir (Ziegeldorf vd., 2014: 2728). Gizlilik hangi veriye hangi bireysel kullanıcının ulaşacağını tanımlanması anlamına gelmektedir (Moirandi vd., 2012: 1519). Bunun yanında gizlilik kişisel bilgiler barındıran verilerin nerede nasıl saklanacağını da barındırmaktadır (Weber, 2010: 24).

2.1. Nesnelerin İnterneti: Gizlilik

Peki gizlilik neden önemlidir? Öncelikle belirtmek gerekir ki gizlilik kavramı dünya medeniyetinin en önemli unsurlarından bir tanesi haline gelmiştir. Ayrıca gizlilik ile ilgili endişeler nesnelerin interneti teknolojisinin yayılmasındaki en önemli handikaplardan bir tanesidir (Atzori vd. 2010: 2803). Bu sorunun cevabı nesnelerin internetinin kullanım alanında gizlidir. Nesnelerin interneti kişilerin sağlık bilgilerinden tutunda, kişisel bilgilerinin tutulduğu bir alandır. Bu sebepten dolayı gizlilik nesnelerin internetinde en önemli hususlardan bir tanesidir.

Veriler, veriler ile ilgili süreçlerin tamamı nesnelerin internetinin en önemli özelliklerindedir. Veri olmadan nesnelerin internetinden de söz etmek mümkün değildir. Dünyada üretilen ve saklanan verinin boyutu 4 zetabayttır. 2020'de bu verinin 40 zetabayt olması beklenmektedir. Bilgisayar teknolojilerinin en hızlı gelişen alanı nesnelerin interneti teknolojisi olmuştur (Garadi vd., 2020: 1646). Bu Teknoloji geliştikçe bu veriler artacak ve bu verilerin depolanması gerekecektir. Verilerin depolanması gün geçtikçe daha da uygun bir maliyet ile yapılabilmektedir. Bu verilerin kimin kullanacağı ise gizliliğin ayrı bir boyutunu oluşturmaktadır (Weinberg vd., 2015: 6).

Gizlilik ile ilgili olarak bu verilerin kim tarafından, ne zaman, nasıl toplandığı konusu en büyük kaygıyı oluşturmaktadır (Atzori, 2010:

2803). Ancak nesnelerin internetinde gizliliğin en önemli boyutunu ise verilerin kimler tarafından toplandığı oluşturmaktadır. Veriler ulusal güvenlik gerekçesi ile kamu kurumları tarafından talep edilmekte veya toplanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca çeşitli firmalar ürünlerini pazarlamak için bu verilere elde etmeye çalışılmaktadır. Kişilerin tüm bilgilerinin (lokasyon vb.) nesnelere tarafından toplanması da gizlilik ihlaline zemin hazırlamaktadır. Çünkü bu bilgiler gerek devletler, gerek kamu kurumları gerekse özel şirketler tarafından toplanmak ve kullanılmak istenmektedir.

2.2. Nesnelerin İnterneti: Güvenlik

64

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Nesnelerin internetinde gizliliğin sağlanması için öncelikle sistemin saldırılara dayanıklı olması gerekmektedir. Ayrıca sistemin adres ve nesne verilerinin doğrulanması, bilgi sağlayıcıların erişim kontrolü sağlanması, müşteri gizliliğinin sağlanması gerekmektedir (Weber, 2015: 621).

Güven ise nesnelerin internetindeki güvenliği sağlamak için karşımıza çıkan bir diğer önemli noktadır. Nesnelerin internetinde güvenlik kimliklerin bilgiyi paylaşmadan değiştirilmesinin sağlanmasıdır. Bunun için çeşitli uygulamalar kullanılmaktadır (Moirandi vd., 2012: 1520).

Nesnelerin internetinde güvenlik aşağıdaki Şekil - 1'de gösterilmektedir (Miorandi vd., 2012: 1519).

Şekil 1: Nesnelerin İnternetinde Güvenlik.

Güvenlik ve gizlilik ile ilgili yapılan çalışmalardan sonra bazı gereklilikler tanımlanmıştır. Bunlar sistemin saldırılara karşı esnek olması, kimlik doğrulama, erişim kontrolü ve müşteri gizliliğidir. Sistemler saldırılara karşı esnek olmalı ve hatalardan kaçınmalıdır. Kimlik doğrulama alınan adres ve nesne bilgilerinin doğrulanması anlamına gelmektedir. Erişim kontrolü ise bilgi sağlayıcıların veriler üzerinde erişim kontrolü uygulaması anlamına gelmektedir. Müşteri gizliliği ise bilgi sağlayıcılarının spesifik bir müşteri ile ilgili olarak bilgi toplamasını ve çıkarım yapmasının zor olması anlamına gelmektedir (Weber, 2010: 24).

Peki bu özellikler nasıl sağlanmaktadır? Nesnelerin interneti teknolojisinde geleneksel koruma mekanizmaları (kriptolama, güvenli protokoller gibi) güvenliğin sağlanması için yeterli görülmemektedir (Roman vd., 2011: 51). Güvenliği sağlamak için VPN (Virtual Private Networks - Sanal Özel Ağlar), TLS (Transport Layer Security - Aktarım Katmanı Güvenliği), DNSSEC (DNS Güvenlik Uzantıları), Soğan Yönlendirme (Onion Routing) ve PIR (Private Information Retrivial - Özel Bilgi Alma) sistemleri kullanılmaktadır. VPN'lere erişim kısıntısından dolayı bilgiler gizli kalmaktadır. TLS ise nesnelerin internetinin güvenliğini küresel bir güven yapısına dayanması neticesinde iyileştirebilme kapasitesine sahiptir. DNSSEC bilgilerin gönderilmesi sürecinde bilgilerin kaynağını, orijinalliğini ve bütünlüğünü sağlamak için açık anahtarlı şifreleme metodunu kullanmaktadır. Soğan yönlendirme ise internet trafiğini farklı kaynaklardan şifrelemekte ve karıştırmaktadır. PIR ise hangi müşterinin hangi bilgi ile ilgilendiğini gizlemektedir. Tüm bu teknolojilerdeki temel sorun performans sorunlarını meydana getirmesidir. Şu anda nesnelerin internetinde kullanılan en önemli sistem P2P (Peer to Peer - Eşler Arası) sistemidir ve uygulamalarda iyi bir performans gösterilerek tercih edilmektedir (Weber, 2010: 25).

P2P bluetooth teknolojisinin yerini daha büyük sistemlere bırakması ile ortaya çıkmış bir teknolojidir. P2P teknolojisi ile birçok bilgisayar birleştirilmekte ve veri paylaşımı yapılmaktadır. Bu teknoloji ile bir veri bireylere tek tek değil bir kerede milyonlarca kişiye göndermemizi sağlamaktadır. Nesnelerin internete bağlanması ile birlikte P2P iletişim hızlanmış ve güçlenmiştir (Sundmaecker vd., 2010: 51).

Nesnelerin interneti teknolojisinde güvenliği sağlayan bir diğer nokta ise kriptolama teknolojisi (Arias, 2015: 99). Kriptolama teknolojisi büyük kaynak tüketimine ve enerjiye ihtiyaç duyduğu için nesnelerin internetinde kullanımı yeterli seviyede değildir (Atzori vd., 2010: 2803). Kriptolama teknolojisi her ne kadar nesnelerin interneti kapsamında tek başına yeterli görülmesi de veri yönetimi alanında teknik olarak verileri korusa da bazı kuruluşlar bu verileri yönetecek kaynaklara sahip olmamaktadır. Nesnelerin internetine yönelik daha iyi kriptolama teknolojileri ve yöntemleri geliştirmek için çalışmalar devam etmektedir (Roman vd., 2011: 54). Kriptolama teknolojisinde de rastgele karma zincir protokolü (Randomize Hash-Lock Protokolü), karma zincir tabanlı protokoller (Hash Chain Based Protocols) kullanılmaktadır (Mayer, 2009: 8).

RFID teknolojilerinin kullanılması sırasında fiziksel olarak öldürücü kodlar (kill codes), faraday kafesi² (faraday cage) ve engelleyici etiketi (blocker tag) teknolojileri kullanılmaktadır. Öldürücü kod etiketi kalıcı olarak devre dışı bırakmakta ve bu şekilde izleme ve okumayı önlemektedir. Bu durum ürün müşteriler tarafından satın alındıktan sonra güvenliği ve gizliliği sağlamada oldukça kullanışlıdır. RFID etiketi faraday kafesine konulduğu zaman etiketi okumak imkansız hale gelmektedir. Böylelikle kullanıcılar ürünün ne zaman okunup okunmayacağına karar vermektedir. Engelleyici etiketi ise yetkisiz okuyucuların çok fazla RFID etiketi görmesini sağlayarak başka kişiler tarafından etiketin okunmasını önlemektedir (Mayer, 2009: 8).

Güvenlik ve gizliliğin yanında gerekli bir diğer husus ise şeffaflıktır. Bireyler hangi şirketlerin hangi verilerini nasıl kullandığını bilme hakkına sahiptirler (Roman vd., 2011: 54). Nesnelerin internetinde oluşturulan standartlar ile ilgili bilgiler tablo 1'de gösterilmektedir (Roman vd., 2011: 56).

---

² Faraday kafesi, iletkenler ile örülen ve iç kısımdaki elektriğin dış kısma iletilmediği bir yapıdır.

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

Tablo 1: Nesnelerin İnternetinde Oluşturulan Standartlar

Standart	Amaç	Güvenlik
ISO/IEC 14443	Temassız yaklaşım kartlarının mimarisi	Bilgi akışı koruması
IEC 62591	Endüstriyel kablosuz sensör ağları için protokol	Şifreleme, kimlik doğrulama, anahtar yönetimi
GS1 Keys	Tanımlama sistemi	Benzersiz tanımlayıcı tanımlama
ucode	Donanım agnostik tanımlayıcısı	Benzersiz tanımlayıcı tanımlama

2.3. Nesnelerin İnterneti: İnsan Hakları

Nesnelerin internetinde gizliliğe sahip olmak temel bir insan hakkı olarak tanımlanmaktadır. Bireyler nesnelerin internetini kullanırken verilerini siber uzayda bırakabilmektedirler. (Weber, 2010: 24). Nesnelerin internete her ne kadar insanlığa faydalı olsa da gizliliğin ihlali ile ilgili olarak sorunlar içerebilmektedir. Bu problemin çözülmesi için her nesnelerin interneti yazılımının kendine has bir gizlilik politikası bulunmalıdır (Stankovic, 2014: 6).

Dünyadaki teknolojikleşme seviyesi ve hızı arttıkça, insanlar internet aracılığı ile hem dünyaya hem de birbirine bağlı hale geldikçe gizlilik konusu daha da dikkat çeken ve kurumlar tarafından da dikkat edilen bir konu haline gelmiştir. Özellikle şirketlerin kalite yönetimi konularında bu noktaya dikkat edilmektedir. Nesnelerin internetinde gizliliğin sağlanması için mutlaka gizlilik politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Nesnelerin internetinin kullanımı arttıkça veriler, kişisel veriler, veri transferi ve bunların insanlar üzerindeki etkisinin önemi de artmaktadır (Weinberg vd., 2015: 7). Ayrıca gizliliğin sağlanması noktasında bir diğer husus ise ülkelerin ve kurumların gizlilik ile ilgili tanımlarını kontrol etmelerinden geçmektedir. Pek çok kurum gizlilik tanımlarını nesnelerin interneti kavramına göre tanımlamamaktadır.

Gizlilik sağlanırken dikkat edilmesi gereken üç nokta bulunmaktadır. Bunlar üçüncü tarafların verilere erişimi, verilerin veri toplayıcı

tarafından kullanılması ve dağıtılması ve son olarak verilerin diğer veriler ile birleştirilmesidir (Weber, 2015: 624).

Gizlilik en temel insan haklarından bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Dünyada bilgi gizliliği ile ilgili ilk yasa 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde Amerikan Gizlilik Aktı (US Privacy Act) ismi ile çıkartılmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgi gizliliği kavramı ortaya çıkmıştır. 1968 yılında bilgi gizliliği benim kişisel bilgilerimin ne kadarının başkaları tarafından bilinmesini seçme hakkı olarak tanımlanmıştır. (Ziegeldorf, 2014: 2729 - 2730).

68

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Gizlilik konusu en temel insan haklarından bir tanesi olarak kabul edildiği ile ilgili bu husus hem İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde vurgulanmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 12. Maddesi özel hayatın gizliliğini düzenlemektedir. Bu maddeye göre kimsenin özel yaşamına, ailesine ve konutuna karışılmayacağı belirtilmekte ve herkesin bu karşılara karşı yasalar tarafından korunmaya hakkı olduğu belirtilmektedir.³

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesi ise "Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı'nı" düzenlemektedir. Bu maddede herkesin özel ve aile hayatına, konutuna saygı gösterilmesi konusu vurgulanmaktadır.⁴

Nesnelerin interneti teknolojisinin özellikle akıllı cihazların kullanılması neticesinde çok yaygınlaşması, her eve girmesi, özellikle kullanılan mobil uygulamalardaki veriler ile ilgili olarak insan hakları bağlamında özel hayatın gizliliği kavramını gündeme getirmektedir.

---

³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
(Erişim Tarihi: 15.11.2020).

⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,
https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (Erişim Tarihi:
15.11.2020).

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

Nesnelerin interneti teknolojisinin yaygınlaşması sonucunda izinsiz dinlemeler, takipler kişisel verilerin takip edilmesi gibi olaylar ile sık sık karşılaşmaktadır. Özellikle bazı istihbarat kuruluşlarının telefonlardan veri topladığı, bu verileri paylaştığı, konumları takip ettiği iddia edilmektedir. Örneğin ABD’de istihbarat birimleri akıllı telefonlardaki konum verilerini takip ettiği ile iddialar Amerikan basınında yer almıştır (Oktay, 2021). Bunun yanında Wikileaks belgelerinde de ABD istihbaratının akıllı televizyonlar ve video oyun konsolları ile dinlediği iddiaları yer almıştır.⁵

Dünyada nesnelerin internetinin gelişmesi ile birlikte en çok kullanılan iki hizmet olan Facebook ve Google bu verilerimizi nasıl kullanmaktadır? Bununla ilgili olarak Google ve Facebook gizlilik politikaları bulunmaktadır.

Bilindiği üzere facebook, instagram ve whatsapp uygulamalarının da sahibidir. Facebook gizliliğin sağlanması için hangi bilgilerimizin kimler tarafından görüleceğini ayarlamaya izin vermektedir. Bunun yanında Facebook en çok iletişim kurduğumuz kişileri, Facebook’ta bulunan hangi sayfalara üye olduğumuz ile ilgili bilgileri toplanmaktadır. Ayrıca izin verilmesi durumunda Facebook telefon rehberindeki kişilerimize erişmektedir. Facebook tarafından kullanıcıların, facebooku kullanırken sağladıkları içerikler toplanmaktadır. Bunun yanında fotoğrafların çekildiği konum bilgisi gibi bilgilerde toplanmaktadır. Bunun yanında kullanım sırasında kullanıcı tarafından etkileşim kurulan içerikler, etkileşime geçilen kişiler veya hesaplar ile ilgili hareketler ile ilgili bilgiler de Facebook tarafından toplanmaktadır. Facebook görüntülenen ve etkileşim kurulan içerikler ile ilgili bilgileri de toplamaktadır. Bunun yanında Facebook’ta izlenen tüm videolar, hangi içeriklerin görüntülediği konularında bilgiler toplanmaktadır. 3. Kişiler tarafından paylaşılan kendimiz hakkındaki bilgiler de kullanılmaktadır. Facebook kullandığımız cihazın özellikleri, cihazda yapılan işlemler, cihazın sinyalleri ve hangi baz istasyonundan bağlandığı, izin verilmesi durumunda ise konum, kamera ve fotoğraflara erişim sağlanmaktadır.

---

⁵ *WikiLeaks: CIA, akıllı telefonlar ve televizyonlar üzerinden ortam dinleme yapıyor*, (08 Mart 2017), BBC Türkçe <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39197514> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Facebook topladığı veriler ile telefon numaramızdan, kiminle iletişim kurduğumuza, hangi videoları, gönderileri takip ettiğimize, hangi bilgisayarı kullandığımıza, konumumuza kadar her alanda bilgi toplamaktadır. Peki bu veriler nasıl kullanılmaktadır? Bu veriler Facebook tarafından arkadaş önerisi, guruplara katılım önerisi sunması sağlanmaktadır. Facebook tarafından toplanan konum bilgileri, kişisel ilgi alanları özellikle ürün sunmak için kullanılmaktadır. Ayrıca facebook tarafından toplanan bu bilgiler kullanıcılara reklam göstermek şeklinde de kullanılabilir.

70

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Facebook'un belirttiği bir diğer konu ise çalıştığı üçüncü taraflar ile verilerin paylaşılmasıdır. Facebook 3. taraf geliştiricilerin kullanıcıların son 3 ayda kullanılmayan ürünlerin verilere ulaşmasını engellemektedir.

Facebook bu bilgileri yasaların bilgileri vermesine iyi niyet çerçevesinde inanması durumunda kişisel verileri vereceğini belirtmektedir. Ayrıca yasal bir talebin yerine getirilmesi için bilgiler paylaşılabilir.⁶

Dünyanın en çok kullanılan sohbet uygulamalarından bir tanesi olan whatsapp ise kişilerin telefon rehberlerinde bulunan bilgileri toplamaktadır. Mesajlar uçtan uca şifreleme teknolojisi korunmasına rağmen teslim edilemeyen mesajlar 30 gün süre ile whatsapp sunucularında kalmaktadır. Bu mesajlar 30 gün sonra sunuculardan silinmektedir. Whatsapp tarafından kullanım ve kayıt bilgileri, whatsappın kullanıldığı cihaz ile ilgili olarak ip adresi, telefon numarası, işletim sistemi bilgileri, whatsapp'ta paylaşılan durum bilgileri otomatik olarak toplanmakta, izin verilmesi durumunda konum bilgileri toplanmaktadır. Whatsapp toplanan bilgileri iyi niyet çerçevesine inanması durumunda bilgileri toplayabileceğini, saklayabileceğini ve paylaşabileceğini belirtmektedir. Bu bilgiler devlet taleplerine ve yasal işlemlere cevap verilmesi, dolandırıcılık ve diğer yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi ve kullanıcıların, whatsapp ve

---

⁶ Facebook Veri İlkesi, <https://www.facebook.com/privacy/explanation> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

facebookun haklarının korunması için toplanabilmekte, saklanabilmekte ve paylaşılabilir. ⁷

Verileri toplayan bir diğer uygulama ise dünyanın en çok kullanılan arama motoru Google'dur. Google hangi dili kullandığımızı, hangi youtube videolarını izlediğimizi toplamaktadır. Google tarafından hizmetler kullanılırken hangi cihazlardan erişim sağladığımız, hangi uygulamalara eriştiğimiz ile ilgili bilgiler toplanmaktadır. Google Play Store'un kullanıldığı durumlarda android cihazlar Google'a düzenli bilgi vermektedir. Bunun yanında Google üzerinden aranan terimler, izlenen videolar, içerik ve reklam görüntülenmeleri, iletişim kurulan kişiler ile ilgili bilgiler de toplanmaktadır. Google izin verilmesi durumunda konum bilgilerini de kullanmaktadır. Google bu verileri hizmet kalitesini arttırmak için kullanmaktadır. Google bu verileri izin vermemiz durumunda, alan adı ile yöneticileriyle ilgili durumlarda, yasal nedenlerle paylaşabilmektedir. ⁸

Son olarak tartışılacak bir diğer konu ise bu şirketlerin verileri devlet ve kamu politikalarına karşı nasıl koruduğu ve hangi şartlarda bunun sağlandığıdır. Google ve Facebook gerektiği durumlarda, iyi niyet çerçevesinde ve mahkeme kararları doğrultusunda bu verileri paylaşacağını belirtmektedir. Bu konular ile ilgili olarak internet koalisyonu isimli bir kurum bulunmaktadır. İnternet koalisyonu siber ile ilgili olarak devlet politikası tartışmalarında internet ve e-ticaret şirketlerini temsil etmektedir. İnternet ekonomisini korumayı amaçlamaktadır. İnternet koalisyonun öncelik verdiği konulardan en önemlileri gizlilik, veri güvenliği standartları, web sitelerinin gizlilik politikalarıdır. Amazon, Expedia, Facebook, Google, Yahoo gibi şirketler bu koalisyonun üyeleri arasında yer almaktadır. ⁹

71

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

---

⁷ Whatsapp Gizlilik Politikası, <https://www.whatsapp.com/legal/privacy-policy> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁸ Google Gizlilik İlkesi, <https://policies.google.com/privacy?hl=tr#infocollect> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁹ <http://www.theinternetcoalition.com/about> (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

SONUÇ

Nesnelerin interneti teknolojisi internetin ucuzlaması, veri depolamanın maliyetinin düşmesi, internetin yaygınlaşması, akıllı telefonlar üzerinden uygulamaların kullanıcı sayısının her geçen gün artması neticesinde insan hayatının vazgeçilmezlerinden bir tanesi haline gelmiştir. Bunun yanında nesnelerin interneti insan hayatını ciddi ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Nesnelerin internetinde gizlilik en önemli hususlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişinin pek çok bilgisinin internete bağlı nesnelerin içerisinde tutulması bu bilgilerin istenmeyen kişilerin eline geçmesi riskini doğurmaktadır. Bunun yanında bu kişisel bilgilere kimlerin eriştiği en önemli sorunlardan bir tanesidir.

Nesnelerin internetinde gizliliği sağlayabilecek en önemli unsur ise güvenlidir. Veri güvenliği, gizlilik ve güven kavramları güvenlik nesnelerin internetinde karşımıza çıkan en önemli unsurlardır. Güvenlik ile ilgili çalışmalar her geçen gün devam etmektedir. Ancak buna karşın güvenlik ihlalleri ile ilgili olarak pek çok sorunlar karşılaşılmaktadır. Bu gizliliği sağlayabilecek olan yegane unsur hiç şüphesiz güvenliğin sağlanması olacaktır.

Nesnelerin internetinde oluşan güvenlik açıklarından dolayı gizlilik ihlalleri bir insan hakları problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gizlilik en temel insan haklarından bir tanesidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde gizliliğin temel bir insan hakkı olduğu net bir şekilde belirtilmiştir.

Nesnelerin interneti ile ilgili olarak şirketler pazara hızlı girme ihtiyacı, düşük maliyetler ile ürün üretip düşük fiyatlar ile ürünün satılması neticesinde pazar payını ele geçirmeye çalışmaktadır. Bunun yanında piyasaya yönelik olarak hızlı çözümler sunmaya çalışmaktadır. Ancak bu durumlar ön plana çıktığında güvenlik ve gizlilik gibi konular ister istemez ikinci planda kalmaktadır. Ayrıca maliyetleri düşürmenin en önemli yollarından bir tanesi kullanılan güvenlik protokollerinin ve önlemlerinin azaltılmasından geçmektedir.

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

Nesnelerin internetinin hayatın her alanın girmesi, kişisel bilgilerimizi paylaşmamız neticesinde özel hayatın gizliliği konusunda ihlallerin riski de taşınmaktadır. Hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hem de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtilen özel hayatın gizliliği nesnelerin interneti ile kullanılan nesnelere veya bu nesnelerin kullandığı programlar tarafından ihlal edilmektedir. Bunun için yapılması gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi şirketlerin gizlilik politikalarını güncellemesidir. Diğeri ise bireylere ciddi dijital vatandaşlık eğitimleri verilerek bu cihazların, uygulamaların doğru bir şekilde kullanılması sağlanabilecektir. Ayrıca insan hakları ile ilgili çalışan aktivistler, sivil toplum kuruluşları tarafından devletlere insan hakları çerçevesinde nesnelerin internetinde gizliliğin ve güvenliğin sağlanması için yasal düzenlemelerin yapılması için lobi çalışması yapılmalıdır.

73

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

KAYNAKÇA

Aazam, Mohammad; Khan, Imran; Aymen, Abdullah Alsaffar; Huh, Eui-Nam (2014, January). "Cloud of Things: Integrating Internet of Things and Cloud Computing and The Issues Involved". In: *Applied Sciences and Technology (IBCAST), 11th International Bhurban Conference on IEEE*, 414 - 419. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6778179&casa_token=07-iAnNSBBEAAAAA:fSsdQri5-iL8QK74JJicRGOamrKVDUCDTwk3jr33-zZN-WSkYTb1LZtPX4BcqxoN_pZo4BOXeAlonw&tag=1 (Erişim Tarihi: 01.04.2020).

74

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Al-Garadi, Mohammed; Amr, Mohamed; Abdullah, Khalid Al-Ali; Du, Xiaojiang; Ali, Ihsan; Guizani, Mohsen (2020). "A Survey of Machine and Deep Learning Methods for Internet of Things (IoT) Security". *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 22(3), 1646 - 1685. Doi: 10.1109/COMST.2020.2988293 (Erişim Tarihi: 02.12.2020).

Al-Hayajneh, Abdullah; Bhuiyan, Zakirul Alam; McAndrew, Ian (2020). "Improving Internet of Things (IoT) Security with Software-Defined Networking (SDN)". *Computers*, 9(1), doi:10.3390/computers9010008 (Erişim Tarihi: 01.12.2020).

Akyeşilmen, Nezir (2018). *Disiplenlerarası Bir Yaklaşımla Siber Politika & Güvenlik*. Ankara: Orion Kitabevi.

Arias, Orlanda; Wurm, Jacob; Hoang, Khoa; Jin, Yier (2015). "Privacy and Security in Internet of Things and Wearable Devices". *IEEE Transactions on Multi-Scale Computing Systems*, 1(2), 99-109. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=7321811&casa_token=3K13dSHpieAAAAA:NjLNIm6kiAWtuq8kypw-kSS07ow2uxsmBSyLcjuHZ9Fe2cVE9e6hNTzdA5lvcyGGUP3oBAv2F_b1Q&tag=1v (Erişim Tarihi: 01.11.2020).

Ashton, Kevin (22.06.2009). "That 'Internet of Things' Thing". *RFID Journal*, 22 (7), 97-114. <http://www.itrco.jp/libraries/RFIDjournal-That%20Internet%20of%20Things%20Thing.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2019).

Atzori, Luigi; Iera, Antonio; Morabito, Giacomo (2010). "The Internet Of Things: A Survey". *Computer Networks*, 54(15), 2787-2805. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2010.05.010> (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

Avrupa İnsan Hakları Szleşmesi, https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2020).

Broll, Gregor; Rukzio, Enrico; Paolucci, Massimo; Wagner, Matthias; Schmidt, Albercht; Huşmann, Heinrich (2009). "Perci: Pervasive Service Interaction with the Internet of Things". *IEEE Internet Computing*, 13(6), 74-81. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=5262929&casa_token=au8_VVI-

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

qJIAAAA:FiAdEu4rBRQNMzQDGBH8ZMyrwQ7dJQPGF3NY_fy0d3Q1MuumNQ8nw-hsIa1rRAX9FFCcnQxv9_Vjw (Erişim Tarihi: 05.01.2020).

Coetzee, Louis; Eksteen, Johan (2011). "The Internet of Things-Promise for the Future? An Introduction". In: *IST-Africa Conference Proceedings*, 1-9. http://researchspace.csir.co.za/dspace/bitstream/handle/10204/5072/Coetzee1_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 11.03.2020).

Da Xu, Li; He, Wu; Li, Shancang (2014). "Internet of Things in Industries: A Survey". *IEEE Transactions on Industrial Informatics*, 10(4), 2233-2243. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6714496&casa_token=XjgpyRZH4EwAAAAA:XNITT3FNXQBtzZptBmIHMJXFP_7Jf0duO24fTArubPPY2Txz0_0pla399lhr74thuhbLmr9nX6jptw (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

European Technology Platform on Smart System Integration (2008). "Internet of Things in 2020 Roadmap for the Future". <https://goo.gl/DHjczG> (Erişim Tarihi: 10.01.2019).

Facebook Veri İlkesi, <https://www.facebook.com/privacy/explanation> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Google Gizlilik İlkesi, <https://policies.google.com/privacy?hl=tr#infocollect> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Goyal, Parul; Sahoo, Ashok Kumar; Sharma, Tarun Kumar; Singh, K. Pramod (2020). "Internet of Things: Applications, Security and Privacy: A Survey". *Materials Today: Proceedings*. <https://doi.org/10.1016/j.matpr.2020.04.737> (Erişim Tarihi 05.12.2020).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (Erişim Tarihi: 15.11.2020).

Kortuem, Gerd; Kawsar, Fahim; Sundramoorthy, Vasughi; Fitton, Daniel (2010). "Smart Objects as Building Blocks for the Internet of Things". *IEEE Internet Computing*, 14 (1), 44-51. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=5342399&casa_token=WSV2IU2dge8AAAAA:zRMfHpSW1uJu-jV09UYwZNPakXuH6HT2EoEVvpKpa8S7heFLtokPbW4AHTuP_bGuBBMFGi4uANTE-g (Erişim Tarihi: 01.10.2020).

Kumar, J. Sathish; Patel, Dhiren R. (2014). "A Survey on Internet of Things: Security and Privacy Issues". *International Journal of Computer Applications*, 90(11), 20-26. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.678.4896&rep=rep1&type=pdf> (Erişim Tarihi: 28.09.2020).

Mayer, P. Christoph (2009). "Security and Privacy Challenges in the Internet of Things". *Electronic Communications of the EASST*, 17, 1-12. <https://journal.ub.tu-berlin.de/index.php/eceasst/article/viewFile/208/205> (Erişim Tarihi: 20.09.2020).

Miorandi, Daniele; Sicari, Sabrina; De Pellegrini, Francesco; Chlamtac, Imrich (2012). "Internet of Things: Vision, Applications and Research

Challenges". *Ad Hoc Networks*, 10(7), 1497-1516. <https://doi.org/10.1016/j.adhoc.2012.02.016> (Erişim Tarihi: 05.12.2019).

Oktay, Mücahit (2021). "ABD'de İstihbarat Birimlerinin Akıllı Telefonlardaki Konum Bilgilerini İzinsiz Kullandığı İddia Edildi", *Anadolu Ajansı*, (23.01.2021). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdde-istihbarat-birimlerinin-akilli-telefonlardaki-konum-bilgilerini-izinsiz-kullandigi-iddia-edildi/2120029> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Roman, Rodrigo; Najera, Pablo; Lopez, Javier, (2011). "Securing the Internet of Things". *Computer*, 44 (9), 51-58. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6017172&casa_token=MNMmrzcuFQ5MAAAAA:vVISQCFiem6D_KL5G-cHHN2N0bzEASneD4J1CDK4913uKesYcOiiDknXgAnKtZ8-71E3suysGNihQ&tag=1 (Erişim Tarihi: 01.10.2020).

76

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Roman, Rodrigo; Zhou, Jianying; Lopez, Javier (2013). "On the Features and Challenges of Security and Privacy in Distributed Internet of Things". *Computer Networks*, 57(10), 2266-2279. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2012.12.018> (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

Saygılı, Mehmet Sıtkı; Ünal, Ahmet Naci (2018). "Cyber Terrorism Risk at Ports and Organizational Management Process in Application of Security Plan". *SETSCI Conference Indexing System*, 3, 246-251. http://set-science.com/manage/uploads/ISAS2018-Winter_0039/SETSCI_ISAS2018-Winter_0039_0045.pdf (Erişim Tarihi: 07.12.2020).

Sicari, Sabrina; Rizzardi, Alessandra; Grieco, L. Alferdo; Coen-Porisini, Alberto (2015). "Security, Privacy and Trust in Internet of Things: The Road Ahead". *Computer Networks*, 76, 146-164. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2014.11.008> (Erişim Tarihi: 01.03.2020).

Stankovic, A. John (2014). "Research Directions for the Internet of Things", *Internet of Things Journal*, 1(1), 3-9. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6774858&casa_token=jWzKUdoTsE4AAAAA:MEze1ktVTyhSmKXHkvNSWgm0dCRb_YQ2rY20gwMTJ2XwV73JJ7ZQs_C9z5yFqcZybTTGsF8ov7n__A (Erişim Tarihi: 02.05.2020).

Sundmaeker, Harald; Guillemin, Patrick; Friess, Peter; Woelfflé, Sylvie (2010). "Vision and Challenges for Realising the Internet of Things". *Cluster of European Research Projects on the Internet of Things, European Commission*, 3(3). doi:10.2759/26127 (Erişim Tarihi: 01.05.2020).

Suo, Hui; Wan, Jiafu; Zou, Caifeng; & Liu, Jianqi (2012). "Security in The Internet Of Things: A Review". In: *Computer Science and Electronics Engineering (ICCSEE), International Conference*, 3, 648-651. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6188257&casa_token=66wQdKXSU3gAAAAA:mbysb86tnhyTQi2JCOjC5gaDRavQr1S-dMSHxqgEemfBla94SOyrWxxRpUlnC0M-4cA2JEd0KXWCEw (Erişim Tarihi: 15.04.2020).

*Nesnelerin İnterneti, Güvenlik ve Gizlilik,
İnsan Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme*

Tan, L.; Wang, N. (2010). "Future Internet: The Internet of Things". In: *Advanced Computer Theory and Engineering (ICACTE)*. 3rd International Conference on Advanced Computer Theory and Engineering, 5, 376-380. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=5579543&casa_token=aYE74sjjmnAAAAA:ENWsnkHSMIX45TUjPRSMS2r3-9cq3JUgN-VcYr4qOPjuAGsUgIaZFrWbc2m4vW1739kTKsqTPhsKXw (Erişim Tarihi: 01.04.2020).

Uckelmann, Dieter; Harrison, Mark; Michahelles, Florian (2011). "An Architectural Approach towards the Future Internet of Things". *Architecting the Internet of Things*, 1-24. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/35276741/An_Architectural_Approach_Towards_the_Future_Internet_of_Things.pdf?1414270437=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DAn_Architectural_Approach_Towards_the_Fu.pdf&Expires=1607347580&Signature=HjtS9PpCXAnqtanigvR01sFTUrnusQlwOcFR2uyszMcEtyqBk9VuZHVGuOizjgcH4P~Y5PtUMcHrx2no4q6JEYz3q7NclWD77jJ9hpfK1oLzdlMeXpyaDvLzAmFCAdO9KJoXvgy-6xmDZOeVhMEDwwhmrmDhfobbnnX0BAToJeiAwbJmmDgHjKuoTvFUdPYfNRKao44P2qnMspEYrmDgGv05PP5gDJelCGzWbIDnYnQaaDES2iya23oOyM51BQPHkoXwdV71AdMYvat9j1xhNLiC3n5S1sCyhEOWOPjniLM-XNnVpY19YwaNCMKajRX8Wj0ShUTUYom92rMd8G5x-Q__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA (Erişim Tarihi: 05.04.2020).

Ünal, A. Naci; Ergen, Ahu (2018). "Siber Uzayda Yeterince Güvenli Davranıyor Muyuz? İstanbul İlinde Yürütülen Nicel Bir Araştırma". *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 191-216. Doi: 10.18026/cbayarsos.439489 (Erişim Tarihi: 07.12.2020).

Weber, H. Rolf (2015). "Internet of Things: Privacy Issues Revisited". *Computer Law & Security Review*, 31(5), 618-627. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2015.07.002> (Erişim Tarihi: 10.01.2020).

Whatsapp Gizlilik Politikası, <https://www.whatsapp.com/legal/privacy-policy> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Weber, H. Rolf (2010). "Internet of Things–New Security and Privacy Challenges". *Computer Law & Security Review*, 26(1), 23-30. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2009.11.008> (Erişim Tarihi: 10.01.2020).

WikiLeaks: CIA, akıllı telefonlar ve televizyonlar üzerinden ortam dinleme yapıyor, (08 Mart 2017), BBC Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39197514> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Weinberg, D. Bruce; Milne, R. George; Andonova, G. Yana; Hajjat, M. Fatima (2015). "Internet of Things: Convenience vs. Privacy and Secrecy". *Business Horizons*, 58(6), 615-624. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2015.06.005> (Erişim Tarihi: 01.02.2020).

Wu, Miao; Lu, Ting Jie; Ling, Fei Yang; Sun, Jing; Du, Hui Ying (2010). "Research on the Architecture of Internet of Things". *3rd International Conference on Advanced Computer Theory and Engineering*, 484 - 487. https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=5579493&casa_token=ydTt3i2cvmkAAAAA:eupZbUO5bEjztV_vvmAUQA7SNR9R_dQwZxNw0HYChSF0claomM07bkDuKl-HAs2K-mSMdFbkxtUnJA (Erişim Tarihi: 05.02.2020).

Yan, Zheng; Zhang, Peng; Vasilakos, V. Athanasios (2014). "A Survey on Trust Management for Internet of Things". *Journal of Network and Computer Applications*, 42, 120-134. <https://doi.org/10.1016/j.jnca.2014.01.014> (Erişim Tarihi: 01.02.2020).

78 Zanella, Andrea; Bui, Nicola; Castellani, Angelo; Vangelista, Lorenzo; Zorzi, Michele; (2014). "Internet of Things for Smart Cities". *Internet of Things Journal*, 1(1), 22-32. <https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=6740844> (Erişim Tarihi: 03.02.2020).

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Ziegeldorf, Jan Henrik; Morchon, Oscar Garcia; Wehrle, Klaus (2014). "Privacy in the Internet of Things: Threats and Challenges". *Security And Communication Networks*, 7(12), 2728-2742. DOI: 10.1002/sec.795 (Erişim Tarihi: 07.06.2020).

<http://www.theinternetcoalition.com> (Erişim Tarihi: 25.01.2019).

SUMMARY

Communication age has begun in the world as a result of the development of technology. The most important feature of this era is that communication is very fast and communication technologies are very advanced. The most important feature of the communication age has been the widespread use of the internet. Internet usage has increased very rapidly after the 2000s. As a result of the widespread use of the internet, the concept of the internet of things, which means connecting objects to the internet in the world, was introduced. This concept was first used by Kevin Ashton. In particular, the development of RFID technology and the introduction of smart phones have been an important element that enables objects to be connected to the internet.

Internet of Things means connecting things to the internet. Thus, objects can be accessed via the internet. Especially the development of RFID technology and the cheaper technologies used in the internet of things have caused the internet of things to become widespread very quickly. With the spread of the Internet of Things, the definition of smart objects has also been developed.

Although the Internet of Things starts with RFID technology and smart phones; smart home systems, smart devices, smart televisions, cameras, and robot vacuum cleaners become more and more common and enter human life. Internet of Things technology is the fastest growing field in computer technology. As this field develops and costs decrease, the Internet of Things becomes more common.

Internet has become a very important element in human life with the connection of objects to the internet. Smart phones, smart homes, smart televisions, smart home appliances, smart devices, in short, smart objects have entered all areas of human life. The most important problem in the internet of things that enter human life so much is security and privacy. As these objects enter human life, they become targets of hackers. Security problems arise in the internet of things due to the small size of the objects and wireless connections. Hacking wireless networks, weak components, and the inability of objects to use much energy are the main reasons why they are targets of potential attacks. In addition, privacy is one of the most important issues of the Internet of Things. This is because the objects contain a lot of personal information. Various protocols and technologies are used to ensure privacy and security in the Internet of Things. However, these technologies are not secure enough.

Privacy is one of the most basic human rights. These issues have been addressed in both the Universal Declaration of Human Rights and the European Convention on Human Rights. The Universal Declaration of

Human Rights and the European Convention on Human Rights contain articles on privacy.

Especially, social media has become widespread with the internet of things and Facebook and Google, which are the most used tools in this field, have determined their privacy policies. However, despite this, they collect a lot of personal data.

For companies that want to increase their market share in the Internet of Things, developing new and cost-effective products is more important than security and privacy. In addition, programs used by objects often violate privacy of private life. In order to prevent this situation, first of all, companies update their privacy policies. In addition, by providing serious digital citizenship training to individuals, it will be possible to use these devices and applications correctly.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK
MESLEĞİNE İLİŞKİN KAYGILARININ BELİRLENMESİ

Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ*

Makale Geliş Tarihi-Received: 06.08.2020

Makale Kabul Tarihi-Accepted: 25.02.2021

DOI: 10.37093/ijisi.950548

81

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

Çalışmanın amacı öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygılarının belirlenmesidir. Ayrıca bu kaygıların en aza indirilmesi için ne tür uygulamaların yapılabileceğinin tespit edilmesi de bu çalışma kapsamında amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden betimleyici fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Kilis 7 Aralık Üniversitesine kayıtlı 20 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılarak örneklem seçimine gidilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak veriler toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının mesleğe yönelik kaygıları; bireysel kaygılar, öğretim süreci ile ilgili kaygılar, öğrenci merkezli kaygılar ve kurumsal kaygılar başlıklı 4 (dört) tema olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kaygıların sebebi olarak da yeterli deneyime sahip olmamaları, bilgi eksikliği yaşamaları, kişisel özellikleri gibi birçok sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen Adayı, Kaygı, Öğretmenlik Mesleği, Eğitim, Görüş.

Jel Kodu: I 230.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Kilis/Türkiye. ebrukulekci@kilis.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2436-8761>.

IDENTIFYING THE CONCERNS OF CANDIDATE TEACHERS REGARDING TEACHING PROFESSION

ABSTRACT

The aim of this study is to identify the concerns of candidate teachers concerns about teaching profession. In addition, the purpose of this study is to determine the reasons for the concerns of candidate teachers and what kind of practices could be carried out in order to minimize these concerns. The study was designed as qualitative research. Descriptive phenomenological design was preferred among qualitative research designs. The study group consisted of 20 candidate teachers enrolled in Kilis 7 Aralık University. Sample selection was made by using criterion sampling method among the purposive sampling types. A semi-structured interview form was prepared to determine the candidate teachers' concerns about their profession. The data obtained in the study were analyzed with descriptive analysis method. In this context, 4 themes were identified: individual concerns, teaching-related concerns, student-centered concerns and institutional concerns. In general, candidate teachers stated that they did not have sufficient experience as a reason for their concerns, that their pedagogical knowledge was insufficient and that their personality structures were effective.

Keywords: Candidate Teacher, Concern, Teacher Profession, Education, View.

Jel Code: I 230.

GİRİŞ

Toplumsal süreç içerisinde oluşan birçok değişiklikler, teknolojinin gelişmesi, sosyal, kültürel, ekonomik faktörler bunlara bağlı olarak yaşam içerisinde var olan belirsizlikler bireylerin geleceğe ilişkin kaygı düzeylerini artırmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre kaygı; gam, üzüntü, tasa, endişe edilen düşünce olarak ele alınmakla birlikte genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesinden kaynaklı, nedeni belli olmayan gerginlik duygusu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Bireyler kaygıyı gelecekle ilgili umutsuzluk, başarısızlık, karamsarlık, endişe şeklinde karmaşık tepkilerle birlikte ifade etmektedirler (Göçmen ve Balgamış, 2005). Kaygı hissinin sahip olduğu bu tepkiler insan hayatını olumsuz olarak etkileyip bireyin yaşam kalitesinin düşmesine (Sadıkoğlu, Hastürk ve Polat, 2018) ve bireyin yaptığı işlerde motivasyonunun azalmasına neden olabilmektedir. Kaygı, her meslekte olduğu kadar öğretmenlik mesleğinde de oluşabilmektedir. Her meslek dalının mesleği icra eden bireylerden beklentileri söz konusudur. Gelecek nesillerin yetişmesinde önem arz eden öğretmenlik mesleğinde de öğretmen ve öğretmen adaylarından beklentiler mevcuttur. Bu beklentilerin karşılanamaması öğretmenlerde bazı kaygılara sebebiyet vermektedir.

Bir toplumun geleceğini teminat altına almasında eğitim, kuşkusuz bir öneme sahiptir. Toplumun refah seviyesine ulaşması, sosyal, kültürel değerlerinin korunması, toplumsal bütünleşmenin sağlanması, bireylerin toplumsal değerleri kazanarak toplumla uyumlu hale gelmesi genelde eğitim, özelde ise öğretmenlerin nitelikli olmasına bağlıdır. Bir sistem olarak eğitimin en temel ögesi öğretmendir (Şişman, 2007). Öğretmenin karakteri, mesleki anlamda yeterli olması ve öğrencilerine yönelik olumlu bir tutum sergilemesi (Ensari, 2000) toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli bireylerin yetiştirilmesini sağlayacaktır. Bu noktada öğretmenlik mesleğinin etkili bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Öğretmenlik mesleği, eğitimle ilgili olan bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları kapsayan alana özgü uzmanlık bilgi, becerisi ve yeterliği temel alan pedagojik formasyon ve akademik çalışma gerektiren, profesyonel düzeyde bir uğraşdır (Erden, 1998). Öğretmenlik mesleği, alan bilgisinin yanında genel kültür, öğretmenlik bilgi, beceri, yeterlik ve bireylerin öğretmenlik mesleğine yatkınlığına bağlıdır. Mesleğin gerektirdiği beklentiler ve öğretmenlik

mesleğinde karşılaşılabilecek zorluklar özellikle mesleğe henüz başlamayan öğretmen adaylarında kaygı ve endişelere sebebiyet vermektedir. Zor bir süreçten sonra üniversite hayatına başlayan öğretmen adayları eğitimleri ve meslekleri ile ilgili endişeli olabilmektedirler. Bu süre zarfında iş bulma korkusu, iş seçimi, gerçek hayattaki rollerle ilgili düşünceler, arkadaşlık ilişkileri kaygı oluşturan faktörlerden bazıları olarak sıralanabilir (Tümerdem, 2007). Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun mezuniyet sonrasında yapılan sınavlar ve iş bulamama, öğrenci ve velilerle iletişim kurma ve sınıf yönetimi ve disiplini sağlama, kendi kültürlerinden dolayı dışlanma, göreve başlayacakları bölgenin kültürüne uyum sağlamakta zorlanma gibi sorunlarla karşılaşabileceklerine dair birçok kaygı yaşadıkları yapılan araştırmalar sonucu tespit edilmiştir (Aktaş, 2016, Atmaca, 2013; Çakmak ve Hevedanlı, 2004; Kaya ve Büyükkasap, 2005; Sever, Aktaş, Şahin ve Tunca, 2015). Fuller bu oluşabilecek kaygıları ben-merkezli kaygılar, görev-merkezli kaygılar ve öğrenci-merkezli kaygılar olmak üzere üç kategori haline getirmiştir (Fuller, 1969; Smith, 2000): Ben-merkezli kaygıların merkezinde bireyin kendisi yer almaktadır. Ben-merkezli kaygılar taşıyan bir öğretmen adayı, öğretmenlik mesleğini başarılı bir şekilde yapıp yapamayacağına dair endişeler taşır. Bu endişeler öğretmen adaylarının yoğun bir stres durumu yaşamalarına neden olmaktadır. Görev-merkezli kaygıların merkezinde, bireyin öğreticilik kimliği yer almaktadır. Görev-merkezli kaygıları olan bir öğretmen adayı, öğrencilerine başarılı bir şekilde öğretebilme kaygısı taşımaktadırlar. Bu sebeple öğretim, yöntem ve teknikleri nasıl kullanacağı, nasıl materyal hazırlayacağı konusunda kaygılar duymaktadırlar. Öğrenci-merkezli kaygıların merkezinde ise öğrenciler yer almaktadır. Öğrenci-merkezli kaygıları olan öğretmen adayı, öğrenci ihtiyaçları ile ilgili kaygı taşımaktadır. Öğrenci-merkezli kaygıları olan öğretmen adayı, her öğrencinin duygusal, zihinsel ve sosyal ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceğine dair kaygı duymaktadır.

Öğretmen adaylarının karşılaştıkları zorluklar ve kaygılarının kaynağı hakkında bilgi edinilmesi, bu zorluk ve kaygıların çok geçmeden çözüme kavuşturulması açısından önem arz etmektedir (Doebler & Roberson, 1987). Öğretmen adaylarının mesleklerine etkili bir şekilde başlamalarında mesleki kaygılarından arınmış olmaları gerekmektedir (Taşgın, 2006). Gelecek neslin şekillenmesine katkı sağlayacak öğretmen adaylarının hizmet öncesinde mesleğe yönelik ne tür kaygılar taşıdıklarının belirlenmesi ve bu kaygıların

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

giderilmesine yönelik ne tür uygulamaların yapılacağına dair önleyici çalışmaların yapılması açısından bu çalışma dikkate değer görülmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygılarının belirlenmesi ve bu kaygıların en aza indirilmesi için ne tür uygulamaların yapılabileceğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada cevap aranacak sorular şu şekildedir:

1. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygıları nelerdir?

2. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının nedenleri nelerdir?

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden betimleyici fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Betimleyici fenomenolojik desen bireylerin bakış açısına göre deneyim ve algılarını ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma desendir (Ersoy, 2016). Bu araştırmalar kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koyma amacı taşımamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Fenomenolojik araştırmalar, bireylerin karşılaştıkları fenomenlerle ilgili olarak neyi algılayıp anladıkları ve deneyimlerinin neler olduğu ile ilgilenmektedir (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2012). Bu çalışmada da öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda öğretmenlik mesleğine ilişkin yaşadıkları kaygılar tespit edildiği için betimleyici fenomenolojik desen tercih edilmiştir.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis 7 Aralık Üniversitesine kayıtlı 20 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılarak örneklem seçimine gidilmiştir. Öğretmen adaylarının seçiminde ölçüt, öğretmen adaylarının son sınıf olmaları ve öğretmenlik uygulaması derslerini alıyor olmaları şeklinde belirlenmiştir. Bu ölçütün belirlenmesinin sebebi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamaları derslerinde öğretmenlik

mesleği ile ilgili deneyim yaşamalarıdır. Nitel araştırmaya dâhil olan öğretmen adaylarına dair kişisel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarına Dair Kişisel Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Bölüm	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Bölüm
K1	Erkek	Türkçe Öğr.	K11	Kadın	Fen Bil.Öğr.
K2	Erkek	Ok.Önc.Öğr.	K12	Kadın	Fen Bil.Öğr.
K3	Erkek	Ok.Önc.Öğr.	K13	Kadın	Fen Bil.Öğr.
K4	Erkek	Ok.Önc.Öğr.	K14	Kadın	Fen Bil.Öğr.
K5	Erkek	Sos. Bil.Öğr.	K15	Kadın	Sos.Bil.Öğr.
K6	Erkek	Sos. Bil.Öğr.	K16	Kadın	Sınıf Öğr.
K7	Erkek	Türkçe Öğr.	K17	Kadın	Sınıf Öğr.
K8	Erkek	Türkçe Öğr.	K18	Kadın	Sos.Bil.Öğr.
K9	Erkek	Türkçe Öğr.	K19	Kadın	Sınıf Öğr.
K10	Erkek	Sınıf Öğr.	K20	Kadın	Öğr.Ok.Önc.Öğr.

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubunun 10’u erkek, 10’u kadın öğretmen adayından oluştuğu ve Türkçe öğretmenliği, Sosyal Bilgiler öğretmenliği, Sınıf öğretmenliği, Fen Bilgisi öğretmenliği ve Okul Öncesi öğretmenliği şeklinde her anabilim dalından 4 öğretmen adayından oluştuğu görülmektedir. Çalışmada kolaylık sağlaması adına her bir katılımcıya (K1, 1. Kişi) belli kodlar verilmiştir.

1.3. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurulu’ndan (Karar no: 2020/08) ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektörlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır. Öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik kaygılarını belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken alan taraması yapılmış ve 4 soru olarak görüşme formu hazırlanmıştır. Öğretmen yeterlikleri alanında çalışmış bir uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşü doğrultusunda kaygının sonucuna yönelik sorular formdan çıkarılıp toplam 2 ana soru ve 4 sonda soru

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

şeklinde formun son haline karar verilmiştir.. Görüşme formunda öğretmen adaylarına yönlendirilen sorulardan bazıları şunlardır:

- 1). Öğretmenlik mesleğine ilişkin duyduğunuz kaygılarınız nelerdir? Açıklayabilir misiniz? (Ana soru)
- 2). Öğrencilerle ilgili ne tür kaygılar yaşıyorsunuz? (Sonda soru)
- 3). Öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygılarınız altında yatan sebepler nelerdir?

Soruların anlaşılabilirliğini ölçmek amacıyla Okulöncesi öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinden iki öğretmen adayı ile pilot uygulama yapılmıştır. Soruların anlaşılabilirliğinde herhangi bir sorun yaşanmaması üzerine asıl uygulamaya geçilmiştir.

Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra farklı bölümlerden öğretmen adayları belirlenmiştir. Öğretmen adayları belirlenirken farklı bölümlerden ve farklı cinsiyetlerden eşit oranda olmasına dikkat edilmiştir. Öğretmen adaylarının ve araştırmacının uygun olduğu zaman dilimlerinde randevular ayarlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıların onayı alındıktan sonra ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılardan herhangi olumsuz bir tepki gelmediğinden tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile toplanmıştır. Her bir öğretmen adayı ile görüşmeler yaklaşık 35-45 dakika arasında gerçekleşmiştir. Görüşme araştırmacının ofisinde yapılmıştır. Görüşmeler yapıldıktan sonra ses kayıtları hemen bilgisayara aktarılmış bir iki gün içerisinde katılımcılara mail atılarak verdikleri bilgilerin doğruluğu hakkında geri dönüt alınmıştır. Katılımcıların onayı alındıktan sonra analiz işlemine geçilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada da Fuller (1969)'in öğretmen adayları için belirlediği kaygı türleri dikkate alınarak temalar oluşturulmuştur.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için yapılan uygulamalar şu şekildedir: Araştırmada veri toplama ve analizi ile ilgili sürece dair detaylı bilgiler verilerek araştırmanın güvenilirliğini artırmak amaçlanmıştır. Ayrıca görüşmeler yazıya aktarıldıktan sonra katılımcılara sunulup bilgilerin doğruluğu konusunda teyit ettirilmiştir. Görüşme formunun hazırlanma aşamasında uzman görüşü alınarak kapsam geçerliliği incelenmiştir. Çalışmanın bulgular aşamasında katılımcılara ait görüşlere sıklıkla yer verilerek çalışmanın inandırıcılığının artırılması amaçlanmıştır.

2. BULGULAR

88

IJSE 14/1
Haziran
June
2021

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler tema ve alt tema olarak tablolar haline getirilerek açıklanmıştır.

Araştırmanın birinci ve ikinci problemi doğrultusunda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygıları ve bu kaygıların sebeplerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda bireysel kaygılar, öğretim süreci ile ilgili kaygılar, öğrenci merkezli kaygılar ve kurumsal kaygılar başlıklı 4 tema belirlenmiştir. Birinci tema olan bireysel kaygılar temasına ait verilerin analizi Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Bireysel Kaygılar Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	n
Bireysel Kaygılar	Adaletli olmama	K2, K3, K6, K7, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20	14
	Etkili öğretmen olamama	K1, K2, K3, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	14
	Alay konusu olma	K1, K8, K10, K11, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K20	11
	Akademik yetersizlik	K7, K8, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K18	10
	Olumlu rol model olamama	K1, K2, K5, K10, K12, K13, K14, K15, K20	9
	Meslekten sıkılma	K4, K20	2
	Özel hayatı ihmal etme	K11	1

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik bireysel kaygılar teması adaletli olamama (14), etkili öğretmen olamama (14), alay konusu olma (11), akademik yetersizlik (10), olumlu rol model olamama (9), meslekten sıkılma (2) ve özel hayatı ihmal etme (1) alt temalarından oluşmaktadır. Görüşme yapılan öğretmen adaylarının çoğunluğu adaletli olamama ve etkili öğretmen olamama kaygılarını taşıdığını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili öğretmen adaylarının görüşleri şu şekildedir:

“Özel ilgiliye ihtiyacı olan öğrencilerle daha çok ilgilenirim aksi takdirde vicdan azabı çekerim. (K2)”; *“Akıllı, uslu, zeki öğrencilere daha çok ilgi gösteririm. (K3)”*

“Çok adil değil biliyorum ama çalışkan öğrencileri daha çok severim. (K7)”;

“Çok sevdiğim öğrencileri kayırmaktan korkuyorum. (K10)”

“Benim gözümde kızlar daha akıllı ve söz dinleyen oldukları için adil olmayabilirim. (K12)”

“Bana ayırım yapılmasından pek hoşlanmam doğru da bulmam ama temiz-pis öğrenci ayırımı yapabilirim. (K13)”

“Akıllı ve saygılı öğrenciye daha iyi davranma kaygım var. (K14)”

“Çok etik bulmasam da çalışkan-tembel öğrenci ayırımı yapabilirim. (K15)”

“Soyadı tanıdık geldiğinde veya aynı memleketten olduğum öğrencilere ister istemez daha sıcak davranabilirim. (K16)”

“Çalışkan ve terbiyeli öğrencileri ön planda tutacağımı düşünüyorum. (K18)”

Yapılan görüşmeler doğrultusunda öğretmen adaylarının genellikle öğrencilerin akademik başarılarına, cinsiyetlerine, fiziksel özellikleri ve kişilik özelliklerine göre ayırım yapabileceklerini düşündükleri ve bu konuda adaletli olamama kaygıları taşıdıkları söylenebilir.

Etkili öğretmen olamama kaygılarına yönelik bir öğretmen adayı *“İyi bir öğretmen, öğretmenliği tam olarak benimser yaşam tarzı haline getir. Sanırsam ben tam olarak öğretmenliği benimsemiyorum. (K10)”* şeklinde kaygısını dile getirmiştir. Bir başka öğretmen adayı ise *“Öğrencilerin her konuda, benden en iyi şekilde verim alması lazım, bunu her zaman karşılayabilir miyim emin değilim. (K11)”* açıklamasında bulunmuştur.

Bir öğretmen adayı, "Kaç öğrencide ne kadar etki bırakacağımı çok merak ediyorum ve kaygılanıyorum. (K13)" diye görüş bildirmiştir. Diğer bir öğretmen adayı, "Etkili öğretmen olamama sebebim iyi bir iletişim kuramayacağım ve alan bilgisine yeterli seviyede sahip olamamamdır. (K14)" şeklinde açıklamada bulunarak etkili öğretmen olamama kaygısının sebebini dile getirmiştir. K19 kodlu öğretmen adayı ise "Aşırı disiplinli bir insan değilim, çoğu zaman verilen işlerden kaytarma yollarını ararım, bu durumda öğrencileri etkileyebileceğimi düşünmüyorum" açıklamasıyla etkili öğretmen olamama kaygısının sebebini belirtmiştir.

11 öğretmen adayı alay konusu olma kaygısı taşıdığını ifade etmiştir. Bu konuda bir katılımcı "Derste yanlış cümle kurarsam, kekeleşsem ve düşersen öğrencilerin diline düşebilirim. (K16)" şeklinde kaygısını dile getirmiştir. Fiziksel özelliğini vurgulayan bir katılımcı "Biraz kısa boyluyum; öğrencilerin lakap takmasından ya da taklidimi yapmasından korkuyorum. (K15)" şeklinde görüş bildirmiştir. Türkçe öğretmenliği bölümündeki bir öğretmen adayı "Bir Türkçe öğretmeni olarak Türkçeyi etkili bir şekilde kullanamamam, ağızından yanlış cümleler çıkması, konuşurken anlatım bozukluğu yapmam, tahtada yazımın anlaşılır olmaması ve derste şive ile konuşmam öğrenciler tarafından alay konusu olabilir. Bunları yapma konusunda kaygı taşıyorum. (K8)" şeklinde bölümüne özgü olan kaygısını dile getirmiştir.

Akademik yetersizlik konusunda görüşme yapılan öğretmen adayları mesleklerinin gerektirdiği bilgilere yeterli düzeyde sahip olmadıklarını veya bilgileri öğrencilerin seviyesine indirgemedi zorluk yaşayacaklarına dair kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu konu ile ilgili katılımcılardan biri, "Fizik konularında yetersiz olduğumu düşünüyorum, Fizikteki bazı konuları ben anlamakta zorluk yaşıyorum, bunları öğrencilere nasıl aktaracağım? (K12)" şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka katılımcı ise "Alan bilgimi yetersiz buluyorum. Alanımız derya deniz, her konuya ulaşamıyoruz, öğrencilerden gelen sorulara yanıt verememek beni kaygılandırıyor. (K14)" açıklamasında bulunmuştur.

Öğrencilerine rol model olamama kaygısını taşıyan öğretmen adayları bu kaygılarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

"Kendine güvenen bir insan duruşu sağlamadığım için öğrencilere iyi bir model olacağımı düşünmüyorum. (K15)"

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

“Saçlarımı uzatmayı ve bağlamayı seviyorum, günlük hayatımda öğretmenlik mesleğini temsil etmeyen kıyafetler giymiyorum. Ayrıca sigara, alkol durumlarım da var, sanırsam iyi bir model değilim. (K10)”

Katılımcılardan iki kişi ilerleyen zamanlarda öğretmenlik mesleğinden sıkılabılme kaygısı taşıdıklarını ifade etmişlerdir. K20 kodlu katılımcı bu kaygısını şu şekilde dile getirmiştir: *“Okulöncesi öğretmenliğini seviyorum, çocukları da seviyorum şöyle bir kaygı taşıyorum bu mesleği uzun süre sürdürebilir miyim, bir süre sonra çocuklarla sürekli vakit geçirmekten sıkılır mıyım, hep aynı şeyleri yapmak sıkıcı olur mu, düşünsenize bir sınıfta 15-20 çocuk ve her gün onların oyun arkadaşı gibi oyun oynuyorsunuz emekli oluncaya kadar...”*

Genel itibari ile görüşme yapılan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin bireysel kaygılar taşıdığı ve bu kaygıların temelinde karakter ve kişilik yapılarının, vicdani özelliklerinin ve akademik yetersizliklerinin etkili olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öğretim süreci ile ilgili kaygıları ve alt temaları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretim Süreci ile ilgili Kaygılar Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	n
Öğretim Süreci ile ilgili Kaygılar	Zamanı iyi yönetememe	K1, K2, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	16
	Sınıf yönetimi	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K18, K19	15
	Öğretim sürecini etkili düzenleyememe	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K14, K15, K17	12
	Dersi monoton hale getirme	K1, K5, K10, K11, K13, K14, K17	7

Tablo 3’te öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda öğretim süreci ile ilgili kaygılar teması ve alt temaları yer almaktadır. Öğretim süreci ile ilgili kaygılar zamanı iyi yönetememe (16), sınıf yönetimi (15), öğretim sürecini etkili düzenleyememe (12) ve dersi monoton hale getirme (7) alt temalarından oluşmaktadır. Öğretmen adayları sınıf içinde zamanı etkili kullanabilme konusunda kaygılar

taşıdıklarını sıklıkla vurgulamışlardır. Bu konuda okulöncesi öğretmenliği bölümünde bir öğretmen adayı "Etkinliğin süresini ayarlayamamak beni kaygılandırıyor. Bazen öğrenciler ısrarla aynı oyunu birkaç defa oynamak istiyorlar, onları kıramam diye düşünüyorum, bu sebeple bana ekstradan zaman gerekecek. (K20)" şeklinde kaygısını dile getirmiştir. Bir başka katılımcı "Dersi anlatmaya başladığımda toplama yapmayı unutabiliyorum ya da etkinliklerim önceden planladığımdan daha uzun sürüyor. Bunun deneyimsiz olmamdan kaynaklandığını düşünüyorum. (K12)" açıklamasında bulunmuştur. Başka bir katılımcı "Öğrencilerden gelen soruları cevaplamam gerekir, onları es geçemem, onları küstüremem. Bu da sınıftaki zamanımı etkileyebilir. (K13)" şeklinde görüşünü bildirmiştir. K16 kodlu katılımcı ise "Çok hızlı konuşuyorum, stajlarda da ders anlatırken normalde bir haftalık bir konuyu bir saatte anlattığım oldu, bu da zaman yönetimi açısından yeterli olmadığımı gösteriyor. (K16)" diyerek sınıfta zamanı etkili kullanmadığını vurgulamıştır.

92

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Sınıf yönetimi ile ilgili kaygılar da öğretmen adayları tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu alt temaya ait görüşler şu şekildedir:

"Özgüven eksikliğim her yerde karşıma çıkıyor, sınıfı da bu sebeple iyi yönetmeyeceğimi düşünüyorum. (K19)"

"Bir branş öğretmeni olacağımdan ötürü tüm öğrencileri tanımamaktan dolayı nasıl bir yol izleyeceğimi bilememekten kaynaklı kaygı taşıyorum. (K9)"

"Sınıftaki gürültü ortamı ile ve yaramaz öğrencilerle nasıl baş edebileceğim konusunda kaygılıyım. (K6)"

"Otoriter bir yapıya sahip değilim, sınıfı yönetebilir miyim bilmiyorum. (K5)"

"Çocuklara sözümü geçiremezsem, sınıfa hakimiyet kuramazsam... (K4)"

"Kontrolü sağlarken aşırı sert olmaktan korkuyorum. (K2)"

"Merhametli ve güler yüzlü olmamdan ötürü sınıfta otorite kuramayacağımı düşünüyorum. (K18)"

"Deneyimsiz olduğumdan dolayı çok yaramaz bir sınıfı yönetmeyeceğimi düşünüyorum. (K13)"

"Çocukları sevdiğim için onlara aşırı bağlıyorum, bu yüzden sınıfta otorite kurmada kaygılarım var. (K20)"

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

Öğretmen adaylarının görüşleri dikkate alındığında genelde yeterli deneyime sahip olmamaları, kendi kişilik yapıları ve öğrencilerin kişilik yapılarından dolayı sınıfı etkili bir şekilde yönetememe kaygısı taşıdıkları söylenebilir.

Öğretim sürecini etkili düzenleyememe alt teması ile ilgili bir öğretmen adayı *“Mesleki yetersizlik ve deneyimsizliğimden dolayı derslerimi nasıl tasarlayıp nasıl sunacağım konusunda endişelerim var. (K10)”* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer katılımcı ise *“Anlattıklarımın anlaşılmasını beni dersten soğutur. Alanımda hangi yöntemi daha etkili kullanacağımı bilmediğim için kaygılıyım. (K15)”* açıklamasında bulunmuştur. Bir katılımcı da öğrenci boyutuna vurgu yaparak *“Sınıfımda her zekâ düzeyinde ve çeşidinde öğrenci olacağı için hepsine ayrı ayrı yöntem kullanma becerisine sahip olmadığımı düşünüyorum. (K1)”* demiştir.

Öğretim süreci ile ilgili kaygılar temasında en son alt teması dersi monoton hale getirme alt temasıdır. Katılımcılardan bazıları derslerinde hep aynı yöntemleri kullanmalarının, her yıl aynı konuları işlemelerinin monotonluğa sebep olacağını ifade etmişlerdir. K13 kodlu katılımcı bu kaygısını şu şekilde dile getirmiştir: *“... benim anlattığım yöntem her öğrenciye hitap etmeyebilir, bu yüzden sınıfın hepsi için olmasa da bazı öğrenciler için monoton bir dersim olabilir.”* Kendi özelliğinden kaynaklı dersi monoton hale getirebileceğini vurgulayan bir katılımcı ise, *“Çok esprili bir yapıya sahip değilim ve ses tonum da çok kısık olduğundan derslerimin sıkıcı olacağından endişeleniyorum. (K17)”* şekline açıklamada bulunmuştur.

Öğretim süreci ile ilgili kaygılar temasında öğretmen adaylarının ders saatini etkili kullanamama, sınıfı yönetememe, etkili bir öğretim süreci sunamama, dersi sıkıcı hale getirme şeklinde kaygılar taşıdıkları ve bu kaygılarının sebebi olarak da deneyimsiz olmaları, pedagojik bilgilerinin yetersiz olması ve kişilik yapılarından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Öğrenci merkezli kaygılar teması ile ilgili analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrenci Merkezli Kaygılar Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	n
Öğrenci Merkezli Kaygılar	İstenmedik öğrenci davranışları	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	19
	Öğrenci-öğretmen ilişkileri	K1, K2, K5, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20	12
	Öğrencinin kişiliği	K1, K16	2
	Öğrencilerin zarar görmesi	K19	1

94

IJSl 14/1
Haziran
June
2021

Öğrenci merkezli kaygılar kategorisi istenmedik öğrenci davranışları (19), öğrenci-öğretmen ilişkileri (12), öğrenci kişilikleri (2) ve öğrencilerin zarar görmesi (1) olmak üzere 4 alt temadan oluşmaktadır.

Öğretmen adaylarını en çok kaygılandıran durum istenmedik öğrenci davranışlarıdır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda öğretmen adayları genellikle ilgisiz, kavgacı, şikâyet eden, arkadaşlarına zarar veren, inatçı, kurallara uymayan, öğretmene karşı çıkan, dersi kaynatan öğrencilerle ilgili kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Sürekli sınıfta kavga eden, dizi kahramanlarını sınıfa taşımaya çalışan öğrenciler beni endişelendiriyor. O durum karşısında nasıl bir yol izlerim, bilemiyorum. (K13)”

“İnatlaşan çocuklarda yanlış bir iz bırakmaktan korkarım. Sonuçta yapacağım müdahale sınıftaki diğer çocukların da durumunu etkileyecektir. (K19)”

“Çocuk çok inatçı ise ona nasıl yaklaşacağımı bilemiyorum. (K20)”

“Anadili farklı olan öğrencilerle baş edememe kaygısı taşıyorum. Onlara nasıl yaklaşacağımı, onlarla nasıl iletişim kuracağımı, onlara sınıf kurallarını nasıl anlatacağımı bilemiyorum. (K18)”

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

“Kötü sözler söyleyen ve kaoga eden öğrencilere karşı öfke kontrolümü sağlayamamaktan endişeliyim. (K16)”

“Kaoga eden, benim anlattıklarımla dalga geçen, kesinlikle söz dinlemeyen öğrencilerle karşılaşmaktan korkuyorum. (K15)”

“Çok konuşan, bağırın, yersiz yere izinsiz ayağa kalkan, arkadaşlarına zarar veren öğrencilere nasıl tepki vereceğim konusunda endişeliyim. (K12)”

Öğretmen adaylarının istenmedik öğrenci davranışları ile ilgili görüşleri dikkate alındığında genellikle yeterli deneyime sahip olmamalarından ve nasıl bir öğrenci profili ile karşılaşacaklarını bilmemelerinden kaynaklı kaygılar yaşadıkları söylenebilir.

Öğrenci öğretmen ilişkileri alt temasında ise görüşmeye katılan öğretmen adaylarından biri, *“Stajlarda çocuklarla çocuk oluyorum, onlara çok yakın davranıyorum, onlar da beni çok ciddiye almıyorlar, bu durumum 3. Sınıftan beri devam ediyor. (K20)”* şeklinde kaygısını dile getirmiştir. Bir başka öğretmen adayı; *“Öğrencilerle daha yakından ilgilenmek istiyorum, onlara kızamıyorum ve özel bir ilgi göstermek istiyorum. Bu, sanırsam sorunlar oluşturacak. (K11)”* açıklamasında bulunmuştur. Farklı öğrenci özelliklerine vurgu yapan bir katılımcı *“Özel gereksinime sahip olan öğrencilere (görme, işitme, otizm vs.) nasıl yaklaşacağımı bilmiyorum. Onları incitmekten korkarım. (K12)”* diyerek görüşünü açıklamıştır. K17 ve K16 kodlu katılımcılar ise çok merhametli ve güler yüzlü oldukları için suiistimal edileceği kaygısı taşıdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen öğrenci iletişimi alt temasından genel anlamda öğretmen adaylarının öğrenci-öğretmen çizgisini korumaya yönelik kaygılarının olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının kurumsal boyutta taşıdıkları kaygılarla ilgili analiz sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Kurumsal Kaygılar Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	n
Kurumsal Kaygılar	Velilerin özellikleri	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20	19
	Okul yönetimi	K1, K3, K4, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20	14
	Meslektaş ilişkisi	K2, K6, K11, K12, K13, K15, K17, K20	8
	Okulun çevresi	K1, K2	2
	Fiziki imkânlar	K2, K14	2

Kurumsal kaygılar teması velilerin özellikleri (19), okul yönetimi (14), meslektaş ilişkisi (8), okulun çevresi (2) ve fiziki imkânlar (2) alt temalarından oluşmaktadır. Kurumsal kaygılar temasında en çok tekrar edilen alt tema velilerin özellikleridir. Görüşmeye katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu öğrenci velileri ile ilgili kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu konu ile ilgili görüşler şu şekildedir:

“Beni yetersiz görüp çocuğu üzerinden bana baskı yapmaya çalışan velilerden korkarım. (K13)”

“Çok yüksek beklentisi olan ve hiç beklentisi olmayan velilere karşı kaygılıyım. (K15)”

“Memnuniyetsiz davranan birçok veli var ve eleştirel davranmaları beni kaygılandırır. (K16)”

“Öğrencinin başarısızlığı ve davranış sorunlarından dolayı kendini suçlamayıp bana hesap soran velilerle baş edememekten korkuyorum. (K17)”

“Çocukları ile hiç ilgilenmeyip tüm ilgiyi öğretmenden bekleyen velilerle karşılaşmak beni korkutuyor. (K9)”

“Çocuğunun sürekli haklı olduğunu düşünen veliler... (K8)”

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

“Çocuğunun sorun ve sorumluluklarından bihaber olan velilerle karşılaşmam diye umuyorum. (K7)”

“Aşırı mükemmeliyetçi veliler, hiçbir şeyden memnun kalmaz her şeyi eleştirip her şeye müdahale etmeye çalışırlar. Böyle bir şeyle karşılaşmak istemem. (K3)”

“Eksik bilgisi olan ancak çok şey bildiğini zannedip sürekli bana öneri başlığı altında emirler yağdırmaya çalışan veliler... (K2)”

“Aşırı ilgisiz veya çok paranoyak velilerle karşılaşmaktan korkuyorum. (K1)”

“Benim nazarımda bütün veliler öğrencilerde değil de öğretmende suç ararlar. Bu yönde kaygılarım var. (K18)”

“Kaygılı-kaygısız, bilgili-bilgisiz şeklinde uç noktalarda olan öğrenci aileleri beni kaygılandırır. (K10)”

“Yüksek eğitim seviyesine sahip velilerin dersimin işlenişine karışması beni kaygılandırır. (K14)”

Öğretmen adaylarının öğrenci velilerine yönelik görüşleri incelendiğinde genellikle aşırı derecede ilgili veya ilgisiz veliler, bilgili olduğunu sürekli vurgulayıp öğretmenin yaptığı işe müdahalede bulunan veliler, kendisinde sorun aramayıp öğretmeni suçlayan velilerle öğretmenlik mesleğinde karşılaşmak konusunda kaygı taşıdıkları söylenebilir.

Kurumsal kaygılar temasından okul yönetimi alt temasında öğretmen adayları okul yöneticileri ile ilgili taşıdıkları kaygıları dile getirmişlerdir. Bu konuda bir Türkçe öğretmeni adayı, *“Tüm resmi günlerde Türkçe öğretmenleri muhakkak ki program düzenliyor. Okul müdürlerinin bu tür işleri okulda diğer öğretmenler yokmuş gibi sürekli Türkçe öğretmenlerine vermeleri benim iş yükümü artırır. (K8)”* şeklinde sorumluluklarının artacağı şekilde kaygısını dile getirmiştir. Fen Bilgisi öğretmenleri alanları gereği laboratuvar ortamlarında ders yapmaktadırlar. Bu konu ilgili bir katılımcı *“Görevlerimi yerine getirdiğim halde sınıfta ve laboratuvarında ders işlememe izin vermeyen okul müdürleri ile anlaşma sağlayamayacağımı düşünüyorum. (K14)”* diyerek okul yönetimi ile ilgili kaygısını açıklamıştır. Katılımcıların çoğunluğu okul yöneticileri ile ilgili kaygılarında *“adaletli olmama”* durumuna

vurgu yapmışlardır. Bir katılımcı “Uygulama okullarında öğretmenlerden okul müdürlerinin ayırım yaptığına dair çok şey duyuyoruz. Ders programının ayarlanmaması, akademik düzeyi düşük sınıfların oluşturulup yönetime yakın olmayan öğretmenlere verilmesi veya onlara daha fazla iş verilmesi vs. bu durumlarla karşılaşmaktan korkuyorum. (K13)” şeklinde kaygısını dile getirmiştir.

Meslektaş ilişkisi alt temasında öğretmen adayları genellikle diğer öğretmenler tarafından iyi iletişim kuramama ve onlar tarafından dışlanma kaygıları taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili bir katılımcı “Alanımda alımlar zor olduğu için ilk yıllarda büyük ihtimalle ücretli öğretmenlik yapacağım. Kadrolu öğretmenlerin beni küçümseyeceğinden veya beni öğretmen olarak görmemelerinden korkuyorum. (K13)” şeklinde görüşünü bildirmiştir. Bir başka katılımcı ise fiziksel özelliklerini vurgulayarak “Tipim öğrenci gibi duruyor, tecrübesizliğim var ve beni tanımıyorlar tabi ki dışlanırım. (K15)” açıklamasında bulunmuştur. Okulöncesi öğretmeni adayı kendi alanı ile ilgili kaygısını şu şekilde dile getirmiştir: “Genelde diğer öğretmenlerin gözünde biz sınıfta oyun oynayıp yemek yiyoruz, akademik alt yapımız yokmuş gibi düşünüyorlar, sanki biz bakıcıyız? Bu şekilde alanımı küçümseyebilirler. (K20)”. Okulöncesi bölümünde olan erkek öğretmen adayı ise “Bizim alanı genelde kadınlar tercih ediyor. Erkek sayısı çok az. Öğretmen olduğumda veliler veya diğer öğretmenler tarafından dışlanacağımı düşünüyorum. (K2)” şeklinde kaygısını belirtmiştir.

Okulun çevresi ve fiziki imkânları ile ilgili öğretmen adaylarından biri “Okulun bulunduğu çevreye uyum sağlayamama kaygısını taşıyorum. Ben ..... bölgesinde doğup büyüdüm, kıyafet, saç, stil açısından daha serbest takılıyorum. Öğretmenlik yapacağım okulun bulunduğu çevrede bu durum nasıl karşılanır bilemiyorum. (K2)” açıklamasında bulunmuştur. Bir başka katılımcı ise “Yapacağım bir etkinlikle ilgili malzemelerin olmaması, internet, projeksiyon, bilgisayar, tahta... (K14)” şeklinde fiziki anlamda yetersizliklere yönelik kaygılarını dile getirmiştir.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda öğretmen adaylarının mesleğe atandıktan sonra bireysel, öğrenci, öğretim süreci ve kurumsal boyutlarında kaygılar taşıdıkları ve bu kaygıların genel anlamda çok deneyimleri olmamaları, süreçle ilgili bilgi sahibi olmamaları, kişisel özellikleri gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular alan yazındaki çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılarak açıklanmıştır.

Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını ilk elden tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda yapılan görüşmeler sonucunda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılar taşıdıkları ve bu kaygıların bireysel kaygılar, öğretim süreci ile ilgili kaygılar, öğrenci merkezli kaygılar ve kurumsal kaygılar temalarından oluştuğu belirlenmiştir. Gelecekte neyin, nasıl yaşanılacağına bilinmemesi kaygıyı beraberinde getirmektedir.

Her meslek grubunda olduğu gibi öğretmenlik mesleğine yönelik kaygıların da yaşanması kaçınılmazdır. Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik kaygılarının yoğun olduğu zamanların başında mezuniyet aşaması gelmektedir (Atmaca, 2013). Öğretmen adayları bir taraftan derslerden geçip mezun olma kaygısı taşırken bir taraftan da mezun olduktan sonra mesleğe atanıp atanamama kaygısı taşımaktadır. Özellikle bu zaman aralığında öğretmenlik uygulaması, okul deneyimi dersleri ile beraber öğretmenlik mesleğini uzman bir öğretmen gözetiminde icra etmeleri de bu meslekte etkili olacak mıyım şeklinde kaygılarını artırmaktadır. Çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik olarak bireysel, öğretim süreci ile ilgili, öğrenci merkezli ve kurumsal boyutlarda kaygı taşıdıkları sonuç elde edilmiştir. Bireysel kaygılar temasında öğretmen adaylarının adaletli yaklaşamama, etkili öğretmen olamama, alay konusu olma, akademik yetersizlik, öğrencilere rol model olamama, meslekten sıkılma ve özel hayatı ihmal etme şeklinde kaygılar taşıdıkları tespit edilmiştir. Özellikle öğretmen adaylarının adaletli olamama konusunda kaygılar taşımaları dikkate değer görülmektedir. Bu konuda görüşme yapılan öğretmen adayları öğrencilere ayırım yapılmasının etik bir davranış olmayacağını dile getirip arkasından kız-erkek, başarılı-başarısız, akıllı-yaramaz öğrencilere yaklaşımları ile ilgili kaygılar taşıdıklarını söylemelerinde bir çelişki söz konusudur. Öğretmen adaylarının öğretmenlerin öğrenciler arasında ayırım yapmalarını etik dışı davranış olarak gördüklerine (Ateş, Çetinkaya-Özdemir ve Taneri, 2019; Pehlivan, Köseoğlu ve Şen, 2018) dair alanyazında çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada da öğrenciler arasında ayırım yapmanın yanlış davranış

olduğunu vurgulamalarına rağmen yapabileceklerinden endişe duydukları tespit edilmiştir. Bireysel kaygılar temasında etkili öğretmen olamama kaygısı da öğretmen adaylarının çoğunlukla taşıdıkları kaygılar arasındadır. Etkili öğretmenlik üzerine yapılan çalışmalarda etkili öğretmen; istekli ve gayretli olan, kendini sürekli yenileyen, mesleğini seven, güvenilir, bilgili, demokratik, dürüst, adaletli olan, iletişim yeteneğine sahip olan, dersi dikkat çekici hale getiren, öğrencileri güdüleyen, farklı yöntem teknikleri profesyonelce kullanan ve tutarlı davranışlar sergileyen öğretmen olarak tanımlanmaktadır (Demir, 2010; Demirel 2011; Özabacı ve Acat, 2005; Şahin, 2011; Şen ve Erişen, 2002). Mesleği icra eden öğretmenler de dahi etkili öğretmen olamama kaygısı söz konusu iken (Gülây ve Altun, 2017; Gündüz ve Can, 2011; Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018; Toker-Gökçe, 2013) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik yeterli deneyimlerinin olmaması göz önünde bulundurulduğunda sayılan etkili öğretmen özelliklerine sahip olma ile ilgili kaygılar taşımaları normal görünmektedir.

Bireysel kaygılar temasında öğretmen adaylarının akademik alanda kendilerini yeterli hissetmemelerinden kaynaklı kaygılar taşıdıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç, alanyazında farklı branşlardaki öğretmen adaylarının alan konusunda kendilerini yeterli görmedikleri ile ilgili sonuçları (Coşkun, Gelen ve Öztürk, 2009; Erişen ve Çeliköz, 2003; Ülper ve Bağcı, 2012; Yılmaz, 2019) destekler niteliktedir.

Araştırmada ikinci tema olan öğrenme süreci ile ilgili kaygılar teması zamanı iyi yönetememe, sınıf yönetimi, öğretim sürecini etkili düzenleyememe ve dersi monoton hale getirme kaygılarından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda öğretim süreci ile ilgili yaşadıkları kaygılar çoğunlukla zaman yönetimi ve sınıf yönetimi konusundadır. Öğretmen adayları uygulama derslerinde, konu anlatımlarında verilen süreyi etkili bir şekilde kullanmadıkları ya konuyu yetiştiremedikleri ya da birkaç günlük konuyu bir saatte anlatıp bitirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca sınıfa hâkimiyet kuramamak, sınıftaki öğrenciler tarafından dikkate alınmamak şeklinde kaygılar taşıdıkları da tespit edilmiştir. Zaman yönetimi ile ilgili yapılan araştırmalarda öğretmen adaylarının bu konuda kendilerini yeterli hissetmediğine dair sonuçlar elde edilmiştir (Sezen, 2013; Yıldız, 2018). Elde edilen bu sonuçlar alanyazını destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi beceri ve kaygılarına yönelik olarak alanyazında farklı sonuçlar elde

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçları destekleyen çalışmalardan birinde öğretmen adaylarının sınıf yönetimi kaygılarının fazla olduğunu tespit edilmiştir (Morton, Vesco, Williams ve Awender, 1997). Önder ve Önder-Öz (2018) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarının sınıf yönetim kaygılarının düşük düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Özay-Köse (2010) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının genel olarak sınıf yönetimi konusunda kendilerine güvendikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi ve zaman yönetimi konularında kaygılarının olmaları okullarda staj uygulamaları yapmalarına rağmen bu okullarda birebir öğrencilerin sorumluluklarını almamalarından ve bir yıllık uygulamaların deneyim kazanmak için yeterli bir süre olmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda öğrenci merkezli yaşadıkları kaygılar istenmedik öğrenci davranışları, öğrenci-öğretmen ilişkileri, öğrenci kişiliği ve öğrencilerin zarar görmesi şeklinde gruplandırılmıştır. Öğretmen adaylarının çoğunlukla istenmedik öğrenci davranışları ile baş etme konusunda kaygı yaşadıkları sonucuna varılmıştır. İstenmeyen öğrenci davranışları öğrencilerin sınıfta öğrenme için ayrılan zamanın azalmasına neden olmakla beraber öğrenmeye engelleyecek olumsuz bir sınıf iklimine de sebebiyet vermektedir (Gökçe, 2014). Bu tür durumlarla baş edebilmek öğretmen adaylarının kaygılarını artırmaktadır.

Araştırmanın dördüncü teması olan kurumsal kaygılar teması velilerin özellikleri, okul yönetimi, meslektaş ilişkisi, okulun çevresi ve fiziki imkânlar ile ilgili kaygılardan oluşmaktadır. Bu tema içerisinde öğretmen adayları tarafından en çok tekrar edilen kaygı veliler ile ilgili kaygılardır. Öğrencilere etkili bir eğitim imkânı sunmada okul yöneticileri ve öğretmenlerin yanı sıra velilere de önemli görevler düşmektedir. Öğrenci başarısını sağlamada ve okulun amaçlarına ulaşmasında okul yönetimi, öğretmen, öğrenci ve veliler işbirliği içerisinde hareket etmelidir. Öğretmen-aile arasındaki iletişimin iyi olması öğrencilerin akademik başarısını artırmakla beraber okulda meydana gelebilecek disiplin sorunlarının da azaltabilir (Aslanargun, 2007). Ancak arada oluşabilecek sorunlar, kaygılar öğrencinin performansını olumsuz yönde etkileyecektir. Velinin çocuğuna yaklaşımı, eğitim hayatı, okula karşı tutumu vs. durumlar öğretmenlerde kaygı olarak karşımıza çıkmaktadır. Akgün

ve Özgür (2014) yapmış oldukları çalışmada öğretmen adaylarının veliler ile ilgili kaygılar taşıdıklarını vurgulamışlardır.

Öğretmen adaylarının okul yönetimi ile sorunlar ve çatışmalar yaşayabileceklerine dair kaygılar yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle okul yöneticilerinin adaleti sağlayamama, fazla sorumluluklar yükleme konularında sorunlar yaşayacaklarına dair kaygılar taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında bu sonucu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Adıgüzelli (2015) ve Sadıkoğlu, Hastürk ve Polat (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmen adaylarının okul yönetimi merkezli kaygılar taşıdıkları sonucu elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının okul yönetim ile ilgili kaygılarının yanı sıra meslektaşları ile ilgili kaygılar taşıdıkları da tespit edilmiştir. Görüşme yapılan öğretmen adaylarının genelde ilk atamalarının ücretli öğretmen olması durumunda veya cinsiyetlerinden ya da branşlarından dolayı diğer öğretmenler tarafından dışlanacaklarını savundukları görülmektedir. Aktaş (2016) ve Sever, Aktaş, Şahin ve Tunca (2015) öğretmen adaylarının görev yapacakları okullarda sosyal ilişkilerle ilgili sorun yaşayabileceklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Yaşanacak bu sorunların nedenlerinden biri de ücretli öğretmenlik uygulamalarıdır. Bayram (2009); Doğan, Demir ve Turan (2013); Özer (2008); Tuncer (2012) ve Zemrat (2012) tarafından yapılan çalışmalarda okul yöneticilerinin, velilerin, öğrencilerin ve kadrolu öğretmenlerin ücretli öğretmenler hakkında olumsuz tutum ve fikirlere sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Ücretli öğretmenlerle ilgili yapılan çalışmaların sonuçları dikkate alındığında öğretmen adaylarının ücretli öğretmenlik ile ilgili kaygılarının olması olası görülmektedir.

Sonuç itibari ile öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili kaygılarının olduğu ve bu kaygıların yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Kaygı iyi bir şekilde yönetildiğinde bireylerin daha fazla çalışmasına güdülenmesine ve olumsuz olaylara karşı önlem almalarına katkı sağlayacaktır (Akgün, Gönen ve Aydın, 2007). Bu sebeple öğretmen adaylarının yaşadıkları kaygının onları motive edecek, öğretmenlik mesleğine bağlılığını artıracak hale getirilmesi gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını ideal seviyeye getirmek için şu öneriler sunulabilir.

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda öğretmenlik mesleği ile ilgili kaygılarının temelinde mesleğe yönelik uygulama fırsatlarının az olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunla ilgili olarak öğretmen adaylarının mevcut uygulama derslerine ek olarak gerçek sınıflarda daha fazla tecrübe kazanmalarına yönelik uygulamaların olması daha etkili olacaktır.

Öğretmen adaylarının üniversite eğitimleri esnasında okullarda görev yapan öğretmenlerle eşleştirmelerin yapılması ve öğretmenlerin öğretmen adaylarına mentor olarak yardım etmeleri, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarının azaltılmasına katkı sağlayabilir.

Öfke yönetimi, kriz yönetimi, kaygı yönetimi, özgüven geliştirme eğitimleri gibi eğitimler öğretmen adaylarına eğitim sürecinde verilebilir.

Araştırma sonucunda yapılacak çalışmalara yönelik olarak şu öneri sunulabilir:

Öğretmen adaylarının hizmet öncesi ve hizmet içinde taşıdıkları kaygılar ve bu kaygıların nedenlerine yönelik boylamsal çalışmaların alana kazandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

Adıgüzelli, Yaşar (2015). "Examination of Occupational Concern of Pre-Service Teachers Based on Various Variables in Turkey". *Educational Research and Reviews*, 10(4), 397-402. (Erişim Adresi: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1062352>).

Akgün, Abuzer; Gönen, Selahattin; Aydın, Murat (2007). "İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69948>).

104

IJSE 14/1
Haziran
June
2021

Akgün, Fatma; Özgür, Hasan (2014). "Bilişim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ile Mesleki Kaygılarının İncelenmesi". *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(5), 1206-1223. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/63441>).

Aktaş, Bilge Çam (2016). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Mesleki Yaşamlarında Karşılaşılabileceklerini Düşündükleri Sorunlar". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(38), 16-30. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227245>).

Aslanargun, Engin (2007). "Okul-Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışması". *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135. (Erişim Adresi: http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol09_Issue18_2007/564-1510-1-PB.pdf).

Ateş, Seyit; Çetinkaya-Özdemir, Ezgi; Taneri, Ahu (2019). "İstenmeyen Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 37-56. doi. 10.17240/aibuefd.2019.19.43815-423291.

Atmaca, Hasan (2013). "Almanca, Fransızca ve İngilizce Öğretmenliği Bölümlerinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygıları". *Turkish Studies*, 8(10), 67-76. (Erişim adresi: <https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/79199/makaleler/8/10/arastirmax-almanca-fransizca-ingilizce-ogretmenligi-bolumlerindeokuyan-ogretmen-adaylarinin-mesleki-kaygilari.pdf>).

Bayram, Gülçin (2009). "Öğretmenlerin İstihdam Biçimi Farklılıkları ve Yarattığı Sorunlar: Ankara'da Çalışan Sözleşmeli ve Ücretli Öğretmenlerin Görüşlerine Dayalı Bir Araştırma", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi.

Coşkun, Eyyup; Gelen, İsmail; Öztürk, Emine P. (2009). "Türkçe Öğretmen Adaylarının Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme Yeterlik Algıları". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12),

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

140-163. (Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423909474.pdf>).

Çakmak, Özlem; Hevedanlı, Murat (2004). "Biyoloji Öğretmen Adaylarının Kaygılarını Etkileyen Etmenler". 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

Çekmez, Erdem; Yıldız, Cemalettin; Bütüner, Suphi Ö. (2012). "Phenomenographic Research Method". *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics Education*, 6(2), 77-102. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/39858>).

Demir, Semra (2010). "Öğretim Etkinliklerinin Planlanması". Erbaş, D. (Ed.), *Sınıfta Etkili Öğretim ve Yönetim*, Ankara: Data Yayınevi.

Demirel, Özcan (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doebler, Leland K.; Roberson, Terry G. (1987). "A Study of Common Problems Experienced by Secondary Student Teachers". *Education*, 107(3), 234-243. Erişim Adresi: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=8104a1c6-d8a0-4a90-a15c-83992c07cfe5%40sdc-v-sessmgr03>.

Doğan, Soner; Demir, Selçuk B.; Turan, Nazan (2013). "Ücretli Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi". *Turkish Studies*, 8(12), 371-390. doi : <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5850>.

Ensari, Hoşcan (2000). "Yılgınlık ile Kaygı ve Öğretmen Tutumlarının İlişkisi". *Amme İdaresi Dergisi*, 33(4), 85-102.

Erden, Münire (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Alkım Yayınları.

Erişen Yavuz; Çeliköz, Nadir (2003). "Öğretmen Adaylarının Genel Öğretmenlik Davranışları Açısından Kendilerine Yönelik Yeterlilik Algıları". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4), 427-439. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256440>).

Ersoy, Figen (2016). "Fenomenoloji". A. Saban, A. Ersoy (Eds.), *Eğitimde Nitel Araştırma*, 51-105, Ankara: Anı Yayıncılık.

Fuller, F. Fuller (1969). "Concerns of Teachers: A Developmental Conceptualization". *American Education Research Journal*, 6, 207-226. doi: 10.3102/00028312006002207.

Göçmen, Gülşah B.; Balgalmış, Esra (2005). "Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ve Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Akademik Başarılarıyla Öğretmenliğe İlişkin Tutumları ve Kpss Kaygıları Arasındaki İlişki". XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı, Cilt I, 489-494, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Gökçe, Feyyat (2014). *Sınıfta Öğrenme ve Öğretme Sürecinin Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Gülay, Ahmet; Altun, Taner (2017). "Göreve Yeni Başlayan Öğretmenlerin Yeterlik Algılarının ve Karşılaştıkları Sorunların Belirlenmesi". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 738-749. doi: 10.14582/DUZGEF.1837.

Gündüz, Yüksel; Can, Ertuğrul (2011). "Öğretmenlerin Eğitim Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Güncel Sorunları Algılama Düzeylerinin İncelenmesi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 745-774. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256198>).

Kaya, Ali; Büyükkasap, Erdoğan (2005). "Fizik Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Profilleri, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum ve Endişeleri: Erzurum Örneği". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.

Kozikoğlu, İshak; Senemoğlu, Nuray (2018). "Mesleğe Yeni Başlayan Öğretmenlerin Karşılaştıkları Güçlükler: Nitel Bir Çözümleme". *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi/ Journal of Qualitative Research in Education*, 6(3), 341-371. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.6c3s16m.

Morton, L. L.; Vesco, R.; Williams, N. H.; Awender, M. A. (1997). "Student Teacher Anxieties Related to Class Management, Pedagogy, Evaluation, and Staff Relations". *British Journal of Educational Psychology*, 67, 69 - 89. doi: 10.1111/j.2044-8279.1997.tb01228.x.

Özay Köse, Esra (2010). "Sınıf Yönetimine Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşleri". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39) 20-27. (Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874849.pdf>).

Önder, Emine; Önder Öz, Yurdağül (2018). "Variables that Predict Classroom Management Anxiety and Classroom Management Anxieties Level of Pre-Service Teachers". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 8(4), 645-664. doi: 10.14527/pegegog.2018.025.

Özabacı, Nilüfer; Acat, Bahaddin, (2005). "Öğretmen Adaylarının Kendi Özellikleri ile İdeal Öğretmen Özelliklerine Dönük Algılarının Karşılaştırılması". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11(42), 211-236. (Erişim adresi: <file:///C:/Users/User/Downloads/385-735-1-SM.pdf>).

Özer, Ebru (2008). "Kadrolu ve Kadrosuz İlköğretim Öğretmenlerinin Birbirleri ve Meslekleri Hakkındaki Görüşleri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Pehlivan, Hülya; Köseoğlu, Pınar; Şen, Zeynep (2018). "Öğretmen Adaylarının Öğrenme Ortamlarında Uygulanan Ödül, Ceza ve Ayrımcılığa İlişkin Görüşleri". *Elementary Education Online*, 17(4), 2091-2109. doi: 10.17051/ilkonline.2019.506970.

**Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi**

Sadıkoğlu, Murat, Hastürk, Gamze ve Polat, Oğuzhan, (2018). "Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeyleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 629-637. doi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639035>.

Sever, Demet; Aktaş, Bilge Ç.; Şahin, Senar A.; Tunca, Nihal (2015). "Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Başladıklarında Karşılaşabileceklerini Düşündükleri Sorunlar". *Anadolu Journal Of Educational Science International*, 5(2), 1-23. doi: 10.18039/ajesi.35496.

Sezen, Abdolvahit (2013). "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi". *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-18. (Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867734.pdf>).

Smith, Bettye P. (2000). "Emerging Themes in Problems Experienced by Student Teachers: A Framework for Analysis". *College Student Journal*, 34(4), 633. (Erişim Adresi: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=808c4066-3820-4369-a603-da3608a8fe30%40pdc-v-sessmgr05&bdata=Jmxhbm9dHlmc2l0ZT1lZHMtYm91ZG12ZQ%3d%3d#AN=4044554&db=trh>).

Şahin, Ayfer (2011). "Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları". *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259. (Erişim adresi: http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt12Sayi1/JKEF_12_1_2011_239_259.pdf).

Şen, H. Şenay; Erişen, Yavuz (2002). "Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanlarının Etkili Öğretmenlik Özellikleri". *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 99-116. (Erişim adresi: <http://www.gefad.gazi.edu.tr/tr/download/article-file/77439>).

Şişman, Mehmet (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

Taşgın, Özden (2006). "Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Okuyan Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 679-686.

Toker-Gökçe, Asiye (2013). "Sınıf Öğretmenlerinin Adaylık Dönemlerinde Yaşadıkları Mesleki Sorunlar". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 137-156. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/786874>).

Tuncer, Murat (2012). "Türkiye'deki Kadrosuz Öğretmen İstihdamının Kadrosuz İstihdam Edilen Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 797-781. (Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223320>).

Tümerdem, Recep (2007). "Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen

Etmenler". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 32-45. (Erişim Adresi: <http://www.e-sosder.com/dergi/2032-45.pdf>).

Türk Dil Kurumu (2019). (Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>).

Ülper, Hakan; Bağcı, Hasan, (2012). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Dönük Öz Yeterlik Algıları". *Turkish Studies*, 7(2), 1115-1131. (Erişim Adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933680.pdf>).

Yıldırım, Ali; Şimşek, Hasan (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, Aynur (2019). "Öğretmen Adaylarının Kariyer Streslerinin Karma Araştırma Yaklaşımı ile İncelenmesi". *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93-105. (Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/681774>).

Yıldız, Kaya (2018). "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi ve Stres Algılarının İncelenmesi". *Sakarya University Journal of Education*, 8(3), 80-99. doi: 10.19126/suje.413286.

Zemrat, Rengin (2012). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Yöneticisi, Meslektaşları ve Aileler Bağlamında Algıladıkları Çatışma Durumlarının İncelenmesi". *Eğitim ve Bilim*, 37 (163), 203-215.

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

SUMMARY

Purpose and Significance. The aim of this study is to identify the concerns of candidate teachers concerns about teaching profession. In addition, the purpose of this study is to determine the reasons for the concerns of candidate teachers and what kind of practices could be carried out in order to minimize these concerns. Accordingly, the questions to be answered in the study are as follows:

What are the concerns of candidate teachers about teaching profession?

What are the reasons of the professional concerns of candidate teachers?

Obtaining information about the difficulties and concerns of candidate teachers is important in terms of solving these difficulties and concerns (Doebler and Roberson, 1987). Candidate teachers should be free from professional concerns when starting their profession effectively (Taşgın, 2006). This study plays a crucial role in terms of determining the pre-service concerns of candidate teachers who will contribute to the shaping of the next generation and conducting preventive studies to be carried out in order to eliminate these concerns.

Methodology. The study was designed as qualitative research. Phenomenological design was preferred among qualitative research designs. Descriptive phenomenological design is a research design aiming to reveal the experiences and perceptions of individuals according to their perspectives (Ersoy, 2016).

The study group consisted of 20 candidate teachers enrolled in Kilis 7 Aralık University in the fall semester of 2019-2020 academic year. Sample selection was made by using criterion-sampling method among the purposive sampling types.

A semi-structured interview form was prepared to determine the candidate teachers' concerns about their profession. The interview form was prepared by the researcher.

After the interview questions were prepared, candidate teachers from different departments were identified. Interviews were conducted by arranging appointments in the appropriate time periods for the candidate teachers and researchers. A voice recorder was used during the interviews upon receiving the consent of the participants. Interviews with each candidate

teacher took approximately 35-45 minutes. The interview was conducted in the researcher's office.

The data obtained in the study were analyzed with descriptive analysis method. The data obtained in the descriptive analysis were summarized and interpreted according to the previously determined themes (Yıldırım and Şimşek, 2018). In this study, themes were created by considering the concern types for the candidate teachers determined by Fuller (1969).

Results. In line with the first and second problems of the research, it was aimed to determine the candidate teachers' concerns about the teaching profession and the reasons for these concerns. In this context, 4 themes were identified: individual concerns, teaching-related concerns, student-centered concerns and institutional concerns. The theme of individual concerns of teacher candidates about teaching profession consists of the following sub themes such as not being fair (14), not being effective (14), being mocked (11), academic insufficiency (10), not being positive role model (9), boredom (2) and neglecting their private life (1). Concerns about the teaching process consist of the sub-themes of inability to manage time well (16), classroom management (15), inability to organize the teaching process effectively (12) and to make the course monotonous (7). The student-centered concern category consists of 4 sub-themes: undesired student behaviors (19), student-teacher relations (12) and student personalities (2). The sub themes of institutional concerns consist of the characteristics of parents (19), school management (14), peer relations (8), school environment (2) and physical facilities (2). In general, candidate teachers stated that they did not have sufficient experience as a reason for their concerns, that their pedagogical knowledge was insufficient and that their personality structures were effective.

Discussion and Conclusion. As a result of the interviews, it was determined that the candidate teachers had concerns about the teaching profession and these concerns consisted of individual concerns, teaching-related concerns, student-centered concerns and institutional concerns. In the theme of individual concerns, it was determined that candidate teachers were concerned about not having fair approach, not being an effective teacher, being ridiculed, academic insufficiency, not being a role model for students, boredom from profession and neglecting their private life. In particular, it is noteworthy that candidate teachers have concerns about not being fair. There is a contradiction in the candidate teachers who have been interviewed on this issue, saying that it is not ethical to make discrimination among students and that they have concerns about their approach to male-female, successful-unsuccessful, smart-naughty students. There are studies in the literature that candidate teachers perceive discrimination among students as unethical behavior (Ateş, Çetinkaya-Özdemir and Taneri, 2019; Pehlivan, Köseoğlu and

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Kaygılarının Belirlenmesi*

Şen, 2018). In this study, it has been found that although they emphasize that discriminating among students is not a right behavior, they are concerned about what they can do.

The second theme in the research, concerns about the learning process, consisted of inability of time, classroom management, inability to effectively regulate the teaching process and to make the lesson monotonous. In line with the opinions of candidate teachers, the concerns they have about the teaching process are mostly about time and classroom management. Candidate teachers stated that they did not use the time given effectively in the lectures, they could not manage to finish the subject or they discussed and finished subjects in one hour instead of a few days. It was also determined that they were worried about not being able to dominate the classroom and not being taken into consideration by the students in the classroom. In the researches about time management, it was obtained that the candidate teachers did not see themselves efficient about this subject (Sezen, 2013; Yıldız, 2018). These results support the literature. Different results were obtained in the literature regarding the classroom management skills and concerns of candidate teachers. In one of the studies supporting the results of the study, it was determined that the candidate teachers were more concerned about classroom management (Morton, Vesco, Williams and Awender, 1997). It has been believed that the reason candidate teachers have concerns about classroom and time management is that they do internship practices in schools but they do not take the responsibilities of one-to-one students in these schools, and one-year practices are not enough to gain experience.

In line with the opinions of candidate teachers, student-centered concerns were grouped as undesired student behaviors, student-teacher relations, student personality and students getting harmed. It was concluded that candidate teachers were mostly concerned about coping with undesired student behaviors. Undesired student behavior not only causes reduction of time left for the students willing to learn in the classroom, but also creates a negative classroom environment eliminating learning (Gökçe, 2014). Being able to cope with such situations increases the candidate teachers' concerns.

The fourth theme of the research, institutional concerns, consists of the characteristics of parents, school management, peer relationship, school environment and physical facilities. Within this theme, the most repeated concern by candidate teachers is about parents. In addition to school administrators and teachers, parents have important responsibilities in providing effective educational opportunities for students. School management, teachers, students and parents should act in cooperation to ensure student success and achieve school goals. Good communication between teacher and family can either increase students' academic achievement or decrease the discipline problems that may occur in the school

(Aslanargun, 2007). However, problems and concerns that may occur in between will negatively affect student performance. In cases such as Parent's approach to child, education life, attitude towards school, etc. appears to be teachers' concerns. In their study, Akgün and Özgür (2014) emphasized that candidate teachers had concerns about parents.

As a result, it could be noted that the candidate teachers have concerns about the teaching profession and these concerns come from the lack of sufficient knowledge and experience. When anxiety is well managed, it will help individuals to be motivated in further work and to take precautions against negative issues (Akgün, Gönen and Aydın, 2007). For this reason, the candidate teachers' concerns should turn into something to motivate them and increase their commitment to the teaching profession. The following suggestions can be made to optimize the candidate teachers' concerns about the teaching profession.

112

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

In line with the opinions of candidate teachers, it has been found that there were few opportunities to apply to the profession based on their concerns about the teaching profession. Regarding this issue, it will be more effective to have activities for candidate teachers to gain experience in real classrooms in addition to the existing practice courses.

Matching teachers with candidate teachers working in schools during their university education and assisting candidate teachers as mentors may contribute to reducing candidate teachers' concerns about teaching profession.

The following suggestion could be made for the future studies to be carried out according to this research;

There is a need for longitudinal studies aimed at the candidate and in-service concerns of teacher candidates and the causes of these concerns.

ENTROPİ VE MAİRCA YÖNTEMİYLE TÜRK KATILIM
BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANS
SIRALAMASI

Selahattin BEKTAŞ*

Makale Geliş Tarihi-Received: 24.07.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 25.01.2021
DOI: 10.37093/ijisi.950553

113

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

İslami bankacılık olarak ifade edilebilen katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık olarak da bilinmektedir. Katılım bankacılığı sektörü ilk olarak 1980'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Katılım bankacılığı sektörü, Türk bankacılık sektörünün tamamlayıcısıdır. Bundan dolayı bu sektörün performans analizinin ölçülmesi daha da önemli hale gelmiştir. Geleneksel bankacılık sisteminden farkı ise faaliyette bulunduğu bankacılık işlemlerini faizsizlik prensibine dayandırarak yapmasıdır. Türk bankacılık sisteminde tamamlayıcı bir unsur olan katılım bankacılığı sektörü devletin desteğiyle hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sistemi içinde faaliyette bulunan katılım bankalarının 2018-2019 yılları için finansal performanslarını ölçme ve sıralamaktır. Bundan dolayı Türk bankacılık sektöründeki altı katılım bankası analize dahil edilmiştir. Bu çalışmada katılım bankalarının finansal performanslarını ölçmek için Entropi ve Mairca yöntemi ortak kullanılmıştır. Katılım bankalarının finansal performans ölçümünde kullanılması için altı kriter belirlenmiştir. Bu kriterler, Toplam Aktifler, Toplam Krediler ve Alacaklar, Toplam Mevduatlar, Toplam Öz kaynaklar, Şube Sayısı ve Çalışan Sayıları olarak belirlenmiştir. Yapılan

* Doktora Öğrencisi, (100/2000 Bursiyeri, Öncelikli Alanı: Katılım Bankacılığı) Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Bursa/Türkiye. selahattinbektas@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6285-8318>.

Selahattin BEKTAŞ

analiz sonucuna göre 2018 yılında en iyi performansı gösteren banka Ziraat Katılım Bankasıdır. İkinci en iyi performansı gösteren banka Türkiye Finans Katılım Bankasıdır. çnc en iyi performansı gösteren bankada Kuveyt Türk Katılım bankasıdır. 2019 yılında ise en iyi finansal performansa sahip ilk üç banka sırasıyla, Kuveyt Türk Katılım Bankası, ikinci en iyi Ziraat Katılım Bankası, çnc en iyi finansal performansı ise Vakıf Katılım Bankası göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık, Performans Analizi, Entropi Yöntemi, Mairca Yöntemi.

114 **Jel Kodu:** B26, G20, G21.

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

**FINANCIAL PERFORMANCE RANKING OF TURKISH
PARTICIPATION BANKS BY ENTROPY AND
MAIRCA METHOD**

ABSTRACT

Participation banking, also referred to as Islamic banking, is also known as interest-free banking. The participation banking sector emerged in the 1980s. The participation banking sector is a complement to the Turkish banking sector. Therefore, measuring the performance analysis of this sector has become even more important. The difference from the traditional banking system is that it performs its banking transactions on the basis of the interest-free principle. The participation banking sector, which is a complementary element in the Turkish banking system, has developed rapidly with the support of the state. The purpose of this study is to measure and rank the financial performance of participation banks operating in the Turkish banking system for 2018-2019. Therefore, six participation banks in the Turkish banking sector are included in the analysis. In this study, Entropy and Mairca method were used jointly to measure the financial performance of participation banks. Six criteria have been determined for the use of participation banks in financial performance measurement. These criteria are determined as Total Assets, Total Loans and Receivables, Total Deposits, Total Equity, Number of Branches and Number of Employees. According to the results of the analysis, the best shows performing bank in 2018 is Ziraat Participation Bank. The second the best performing bank is Turkey Finans Participation Bank. The third best performing bank is Kuveyt Türk Participation bank.

Keywords: Participation Banking, Interest-Free Banking, Performance Analysis, Entropy Method, Mairca Method.

Jel Code: B26, G20, G21.

GİRİŞ

Reel sektör ve finansal sektörü birbirine bağlamada köprü görevi üstlenen banka ve bankacılık sektörü makro-ekonomik manada analiz için önemli bir konu olma durumunu hala korumaktadır. Tasarruf veya fon fazlasını atıl olarak ellerinde bulunduranların mevduatlarını, optimal yatırımlara sorunsuz bir şekilde aktarılması sürecinde baş rol alan bankaların, bankacılık faaliyetlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmeleri bankacılık sektörünün yanı sıra makro düzeyde de ekonomik performans ve rekabet için çok önemli hale gelmiştir (Bektaş, Seki, 2018: 198).

İslami bankacılık adıyla anılan katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık olarak da ifade edilmektedir. Söz konusu bankalar, faize karşı duyarlı olan inanç hassasiyeti olan insanların dünya görüşlerinden ihtiyaç hasıl olduğu için doğmuştur. Bu bankalar, bankacılık işlemlerini yerine getirirken faizsizlik prensibine dayanarak işlemleri yapmaktadır. Söz konusu bankalar, mevduat fazlası olanlardan mevduat açığı olanlara ihtiyaç duyduğu mevduatı sağlayarak bir aracı görevi de ifa ederler (Gündoğdu, 2018: 202).

1980'li yıllarda henüz banka statüsünde olmadığından ötürü, Özel Finans Kurumları (ÖFK) adı altında bankacılık faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ticari bankalardan önemli bir farkı, katılım bankalarının kâra ve zarara katılmalarıdır. Bundan dolayı 2005 yılından itibaren statüsü "Banka" ve ismi de "Katılım Bankası" olarak değişmiş ve günümüzde de bankacılık faaliyetlerini halen bu statü ve isimle ifa etmektedirler.

2019 yılı aralık ayı itibarıyla Türkiye'de faaliyet içinde olan altı adet katılım bankası mevcuttur. Türk bankacılık sektörünün adeta tamamlayıcı unsuru olan katılım bankacılığı sektörü her geçen yıl giderek payını artırarak güçlenirken, devlet bankalarının da bu işe girişmeleri dengeleri değiştirmiş ve sektörün dinamiklerini artırmıştır. Dolayısıyla değişen dengelerin yanı sıra artan rekabet ortamından kaynaklı olarak söz konusu bankacılık sektöründe bulunan katılım bankalarının finansal performanslarının belirlenmeleri önem arz etmektedir.

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Tablo 1: Katılım ve Konvansiyonel Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri.

KATILIM BANKALARI VE BANKACILIK SEKTÖRÜ BAŞLICA FİNANSAL BÜYÜKLÜKLERİ (Mio TL- ARALIK 2019)							
Finansal Başlıklar		Katılım Bankaları			Bankacılık Sektörü		
		Ara.19	Ara.18	Değişim (%)	Ara.19	Ara.18	Değişim (%)
TOPLANAN FONLAR**	TP	91.145	60.626	50,3	1.267.073	1.054.572	20,2
	YP	106.533	67.790	57,2	1.226.609	954.893	28,5
	YP-MADEN	18.305	8.804	107,9	82.722	41.701	98,4
	TOPLAM	215.983	137.220	57,4	2.576.404	2.051.166	25,6
KULLANDIRILAN FONLAR ***		149.475	124.562	20	2.739.736	2.465.582	11,1
TAKİPTEKİ ALACAKLAR (BRÜT)		7.763	5.050	53,7	150.108	96.611	55,4
TOPLAM AKTİF		284.450	206.806	37,5	4.491.708	3.867.135	16,2
ÖZ VARLIK		21.762	16.780	29,7	492.384	421.185	16,9
NET KAR		2.433	2.123	14,6	49.753	53.522	-7
PERSONEL SAYISI		16.040	15.654	2,5	204.626	207.716	-1,5
ŞUBE SAYISI	YURTIÇİ	1.176	1.120	5	11.300	11.493	-1,7
	YURTDIŞI	3	2	50	74	72	2,8
	TOPLAM	1.179	1.122	5,1	11.374	11.565	-1,7

Kaynak: (TKBB, 2020).

Aşağıda Tablo 2’de katılım bankalarının sektördeki payları 2018-2019 karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 2: Katılım Bankalarının Sektör Payları.

	2019/Aralık	2018
TOPLANAN FONDA	8,4	6,7
KULLANDIRILAN FONDA	5,5	5,1
TOPLAM AKTİFTE	6,3	5,3
ÖZ VARLIKTA	4,4	4,0
NET KÂRDA	4,9	3,9

Kaynak: (TKBB, 2020).

Bu çalışmanın amacı, 2018-2019 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe bankacılık hizmetlerini ifa eden katılım bankalarının finansal performanslarını ölçüp sıralamaktır. Çalışmanın ilk bölümünü oluşturan giriş bölümünden sonra, ikinci bölüm olarak katılım bankalarının performans ölçümlerine dair yapılan seçilmiş çalışmalar özet olarak tabloda verilecektir. Bir sonraki bölümde çalışmanın amacını oluşturan performans analizinin yapıldığı veri, yöntem ve analiz sonuçlarına yer verilecektir. Son bölümde ise sonuç ve genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ

118

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tarihsel açıdan bakıldığında Türkiye'de katılım bankacılığı adına atılan kurumsal ilk adım olarak para vakıfları gelmektedir. 1456 yılında ilk kurumsal para vakfı uygulaması Fatih Sultan Mehmet Han tarafından hayata geçirilmiştir. 19. yy. sonuna kadar para vakıfları hizmetlerine devam etmiş sonrasında işlerliklerini yitirip yok olmuşlardır. Cumhuriyet tarihinde ise ilk katılım bankacılığı faaliyetini gerçekleştirmek üzere 1983 yılında ÖFK (Özel Finans Kurumları) kurulmuştur. ÖFK'lar 1985 yılından 2005 yılına kadar faaliyetlerini bu isim altında sürdürmüşlerdir (www.turkiyefinans.com.tr).

İsminde bulunan "özel" sözcüğüyle anlatılmak istenen kurumsal ya da kamu değil bir özel kimlikte oldukları, yine "finans" sözcüğüyle de anlatılmak istenen finansal işlem yapan bir finansal kurum kimliği taşıdıklarıdır (Kaya, 2010: 41). 2005 yılında mevzuat değişikliğine gidilerek banka statüsüne kavuşup "Katılım Bankası" ismi ile günümüzde de hala faaliyetlerini sürdürmektedirler (www.turkiyefinans.com.tr).

Türkiye'de kurulan katılım bankalarının ilkleri (ÖFK adı altında), 1985 yılında Albaraka Türk Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu olmuştur. Dört yıl sonrasında yani 1989 yılında ise Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu kurulmuştur. Peşi sıra 2 yıl geçtikten sonra 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, dört yıl sonrasında 1995'de İhlas Finans Kurumu, bir yıl sonrasında 1996 yılında ise Asya Finans Kurulmuştur. Faisal Finansı Ülker grubunun devir alması sonrası ismi değiştirilerek Family Finans olarak faaliyetlerine devam ederken 2005 yılında Anadolu Finans Kurumuyla birleşme kararı alarak adını

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Türkiye Finans Katılım Bankası olarak değiştirmiştir (Sümer, Onan, 2015: 299-300).

Özellikle devletinde bu alanda çalışmalar başlatması ve sektöre katkılar sunması adına 2015 yılında ilk kamu katılım bankası statüsünde Ziraat Katılım Bankası faaliyete geçmiştir. Hemen ardında bir yıl sonra ikinci kamu katılım bankası olarak Vakıf Katılım Bankası faaliyete geçirilmiştir. Son olarak 2019 yılında faaliyete geçen üçüncü kamu katılım bankası ise Emlak Katılım Bankası olarak gerçekleşmiştir (<https://www.tkbb.org.tr>).

Tablo 3: Türkiye’de Kurulan Katılım Bankalarının Faaliyet Yılları.

1985	Albaraka Finans ve Faisal Finans Kurumlarının faaliyete geçmesi.
1989	Kuveyt Türk Evkaf finans Kurumunun faaliyete geçmesi.
1991	Anadolu Finans Kurumunun faaliyete geçmesi.
1995	İhlas Finans Kurumunun faaliyete geçmesi.
1996	Asya Finans Kurumunun faaliyete geçmesi.
2001	İhlas Finans Kurumunun İflası.
2001	Faisal Finans’ın devri ve Family Finans’ın faaliyete geçmesi.
2005	Family Finans’ın Anadolu Finans ile birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası faaliyete geçmesi.
2015	Ziraat Katılım Bankası faaliyete geçti.
2016	Vakıf Katılım Bankası faaliyete geçti.
2019	Emlak Katılım Bankası faaliyete geçti.

Kaynak: (Sümer ve Onan, 2015: 299-300).

2. LİTERATÜR

Çalışmanın bu kısmında katılım bankalarının performans ölçümlerine dair yapılmış olan ve literatürde yer alan bazı seçilmiş çalışmalar Tablo halinde 2010-2020 dönemi için özetlenmiştir. Literatür

Tablosundan anlaşıldığı üzere çok kriterli karar verme yöntemleri katılım bankalarının performans ölçümlerinde ele alınan kriterlerin sayıca fazlalığı ve bundan dolayı oluşan karmaşıklıktan ötürü sıkça kullanılmaktadır.

Ayrıca Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden biri olan Mairca yöntemi kullanılarak mevduat bankası performans ölçümü ile ilgili yapılan çalışmalara rastlanılmamıştır. Literatürde bu yöntem ile mevduat bankalarının performans ölçümünü yapan çalışma olarak Ayçin ve Orçun (2019) ile Ayçin ve Güçlü (2020) örnek olarak gösterilebilir.

120

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Dolayısıyla literatürde bu yöntemle performans ölçümü yapan çalışma eksikliğinden hareketle bu çalışmanın da söz konusu çalışmadan esinlenerek bu alandaki boşluğu bir nebze dolduracağı ve katkı yapacağı düşünülmektedir.

Tablo 4: Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Ölçümüne İlişkin Literatür Özet Tablo.

Çetin ve Bıtrak (2010)	2005:12/2007:12 dönemleri arasında katılım bankaları ve ticari bankaların performanslarının analizi yapılmıştır. AHS yöntemi kullanılmıştır.	Çalışmanın sonucunda ise Ticari bankalarda Akbank, katılım bankalarında Bank Asya ise en iyi performansa sahip bankalar olarak bulunmuştur.
Yayar ve Baykara (2012)	2005-2011 dönemleri arasında katılım bankalarının faaliyetlerinin performanslarını Topsis yöntemiyle ölçmüşlerdir.	Çalışmanın sonucunda ise Albaraka en etkin banka, Bank Asya ise en verimli banka olarak bulunmuştur. Kuveyt Türk'de ise bir miktar etkinlik ve verimlilik artışı saptanmıştır.
Er ve Uysal (2012)	2005-2010 dönemleri arasında ticari bankaların ve katılım bankalarının performanslarını karşılaştırmalı olarak analiz etmişlerdir. Çalışmada VZA yöntemi kullanılmıştır.	Sonuç olarak CCR modeline göre9 mevduat 2 katılım bankası, BCC modeline göre ise 13 mevduat 3 katılım bankasının etkin ve verimli olduğu saptanmıştır. Genel etkinliğe incelenen dönem boyunca bakıldığında katılım bankalarının mevduat bankalarına göre daha etkin olduğu ortaya çıkmıştır.

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Tablo 4. (Devamı)

Doğan (2013)	2005-2011 yılları arasında konvansiyonel bankaların ve katılım bankalarının performans analizini t- testi ile gerçekleştirmiştir.	Yapılan çalışmada sonuç olarak konvansiyonel bankaların geleneksel bankalara göre likidite, borç ödeme gücü ve sermaye yeterliliği kriterlerinde daha yüksek, risklilikte ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların karlılıkları arasında istatistiksel anlamlılık bulunmuştur.
Altan ve Candoğan (2014)	2012 yılının 3. Çeyreği için katılım bankalarının performansları sonuçları belirlenmeye ve karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Gri ilişkisel analiz ve geleneksel performans ölçüm yöntemleri kullanılmıştır.	Sonuç olarak ise çalışmada hem geleneksel hem de Gri ilişkisel analiz yöntemiyle elde edilen performans değerlerinin farklı olduğu ortaya çıkarılmıştır.
Özgür (2008)	2001-2005 dönemi için katılım bankalarının performanslarının VZA yöntemi ile ölçülmüştür.	Yapılan analiz sonucunda ise en iyi etkinliğe sahip banka Albaraka Türk olduğu bulunmuştur.
Gümüş ve Nalbantoğlu (2015)	2002-2013 dönemi arası için katılım bankaları ve diğer banka gruplarının performansları ölçülmüştür. Çalışmada Topsis yöntemi kullanılmıştır.	Çalışma sonucuna göre Yerli özel sermayeli bankalar en iyi performansı sergilerken, kamu bankaları ikinci en iyi performansa sahip grup olduğu, yabancı bankalar zayıf bir performans sergileyen grup olurken, katılım bankaları kötü performans sergileyen banka grubu olarak bulunmuştur.
Esmer ve Bağcı (2016)	2005-2014 dönemi arasında katılım bankalarının finansal performansları ölçülmüştür. Çalışmada Topsis yöntemi kullanılmıştır.	Çalışma sonucunda incelenen dönem için en yüksek performansa sahip ve en karlı banka olarak Bank Asya bulunmuştur.
Ayrıçay vd (2017)	2016 yılı 4. Dönem için katılım bankalarının performanslarını AHP ve GİA yöntemleriyle ölçülmüştür.	Çalışmadaki analiz sonucunda Vakıf Katılım en iyi performansa sahipken, en kötü performansa sahip banka ise Albaraka Türk olarak belirlenmiştir.
Yuttadur ve Demirbaş (2017)	2010-2016 dönemi arasında üç katılım bankası ve üç mevduat bankasının performansları t- testi kullanılarak ölçülmüştür.	Çalışma sonucunda katılım bankalarının karlılık bakımından mevduat bankalarına göre daha yüksek performans ortaya koydukları, likidite bakımından özellikle likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri bakımından daha likit oldukları, ayrıca borçluluk oranı bakımında da katılım bankalarının daha borçlu yapıya sahip oldukları belirlenmiştir

Tablo 4. (Devamı)

Bektaş ve Seki (2018)	2010-2016 yılı için 22 banka, 19 Mevduat, 3 katılım bankasının finansal performansını VZA-MTFV yöntemleriyle ölçmüşlerdir.	Analiz edilen tüm bankaların (mevduat ve katılım) etkinlik eksikliği içinde olduğu, yani tam etkin olmadıkları saptanmıştır.
Gündoğdu (2018)	2010-2017 dönemi için finansal performanslarının Gri ilişkisel analiz yöntemiyle ölçmüştür.	Çalışmanın sonucuna göre en iyi performansı sergileyen banka Türkiye Finans iken, son sırada performans sergileyen banka ise Albaraka Türk olduğu belirlenmiştir.
Gezen (2019)	2010-2017 yılı için 3 katılım bankasının finansal performansını Entropi Waspas yöntemleri ile analiz etmiştir.	Çalışmada yapılan analiz sonucuna göre 2010-2015 arası dönemde en iyi finansal performansa sahip olan bankalar, Türkiye Finans katılım bankası, 2016-2017 arası ise Kuveyt Türk katılım bankası olarak belirtilmiştir.
Kendirli vd (2019)	2005-2008 dönemi, 2008-2011 dönemi ve 2011-2015 dönemleri için katılım bankaları ve mevduat bankalarının performansları ölçülmüştür.	Krizlerin olduğu senelerde katılım bankaları daha iyi bir performans gösterirken, kriz öncesi ve kriz sonrası dönemlerde mevduat bankalarının performansları daha iyi olduğu belirtilmiştir.
Tetik ve Şahin (2020)	2011-2019 yılları için katılım bankalarının performanslarını Topsis yöntemiyle analiz etmişlerdir.	Çalışmanın sonucuna göre en yüksek performansı sergileyen banka Türkiye Finans iken, ikinci olarak Albaraka Türk, üçüncü olarak Kuveyt Türk olduğu belirlenmiştir.
Karavardar ve Çilek (2020)	2016-2018 dönemi için katılım bankalarının finansal performans analizi ölçmüşlerdir. Yöntem olarak Multi-Moora yöntemini kullanmışlardır.	Çalışmanın sonucuna göre incelenen dönem için en iyi finansal performansı sergileyen katılım bankası Vakıf Katılım bankası olarak belirlenmiştir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM¹

3.1. Çalışma Amacı ve Veri Seti

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 1980’lerden itibaren Özel Finans Kurumları (ÖFK) altında 2005 yılıyla beraber Katılım Bankacılığı statüsüyle bankacılık faaliyeti yürüten katılım bankalarının 2018-2019 dönemi için finansal performanslarını Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden (ÇKKV) olan Entropi ve Mairca Yöntemlerini kullanarak analiz etmektir.

TKBB (2019) verilerine göre, katılım bankacılığı sektöründe bankacılık faaliyetlerini yürüten 31 Aralık 2019 itibarıyla 6 adet katılım bankası bulunmaktadır. Analiz dönemi 2018-2019 dönemini kapsadığından dolayı 2018 yılında beş adet katılım olduğu için beş katılım bankası analize dahil edilmiştir. Emlak Katılım Bankası 2018 yılında bankacılık faaliyetlerini yürütmek için izin almış olup 2018 yılında kurulmuştur, fakat yeterli derecede verisi olmadığı için 2018 yılında analiz kapsamı dışında tutulmuş olup, 2019 yılı için yeterli derecede verisi olduğundan analiz kapsamına dahil edilmiştir.

Bu çalışmada 2018-2019 yıllarını kapsayan verilerle yapılan analiz sonuçlar tablolar halinde karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan veri setinin oluşturulmasında katılım bankalarının yıllık olarak yayınladıkları konsolide olmayan faaliyet raporlarından istifade edilmiştir.

Çalışmanın analizinde dahil olan mevduat bankalarının finansal performanslarının ölçülmesinde ele alınan kriterlerin belirlenmesinde literatürde yer alan Ayçin ve Orçun (2019) Akçakanat vd. (2017) ve Ural vd. (2018) kullanmış oldukları kriterlerden istifade edilmiştir. Bu kriterler şunlardır:

- ❖ Toplam aktifler (C1)
- ❖ Toplam krediler ve alacaklar (C2)

---

¹ Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden olan Entropi ve Mairca yöntemlerine ilişkin formül ve denklem notasyonları için Ayçin ve Orçun (2019)’dan yararlanılmıştır.

- ❖ Toplam mevduat (C3)
- ❖ Toplam öz kaynaklar (C4)
- ❖ Şube sayısı (C5)
- ❖ Personel sayısı (C6)

Karar birimlerin seçiminde kriterlerin yönünün yapılacak olan analizde önemli olmasından dolayı belirlenen 6 adet kriterin ilk dördü analizde maksimizasyon yönlü kriterler olarak seçilmiştir. Geriye kalan son iki kriter ise minimizasyon (maliyet) yönlü kriter olarak çalışmada seçilmiştir. Aşağıdaki Tablo 5’de analize dâhil olan bankalar ve kısaltmaları verilmiştir.

124

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tablo 5: Analiz Edilen Katılım Bankaları ve Kısaltmaları.

Albaraka Türk Katılım Bankası	Albaraka
Kuveyt Türk Katılım Bankası	Kuveyt
Türkiye Finans Katılım Bankası	Finans
Vakıf Katılım Bankası	Vakıf
Ziraat Katılım Bankası	Ziraat
Emlak Katılım Bankası	Emlak

3.2. Yöntem

3.2.1. Entropi Yöntemi

Söz konusu terim 1865 yılında literatüre kazandırılmış ve kelime manası olarak, evrende rastgele doğal düzen içinde olan bütün sistemin ilerleyen zaman da dağılması, değişikliğe uğraması, düzenini yitirmesi şeklinde ifade edilmiştir. Daha sonraları ise Shannon söz konusu terimi kesikli olasılık saçılımı adı altında belirtmiş olup, ayrıca bir belirsizlik ölçütü olarak da ifade etmiştir (Ayçin, Orçun, 2019: 181; Ayçin, Güçlü, 2020: 294; Zhang vd., 2011: 444).

Çok kriterli karar verme yöntemlerinde kriter ağırlıklarının belirlenmesinde kullanılan yöntemler kendi içinde objektif ve sübjektif olarak bölünmektedir. Objektif çok kriterli karar verme yöntem grubunda bulunan Entropi yöntemi kriter ağırlıklarını

belirlemede bir tek karar matrisinin gerekli olması ve tüm işlemleri söz konusu matris ile yapmasından dolayı, yani hiçbir sübjektif ek bir kritere gerek duymaması gereği literatürde oldukça çok kullanılmaktadır. Söz konusu yöntemin uygulama aşaması dört kısımdan meydana gelir (Ayçin, Orçun, 2019: 181; Özdağoğlu vd., 2017: 349-347; Wang, Lee, 2009: 982; Erol, Ferrell, 2009: 1196-1197).

İlk Aşama: Karar Matrisinin Oluşturulması:

Yöntemin ilk kısmında x_{ij} değerlerinden oluşan ve D ile simgelenen karar matrisi Eşitlik (1)'de gösterilen şekilde oluşturulur.

$$D = \begin{matrix} A_1 \\ A_2 \\ \vdots \\ A_m \end{matrix} \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

Eşitlik (1)'de yer alan x_{ij} değerleri, j. değerlendirme kriterine göre i. alternatifin aldığı değerleri göstermektedir. (i, karar alternatifi sayısı $i = 1, 2, \dots, m$; j ise değerlendirme kriteri sayısı $j = 1, 2, \dots, n$ sayısı).

İkinci Aşama: Karar Matrisinin Normalizasyonu:

Bu kısımda karar problemlerinde yer alan farklı birimlere sahip kriterlere ilişkin değerler, normalizasyon işlemiyle [0,1] aralığında değer alacak şekilde standart bir hale getirilmelidir. Normalizasyon işlemi Eşitlik (2)'den yararlanılarak gerçekleştirilir.

$$p_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}} \quad \forall i, j \quad (2)$$

Eşitlik (2)'de yer alan p_{ij} : değerleri, j. değerlendirme kriterine göre i. alternatifin aldığı normalize değeri göstermektedir.

Üçüncü Aşama: Kriterlere İlişkin Entropi Değerlerinin Bulunması:

Bu kısımda her bir değerlendirme kriterinin Entropi değerleri (e_j), Eşitlik (3)'te gösterilen şekilde hesaplanır.

$$e_{ij} = -k \cdot \sum_{j=1}^n p_{ij} \cdot \ln(p_{ij}) \quad i = 1, 2, \dots, m \text{ ve } j = 1, 2, \dots, n \quad (3)$$

Eşitlik (3)'de yer alan k değeri $k = (\ln(m))^{-1}$ olarak tanımlanan sabit bir katsayıdır ve $0 \leq e_j \leq 1$ olacak şekilde değer alır. e_j değeri, j. kriterin belirsizlik ölçüsü ya da diğer bir ifadeyle Entropi değeri olarak tanımlanır.

Dördüncü Aşama: Farklılaşma Derecelerinin Bulunması:

Bu kısımda, bir önceki aşamada hesaplanan Entropi değerleri kullanılarak, farklılaşma dereceleri (degree of diversification) olan d_j değerleri her bir kriter için Eşitlik (4)'de gösterilen şekilde hesaplanır.

$$d_j = 1 - e_j \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (4)$$

Beşinci Aşama: Entropi Kriter Ağırlıklarının Hesaplanması:

Yöntemin son kısmında her bir kriterin farklılaşma derecesini, toplam farklılaştırma derecesine oranlayarak kriterlerin ağırlık değerleri (w_j) Eşitlik (5)'de gösterilen şekilde hesaplanır:

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j} \quad (5)$$

3.2.2. Mairca Yöntemi

Söz konusu yöntem, Gigovic vd. tarafından literatüre kazandırılan çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir. Mairca (Multi Attributive İdeal-Real Comparative Analysis) yönteminin dayandığı temel ideal ve ampirik derecelendirmelerin aralarındaki boşlukları tanımlamaya dayalı bir yöntemdir. Kriterlerin her biri için boşlukların toplanmasıyla, alternatifler için toplam boşluklar hesaplanır. İlgili hesaplamalar sonucunda elde edilen boşluklar toplamı, boşlukları en az olan alternatif en iyi alternatif olarak seçilir (Gigoviç vd., 2016: 11; Pamucar vd., 2017: 58; Ayçin, Orçun, 2019: 182; Ayçin, Güçlü, 2020: 296).

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan Mairca yöntemi, yedi aşamadan meydana gelmektedir (Pamucar vd., 2018: 1646-1648).

İlk Aşama: Başlangıç Karar Matrisinin (X) Oluşturulması

Her bir alternatiften (A_i) elde edilen kriter (C_j) değerleri Eşitlik (8)'de gösterilmiştir.

$$X = \begin{matrix} & C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \end{matrix} \quad (8)$$

127

IJSSI 14/1
Haziran
June
2021

İkinci Aşama: Alternatiflerin Önceliklerinin Belirlenmesi

Karar vericinin alternatif seçim sürecinde bir önceliğin olmaması yöntemin bir varsayımdır. m toplam alternatif sayısı olmak üzere i . alternatifin önceliği P_{Ai} Eşitlik (9)'da gösterilen şekilde hesaplanır.

$$P_{Ai} = \frac{1}{m}; \quad \sum_{i=1}^m P_{Ai} = 1 \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (9)$$

Karar verici her alternatife eşit uzaklıktadır. Bu nedenle bütün öncelikler Eşitlik (10)'da gösterildiği üzere, eşittir.

$$P_{A1} = P_{A2} = \dots = P_{Am} \quad (10)$$

Üçüncü Aşama: Teorik Derecelendirme Matrisinin (T_p) Oluşturulması

Matrisin elemanları (t_{pij}) Eşitlik (11)'de gösterildiği üzere, alternatiflerin öncelikleri (P_{Ai}) ile kriter ağırlıklarının (w_j) çarpılması ile hesaplanır.

$$T_p = \begin{bmatrix} P_{A1} \cdot w_1 & P_{A1} \cdot w_2 & \dots & P_{A1} \cdot w_n \\ P_{A2} \cdot w_1 & P_{A2} \cdot w_2 & \dots & P_{A2} \cdot w_n \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ P_{Am} \cdot w_1 & P_{Am} \cdot w_2 & \dots & P_{Am} \cdot w_n \end{bmatrix} \quad (11)$$

Dördüncü Aşama: Gerçek Derecelendirme Matrisinin (T_r) Tanımlanması

T_r matrisinin elde edilebilmesi için teorik derecelendirme matrisi T_p ile başlangıç karar matrisi X 'ten faydalanılır. Matris elemanları, maksimizasyon yönlü kriterler için Eşitlik (12), minimizasyon yönlü kriterler için ise Eşitlik (13)'ten yararlanılarak hesaplanmalıdır.

$$t_{rij} = t_{pij} \cdot \left(\frac{x_{ij} - x_{ij}^-}{x_{ij}^+ - x_{ij}^-} \right) \quad (12)$$

$$t_{rij} = t_{pij} \cdot \left(\frac{x_{ij} - x_{ij}^+}{x_{ij}^- - x_{ij}^+} \right) \quad (13)$$

x_{ij}^+ kriterin alternatiften aldığı en büyük değeri ($x_{ij}^+ = \max(x_1, x_2, \dots, x_m)$), x_{ij}^- ise kriterin alternatiften aldığı en küçük değeri ($x_{ij}^- = \min(x_1, x_2, \dots, x_m)$) ifade etmektedir.

Hesaplamalar sonucunda elde edilecek olan Gerçek derecelendirme matrisi Eşitlik (14)'te gösterilmiştir.

$$T_r = \begin{bmatrix} C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ t_{r11} & t_{r12} & \dots & t_{r1n} \\ t_{r21} & t_{r22} & \dots & t_{r2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ t_{rm1} & t_{rm2} & \dots & t_{rmn} \end{bmatrix} \quad (14)$$

Beşinci Aşama: Toplam Boşluk Matrisinin (G) Hesaplanması

Boşluk Matrisi (G) Eşitlik (15) yardımıyla, teorik derecelendirme matrisi (T_p) ile gerçek derecelendirme matrisinin (T_r) farkı alınarak Eşitlik (16)'da gösterilen şekilde elde edilir.

$$g_{ij} = t_{pij} - t_{rij} \quad g_{ij} \in [0, \infty) \quad (15)$$

$$G = T_p - T_r = \begin{bmatrix} g_{11} & g_{12} & \dots & g_{1n} \\ g_{21} & g_{22} & \dots & g_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ g_{m1} & g_{m2} & \dots & g_{mn} \end{bmatrix} \quad (16)$$

Altıncı Aşama: Toplam Boşluğun Alternatifler ile Tanımlanması

Eğer bir kriter (C_j) için bir alternatifin (A_i) teorik derecesi (t_{pij}) ile gerçek derecesi (t_{rij}) eşit ve sıfırdan farklı bir değer almışsa, boşluk sıfır olacaktır ($g_{ij} = 0$). Bu durumda bu kriter (C_j) için bu alternatif (A_i) ideal alternatif (A_i^+) olacaktır. Eğer bir kriter (C_j) için bir alternatifin (A_i) teorik derecesi (t_{pij}) ile gerçek derecesi (t_{rij}) sıfıra eşitse ($t_{pij} = t_{rij} = g_{ij} = 0$). Bu durumda bu kriter (C_j) için bu alternatif (A_i) en kötü alternatif (A_i^-) olacaktır.

Yedinci Aşama: Alternatiflerin Nihai Kriter Fonksiyonlarının Değerinin (Q_i) Hesaplanması

Kriter fonksiyonlarının değeri, her bir alternatif için Eşitlik (17)'den yararlanılacak şekilde hesaplanır.

$$Q_i = \sum_{j=1}^n g_{ij} , \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (17)$$

Q_i değerleri küçükten büyüğe doğru sıralanarak alternatiflerin sıralamaları elde edilir.

3.3. Analiz Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında çok kriterli karar verme yöntemleriyle finansal performans analizinin gerçekleştirilmesi için çok kriterli karar verme yöntemlerinin bir parçası olan karar matrisi oluşturulmuştur. Söz konusu matris sonraki adımlarda da kullanıldığı için bir başlangıç aşaması olarak ifade edilir. Bu çalışmada ilk olarak analize dâhil edilen katılım bankalarının ilgili dönem itibarıyla 2018-2019 yıllarına ait verilerden oluşturulan karar matrisi aşağıda Tablo 6'da ve Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 6: 2018 Yılına İlişkin Karar Matrisi.

Karar Matrisi						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Özkaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	42.223.652	25.173.679	28.623.473	3.261.451	229	3.973
Kuveyt	74.232.325	44.168.568	53.986.278	5.438.553	414	5.868
Finans	47.052.484	28.811.246	26.862.479	4.323.181	306	2.315
Vakıf	20.955.512	13.321.240	15.182.406	1.527.226	91	1.092
Ziraat	22.188.803	17.003.830	15.151.098	2.218.584	80	1.042

Kaynak: Yazar tarafından bankaların yıllık finansal raporlarından derlenmiştir.

Tablo 7: 2019 Yılına İlişkin Karar Matrisi.

Karar Matrisi						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Özkaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	51.392.368	30.637.243	39.769.408	3.821.929	228	3.771
Kuveyt	104.439.345	55.218.449	85.494.387	6.821.290	430	4.120
Finans	52.427.410	22.622.518	39.974.514	4.827.079	310	2.205
Vakıf	30.348.784	18.588.745	22.953.215	1.960.693	104	1.322
Ziraat	36.392.174	25.908.664	25.457.245	3.166.828	93	1.129

Kaynak: Yazar tarafından bankaların yıllık finansal raporlarından derlenmiştir.

Her iki yöntemde de kullanılacağı için analizin ilk bölümünde katılım bankalarının finansal performanslarının ölçülmesinde kullanılan kriterlerin önem ağırlıkları Entropi yöntemi vasıtası ile belirlenmiştir. Entropi metodunun ilk bölümünde Tablo 6 ve Tablo 7'de hesaplanarak oluşturulan karar matrisleri Eşitlik (2)'den faydalanılarak normalize edilmiş ve hesaplama sonrası normalize edilmiş karar matrisleri oluşturulmuştur. Aşağıda Tablo 8'de ve Tablo 9'da normalize edilmiş karar matrisleri yer almaktadır.

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Tablo 8: 2018 Yılına İlişkin Normalize Edilmiş Karar Matrisi.

Normalize Edilmiş Karar Matrisi						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Özkaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	0,204	0,196	0,205	0,194	0,204	0,278
Kuveyt	0,359	0,344	0,386	0,324	0,370	0,411
Finans	0,228	0,224	0,192	0,258	0,273	0,162
Vakıf	0,101	0,104	0,109	0,091	0,081	0,076
Ziraat	0,107	0,132	0,108	0,132	0,071	0,073

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Tablo 9: 2019 Yılına İlişkin Normalize Edilmiş Karar Matrisi.

Normalize Edilmiş Karar Matrisi						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Özkaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	0,181	0,193	0,181	0,176	0,194	0,292
Kuveyt	0,367	0,348	0,389	0,313	0,366	0,319
Finans	0,184	0,143	0,182	0,222	0,264	0,171
Vakıf	0,107	0,117	0,105	0,090	0,088	0,102
Ziraat	0,128	0,163	0,116	0,145	0,079	0,087

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Sonraki kısımda, Eşitlik (3)'de verilen formül ile Tablo 8'de ve Tablo 9'da oluşturulan normalize karar matrisinin değerleri (P_{ij}) çarpılarak toplanmıştır. Eşitlik (3)'de bir farklı değer daha yer almaktadır. Bu değer "k" değeridir. Bu değerın hesaplanması karar alternatiflerinin doğal logaritması alınarak belirlenir. Çalışmanın analizinde 2018 yılı için beş, 2019 yılı için altı adet katılım bankası mevcuttur. Söz konusu değer, $k=(\ln(m))^{-1}$ aracılığıyla, 2018 yılı için $k=(\ln(5))^{-1}= 0,621$ olarak bulunurken, 2019 yılı için ise bu değer yine aynı formül kullanılarak $k=(\ln(6))^{-1}= 0,558$ olarak hesaplanmıştır. Uygulanan hesaplamayla belirlenen entropi değerleri aşağıda Tablo 10'da ve Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 10: 2018 Yılı İçin Entropi Değerleri.

Kriterlere İlişkin Entropi Değerleri						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Öz kaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	-0,324	-0,319	-0,325	-0,318	-0,325	-0,356
Kuveyt	-0,368	-0,367	-0,367	-0,365	-0,368	-0,365
Finans	-0,337	-0,335	-0,317	-0,349	-0,354	-0,295
Vakıf	-0,232	-0,235	-0,241	-0,218	-0,204	-0,197
Ziraat	-0,240	-0,268	-0,241	-0,268	-0,189	-0,191
1/ln(m)	0,621					
ej	0,933	0,947	0,926	0,944	0,894	0,872
dj	0,067	0,053	0,074	0,056	0,106	0,128

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Tablo 11: 2019 Yılı İçin Entropi Değerleri.

Kriterlere İlişkin Entropi Değerleri						
BANKALAR	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduatlar	Toplam Özkaynaklar	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Albaraka	-0,309	-0,318	-0,309	-0,305	-0,318	-0,359
Kuveyt	-0,368	-0,367	-0,367	-0,364	-0,368	-0,364
Finans	-0,312	-0,278	-0,310	-0,334	-0,351	-0,302
Vakıf	-0,239	-0,251	-0,236	-0,217	-0,214	-0,233
Ziraat	-0,263	-0,296	-0,250	-0,280	-0,201	-0,213
1/ln(m)	0,558					
ej	0,894	0,909	0,876	0,925	0,835	0,879
dj	0,106	0,091	0,124	0,075	0,165	0,121

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

İlgili Entropi değerleri hesaplandıktan sonra son adım olarak Eşitlik (4) yardımıyla performans ölçümünde kullanılan kriterlere ilişkin kriter ağırlıkları hesaplanmıştır. Hesaplanan kriter ağırlıkları değerleri aşağıdaki Tablo 12'de verilmiştir.

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

Tablo 12: 2018-2019 Yılları için Hesaplanan Kriter Önem Ağırlıkları.

wj 2018	0,033	0,026	0,036	0,027	0,051	0,062
wj 2019	0,072	0,062	0,084	0,051	0,112	0,082

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

2018-2019 yılları için hesaplanan kriter önem ağırlıkları Tablo 12’de en büyükten en küçüğe doğru ilk üçü sırasıyla; 2018 yılı için, birinci en önemli kriter olarak 0,062 değeriyle C1 kriteri, ikinci en önemli kriter olarak 0,051 değeriyle C5 kriteri olurken, son olarak üçüncü en önemli kriter olarak ise 0,036 değeriyle C3 kriteri gelmektedir. 2019 yılı için hesaplanan önem ağırlıkları sırasıyla; ilk en önemli kriter olarak 0,112 değeriyle C5 kriteri, ikinci en önemli kriter olarak 0,84 değeriyle C3 kriteri olurken0, üçüncü en önemli kriter olarak ise C6 kriteri 0,82 değeriyle belirlenmiştir.

Entropi değerlerinin belirlenmesiyle çalışmanın finansal performans analiz kısmının ilk bölümü tamamlanmıştır. Çalışmanın finansal performans analiz kısmının ikinci bölümünde ise Mairca yöntemiyle katılım bankalarının finansal performanslarının ölçümünün analizi yapılmıştır. Çok kriterli karar verme yöntemlerinin bir parçası olan karar matrisi analizin bu kısmında da kullanıldığı için Tablo 6’da ve Tablo 7’de 2018-2019 yılları için oluşturulan karar matrisleri bu kısımda da kullanılmıştır.

Analizin ikinci kısmının ilk adımında karar alternatiflerinin öncelikleri Eşitlik (6) vasıtasıyla, 2018 yılı için $P_{Ai} = \frac{1}{5} = 0,20$ olarak, 2019 yılı için aynı değer $P_{Ai} = \frac{1}{6} = 0,17$ olarak hesaplanmıştır.

Çalışmanın analiz kısmının sonraki adımında ise Eşitlik (11) denklemi ile 2018-2019 yılları için teorik derecelendirme matrisleri elde edilmiştir. Söz konusu elde edilen matrisler 2018-2019 yılları için aşağıda Tablo 13’de ve Tablo 14’de gösterilmiştir. Bu adımda entropi yöntemi vasıtasıyla 2018-2019 yılları için elde edilen kriter önem ağırlıkları hesaplamaaya dahil edilmiştir.

Tablo 13: 2018 Yılı İçin Teorik Derecelendirme Matrisi.

2. Teorik Derecelendirme Matrisi (2018) (Tp)						
2018	maks	maks	maks	maks	min	min
Alternatifler/Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,007	0,005	0,007	0,005	0,010	0,012
Kuveyt	0,007	0,005	0,007	0,005	0,010	0,012
Finans	0,007	0,005	0,007	0,005	0,010	0,012
Vakıf	0,007	0,005	0,007	0,005	0,010	0,012
Ziraat	0,007	0,005	0,007	0,005	0,010	0,012

134

IJSI 14/1
Haziran
June
2021**Kaynak:** Yazarın Hesaplamaları.**Tablo 14:** 2019 Yılı İçin Teorik Derecelendirme Matrisi.

2. Teorik Derecelendirme Matrisi (2019) (Tp)						
2019	maks	maks	maks	maks	min	min
Alternatifler/Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,012	0,010	0,014	0,009	0,019	0,014
Kuveyt	0,012	0,010	0,014	0,009	0,019	0,014
Finans	0,012	0,010	0,014	0,009	0,019	0,014
Vakıf	0,012	0,010	0,014	0,009	0,019	0,014
Ziraat	0,012	0,010	0,014	0,009	0,019	0,014

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Oluşturulan teorik derecelendirme matrislerinden sonra analizin bir diğer adımı olan gerçek değer matrisleri hesaplanmıştır. Bu işlem için Eşitlik (10)'dan yararlanılmıştır. Çalışmanın genel amacını oluşturan katılım bankalarının finansal performanslarının analizini gerçekleştirmek için kullanılan kriterleri ilk dördü C1, C2, C3, C4 kriterleri çalışmanın maksimizasyon yönlü kriterlerini oluştururken, C5 ve C6 kriterleri ise minimizasyon yönlü kriterlerini oluşturmaktadır. Maksimizasyon yönlü kriterlerin hesaplanmasında Eşitlik (14)'den, minimizasyon yönlü kriterlerin hesaplanmasında ise Eşitlik (15)'den yardım alınmıştır. 2018-2019 yılları için değerleri

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

hesaplanan gerçek derecelendirme matrisleri aşağıda Tablo 15’de ve Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 15: 2019 Yılı İçin Hesaplanan Gerçek Derecelendirme Matrisi.

Gerçek Derecelendirme Matrisi (Tr)						
Alternatifler/ Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,003	0,002	0,002	0,002	0,006	0,005
Kuweyt	0,007	0,005	0,007	0,005	0,000	0,000
Finans	0,003	0,003	0,002	0,004	0,003	0,009
Vakıf	0,000	0,000	0,000	0,000	0,010	0,012
Ziraat	0,000	0,001	0,000	0,001	0,010	0,012
2018 Xij+	74.232.325	44.168.568	53.986.278	5.438.553	414	5.868
2019 Xij-	20.955.512	13.321.240	15.151.098	1.527.226	80	1.042

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Tablo 16: 2019 Yılı İçin Hesaplanan Gerçek Derecelendirme Matrisi.

Gerçek Derecelendirme Matrisi (Tr)						
Alternatifler/ Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,005	0,005	0,006	0,004	0,009	0,001
Kuweyt	0,012	0,010	0,014	0,009	0,000	0,000
Finans	0,005	0,004	0,006	0,006	0,005	0,007
Vakıf	0,003	0,003	0,003	0,001	0,015	0,010
Ziraat	0,003	0,004	0,003	0,003	0,015	0,011
2019 Xij+	104.439.345	55.218.449	85.494.387	6.821.290	430	4.120
2019 Xij-	9.282.271	5.730.333	5.952.676	1.169.173	11	381

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Gerçek derecelendirme matrislerinin de hesaplanmasından sonra analizin bir diğer adımı olan diğer adımı olan toplam boşluk matrislerinin hesaplanmasına geçilmiştir. Bu adımın hesaplanmasında ise Eşitlik (14)’den yararlanılmıştır. Elde edilen 2018-2019 yılları için

toplam boşluk matrislerinin değerleri aşağıda Tablo 17’de ve Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 17: 2018 Yılı İçin Hesaplanan Toplam Boşluk Matrisi.

Boşluk Matrisi (G)						
Alternatifler/Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,004	0,003	0,005	0,003	0,005	0,008
Kuveyt	0,000	0,000	0,000	0,000	0,010	0,012
Finans	0,003	0,003	0,005	0,002	0,007	0,003
Vakıf	0,007	0,005	0,007	0,005	0,000	0,000
Ziraat	0,006	0,005	0,007	0,004	0,000	0,000

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

Tablo 18: 2019 Yılı İçin Hesaplanan Toplam Boşluk Matrisi.

Boşluk Matrisi (G)						
Alternatifler/Bankalar	C1	C2	C3	C4	C5	C6
Albaraka	0,007	0,005	0,008	0,005	0,010	0,012
Kuveyt	0,000	0,000	0,000	0,000	0,019	0,014
Finans	0,007	0,007	0,008	0,003	0,013	0,007
Vakıf	0,009	0,008	0,011	0,007	0,004	0,003
Ziraat	0,009	0,006	0,011	0,005	0,004	0,003

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Toplam boşluk matrislerinin 2018-2019 dönemi için hesaplanmasından sonra analizin son adımı olan karar birimlerinin nihai (son) kriter fonksiyon değerlerinin hesaplanmasına geçilmiştir. Toplam Boşluk matrislerinden faydalanılarak Eşitlik (15) yardımı ile karar birimlerinin nihai kriter fonksiyon değerleri hesaplanmıştır.

Söz konusu değerler hesaplandıktan sonra ise, elde edilen nihai (son) kriter fonksiyon değerleri Mairca yönteminin bir parçası olan küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve katılım bankalarının finansal

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

performanslarına ait sıralamalar yapılmıştır. Aşağıda Tablo 19'da hesaplanan nihai (son) fonksiyon değerleri ve 2018-2019 yıllarına ait finansal performans değerlerinin sıralaması gösterilmiştir.

Tablo 19: Son Fonksiyon Değerleri ve Performans Sıralamaları.

2018			2019		
Bankalar	Qi	Sıralama	Bankalar	Qi	Sıralama
Albaraka	0,0268165	5	Albaraka	0,0464281	5
Kuveyt	0,0225871	3	Kuveyt	0,0323875	1
Finans	0,0225757	2	Finans	0,0443389	4
Vakıf	0,0246567	4	Vakıf	0,0428347	3
Ziraat	0,0224746	1	Ziraat	0,0371037	2

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Tablo 19'da görüldüğü gibi 2018 ve 2019 yılları için katılım bankalarının finansal performans analiz edilip sıralanmıştır. Bu kapsamda 2018 yılına bakıldığında performans analizine dâhil edilen beş banka için en iyi üç banka sırasıyla; birinci en iyi performansa sahip katılım bankası Ziraat Katılım Bankası, ikinci en iyi performansı sergileyen katılım bankası Türkiye Finans Katılım Bankası, üçüncü en iyi performansa sahip katılım bankası ise Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak belirlenmiştir.

2019 yılına ilişkin bakıldığında ise, analize dahil edilen altı banka için en iyi üç banka sırasıyla; birinci en iyi performansa sahip katılım bankası Kuveyt Türk Katılım Bankası, ikinci en iyi performansı sergileyen katılım bankası Ziraat Katılım Bankası olurken, üçüncü en iyi performansa sahip katılım bankası ise Vakıf Katılım Bankası olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın analizinde yapılan hesaplamalar neticesinde çalışmanın kapsamına giren 2018-2019 yıllarında en kötü finansal performansı sergileyen katılım bankası olarak Albaraka Türk Katılım bankası olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Katılım bankacılığı olarak bilinen İslami bankacılık 1980'li yıllarda Türkiye'de faaliyete başlayıp günümüzde gidererek payını artıran ve gelişen bir bankacılık türüdür. Katılım bankacılığı 1980'li yıllarda ülkemizde Özel Finans Kurumları (ÖFK) adı altında hizmet vermeye başlamış, 2005 yılında ise banka statüsü kazanarak bankacılık faaliyetlerini sürdüren bir sektördür. Türkiye'de bankacılık sisteminin tamamlayıcı bir unsuru olan katılım bankacılığı sektörü hali hazırda pastadan aldığı payını her geçen gün daha da artırarak yoluna devam etmektedir.

138

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Bu çalışmanın amacı Türk bankacılık sisteminde yer alan katılım bankalarının 2018-2019 yılları için finansal performanslarının çok kriterli karar verme yöntemlerinden olan Entropi ve Mairca yöntemlerinin entegre bir şekilde kullanılarak sıralanmasıdır. Bundan dolayı çalışmanın kapsamına giren yıllar için 5 adet katılım bankası analiz kapsamında incelemeye alınmıştır. Söz konusu bankaların finansal performanslarının ölçümünde kullanılan kriterler ise; Toplam Aktifler, Toplam Krediler ve Alacaklar, Toplam Mevduatlar, Toplam Öz kaynaklar, Şube Sayısı ve Personel Sayısı olarak belirlenmiştir.

Analizin birinci kısmında çok kriterli karar verme yöntemlerinden (ÇKKV) objektif grupta bulunan Entropi yöntemi kullanılarak analizde kullanılan kriterlerin önem ağırlıkları belirlenmiştir. Kriterlerin önem ağırlıkları Entropi yöntemi kullanılarak belirlendikten sonra çalışmanın analizinin ikinci kısmı olan Mairca yöntemi kullanılarak katılım bankalarının finansal performansları belirlenmiştir. Bu kapsamda 2018 yılına bakıldığında performans analizine dahil edilen beş banka için en iyi üç banka sırasıyla; birinci en iyi performansla sahip katılım bankası Ziraat Katılım bankası, ikinci en iyi performansı sergileyen katılım bankası Türkiye Finans Katılım bankası, üçüncü en iyi performansla sahip katılım bankası ise Kuveyt Türk Katılım bankası olarak belirlenmiştir.

2019 yılına ilişkin bakıldığında ise, analizine dahil edilen altı banka için en iyi üç banka sırasıyla; birinci en iyi performansla sahip katılım bankası Kuveyt Türk Katılım bankası, ikinci en iyi performansı sergileyen katılım bankası Ziraat Katılım bankası olurken, üçüncü en iyi performansla sahip katılım bankası ise Vakıf Katılım bankası olarak

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

belirlenmiştir. Yapılan hesaplamalar neticesinde çalışmanın kapsamına giren 2018-2019 yıllarında en kötü finansal performansı sergileyen katılım bankası olarak Albaraka Türk Katılım bankası olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle, literatürde Mairca yöntemiyle yapılan çalışma çok sınırlı olduğu için, (sadece Ayçin ve Orçun (2019)²), ileride yapılacak olan çalışmalara ışık tutması ve literatürdeki boşluğa katkı yapacağı düşünülmektedir. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalarda, farklı kriterler belirlenerek, farklı sonuçların elde edilmesi muhtemeldir. Seçilen dönemler, seçilecek olan kriterlerin farklılaşması ve entegre bir şekilde farklı çok kriterli karar verme yöntemleriyle veya Mairca yöntemiyle yapılacak çalışmaların, katılım bankalarının finansal performanslarında farklı sonuçların çıkması, muhtemel sonuçlardandır.

139

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

---

² Konvansiyonel/Ticari Bankalar için yapılmış bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

Altan, Mikail; Candoğan, Ali Mehmet (2014). "Bankaların Finansal Performanslarının Değerlendirilmesinde Geleneksel ve Gri İlişki Analizi: Katılım Bankalarında Karşılaştırmalı Bir Uygulama". *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 374-396.

Ayçin, Ejder; Güçlü, Pembe (2020). "BİST Ticaret Endeksinde Yer Alan İşletmelerin Finansal Performanslarının Entropi ve Mairca Yöntemleri ile Değerlendirilmesi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 85, 287-312.

Ayçin, Ejder; Orçun, Çağatay (2019). "Mevduat Bankalarının Performanslarının Entropi ve Mairca Yöntemi ile Değerlendirilmesi". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(42), 175-194.

Ayrıçay, Yücel; Özçalıcı, Mehmet; Bolat, İsmail (2017). "Katılım Bankalarının Performanslarının AHP ve GIA Tekniklerinden Oluşan Bütünleşik Bir Sistem ile Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği". *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 4(2), 54-69.

Bektaş, Selahattin; Seki, İsmail (2018). "Türk Bankacılık Sistemindeki Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Rekabet Gücü Bakımından Karşılaştırılması". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (YEAD)*, 16(4) 197-215.

Çetin, Cüneyt Ali; Bıtrak, Anıl (2010). "Banka Karlılık Performansının Analitik Hiyerarşi Süreci ile Değerlendirilmesi: Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarında Bir Uygulama". *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2) 75-92.

Doğan, Mesut (2013). "Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 58, 175-188.

Er, Bünyamin; Uysal, Mustafa (2012). "Türkiye'deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirilmesi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 365-387.

Erol, I.; Ferrell, W. G. (2009). "Integrated Approach for Reorganizing Purchasing: Theory and a Case Analysis on a Turkish Company". *Computers & Industrial Engineering*, 56(4), 1192-1204.

Esmer, Yusuf; Bağcı, Haşim (2016). "Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.

Gezen, Aslı (2019). "Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Entropi ve Waspas Yöntemleriyle Performans Analizi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 84, 213-232.

*Entropi ve Mairca Yöntemiyle Türk Katılım Bankalarının
Finansal Performans Sıralaması*

- Gigović, L.; Pamučar, D.; Bajić, Z.; Milićević, M. (2016). "The Combination of Expert Judgment and Gis-Mairca Analysis for the Selection of Sites for Ammunition Depots". *Sustainability*, 8(4), 1-30.
- Gümüş, B. Fatih; Nalbantoğlu, Öner (2015). "Türk Bankacılık Sektörünün Camels Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 83-106.
- Gündoğdu, Aysel (2018). "Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Gri İlişkisel Analizi ile Ölçülmesi". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17. UİK Özel Sayı), 201-214.
- Karavardar, Alper; Çilek, Arif (2020). "Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Performansının Analizi". *Maliye ve Finans Yazıları*, 113, 99-118.
- Kaya, Ömer (2010). Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kendirci, Çağırın Hülya; Kendirci, Selçuk; Aydın, Yasemin (2019). "Küresel Kriz Çerçevesinde Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Mali Performanslarının Topsis Yöntemiyle Analizi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 137-154.
- Özdağoğlu, A.; Yakut, E.; Bahar, S. (2017). "Machine Selection in a Dairy Product Company with Entropy and SAW Method Integration". *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), 341-359.
- Özgür, Ersan (2008). "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 159-175.
- Pamucar, Dragan S.; Tarle, Snezana Pejic; Parezanovic, Tanja (2018). "New Hybrid Multi-Criteria Decision-Making Dematel-Mairca Model: Sustainable Selection of a Location for the Development of Multimodal Logistics Centre". *Economic Research-Ekonomska istraživanja*, 31(1), 1641-1665.
- Pamučar, D.; Mihajlović, M.; Obradović, R.; Atanasković, P. (2017). "Novel Approach to Group Multi-Criteria Decision Making based on Interval Rough Numbers: Hybrid Dematel-Anp-Mairca Model". *Expert Systems with Applications*, 88, 58-80.
- Sümer, Gökhan; Onan, Fatih (2015). "Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Tetik, Nevzat; Şahin, Ahmet (2020). "Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 293-314.

Wang, T. C.; Lee, H. D. (2009). "Developing a Fuzzy TOPSIS Approach Based on Subjective Weights and Objective Weights". *Expert Systems with Applications*, 36(5), 8980-8985.

Yayar, Rüştü; Baykara, Velid Halid (2012). "Topsis Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama". *Business and Economics Research Journal*, 3(4), 21-42.

Yurttadur, Mustafa; Demirbaş, Hayati (2017). "Türkiye'de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-117.

Zhang, Hong; Gu, Chao-Lin; Gu, Lu-Wen; Zhang, Yan (2011). "The Evaluation of Tourism Destination Competitiveness by TOPSIS & Information Entropy - A Case in the Yangtze River Delta of China". *Tourism Management*, 32(2), 443-451.

<https://www.tkbb.org.tr/>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/>

SUMMARY

The bank and the banking sector, which act as bridges in connecting the real sector and the financial sector, still remain an important issue for analysis in macroeconomic sense. The banks, which take the lead in the process of transferring their deposits to optimal investments without any problems, which have the savings or excess funds idle, have become very important for the economic performance and competition at the macro level as well as the banking sector. Participation banking, also known as Islamic banking, is also referred to as interest-free banking. These banks were born because of interest in people who are sensitive to interest and sensitive to belief. Participation banks perform their transactions on the basis of the interest-free principle while performing their banking transactions. These banks provide the required deposit to those with a shortage of deposits and perform a brokerage duty.

The participation banking sector in Turkey began operations in the 1980s. Since they were not in bank status at that time, they operated under the name of private financial institutions. However, since 2005, its name has been changed to participation bank and they continue their activities by gaining bank status. There are 6 participation bank in Turkey in 2019. Participation banking is a complementary element of the Turkish banking sector. State participation banks were established and the balances changed when the government took over this sector. In this context, it has become important to measure the performances of the participation banks in the Turkish banking sector based on the increasing competition environment with changing balances.

The founding date of participation banks in Turkey are as follows:

1985 Launch of Albaraka Finance and Faisal Finance Institution. 1989 Kuvvet Türk Evkaf financial institution started its operations. 1991 Anadolu Financial Institution commences its operations. 1995 İhlas Financial Institution commences its operations. 1996 The Asian Financial Institution commences its operations. 2001 Bankruptcy of the İhlas Finance Corporation. 2001 The transfer of Faisal Finance and the launch of Family Finance. Family Finance 2005 's Finance merged with Anadolu Finance Participation Bank Turkey to take action. 2015 Ziraat Participation Bank became operational. 2016 Vakıf Participation Bank became operational. 2019 Emlak Participation Bank commences operations.

Therefore, the aim of this study is to measure and rank the participation banks in the Turkish banking sector between 2018-2019. Compiled table summary literature of the studies measuring the participation banks'

performances will be given as the second part after the introduction part that forms the first part of the study. In the next section, data method and analysis section, where the performance analysis, which is the purpose of the study, is made, will be mentioned. In the last part, a general evaluation and the outcome of the study will be discussed. The analysis part of the study consists of two different methods. First, the weights of the participation banks included in the analysis with the Entropy method were calculated. These calculated weights were then added to the Mairca method used as the second method, and the performances of the participation banks were listed by calculating. According to the results of the analysis, it was calculated by using the entropy and mairca methods of the participation banks in the Turkish banking sector for 2018-2019 in an integrated manner. Accordingly, there are six participation banks included in the analysis. The criteria used in measuring the financial performance of participation banks are; Total Assets, Total Loans and Receivables, Total Deposits, Total Equities, Number of Branches and Number of Personnel.

In the first part of the analysis, the importance weights of participation banks within the scope of the analysis were calculated with the Entropy method in the objective group of multi-criteria decision-making methods. After the importance weights of the criteria were determined using the Entropy method, the financial performances of the participation banks were determined using the Mairca method, the second part of the analysis of the study. In this context, Ziraat Participation Bank is the top three best performing participation bank among the five participation banks included in the performance analysis in 2018, respectively. Participation has the second best performing bank in Turkey Finans Participation Bank. The third best performing participation bank was determined as Kuveyt Türk Participation bank. In terms of 2019, the top three banks for the six banks included in the analysis are respectively; While the first best performing participation bank was Kuveyt Türk Katılım bank, the second best performing participation bank was Ziraat Participation bank, the third best performing participation bank was determined as Vakıf Participation bank. As a result of the calculations made, it was determined that Albaraka Türk Participation Bank was the participation bank that displayed the worst financial performance in 2018 2019, which was included in the scope of the study.

With the opening of the Emlak participation bank in 2019, the third public participation bank was opened. Therefore, 5 participation banks were included in the analysis in 2018, while six participation banks were included in the analysis, three of which were private and the other three were public.

TANDOORI HOUSES IN KESENDERE VILLAGE,
BAŞKALE

Hasan BUĞRUL*

Makale Geliş Tarihi-Received: 16.05.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 15.12.2020
DOI: 10.37093/ijsi.950555

145

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ABSTRACT

In this study, Kesendere, a village in Başkale District of Van province, was selected as the field of the study. In this village and its surroundings, beside a travertine and two dragon-shaped rocks, four Tandoori houses, which are still in good condition and which were built by the same stone master, were examined. These structures were built approximately 140 years ago. The biggest of these was converted to a sheep pen a few years ago. The others, besides being used as cellars, are also used as houses where tandoori bread is baked and dairy products such as cheese and yogurt are processed. When compared with the Tandoori houses in the Eastern Anatolia Region, those in Kesendere village are generally more similarities to those in Muş and Van in terms of both function and their domes. In addition to the cultural assets such as Tandoori houses in Kesendere village and its surroundings and the natural assets such as dragon-shaped rocks which are correlated with petrification legends, the travertine near this village also has a great potential in terms of tourism and cultural heritage. The aim of this study was to direct readers' attention to the overall cultural and natural heritage of Kesendere village and neighbouring areas, as well as to contribute to their preservation and to present the associated culture to future generations.

Keywords: Tandoori Houses, Dragon-Shaped Rocks, Cultural, Natural, Asset.

---

* Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Van/Turkey. hbugrul@yyu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1135-9628>.

BAŞKALE'YE BAĞLI KESENDERE KÖYÜ'NDEKİ TANDIR EVLERİ

ÖZ

Bu çalışmada, araştırma alanı olarak Van ilinin, Başkale ilçesine bağlı Kesendere köyü seçilmiştir. Bu köy ve çevresinde bulunan bir traverten ve ejderha biçimli iki kayanın yanı sıra, hala sağlam vaziyette bulunan ve aynı taş ustası tarafından yapılan dört adet Tandır evi incelenmiştir. Yapılar yaklaşık 140 yıl önce inşa edilmiştir. Bunların en büyüğü birkaç yıl önce ağıla dönüştürülmüştür. Diğerleri, kiler olarak kullanılmalarının yanında, tandır ekmeği pişirme ve peynir, yoğurt gibi süt ürünleri hazırlama yeri olarak kullanılmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi Tandır evleriyle karşılaştırıldığında, Kesendere köyünde bulunanlar hem işlev hem de kubbe bakımından genellikle Muş ve Van illerinde bulunanlarla benzerlik gösterirler. Kesendere köyü ve çevresinde bulunan Tandır evleri gibi kültürel varlıklarla birlikte taş kesilme efsaneleriyle ilişkilendirilen ejderha biçimli kayalar gibi doğal varlıklar ve bu köy yakınlarında bulunan traverten turizm ve kültürel miras açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmanın amacı, Kesendere köyü ve çevresindeki kültürel ve doğal varlıklara ayrıntılı bir şekilde dikkat çekmek, aynı zamanda onların korunmasında ve bağlantılı kültürü gelecek nesillere taşınmasında katkı sağlamaktır.

146

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Anahtar Kelimeler: Tandır Evleri, Ejder Biçimli Kayalar, Kültürel, Doğal, Varlık.

INTRODUCTION

Kesendere (Mendereş) is one of the villages of Başkale District, Van. The village is located on the upper part of the Karasu delta which constitutes the provincial border between Van and Hakkari. It is 20 km away from the main road and 60 km from Başkale District. The village is about 2000 meters above sea level. So, it is possible to see snowy hills in the highlands through the summer season. There are also some touristic attractions such as travertine (Figure 1) and rocks which are correlated with petrification legends (Figure 3) near this village:

Figure 1 - Travertine near Kesendere and Akçalı villages, Başkale - Van.

“As the petrification legends told in Turkey and related rocks are so logical and authentic whoever experiences them is deeply affected. The bride, groom, bride and groom, camel, dragon, and wedding procession rocks are the elements integrated with the petrification legends. Both listening to the legends from the local people and seeing the related rocks can be a good opportunity for visitors who are interested in cultural heritage.

Some of the petrification legends are about fleeing lovers. In such legends, the boy and the girl fall in love; however, they are not permitted to marry by the girl's father. It is due to the girl's father's fame and wealth that he boy, from a poor family, is not acceptable to the father. The lovers escape, and with the fear of being caught, they both pray to be petrified. As both of them are petrified, you can see two rocks which are associated with them and are called "girl-boy / the bride and groom rocks" (Presented in Fig.2). (Buğrul, 2015: 32-38).

Figure 2 - Front view of the wedding procession rocks. Petrified bride (the short rock), groom (the tall rock) and the wedding procession (the rocks around). Aşit Village - Van. (Buğrul, 2014).

148

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Figure 3 - The dragon-shaped rock which is beside the travertine is near Kesendere and Akçalı villages, Başkale - Van. The legend told about this dragon-shaped rock is very interesting: A lady coming downhill (shown with an arrow in yellow colour) to drink water is chased by a dragon (shown with arrows in black colour). The fearful lady prays to God to petrify the dragon, and this occurs.

You can also see “dragon-shaped rocks.” In such legends, a lady is chased by a dragon. The fearful lady prays to God to petrify the dragon, and this occurs. Here is the story about the dragon-shaped rock in Huzi village, Başkale (Figure 4): “When a girl was bringing food for her father, who was working nearly 1 km outside of the village, the girl was attacked by a dragon. Realizing that she would not survive the dragon’s attack, she prayed to God and said, “Petrify the dragon and turn me into a fountain.” God accepted the prayer of the girl. The dragon was petrified and she, herself, became a spring. Now you can see a dragon shaped rock and a fountain beside it. It is said that the fountain was once in the shape of a girl, but unfortunately, the villagers altered the original shape over time. The fountain contains mineral water, and it is said to be good to drink for treating different diseases. According to another variation of the legend, a dragon attacked the girl who was taking something to her father to eat. When the father heard the screaming, he rushed to the

scene. He was overwhelmed by what he saw. He could not do anything other than to pray to God. He said, "God, I can't manage to save my daughter. I beg my daughter to be rescued." Not long after this prayer, Hz. Ali appeared and divided the dragon into two with his sword" (Buğrul, 2015: 32-38).

Figure 4 - View of the dragon-shaped rock (petrified dragon) with a petrified dragon cub on its left hand side, next to its head. From Hasan Buğrul, Voices, 2015.

150

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Today, there are about 30 houses in Kesendere village (Figure 5). However, only six families live there and they live on sheep breeding. The families who migrated generally settle in Van Province and Yüksekova District of Hakkâri Province.

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

Although most of the houses in this village have been renovated recently, they are generally earth-sheltered. There are also Tandoori houses which date back to around 140 years. In the past, besides being used as the bakery, the Tandoori houses in this village were used as living spaces. In recent years, they have had the functions of being used for bread baking, food preparation and processing of dairy products as well as food storage, but are no longer used as a living space. Unfortunately, the largest Tandoori house has been converted to a sheep shelter.

Figure 5 – View of Kesendere village in early spring.

It is common knowledge that geographical conditions, financial status, belief, cultural values and different external factors have a significant effect on the emergence of buildings. Instead of the multi-room and several-storey houses we see in the villages today, there were structures called 'xani' in the past. Families used to store food, cook and eat in these structures and rest and sleep in the same place. Guests were entertained in the same place. Painful and fond memories were shared in the same environment. There were no audio-visual mass media such as radio and television. In order to have a pleasant time in these places, the family members used to sit around the tandoor, a cylindrical clay oven used in cooking and baking, during the winters, tell stories, tales and sing folk songs. On the other hand, in this joyful atmosphere, in a corner of this place, grandmothers, mothers and young girls used to be engaged in different handicrafts. In this respect, historical Tandoori houses were

not only tangible cultural entities but also had an important role in the formation of intangible culture.

1. METHODS

Tandoori houses, which had an important place in the social life of the people of Anatolia in the past, are at risk due to different reasons. In this context, it is not difficult to claim that the culture associated with these historic structures is also at risk. In this respect, it is of great importance for our cultural heritage to document historical Tandoori houses and put forward their related functions. The aim of this study is to raise awareness of both public institutions and local people about these historical structures, whose number is decreasing day by day and to contribute to the survival of the culture connected with them. In this study:

- Firstly, a literature is provided on tandoor and Tandoori houses and relevant general information about them is furnished.
- After that, the historical Tandoori houses of the village of Kesendere (Menderes) are introduced. The village is about 20 km to the Başkale - Hakkâri Highway, 60 km south-west of the Başkale district of Van.
- The methods of data collection, i.e., observation and interview that were used to study the Tandoori houses, are then explained. The photographs of the houses were also taken and the data obtained was analysed using analysis - synthesis process.
- The terminology "xani" and "Tandoori houses" are also discussed.
- Finally, the similarities and differences between Kesendere Tandoori houses and other Tandoori houses in other regions of Anatolia are examined.

2. TANDOORI AND TRADITIONAL TANDOORI HOUSES

As far as we know, Tandoori houses can be encountered in many countries. Except Turkey, they can be found in Afghanistan, Iran, Iraq, Pakistan, the Trans-Caucasus, Bangladesh, India, as well as in Balkan countries. On the other hand, we can see that the people from these countries take relevant culture and traditions with them wherever they go. As a result of this, we can see tandoor meals of different

nations in America, France, Italy and many other countries round the world. What is a “Tandoori” and what is a “Tandoori house”?

“Tandoori can be defined as a type of oven made of clay with a wall of 5-6 cm in thickness and placed on the two sides of the cylindrical soil which is open on both sides and slightly tapered upwards. The word Tandoori is considered to come from Persian “tenur”, “tenure” words (Muin, 1371). The word was translated into Arabic in the form of “tennur”. However, the use of the word “tandır” in Turkish, meaning “making bread” in Turkish, reveals the possibility that tandır is an old Turkish word (Ögel, 1991: 73). Although Tandoori and Tandoori houses have a long history in the Eastern Anatolia Region, there are archaeological studies on these buildings mainly in Erzurum” (Köşklü, 2005: 156).

“When we examine the history of Erzurum houses, according to archaeological evidence, it is understood that they date back to 4000s B.C. Excavations at Pular, Karaz and Güzelova mounds yielded tandoors made from clay soil (Başar: 29). The Tandoori houses are named after the “Tandoori” located in these places. The size of these spaces and the intended use of the tandoori built in them also have a significant role in their function. When the Tandoori houses in Eastern Anatolia are examined, certain characteristics are identifiable. Tandoori house is the place where activities such as sitting, resting, cooking, eating and sleeping take place” (Karpuz, 1980:49).

“Due to the necessity of being separate from the living space and connected with the soil, Tandoori houses were generally built under the houses and as a separate unit” (Gündoğdu: 31; Gök, Kayserili, 2013: 186-194).

It can be seen that Tandoori houses are common architectural structures in our country, especially in the Eastern Anatolia Region. We can also include Hakkari province. Even though there are not many surviving examples, the structures called “xani”, in which there were “tandoori”, were common in Hakkari in the past, as well.

“Tandoori houses can be found in Kars, Ağrı, Iğdır, Erzincan, Malatya, Elazığ, Muş, Bitlis and Van provinces. In Kars, Ağrı and Iğdır, tandoor, which forms an important part of the Tandoori house,

is used both for cooking and heating purposes. There are examples of the Tandoori houses that can be seen in or around the house. In Erzincan, Kemaliye and Çayırılı, there are tandoors outside the kitchen, located in the house in the courtyard of the house used for preparing seasonal foods or special occasions” (Alper, 1996; Köşklü, 2005: 159).

“The Tandoori, located in the kitchen on the ground floor in Malatya houses, finds a different form with its body buried in the ground in the kitchen or raised from the ground under the porch outside the house in the rural areas (Özbek, 1988). In Muş countryside, tandoor house, which is in the space that consists of the living part of the house, is a mechanism used for cooking and warming. There are also examples of tandoors in the same environment in a closed space outside the house. In traditional Bitlis houses, tandoor, either connected to the kitchen with an arch opening or in a corner of the courtyard (life), is often used for cooking purposes” (Sayan, Öztürk, 2001: 31).

The traditional Tandoori houses in Turkey almost have the same typology and also functions. Their typology and functions are highlighted as follows:

“In Erzurum, a Tandoori house is used with space concepts such as soup kitchen. Due to the long and cold winter season in Erzurum, the function of the Tandoori house is very important. It is a place for the activities such as sitting, preparing food, eating, chatting and relaxing and is used as harem. Depending on their size, Tandoori houses have square or rectangular plans and may consist of two spaces. The Tandoori house, warehouse and pantry are often directly associated with the adjacent barn. As for the pantry-warehouses where winter food is stored, they are considered as small places adjacent to the Tandoori house or an ark on the side of the Tandoori house. The banquet area in the Tandoori house is located on a flat platform with 3-5 stairs risen to a height of approximately 50-70 cm from the ground. Depending on the size of the Tandoori houses in Erzurum, there are one or two banquet areas in them. Approximately 10-15 m² in size, it is enclosed with balusters. The floor of the banquet is covered with carpets and rugs and it is used for sitting and having a rest and sometimes as sleeping space. Apart from the daily functions such as being used for cooking, eating and baking bread, it is a fireplace

which is related to Tandoori house with long winters. In fact the tandoor head is shaped in the form of a round arch facade. There is an oven on the right or left side of the tandoor head" (Öztürk, Belli, 2012: 145-6).

2.1. Covering System of Tandoori Houses

Tandoori houses also attract attention with their covering system among different elements. We see that they can be flat, domed or leaning to one side and the covering system appears with names such as swallow dome, lantern ceiling, etc. As the construction of covering systems are alike, we will suffice explaining one of them. Here is an explanation for swallow dome by craftsman Sırrı Alacakanat:

"First, the main walls of the space, where swallow dome is formed, are completed. Then, main carriers, made of wood, which carry the covering, are erected adjacent to the body walls. The main carriers of the swallow dome consist of wooden struts in 20 cm x 20 cm thickness. The main carriers are turned into T shape by placing column caps called "ram-head" on these carriers. By placing wooden girder at 20 cm x 20 cm size on the main carriers prepared as T-shaped, an internal square infrastructure is prepared before building the body walls. Then the construction of the first row of the swallow dome, which converts the square infrastructure to octagon, begins. As the distance between the opposite walls is wide, the length of the beams is insufficient for this span. For this reason, the beams are placed diagonally on the corners and the square area is transformed into an octagon. The next row is moved in and squared and this way the ceiling is raised up by overlaying (placing the materials such as wood and stone on top of each other). By using double rows in four corners of the octagon and single rows of wood in four corners, the area is gradually reduced. At this stage, by placing the ladders, one person below and the other above, at least two people must continue this work. No nails are used in the installation of the original cover, carvings called "kert" are opened on the trees and placed on top of each other. However, L-shaped metals and woods are fixed to each other in today's construction" (Özkan, 2013: 21).

3. TRADITIONAL TANDOORI HOUSES IN VAN SURROUNDINGS

Although the Tandoori house is now used only for cooking purposes in most of the modern villages, it is understood that they used to be used as a bedroom or a living room (a few generations ago). Today, village households are characterized by nuclear families rather than large families. However, earlier, when two or three generations lived together, it was obligatory especially for single young people to sleep in Tandoori houses due to lack of enough space:

156

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

“According to the information given by the inhabitants of Ayanis Village, Tandoori houses were used as living rooms for heating in winter. In fact, a wooden setting called “iskemle” was placed on the Tandoori and the quilt or blanket was laid on this table and the family members gathered and warmed around this cover” (Çilingiroğlu/Çevik / Erdem / Stone / Harmanşah/ Erol / Işık/ Zimansky / Batmaz (2009: 59); (Erdem, 2013: 124).

In the past, due to the cold weather and heavy snowfall in winter, animal shelters for sheep and cattle were built on both sides of the Tandoori houses in Van - Hakkari countryside, as in rural areas in other provinces in the Eastern Anatolia Region. There is a large anteroom connecting these spaces. Thus, in the winter, especially at the time of sheep breeding, sheep could often be controlled without going out in cold weather. In the past, predators such as wolves and bears were a great danger to the local people and the animals on which they fed. By building animal shelters adjacent to the Tandoori houses, the animals were protected from them. Nevertheless, stories about wolves' attacks on animal shelters were often told.

As mentioned above, the Tandoori houses of the Van region in the past were just the house itself. They were the only living space and whatever was needed was kept in different parts of them. In the arrangement of the space, apart from the bathroom, they were without walls. Instead of walls, kilims and hedgerows were used as a shelter. For the social living space, a space (berm) of half a meter above the ground and at a different width would be created. The front part of this space was built with stone and the inside part was soil filled. Generally, felt was used as a ground cloth. The guests were

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

entertained and meals were eaten here and the family elderlies would sit there as long as they stayed at home. In one corner of the Tandoori house, there were bins called “kuwar” for flour and wheat stock. These were made of fine willow branches and the outer sides were plastered with straw mud.

As a sleeping place, the area around the tandoori was for children. At nights, the tandoor was covered to prevent children from falling into it. There was lattice-work instead of walls to provide special sections, especially for married couples. The front part was covered with a rug that acted as a curtain. So, more than one couple could live in the same tandoor house. They sometimes had guests who slept there, as well. Within the Tandoori house, there was a tandoor, used for baking bread and cooking purposes. Tandoori was built in the middle of the space in order to have heat throughout the structure equally and benefit from the daylight for cooking and baking bread.

During the winter season, tandoori was also used for heating purposes. After the bread is baked, the tandoori was covered with a table. People who were cold outside in the snow warmed up with the warmth of the embers by extending their feet in the tandoor under the table covered with a cloth / rug. There was also a furnace attached to a wall for cooking.

The illumination of the interior of the Tandoori house in the daytime was provided by the opening (aperture) in the dome. In the past, when it was dark, a wick in a fuel, a kindle, a lamp or a lantern was used to illuminate inside. As in other provinces in Eastern Anatolia, the number of traditional Tandoori houses in Van province is decreasing day by day. Tandoori houses built around 140 years ago in Başkale – Kesendere Village are also under risk. Accordingly, it is of a great importance to do research and record the associated culture, tradition and social life.

3.1. Historical Tandoori Houses in Kesendere Village

There are five domed historical Tandoori houses in Kesendere Village and all of them are still in good condition. The Tandoori houses in this village as well as the ones in the surrounding villages were built by the same stonemason called Halit Uçar around 140 years ago. In

addition to being the place for cooking and bakery, these buildings were used as living spaces in the past. Like the other Tandoori houses built in Van and Hakkari rural areas, animal shelters were built on both sides of the Tandoori houses built in this village. In time, some families removed the animal shelters and rebuilt them as a living space.

However, the increase in the migration from the village to the city has also affected the construction. Depending on the population and the changing needs on a daily basis, the number of the new houses with different typology has increased. Construction in the cities has also influenced construction in the village. While some of the old Tandoori houses have been demolished and replaced by new houses, some of them have been converted into animal shelters.

Due to the high altitude of this village, there are almost no trees. On the other hand, we can see large wooden beams used in the construction of domes of the Tandoori houses in this village. Thus, it inevitably raises the question of where they were brought from. According to the information given by Anber Buğrul (90) and Hasan Uçar (85), the ingots, about 10 m long and 130 cm in diameter, were brought from a village called Ispe, which lies in the eastern part of Hakkari and 15 km away from Kesendere Village. According to the information provided by the same people, each of the ingots were pulled by 4 pairs of buffaloes and delivered in two days. As the Tandoori houses in this villages were built by the same stonemason with similar plan and materials, we think that it might be enough to give detailed information about only one of them.

3.1.1. Tandoori House of Halit Uçar:

Fieldwork date: April 7, 2018

Information from: Anber Buğrul (88), Hasan Uçar (80) ve Davut Uçar (70).

Location of the tandoor house: In the south-east part of the village

Owner: Halit Uçar → Musa Uçar → Davut Uçar

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

Date of the construction: 1870s.

Stone mason: Halit Uçar

Condition: Good

Description: The historical Tandoori house, built in the 1870s, was converted into a sheep shelter four years ago. The walls of the building are made of rubble stone and cut stone. The Tandoori house has a swallow dome and its height is about 5 m. Wooden beams are used in the construction of the dome and these beams are supported by four wooden columns. Apart from the original structure, there are two more openings in the dome of the structure. The first floor of the two-storey house, adjacent to this building, dates back to 100 years. The second floor was built around 50 years ago (Figure 6-7-8-9).

Figure 6 - Tandoori house, adjacent to the two- storey building, belongs to Davut Uçar.

Materials of the structure: Rubble stones are used in the construction of the walls and mud is used among them. Each of the wooden beams (juniper tree) used for the earthen dome is about 10 m long and has a diameter of 130 cm. The same material is used to support the beams. In addition, juniper branches were used among the beams. This material has a large share to sustain these structures in good condition for more than 140 years.

Figure 7 - The dome of Tandoori house which belongs to Davut Uçar.

160

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Technique: The structure has ordinary masonry walls and their thickness is about 1 m. Overlay technique is used in the construction of the dome. That is, the wooden materials are placed on top of each other. The structure has a square plan and it is 8 m x 8 m in size. The covering system of the structure is similar to the Tandoori houses in Erzurum and its surroundings. Both have swallow domes. There are rectangular overlays on the timber beams. There are 5 rows of the overlays. The juniper tree branches are placed among the beams. In addition, they are covered with mud obtained from straw, soil and water. Finally, this mud is covered with soil. According to the information obtained, men from three villages in the vicinity helped in covering the roof with soil as voluntary work.

Current function: Tandoori house is currently used as a sheep pen. The doorway in Figure 8 was used to be connecting the Tandoori house to the anteroom in the past. After converting the Tandoori house to a sheep pen, the anteroom has been used as a shelter for the lambs.

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

Figure 8 - The inside view of the dome of the same Tandoori house.

Figure 9 - The inside of the Tandoori house which belongs to Davut Uçar. As it can be seen it is used for another function now. It has been converted to a sheep shelter.

Previous function: Besides being a place for cooking and baking bread, the Tandoori house was a living space for the family. For this reason, such structures are locally called “xani” which means a “house”. It was used for functions of a living room, bedroom, kitchen, storage and a working place especially for women to knit and weave, etc. For entertaining guests, having meals and enjoying time with the family members there would be a special section called berm at a height of half a meter.

3.1.2. The Tandoori House of Ali Uçar

162
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

It is located in the eastern part of the village. It is still used as a Tandoori house and functions as a place for baking bread, cooking, preparing dairy products, storing food etc. One of the walls of the structure has been rebuilt by bricks. There are new additions adjacent to the tandoor house and there is an anteroom connecting all of the sections. The Tandoori house is square-shaped and it is 7 m x 7 m in size. The dome is at a height of 4 m. There are no openings in this structure except the opening in the dome and the door (Figure 10).

Figure 10 - Tandoori house belongs to Ali Uçar. The women are baking Tandoori bread.

3.1.3. The Tandoori House of Hacı Uçar:

It is located in the western part of the village. The building from Hacı Uçar was left to his son Hüseyin, who is in his 80s now. However, he is currently residing in Van and the Tandoori house is used by his son and his family. This structure is also still used as a place for baking bread, cooking, preparing dairy products, storing food, etc. There are also new constructions built adjacent to this tandoor house. There is an anteroom connecting all of the sections. The Tandoori house is square-shaped and it is 7 m x 7 m in size (Figure 11-12).

Figure 11 - Tandoori house of Hacı Uçar. The women are baking Tandoori bread.

Figure 12 - Inside of the dome of the Tandoori house.

164

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

3.1.4. The Tandoori House of Kadir Demir

It is located in the north-west part of the village. Kadir Demir, the person to whom this Tandoori house belongs, left the village long before his death and nobody in his family lives in this village. However, this structure is still known by his name. Hasan Uçar (85 years old) uses the Tandoori house as a storeroom. New houses have been built adjacent to this Tandoori house, as well. The Tandoori house is square-shaped and it is 6 m x 6 m in size.

CONCLUDING REMARKS

As Kesendere, one of the villages of Başkale District, at the borders between Van - Hakkari provinces, the residents of this village have close relations with the residents of the neighbouring villages of both provinces. In this context, besides traditions, culture and social life, there is a great influence on construction methods used in both provinces. The fact that the wooden construction materials of the Tandoori houses, built in this village, were also provided from neighbouring villages of Hakkâri clearly confirms this observation.

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

The Tandoori houses in this village were built by Halit Ucar, one of the stonemasons who grew up in the same village. There are many Tandoori houses built in the surrounding villages by the same stonemason and they are still in good condition. The Tandoori houses built by this stonemason are more similar to the ones in Muş, Bulanik - Mollakent Zaviye in terms of the covering system and function. Their swallow domes are made of untreated tree trunks and they differ in terms of material from Tandoori houses built in Erzurum and its surroundings. A comparison of today's Tandoori houses with the historical ones in Kesendere Village which is presented in Table 1:

Table 1- Comparison of Tandoori Houses in Present and Past in Terms of Plan

I/N	Plan	Current Tandoori Houses	Previous Ones
1	A whole by itself	-	+
2	Separate from the living space	+	-
3	Adjacent to the living space	-	+
4	Adjacent to the shelters for animals	-	+
5	Under the living space	-	+

As can be seen in Table 1, the Tandoori houses in the past were built as a whole on their own. In later periods, when the nuclear families took the place of crowded families, the adjacent barns/sheep shelters were moved to a remote area and new living spaces were rebuilt. As for the Tandoori houses built by Halit Uçar in Kesendere Village 140 years ago, they were built adjacent to the animal shelters. After some time, animal shelters were demolished (50 years later) and a single-storey house was built instead and later on another floor was added (50 years ago).

Table 2- Comparison of Tandoori Houses / Xani in Kesender Villages in Present and Past in Terms of Function

I / N	Function	Current Tandoori Houses	Previous Tandoori Houses
1	Bread baking	+	+
2	Cooking	+	+
3	Eating meals	-	+
4	Having a rest	-	+
5	Sheltering	-	+
6	Sleeping	-	+
7	Heating	-	+
8	Having a conversation	-	+
9	Entertaining guests	-	+
10	Using as a cellar	+	+
11	Using as a storage	+	+
12	Processing dairy products	+	+
13	Working place for women	+	+
14	Having a bath	-	+

As it can be seen in Table 2, the places called xani were used as one unit in the function of all units such as Tandoori house, cellar, storage, kitchen, bathroom and living area in the past. However, the newly built Tandoori houses are only used for certain functions, mainly as places for baking bread and processing dairy products. Although the current Tandoori houses and the historical ones have similarities in some ways, they are different in terms of plan and some of the functions. Despite this, they are called with the same name, 'Tandoori house'. Considering the local names, "xani" (house) for the previous "Tandoori houses" and "xaniye tandüre" (Tandoori house) for the current ones, it is clear that they are two different structures. So, for us, we would better not name both of them as 'Tandoori house'. While the previous ones might be called as "xani", the current ones can be named as "Tandoori houses". Despite some common features of the past and current Tandoori houses, they vary in many ways. In light of this information, we think the names for these structures also need to

Tandoori Houses in Kesendere Village, Başkale

be pronounced accordingly, for example, “xani” for the previous ones and “Tandoori house” (xaniye tandüre) for the ones built recently.

The historical Tandoori houses / xani, which are encountered in many provinces of the Eastern Anatolia Region, including Van, are an important element of our cultural heritage. However, as in all areas of life, thanks to innovations and developments, there have been changes in construction, as well. As there is almost no need for such buildings, they are either demolished or deserted. Thus, this cultural heritage is at the risk of disappearing as each day passes. Consequently, it is of great importance to save the historical Tandoori houses and the associated culture from this threat and transfer this cultural heritage to the future generations. As for the Tandoori houses in Kesendere village, if they reassume their old functions as shown in ‘Table 2’, they will be in the focus of tourists. The natural assets such as dragon-shaped rocks and travertine in the surroundings will also make a significant contribution to the mobility of tourism in this region.

167

IJSl 14/1
Haziran
June
2021

REFERENCES

Buğrul, Hasan (2015). "Evaluation of Petrification Legends in Turkey in Terms of Cultural Heritage and Tourism". *VOICES: The Journal of New York Folklore*, 40, 32-38.

Erdem, Aylin Ü. (2013). "Arkeolojik ve Etnografik Veriler Işığında Doğu Anadolu Tandırları". *Tüba-Ar (Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi)*, 16, 111-132.

Gök, Yaşar; Kayserili, Alperen (2013). "Geleneksel Erzurum Evlerinin Kültürel Coğrafya Perspektifinden İncelenmesi". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18, 186-194.

Karpuz, Haşim (1986). "Eski Erzurum Evlerinde Tandirevi". *Köz Dergisi*, 6, 49-53.

Köşklü, Zerrin (2005). "Eski Erzurum Mutfağında Tandır: Yapılışı Kullanımı ve Doğu Anadolu'daki Yeri Üzerine". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 155-178.

Özkan, Haldun (2013). "Geleneksel Erzurum Evlerinde Kırlangıç Örtünün Kuruluşu ve Son Kırlangıç Örtü Ustası Sırrı Alacakanat". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 19-37.

Öztürk, Şahabettin; Belli, Vedat E. (2012). *III. Uluslararası Doğu Anadolu Bölgesi Geleneksel Mutfak Kültürü ve Erzurum Yemekleri Sempozyumu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1010.

Sayan, Yüksel; Öztürk, Şahabettin (2001). "Geleneksel Bitlis Evleri". *İlgi Dergisi*, 102, 3-7.

ÖZET

Taşınmaz kültür varlıklarımız içerisinde önemli bir yere sahip olan tandır evleri bilhassa Doğu Anadolu Bölgesi'nde yakın geçmişe kadar yaygın iken gün geçtikçe sayılarında azalma görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak da bu mimari eserlerin ve onlara bağlı kültürün geleceği bizleri endişeye sevk etmektedir. Bu çalışmanın amacı bilhassa kırsal alanlardaki tandır evlerine dikkat çekerek onların korunmasında ve bağlantılı kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında katkı sağlamaktır. Bu çalışmada, Van'ın Başkale İlçesi'ne bağlı Kesendere Köyü saha çalışması alanı olarak seçilmiştir. Bu köyde aynı taş ustası tarafından yapılmış ve halen sağlam vaziyette bulunan yaklaşık 140 yıllık bir geçmişe sahip 5 adet tandır evi incelenmiştir. Bunlardan en büyüğü birkaç yıl önce ağıla çevrilmiştir. Diğerleri, kiler olarak kullanılmasının yanı sıra içlerinde tandır ekmeği yapılmakta, peynir ve yoğurt gibi süt ürünleri hazırlanmaktadır.

Yapıların ortaya çıkmasında coğrafi şartlar, maddi güç, inanç, kültürel değerler ve farklı dış etkenlerin her birinin önemli bir etkisi vardır. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Van yöresindeki köylerin 50 yıl öncesine kadar farklı sebeplere bağlı olarak mimari açıdan pek gelişmemiştir. Bugün köylerde gördüğümüz çok odalı ve birkaç katlı evler yerine geçmişte "xani" denilen yapılar mevcuttu. Tarihi tandır evlerinde aileler aynı yerde yiyecek stok ederlerdi, yemek pişirir, yerlerdi ve yine aynı yerde dinlenir, yatarlardı. Misafirler aynı mekânda ağırlanırdı. Acı ve tatlı hatıralar hep aynı ortamda paylaşılırdı. Geçmişte radyo ve televizyon gibi görsel / işitsel kitle iletişim cihazları yoktu. Bu mekânlarda keyifli vakit geçirebilmek için kışları tandır etrafında oturulurdu ve fıkra, masal ve hikâyeler anlatılır, türküler söylenir ve bu neşe dolu havada, bu mekânın bir köşesinde nineler, anneler ve genç kızlar farklı el işlerini yaparlardı. Bu açıdan tarihi tandır evleri birer somut kültürel varlık olmalarının yanında soyut kültürün oluşmasında önemli bir role sahiptiler.

Kesendere köyü yüksek bir rakıma sahip olduğu için ağaçlık alan bakımından çok fakirdir. Ancak bu köydeki tandır evlerinde kullanılan ahşap kirişlerin şaşırtıcı büyüklükte olması ister istemez bunların nereden getirildiği sorusunu akla getirmektedir. Bununla ilgili yapılan sözlü tarih araştırmasında ve Anber Buğrul (90) ve Hasan Uçar'dan (85) edinilen bilgiye göre kiriş olarak kullanılan 10 m kadar uzunluğa ve 130 cm kadar çapa sahip olan ardıç kütükler Kesendere Köyü'ne 12 km kadar uzaklıkta bulunan Hakkâri'ye bağlı Çaltıkuru Köyü "İspe" mezrasından getirilmiş. Yine aynı kişilerden alınan bilgiye göre kütüklerin her biri 4 çift manda tarafından çekilerek iki günde ulaştırılmıştır. Van'ın Başkale İlçesi'ne bağlı Kesendere Köyü'nde yapılan tandır evleri aynı köyde yetişmiş taş ustalarından Halit Uçar tarafından yapılmıştır. Çevre köylerde aynı taş ustası tarafından yapılmış ve halen sağlam vaziyette bulunan birçok tandır evi vardır.

Kesendere Köyü'ndeki *xanilere* (tarihi tandır evleri) bakıldığında işlevsel ve plan olarak daha çok Van'ın Ayanis Köyü'ndeki tarihi tandır evlerinin yanı sıra Muş, Bulanık - Mollakent Zaviye tandır evi ile benzerlik göstermektedir. Bunların kırlangıç kubbeleri işlenmemiş ağaç gövdeleriyle yapılmıştır ve bunlar Erzurum ve çevresinde kırlangıç kubbesi kalastan yapılmış tandır evlerinden malzeme açısından farklılık gösterirler. Günümüz tandır evlerini plan açıdan geçmişteki tandır evleri ile karşılaştırdığımızda:

Geçmişte xani denilen mekânlar bir bütün olarak günümüz tandır evi, kiler, depo, mutfak, banyo, yaşam alanı gibi bütün ünitelerin işlevinde idi. Son dönemlerde, genellikle ekmeğin pişirme ve süt ürünlerini hazırlama amaçlı yapılan yapıların da aynı isimle anılmaları bir şekilde zihinleri meşgul etmektedir. Van - Hakkâri yöresinde ekmeğin pişirme yeri olmak üzere çok farklı işlevi olan tarihi yapılar "xani / hani", tandır odaklı işlevlere sahip yapıların ise "xaniye tandure / tandır evi" şeklinde adlandırılmaktadırlar. Bu hususu göz önünde bulundurduğumuzda, "tandır evi / xaniye tandure" ile "xani / hani" terminolojik olarak aynı anlamda kullanılıyorsa da yapı ve işlevsel açıdan bunlar farklı yapılardır. Özetle, Hakkâri-Van yöresinde genellikle sadece ekmeğin pişirme, su kaynatma, yemek yapma, süt ürünlerini hazırlama gibi amaçlarla kullanılan mekânlara "xaniye tendûrê" (tandır evi) denir. Tandır ve ocakla bağlantılı işlevi yanında yaşam yeri olarak da kullanılan mekânlara "xani / hani" denilmektedir.

Kültürel mirasımızın önemli unsurları arasında yer alan Van İli olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi'nin birçok ilinde bulunan tarihi tandır evleri / *xaniler* yaşamın her alanında olduğu gibi yapılaşmadaki yenilikler ve gelişmeler sonucu yok olma riskini taşımaktadırlar. Bu açıdan tarihi tandır evlerinin ve bunlara bağlı kültürün bu tehditten kurtarılması ve yarınki kuşaklara aktarılması büyük bir önem taşımaktadır. Günümüze ulaşan tandır evlerinden en azından bir kısmının koruma altına alınması ve geçmişteki işlevlerine dönüştürülmesi ile bunda önemli bir katkı sağlayacaktır.

**THE BUDGET OF THE EUROPEAN UNION AND GREEN
ENERGY: PERCEPTIONS, ACTIONS, AND CHALLENGES**

Çağdaş CENGİZ*, Erdi KUTLU**

Makale Geliş Tarihi-Received: 01.01.2021
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 20.05.2021
DOI: 10.37093/ijsi.950563

171

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ABSTRACT

The European Green Deal has expanded the climate perspective of the European Union (EU) and put a sustainable and environmentally friendly energy strategy at the centre. For the first time in the history of the EU integration, the EU budget has been designed for prioritizing the climate strategy and conditioned in accordance with the climate targets. Within this context, in this study, the common budget priorities, Green Deal targets and internal/external challenges of the EU are addressed together, aiming to answer the questions to what extent the global climate change is perceived as an emergency by the EU and whether the EU's green transformation approach is sufficient and applicable. The study is conducted in the light of current literature and data on the EU's climate approach and financing instruments in order to answer these questions. The study concludes that although the climate model reflected in the EU's new budget is an important step in combating the climate crisis, difficulties could not be overcome due to the intra-EU dynamics/lack of consensus, and unless a systemic transition in

---

* Dr., Dokuz Eylül University, European Studies, İzmir/Turkey.
cagdas.cengiz@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7606-5842. (Corresponding Author).

** PhD, Ege University, International Relations, İzmir/Turkey.
erdikutluuu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4340-2969.

a global sense takes place, the dramatic transformation targeted by the Green Deal would remain discursively assertive, but actionally ambiguous.

Keywords: European Union, Multiannual Financial Framework, Green Deal, Climate Crisis, Renewable Energy.

Jel Code: F30, N44, O52, Q28.

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ VE YEŞİL ENERJİ: ALGI, EYLEM VE ZORLUKLAR

ÖZ

Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa Birliği'nin (AB) iklim perspektifini genişletmiş ve sürdürülebilir, çevre dostu bir enerji stratejisini merkeze koymuştur. AB bütçesi de entegrasyon tarihinde ilk kez iklim stratejisine öncelik verecek şekilde tasarlanmış ve iklim hedeflerine göre koşullandırılmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada, küresel iklim değişikliğinin AB tarafından ne ölçüde "acil bir durum" olarak algılandığı ve AB'nin yeşil dönüşüm stratejisinin yeterli ve uygulanabilir olup olmadığı sorularına yanıt verebilmek amacıyla, AB'nin ortak bütçe öncelikleri, Yeşil Mutabakat hedefleri ve Birlik içi/dışı zorluklar bir arada ele alınacak ve tartışılacaktır. Bu amaçla, AB'nin iklim yaklaşımı ve finansman araçlarına ilişkin mevcut literatür ve verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada, AB'nin yeni bütçesine yansıyan iklim modelinin iklim kriziyle mücadelede önemli bir adım olmasına rağmen, Birlik-içi zorluklar aşılamadığı takdirde ve küresel anlamda sistemik bir geçiş olmaksızın, Yeşil Mutabakat'ın hedeflediği dramatik dönüşümün söylemsel olarak iddialı fakat eylemsel olarak belirsiz kalacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çok Yıllı Mali Çerçeve, Yeşil Mutabakat, İklim Krizi, Yenilenebilir Enerji.

Jel Kodu: F30, N44, O52, Q28.

INTRODUCTION

The Green Deal has expanded the green energy perspective of the European Union (EU) and put a sustainable and environmentally friendly energy strategy at the centre. Instead of being dependent on fossil fuels, the new and greener energy strategy aims to create a fully integrated, interconnected, and digitalized energy single market. In this direction, for the first time in the history of the EU integration, the EU budget has been designed for prioritizing the climate strategy and conditioned in accordance with the climate targets. Moreover, considering the external dependence on fossil fuels, it is better understood how vital the gradual increase in renewable energy production is for the EU. For these reasons, the EU has made supply security in renewable energy one of its main political priorities in order to sustain its regional and global influence, and to maintain its claim to be the centre of gravity in global climate action.

Along with the NextGenerationEU initiative designed to accelerate the recovery after the COVID-19 Pandemic, the EU's new budget has become the largest stimulus package ever funded. Designed with a greener, more digital and more resilient European discourse, a total of 1.8 trillion Euros will be offered to essential financial opportunities for the recovery after the COVID-19 outbreak. In the new period that will last until 2027, it is planned that at least 30% of the EU budget will be spent for the protection of the climate and in this way the decarbonization commitments will be fulfilled. The new financial period, based on climate targets, aims to strengthen investments in European infrastructure networks and cross-border projects in the field of renewable energy through new funds.

Besides, the concept of renewable energy does not only have a climate-based meaning for the EU, it also refers to the opportunity to change the unsustainable conditions arising from dependence on fossil fuels and therefore foreign-source dependency in an economic sense. At this point, economic and geopolitical factors come to the fore along with supply security. The EU's overdependency on Russia in energy supply is the main factor that weakens the EU internally and externally. This reality, both economically and politically unsustainable, negatively affects the EU as a regional and global actor. In order to overcome this constraint, the EU had to make a choice that also has some significant implications such as accelerating the green

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

energy transition and reducing its dependence on third countries. Within this context, the common budget corresponds to the EU's main mechanism by which this choice is embodied and reflected on the field.

Taking all these dimensions into consideration, in this study, firstly, by examining the new budget of the EU, it was discussed to what extent the issue of global climate change is vital in the perception of the EU. Then, the financial model and instruments of the EU for Green Deal and green energy issues were examined by making use of the current literature and data on the related subject. In this vein, the strengths and weaknesses of the climate model that the EU has already put forward were discussed. In the last section, the EU's geopolitical and economic contradictions and the dependency relationship, which reveals the unsustainable nature of this contradictory structure, were highlighted on the basis of its asymmetrical relationship with Russia. As a result, it was concluded that although the climate model reflected in the EU's new budget is an important step in combating the climate crisis, the dramatic transformation targeted by the Green Deal would remain discursively assertive but actionally ambiguous without a systemic transition in a global sense.

1. INFERRING CLIMATE PERCEPTION FROM THE COMMON BUDGET OF THE EU

The new budget of the EU covering the multiannual period of 2021-2027 is setting at a historical turn where the current global contradictions and difficulties intersect. A turning point which shows its face between the recent crucial developments: the global economic crisis, crisis of global politics, trade wars, humanitarian issues, migration waves, social upheavals, ultimately a pandemic (COVID-19) and above all, on the verge of the climate crisis, which is the primary problem of all humanity.

From past to present, the EU has changed and transformed by transferring the effects of regional and global developments reflected in each financial period to its cyclical priorities, while maintaining its basic strategic discourse and policies. While the past budget period (2014-2020) was inevitably shaped under the shadow of the post-crisis

financial turmoil and the Euro Crisis, the 2021-2027 budget was also designed under the shadow of the economic regressions as well as the deepening political, social and environmental crises and of course the Brexit process. Within the new multiannual financial period of the Union, the priorities set to cope with current challenges have considerably affected the composition, size and allocation of funds in the budget. The new period, which started with the discourse of “A Modern Budget for a Union that Protects, Strengthens and Defends”, has been planned by focusing on the efficiency of budget headings and programs in practice. The EU budget represented the financial dimension of the Union’s response to many deepened problems, from large-scale migration waves to new security threats and to global warming. Thus, current dimensions such as research and development, youth, digital economy, border management, security and defense, climate change/crisis came to the fore as new priorities in the common budget. The new budget proposes to continue and strengthen the funding of deep-rooted programs for environment and climate action, and also includes support for measures promoting energy efficiency and clean energy. Therefore, whether viewed as an inevitable global agenda or a regional financial challenge, the environmental pollution and climate crisis/emergency continues to approach the centre of gravity of the Union’s common policies and priorities, since the 1990s and after the Rio Summit. As a matter of fact, when the issue is analyzed in terms of budget, it is noteworthy that in the new financial period, the Union’s contribution towards climate goals should be spread to a minimum of 25% of the expenditures and 30% before the end of the period, which is advocated by many different institutions and actors of the Union, especially by the European Parliament (Cengiz and Kurtar, 2019: 2-3).

The biggest and most controversial component of the financial framework is the ‘natural resources and environment’ chapter. In the new period, it is seen that targets such as modernized agriculture and maritime policies, climate action and protection of the environment, generalization of climate funds throughout the budget and greater integration of environmental targets are brought to the fore. Supporting elements such as security, quality, reasonable price, nutritional value and diversity within the new Common Agricultural Policy (CAP) reforms; It is understood that the resource of 365 Billion Euros, which focuses the environment and climate more at the centre, includes support for the transition to a fully sustainable agricultural

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

sector and the development of rural areas. As a matter of fact, in the new financial framework, the emphasis is on the need for a higher level environmental and climate target, which strengthens the conditionality principle for direct payments (Cengiz and Kurtar, 2019: 12). Despite the Commission's assertive rhetoric on this point, according to a report published by the British Grantham Climate Change and Environmental Research Institute within the London School of Economics and Political Science (2018), It has been determined that none of the EU member states (including France, as the pioneer of the process) have fully fulfilled their responsibilities in accordance with Paris Agreement to prevent the Greenhouse Gases (GHG) emissions that cause global warming. In addition, in the related scientific report, it was stated that only 16 of the 195 countries - which are the signatories of Paris Climate Agreement in 2015- fully comply with the terms of the Agreement. It is also known that after the Climate Agreement, some countries with developed industries - especially Germany who argue that the measures for GHG emissions are quite strict- are opposed to the more stricter criteria.

Following the approval of the European Parliament (EP), on 17 December 2020, the Council adopted the regulation setting out the 2021-2027 MFF (European Council, 2020). The new MFF is an important step for the EU. However, it is far from the 1.3% GNP contribution demand of the EP for the long-term budget. In addition, it is debatable to what extent it is sufficient to be a turning point in combating climate change and inequalities. At this point, it is useful to look at the recent literature.

Recent literature on current developments

The COVID-19 outbreak has created a new agenda in terms of both the EU budget and climate priorities. Combating climate change was the common discourse before the pandemic. Despite the organic link between the destruction of nature and the pandemic, it seems that the biggest challenge in maintaining the European Green Deal as a priority policy today and in the current budget period is the COVID-19 pandemic that affects the whole world and Europe since the first months of 2020. According to the Siddi, the economic stagnation caused by pandemic in Europe may be force the European Commission to cut the funds allocated to combat with climate change. To enact the 2050 climate-neutral target, a key component of the

European Green Deal, the Commission proposed the first European Climate Law on 4 March 2020. Thus, the EU Draft Climate Law was presented before the first shutdown measures of the COVID-19 outbreak in Italy were taken (Siddi, 2020: 8). As the pandemic hit Europe and combating with it became the main priority, it was no surprise that the proposal for climate law was delayed. For this reason, although it was expected to be adopted in 2021, the priority of enactment was pushed to the background. In the same way, according to the Brodny and Tutak (2020: 2), the implementation of the Green Deal includes the preparation of a new climate law which all Member States must accept and then enforce. Otherwise, it would not meet the presumed ambitious targets.

In the aftermath of the COVID-19 outbreak, the future role of EU climate and energy policies in the energy transition has been somewhat shaken, too. In July 2020, the EU leaders agreed on the budget, whose mission is to boost the economy after COVID-19 outbreak, as well as actually advance some key EU goals, such as the climate initiatives. Many analysts welcomed the deal, citing it as the most environmentally friendly incentive ever. On the other hand, the deal came at a cost and resulted in cuts in key climate and environmental spending, the three key components of realizing the Green Deal and Digital Agenda. In particular, the Just Transition Mechanism was reduced from 40 billion Euros to 17.5 billion Euros resulting in a significant cut (European Parliament, 2021). As a result, the EU institutions have decided to continue the energy transition in the post-COVID-19 period as a way for the European economy to recover; besides, Member States will play an essential role in the presentation of national recovery plans, which should include the issue of the energy transition. What's more, national disputes will mean restrictions on the allocation of these funds and the allocation of funds to populations who will lose their wealth during the energy transition. On the other hand, according to the Hafner and Raimondi (2020), in the long run, if Europe is to become carbon neutral, decarbonisation of natural gas will be on the agenda. Regardless of all these challenges, the future of Europe, its societies and foreign relations will also need to be redefined and reconstructed with the ongoing energy transition.

In a similar vein, Hainsch et al. (2020: 304) argue that, optimal allocation of resources and proportional sharing of burden should be

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

perceived as an essential component of the green transition. There is a need for cooperation between all member states and regions that would be more burdened. As the transition to renewable energy continues, it is important that the EU and Member States focus on initiatives that together reinforce economic recovery, environmental sustainability and of course climate action.

Equal burden sharing in the green transition also means fair distribution of funds. The European Green Deal can profoundly and successfully transform the Union's economy, if it remains the top policy priority in both the medium and the long term, particularly in relation to the climate agenda at regional and global level, and if its implementation starts with a well-founded reorientation of financial supports and the allocation of funds (Sikora, 2021: 683).

Oberthür and Dupont (2020: 2-3) state that by implementing ambitious strategies, the EU has already performed considerable strides in fulfilling its own decarbonization aim for 2050. In the first decade of the 21st century, climate policy acquired particular impetus. In fact, the EU is one of the leading actors dealing with climate change and trying to minimize GHG emissions, as European countries and the rest of the world seem to have serious environmental problems such as climate impacts and severe weather conditions. In line with the 2030 climate and energy targets, the EU has pioneered international efforts for the success of the Paris Agreement on reducing GHG emissions. In addition, the EU has recently reinforced its priority to become the first mainland to be climate neutral by 2050 and has made its most ambitious initiative (Şahin et al., 2021: 42).

It is known that the transport sector is the main driver of climate change both globally and regionally. When looking at the current level in the EU, emissions related to transport are higher than in the 1990s. According to Haas and Sander (2020), who addresses the Green Deal's decarbonisation targets in terms of the transportation sector, extensive decarbonization is not possible without a major change in power balance.

2. SUSTAINABLE REALITY: ACTIONS OF GREEN DEAL AND GREEN ENERGY

The EU will have some objections and actions against fossil oil energy dependency to the third countries and natural catastrophe of climate change which could be reduced in the long term. The new energy strategy includes important principles which will be in line with climate strategy. These principles are sustainability, competitiveness and energy supply security. Natural deterioration and climate crisis are representing EU's common sensitivity as a soft power. EU wants to be a global leader in tackling the climate crisis and using green energy. The EU's new green strategy covers long term growth strategy that will transform the EU into a resource efficient and energy self-sufficient entity. It is claimed that, no net GHG emissions by 2050 is the main object with reducing resources use for economic growth and no one or no place is going to be left behind with new green growth. While 30% of the budget (nearly 550 billion Euros) was set aside for climate protection in the new fiscal period, it was also planned to fulfill decarbonization commitment. In the new financial period, indexed to climate action for the first time in the history of EU integration, 42.3 billion Euros was planned to allocate to support investments in European infrastructure networks, and the Connecting Europe Facility was strengthened. New financial supports, including a new window for cross-border projects related to renewable energy, has been designed.

The EU declares that the Green Deal is the new strategy to make the EU's economy and so the future of next generation sustainable. The Green Deal will be in line with its action plan. Removing fossil resource use by clean energy, cutting pollution, restoring ecosystem also is the EU's main targets with new balanced and reinforced circular economy (European Commission, 2020a). According to the Commission; the Green Deal aims to protect, secure and develop Union's natural capital, protect health and wellbeing of the EU citizens from environmental risks. Innovating the EU's economic sectors and industries will have to include people and all regions which would be affected most negatively by economic transformation challenges. It needs people's consent and collective work of local, regional, national authorities and civil society with the EU's all institutions and bodies. Costs of additional reductions in emissions are indicated as a hard challenge. Public investment and much efforts

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

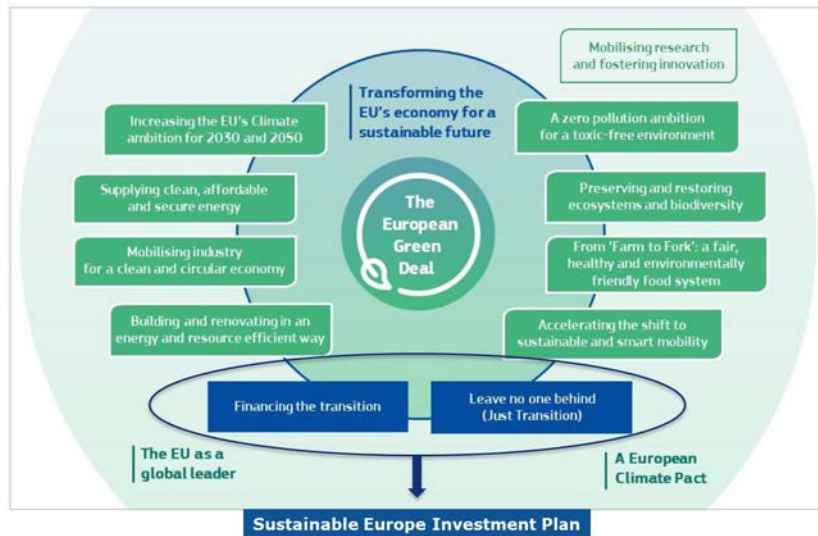
should be increased to finance climate and environmental policies to protect vulnerable sectors and citizens. As a supranational Union with its own and common policies, the EU organizes all member states' policies melting them in one pot. The EU Commission's Green Deal Communication shows a roadmap for the key policies and strategies required to succeed European Green Deal. As the challenges are complicated and interlinked, the Green Deal can be updated to solve for new problems. It will require to merge all efforts and intense coordination all local, regional, national and supranational policy areas (European Commission, 2019a).

The Green Deal has become one of the main part of the EU Commission's policy to implement United Nation's (UN) 2030 Agenda and sustainable development goals. It is also in same path and line with the EU Commission's president Ursula Von Der Leyen's political guidelines. As she said in her declaration: *"I want Europe to strive for more by being the first climate-neutral continent"* (von der Leyen, 2019). At this point 2030 UN Sustainable Development Goals will be at the core of the EU's policy making process and action in the new budget period. Commission's Green Deal Action Plan presents financing tools needed. As the President of Commission said Union's objective is making Europe climate neutral step by step until 2050. The EU Commission have proposed the EU Climate Pact to get succeed green deal political objectives as legal obligation all across the Europe. Every sector of economy has to get real actions and use these paths; i) investing in green-friendly technologies, ii) assisting industry and sectors for innovation, iii) progress working climate with green energy, iv) spread of eco-friendly cleaner, healthier and cheaper public and private transport, v) make carbon free the all energy sectors, vi) working with international in accordance with universal UN Climate Goals, vii) transform buildings for more energy saving.

The EU will provide financial and technical support in accordance with the Green Deal to tackle climate change to the most affected citizens, areas and countries in the Union. The Green Deal Strategy has a financial program which calls "Just Transition Mechanism". Through this mechanism, more than €100 billion was planned to be provided for most of the affected locations and sectors during the 2021-2027 EU Budget period (European Commission, 2020b). However, after the recovery plan, a significant cut was made by

reducing the Just Transition Mechanism from 40 billion Euros to 17.5 billion Euros.

Figure 1. The EU Green Deal in the context of the Sustainable Europe Investment Plan.

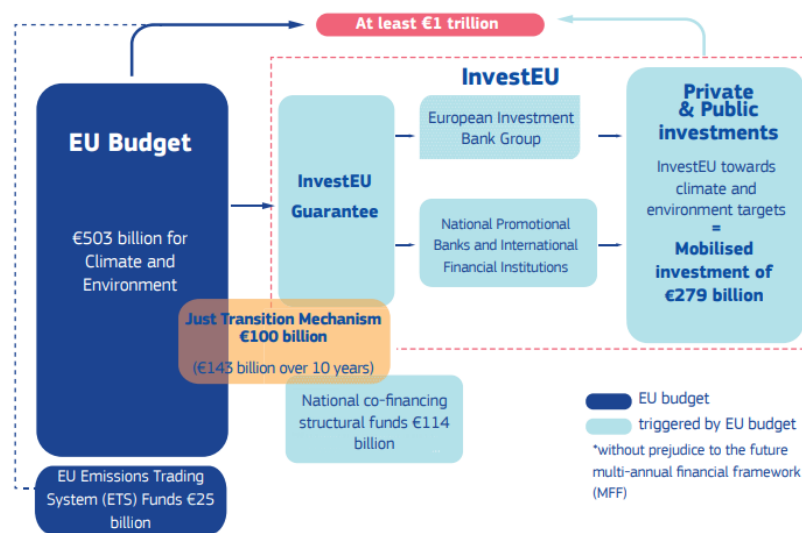
Source: European Commission, 2020c.

As can be seen from Figure 1, The European Green Deal Investment Plan is aiming to transform current EU economic models to green economy through increasing the EU's climate ambition for the 2030 and 2050, supplying clean and affordable secure energy, mobilizing industry for a clean circular economy, building and renovating in a resource efficiency, preserving and restoring ecosystems and biodiversity, providing a fair, healthy and environmentally friendly food system, and accelerating the shift to smart and sustainable mobility transition, to make the EU a global leader with its climate pact. To ensure this, in the 2021-2027 budget period 503 billion Euros will be transfer for climate and environment actions and 25 billion Euros for in the name of EU Emissions Trading System (ETS) Funds directly, as can be seen from Figure 2. At least 1 Trillion Euros will be used in investing green economy public and private totally. Green Deal Assistance mechanism is combined public and private sectors. This includes; i) capital from the EU and member countries' budget, ii)

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

public and private sector investments, iii) additional measures to safeguard and progress green public and private investments, iv) technical assistance to assist with private investors which will be part of sustainable investments and projects and v) additional EU funds (European Commission, 2020d).

Figure 2. EU Green Deal Investment Tools (private and public combined), EUR.

Source: European Commission, 2020b.

In the next green transforming era, for most vulnerable and affected areas, Executive Vice-President of the European Commission for the European Green Deal Frans Timmermans has stated that; *“We must show solidarity with the most affected regions in Europe, such as coal mining regions and others, to make sure the Green Deal gets everyone’s full support and has a chance to become a reality.”* (European Commission, 2019b). Additionally, in May 2020, the Commission presented a revised proposal for the 2021-2027 MFF to support the recovery from the COVID-19 outbreak and prepare for the next generation of the future. As can be seen from Table 1, the ambitious spending target for climate action is increasingly essential for a balanced recovery package and

remains in place in the revised proposal for the long-term common budget (European Commission, 2020e).

Table 1. Size of MFF and Next Generation EU (July 2020 EU Council compromise), EUR.

Next Generation EU 2021-2023	Temporary Reinforcement 750 billion Euros
MFF 2021-2027	1.074,3 billion Euros
Overall Climate Target	30% Applicable to the Total Amount

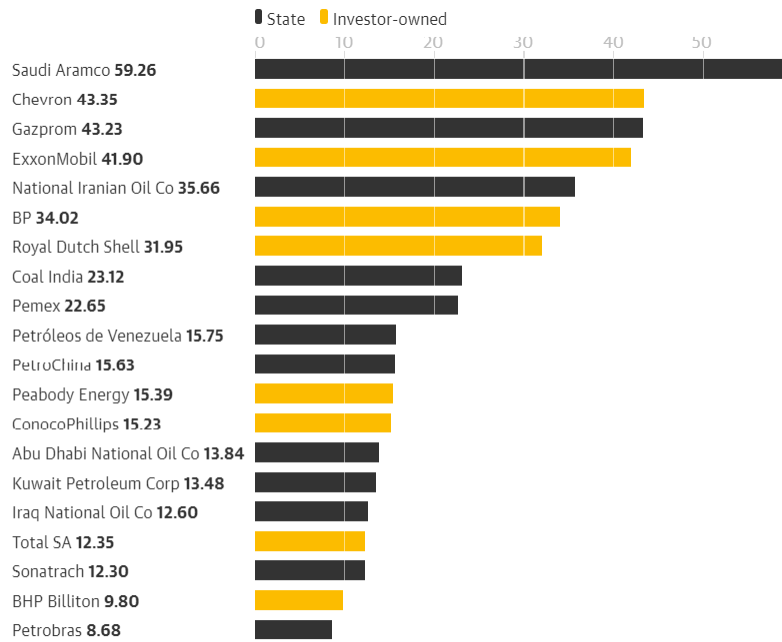
Source: European Commission, 2020e.

Based on the Commission proposal, in 17-21 July 2020, European Council sets an overall climate target of 30% applicable to the total amount of expenditure from the 2021-27 MFF and NextGenerationEU, the main initiative for implementing the recovery package (European Commission, 2020f).

To evaluate from a critical point of view, it is seen that Green Deal and similar new order strategies have no contradictions with economic growth approaches. According to the Purkis (2020), the examples from recent decades show that such strategies for resolving the ecological crisis have led to a new form of exploitation each time. For example, the market-based offsetting or equalization policies (most known one is the carbon market), are generally policies that cover all living life and make the earth uniform by eliminating biodiversity. The Kyoto Protocol, which entered into force in 2005, and all international climate summits since then, has reduced the solution of ecological damages just into a carbon reduction model, and offered mechanisms those see the carbon market as the only protection tool. All of these are designed with the understanding of the domination of nature by the economic mind. With this understanding, an exchange value is appraised to the very different and incomparable features and functions of nature to the extent that it is suitable for profit. It is argued that the ecological damage created by investment in one place can be balanced with investment made to protect the ecology elsewhere. The 'elsewhere' referred to here is always the poor geographies deeply in debt.

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

Graph 1. The top 20 companies have contributed to 480bn tonnes of carbon dioxide equivalent since 1965 (billion tonnes of carbon dioxide equivalent).

Guardian graphic | Source: Richard Heede, Climate Accountability Institute. Note: table includes emissions for the period 1965 to 2017 only

185

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

As clearly seen from Graph 1, findings on the climate crisis demonstrate the role of fossil fuel companies which are responsible for more than one-third of whole greenhouse gas emissions in the modern era. This top 20 list generated 90% of emissions from products such as oil, jet fuel, natural gas and thermal coal. The remaining ratio is the extraction, refining and distribution of finished fuels. On this point Mann argues that, *“the great tragedy of the climate crisis is that seven and a half billion people must pay the price - in the form of a degraded planet - so that a couple of dozen polluting interests can continue to make record profits. It is a great moral failing of our political system that we have allowed this to happen.”* (Guardian, 2019).

Despite this reality, if we look at the websites of the multinational companies that pollute the world the most, it is possible to see that

each of them is carbon neutral thanks to their offsetting mechanisms. These companies are carbon neutral, doing their dirty production elsewhere in the world, and still making so-called 'environmental' carbon-holding investments that cause irreversible damage to nature elsewhere. In this manner, the underdeveloped geographies of the world have been turned into carbon waste by developed countries and their multinational companies, and the poorest classes living in these geographies suffer the most. For example, thanks to the carbon market, multinational companies continue to pollute by establishing thermal power plants in other parts of the world, opening gold mines, and continuing to produce dirty industry. They are able to save the so-called carbon dioxide equivalent of the pollution created by these projects with the projects they make in other geographies (Purkis, 2020).

3. UNSUSTAINABLE REALITY: THE EU'S CHALLENGING ENERGY DEPENDENCY

The foundations of the supranational structure that the EU has reached today was taken with the integration initiatives in energy sectors through the European Coal and Steel Community (ECSC) and the European Atomic Energy Community (EURATOM). Despite this historical background, by this time, the EU could not develop a common energy policy that synchronizes all its members, and could not prevent foreign dependency in the energy field (Arman and Cengiz, 2020: 127). The issue of transition to renewable energy, which is of vital importance to the EU, opens a new context for the EU in this sense as well.

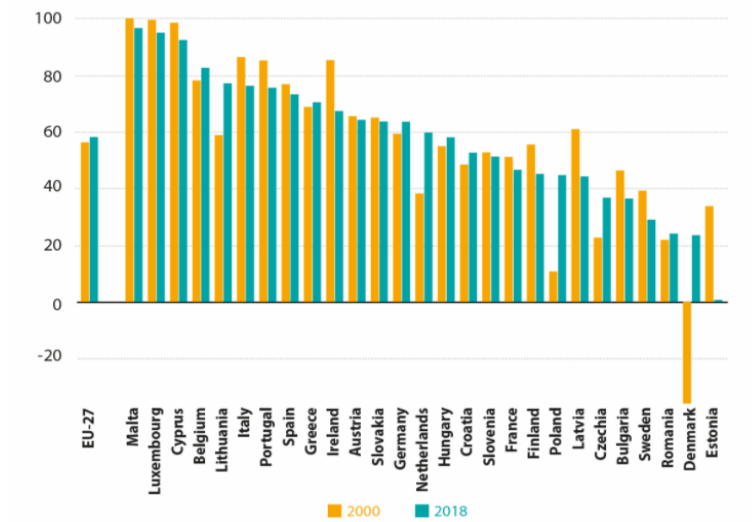
For the EU, renewable energy is a set of alternative processes that will reduce dependence on fossil fuels with a high external dependency. Dependence on Russia, due to factors such as geopolitics and supply constraints, weakens the EU at regional and global level. Therefore, increasing renewable energy production is vital for the EU as it will reduce energy dependency. As a regional and at the same time a global actor, the EU considers ensuring supply security in renewable energy one of its main political priorities in order to maintain its global influence and its claim to be the main actor in climate action (Cengiz and Kutlu, 2020).

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

The EU imports natural gas, oil and solid fuels substantially from Russia. That means, the EU is excessively dependent on Russia in terms of energy. This economic dependency inevitably affects political relations. In this vein, Russia uses its energy weapon as a political and economic power. The EU, on the other hand, aims to diversify its energy sources and reduce its dependence on Russia (Güneş and Arslan, 2018: 51-52). The EU's energy dependency on abroad is approximately at the rate of %60 (see Graph 2). It should also be noted that the crude oil was the mainly imported product which equaled almost two thirds of energy imports of the EU, and it is followed by natural gas (%25) and solid fossil fuel (%8).

Graph 2: EU's energy dependency (%), 2018.

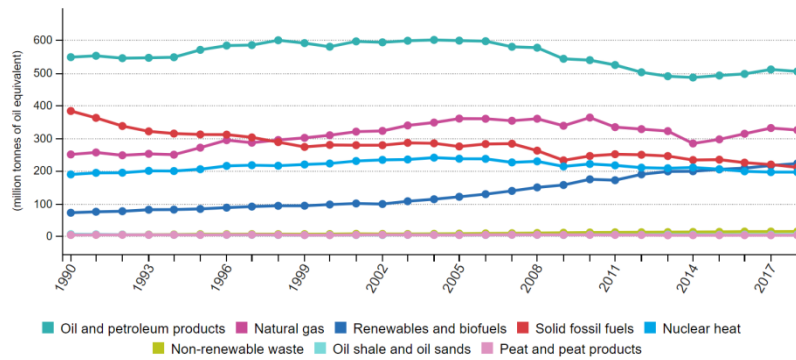

Source: European Commission, 2020g.

If the EU's energy dependency stands in same degree, Union's energy supply may become more volatile and threatened in any time when the political sphere escalates. Then EU's prestige and soft power capability can be downsized and it would pose a challenge for EU's future. The only condition for reducing the EU's dependency on abroad especially on Russia is to increase the EU's renewable energy capacity and disseminate it across to the all continent. As can be seen from Graph 3, oil products (crude oil and petroleum) are still the

major energy sources for the EU's economy, despite a long-term downward trend, while natural gas remains the second largest energy source. Yet it is remarkable that the contribution of renewables is constantly increasing, even surpassing solid fossil fuels in the end.

Graph 3. Gross inland energy consumption by fuel, EU-27, 1990-2018 (million tonnes).

188
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Source: Eurostat, 2020a.

On the other side as can be seen from Figure 3, Russia was the main energy exporter to the EU in general manner and for each three products as well: crude oil (%30), natural gas (%40) and solid fossil fuel (%42).

Figure 3. EU imports from Russia by energy products, 2018 (%).

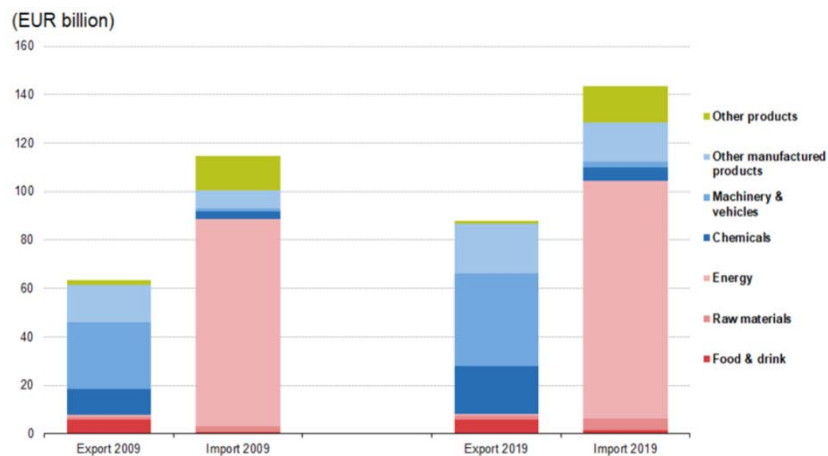

Source: European Commission, 2020g.

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

Graph 4 clearly shows that, the energy relationship between the EU and Russia can be characterized as an uneasy trade partnership. Despite being geopolitical competitors, they are closely interdependent one another. The EU depends on Russia for its energy deficiency. Russia depends on the EU for a regular income revenue. Russian economy relies upon energy exports, in another words, its sustainable well-being relies upon to secure demand for its hydrocarbons. This means, the European market mostly represents that security (Popovic, 2020).

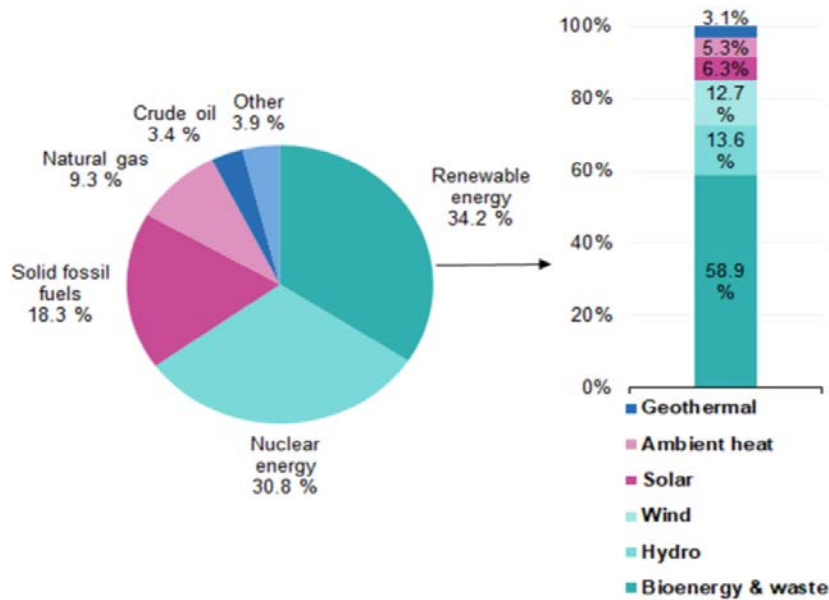
Graph 4. Energy in the EU's trade volume with Russia, 2009-2019.

Source: Eurostat, 2020b.

As can be seen from Graph 5, the primary energy production of the Union was distributed across a number of different energy sources, the primary importance of which in terms of the size of Union's contribution were the renewable energy sources, accounting for more than one third (34.2%) of the Union's total production. With 30,8% of the overall primary energy output, nuclear energy was second. The proportion of solid fossil fuels (18.3 %, mainly coal) was just under one fifth and the proportion of natural gas was close to one tenth (9.3 %). The only other significant source of primary energy production was crude oil (3.4 %) (Eurostat, 2020c).

Graph 5. Production of Primary Energy (%), EU-27, 2018.

190

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Source: Eurostat, 2020d.

It can be understood that the EU's dependence on a limited number of energy suppliers for the main energy products, particularly Russia, would be result in a go towards renewable resources via in search of the expansion of reliance on renewable energy technology, seeking after new suppliers, reaching relatively high hydrocarbon energy stocks, finding new solutions to abate environmental pollution, as well as applying extensive reduction policies by the way of energy conservation, and efficiency. But the impact of these initiatives remains limited, as the European dependence on abroad has not been reduced to a reasonable level. However it can be expected that the potentiality of improving the EU's energy security is still relatively high, that just because the EU's strategy is characterized by high level of integration and it is wide-ranging when it comes to covered issues to include both providing resources and environmental sustainability (Elbassoussy, 2019).

CONCLUSION

The Green Deal includes much more comprehensive and fundamental steps than the EU's previous goals and programs in terms of energy and environment. It is not content just with a climate action, but offers a roadmap that prioritizes all environmental measures such as biodiversity, waste management, air pollution and green energy, by targeting a circular economic model. There is no other international actor yet presented a transformation strategy of this level as the 2030 and 2050 targets. Green Deal has the potential not only to limit the issue of combating the climate crisis to its own geography, but also to transform its strategy into action on a global scale. The EU's climate neutral strategy offers a special opportunity to saving on by eliminating fossil fuel imports and to become a stronger EU that ensures security in its energy supply. On the other hand, the climate neutrality strategy is not a goal that can be reached with just a populist discourse. As long as public funds continue to be used on fossil fuels, meeting emissions targets will be difficult for the EU. The EU should invest in energy saving and renewable energy projects rather than funding expensive and unnecessary fossil fuel projects. To ensure that funds are allocated for the transition to green energy and related infrastructures, and that these projects are in line with the Paris Agreement, the EU needs to make a change in its rules that determine which energy projects should be fund.

The 2021-2027 budget of the EU has blazed a trail in combating the climate crisis. The EU can transform this common financial practice into a global model by using both its sui generis structure and its famous soft power feature. Indeed, the transformation targeted by the Green Deal consensus is discursively assertive, but actionally ambiguous. In this vein, one can argue that any strategy that does not represent a truly systemic transformation will correspond to an unconvincing political discourse. Climate change is literally a global crisis and has reached at the emergency action level. By adhering to the classical production and consumption patterns, the desired progress will not be achieved in terms of climate, environment or green energy mainstreaming. The human being is now at the stage of making a decision between accepting the fact that we are in a war that we destined to lose even if we win, and continuing our stubbornness. This is an existential decision that will direct our own future. One may not deny that a small common budget in quantitative terms has more

symbolic rather than a material significance. Therefore, the new MFF of the EU and the weight of the climate action component within this framework should only be considered as a starting point.

The current attitude of the EU Parliament about energy and climate matters, which raises the bar, is hopeful at the point reached. All kinds of approaches that focus on sustainability in climate, environment and energy issues should be supported. However, this vital area of struggle has economic, social and political dimensions. Undoubtedly, the concept of 'time' corresponds to a fourth dimension in this context of reality too. At the same time, the 2050 projection does not represent a certainty, quite the reverse, represents a relative distance, just like the previous deadlines, or as the decisions taken in optimistic meetings in the past which were not reflected on the field. Green transformation can only become concrete with green growth (even degrowth) and green energy revolutions. This concreteness requires the questioning of production patterns, profit maximization and consumerism in terms of economic transformation. In terms of social transformation, it requires resisting neoliberal impositions of relations of production such as flexibilization, privatization and deregulation. Above all, it makes inevitable to mobilize a global will, solidarity and a fundamental systematic criticism in the political sense. This requires a common leap of consciousness and a global transition (not just a regional one) that goes beyond the will of the EU alone, and will spread to all continents and peoples. The action that will lead this transition is not a single state or a regional integration, but the cross-border solidarity of the courageous social opposition that can take a risk of struggle with the states and multinational corporations which are primarily responsible for the exploitation of the nature.

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

REFERENCES

Arman, M. Necip; Cengiz, Çağdaş (2020). "Harmonisation of Western Balkan Countries with the European Union Energy Policies: The Berlin Process and Beyond". *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 126-137.

Brodny, Jaroslaw; Tutak, Magdalena (2020). "Analyzing Similarities between the European Union Countries in terms of the Structure and Volume of Energy Production from Renewable Energy Sources". *Energies* 2020, 13(4): 913.

Cengiz, Çağdaş; Kurtar, Adem (2019). "Multiannual Financial Framework for 2021-2027: The Reflections of Current Challenges in European Union on Budget Priorities". *Journal of Yaşar University*, 14 (Special Issue on Business and Organizational Research), 1-17.

Cengiz, Çağdaş; Kutlu, Erdi (2020). "The New Common Budget of the European Union in the Axis of the Perception of Climate Crisis and the Conversion to Renewable Energy", *EFE'2020 Abstract Book*. (<http://2020.efecongress.org/wp-content/uploads/2020/12/efe2020-book-of-abstracts-12-01-2021.pdf>) (Accessed: 12.02.2021).

Elbassoussy, Ahmed (2019). "European Energy Security Dilemma: Major Challenges and Confrontation Strategies". *Review of Economics and Political Science*, 4(4), 321-343.

European Commission (2019a). "The European Green Deal". *Communication from the Commission COM(2019) 640 Final*, 11.12.2019, Brussels. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2019b). "The Just Transition Mechanism: Making Sure No One is Left Behind". (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_en) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020a). "A European Green Deal: Striving to be the First Climate-Neutral Continent". (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020b). "The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism Explained". (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020c). "European Green Deal Investment Plan". *Communication from the Commission, COM(2020) 21 final*. (<https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0021&rid=7) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020d). "The European Green Deal: Investing in a Climate-Neutral and Circular Economy". (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_40) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020e). "2021-2027 Long-term EU Budget & Next Generation EU". (https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020f). "Supporting Climate Action through the EU Budget". (https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/mainstreaming_en) (Accessed: 01.10.2020).

European Commission (2020g). "From Where Do We Import Energy and How Dependent Are We?" (Energy Dependency)". (<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>) (Accessed: 01.10.2020).

European Council (2020). "Long-Term EU Budget 2021-2027 and Recovery Package". (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2021-2027/>) (Accessed: 01.10.2020).

European Parliament (2021). "Just Transition Fund". *'EU Legislation in Progress' Briefing*. ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646180/EP_RS_BRI\(2020\)646180_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646180/EP_RS_BRI(2020)646180_EN.pdf)) (Accessed: 01.06.2021).

Eurostat (2020a). "Energy Statistics. *Statistics Explain*". (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Energy_statistics_-_an_overview) (Accessed: 01.10.2020).

Eurostat (2020b). "Russia-EU International Trade in Goods Statistics". *Statistics Explained*. (<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Russia-EU>) (Accessed: 01.10.2020).

Eurostat (2020c). "Energy Production and Imports. *Statistics Explained*". (<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1216.pdf>) (Accessed: 01.10.2020).

Eurostat (2020d). "Production of Primary Energy, EU-27, 2018". *Statistics Explained*. ([https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=File:Production_of_primary_energy,_EU27,_2018_\(%25_of_total,_based_on_tonnes_of_oil_equivalent\).png&oldid=490390](https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=File:Production_of_primary_energy,_EU27,_2018_(%25_of_total,_based_on_tonnes_of_oil_equivalent).png&oldid=490390)) (Accessed: 01.10.2020).

Guardian (2019). "Revealed: The 20 Firms Behind a Third of All Carbon Emissions". October 9th, 2019, (<https://www.theguardian.com>)

***The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges***

/environment/2019/oct/09/revealed-20-firms-third-carbon-emissions)
(Accessed: 14.02.2021).

Güneş, Mehmet; Arslan, Tayfun (2018). "Triangle of European Union, Russia and Turkey on Energy Dependency and The Region of Eastern Mediterranean". *International Journal of Humanities and Education*, 4(4), 32-60.

Haas, Tobias; Sander, Hendrik (2020). "Decarbonizing Transport in the European Union: Emission Performance Standards and the Perspectives for a European Green Deal". *Sustainability*, 12(20), 1-15.

Hafner, Manfred; Raimondi, P. Paolo (2020). "Priorities and Challenges of the EU Energy Transition: From the European Green Package to the New Green Deal". *Russian Journal of Economics*, 6(4), 374-389.

Hainsch, Karlo; Göke, Leonard; Kemfert, Claudia; Oei, Pao-Yu; von Hirschhausen, Christian (2020). "European Green Deal: Using Ambitious Climate Targets and Renewable Energy to Climb Out of the Economic Crisis". *DIW Weekly Report*, 10(28/29), 303-310.

London School of Economics and Political Science (2018). "Aligning National and International Climate Targets". *Grantham Institute*. (<http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/>) (Accessed: 01.10.2019).

Oberthür, Sebastian; Dupont, Claire (2015). *Decarbonization in the European Union: Internal Policies and External Strategies*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Popovic, Nemanja (2020). "The Energy Relationship Between Russia and the European Union". *E-International Relations*. (<https://www.e-ir.info/2020/02/24/the-energy-relationship-between-russia-and-the-european-union/>) (Accessed: 01.10.2020).

Purkis, Semra (2020). "Crisis Exit Strategy and New Green Deal". *Ecology Union*, (<https://ekolojibirliigi.org/krizden-cikis-manifestosu-ve-yesil-yeni-duzen/>) (Accessed: 01.10.2020).

Sahin, Göktuğ; Taksim, M. Ali; Yitkin, Burak (2021). "Effects of the European Green Deal on Turkey's Electricity Market". *The Journal of Business, Economic and Management Research*, 4(1), 40-58.

Siddi, Marco (2020). *The European Green Deal: Assessing its Current State and Future Implementation*. FIIA Working Paper 114.

Sikora, Alicja (2021). "European Green Deal - Legal and Financial Challenges of the Climate Change". *ERA Forum*, 21, 681-697.

von der Leyen, Ursula (2020). "Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024". (https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf) (Accessed: 01.10.2020).

ÖZET

Bu çalışmada, AB'nin ortak bütçesine dair öncelikler, Yeşil Mutabakat ile öne koyduğu hedefler ve bu anlamda karşılaştığı içsel/dışsal zorluklar bir arada ele alınarak, küresel iklim değişikliğinin AB tarafından ne ölçüde bir "acil durum" meselesi olarak algılandığı ve AB'nin yeşil dönüşüme ilişkin yaklaşımının ne derece yeterli ve uygulanabilir olduğu tartışılmıştır. Bunun için öncelikle, yeni ortak bütçe özelinde küresel iklim değişikliği gerçeğinin AB algısında ne derece yaşamsal bir konuya karşılık geldiği değerlendirilmiştir. Ardından, Yeşil Mutabakat ve yeşil enerjiye geçiş bağlamında Birliğin finansal modeli ve araçları incelenmiştir. Bu yolla, AB tarafından uygulamaya başlanan iklim modelinin güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

196

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Bu boyutların yanı sıra yenilenebilir enerjiye geçiş, AB için yalnızca iklim hedefleri özelinde bir anlam taşımayıp, aynı zamanda fosil yakıtlara bağımlılıktan kaynaklanan sürdürülemez ekonomik koşullardan ve dolayısıyla dışa bağımlılıktan çıkışı temsil etmektedir. Enerji tedarikinde Rusya ile olan aşırı bağımlılık ilişkisi Birliği içeride ve dışarıda zayıflatan asli faktör olarak belirginleşmekte, dolayısıyla gerek ekonomik gerekse politik anlamda sürdürülemez bir zorluğu ifade etmekte ve bölgesel/küresel düzeyde bir aktör olarak Birliğin potansiyel etkinliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda AB, yeşil enerjiye geçişi hızlandırmak ve enerji alanında dışa bağımlılığı azaltmak gibi aynı ekseninde ve iki boyutlu bir dönüşümün eşiğine gelmiştir. Bu dönüşümün boyutları ve dinamikleri, Birliğin en açık irade beyanı ve bu anlamda sahaya yansıyan en somut mekanizması olan ortak bütçesinde saklıdır.

Çalışma, AB'nin iklim yaklaşımı ve finansman araçları üzerine güncel literatür ve veriler ışığında gerçekleştirilmiştir. Öyle ki, COVID-19 pandemisinden sonra kıtasal ölçekte toparlanmayı hızlandırmak adına tasarlanan NextGenerationEU kurtarma fonunun da dahil edilmesiyle birlikte ortak bütçe, entegrasyon tarihindeki en kapsamlı teşvik paketi haline gelmiştir. Böylece daha yeşil, daha dijital ve daha dirençli bir Avrupa söylemiyle ilan edilen toplam 1,8 trilyon Euro'luk meblağ, bir yanda COVID-19 salgını sonrası toparlanma için kayda değer finansal olanaklar barındırırken, öte yanda 2027 yılına kadar sürecek olan yeni çok yıllık finansal dönem çerçevesinde seferber edilen fonların en az % 30'unun iklim koruma hedefleri doğrultusunda kullanılması ve bu sayede dekarbonizasyon taahhütlerinin yerine getirilmesi planlanmıştır.

Çalışmada tüm bu boyutlar ve gelişmeler değerlendirildiğinde AB'nin bölgesel/küresel ölçekteki etkinliğini ve küresel iklim eyleminde ağırlık merkezi olma iddiasını sürdürürebilmek adına yenilenebilir enerjiye geçiş ve

*The Budget of the European Union and Green Energy:
Perceptions, Actions, and Challenges*

enerji arzı güvenliği gibi yaşamsal konuları asli siyasi önceliklerinden biri haline getirdiği ve bu bağlamda ortak bütçeyi koşullandıran iklim modelinin iklim kriziyle mücadelede bir dönüm noktasını temsil ettiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte Birlik-içi dinamiklerden kaynaklanan zorluklar aşılamadığı ve küresel ölçekte yeşil ekonomiye geçişi temsil eden köklü bir dönüşüm gerçekleşmediği takdirde, Yeşil Mutabakat ile hedeflenen dramatik dönüşümün söylemsel olarak iddialı fakat eylemsel olarak belirsiz kalacağı öngörülmüştür.

**PRESTİJ, YÖNETİM KURULU VE ÖZDEŞLEŞME
İLİŞKİSİNİ ANLAMAYA YÖNELİK BİR ÇALIŞMA***

Benan GÖK**, B. Aydem ÇİFTÇİOĞLU***

Makale Geliş Tarihi-Received: 13.11.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 10.05.2021
DOI: 10.37093/ijjsi.950569

199

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

Bu çalışmada, yönetim kurulu etkinliği, örgütsel prestij algısı ve örgütsel özdeşleşme ilişkisi irdelenmektedir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, gönüllülük ilkesiyle hareket eden bir örgütün üyelerinden elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen 3238 veriye, AMOS 16.0 paket programı vasıtasıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanması yapılmış ve sonucunda uyum değerleri sağlandıktan sonra yapısal eşitlik modellemesi (YEM) ile araştırmanın temel hipotezleri test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, kurulan modelin kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Yapısal eşitlik modellemesi ile test edilen hipotez bulguları, algılanan örgütsel prestij, yönetim kurulu etkinliği ve örgütsel özdeşleşme

---

* Bu çalışma, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda hazırlanan ve 06.02.2020 tarihinde başarı ile sunulan "Yönetim Kurulunun İtibarı, Örgütsel İmaj ve Örgütsel Faaliyetlerden Etkilenen Tarafların Aidiyeti İlişkisini İncelemeye Yönelik Bir Araştırma" adlı doktora tezinden üretilmiştir. Bu çalışma için Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onay alınmıştır.

** Öğr. Gör. Dr., Faruk Saraç Tasarım Meslek Yüksekokulu, Bursa/Türkiye. benan.gok@faruksarac.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3817-2508>.

*** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İnegöl İşletme Fakültesi, Bursa/Türkiye. aydemaydemir@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2908-7093>.

değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Örgütsel Prestij, Örgütsel Özdeşleşme, Sosyal Kimlik Kuramı, Yönetim Kurulu, Kâr Amacı Gütmeyen Örgütler.

Jel Kodu: L2, L3, M1.

200

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

**A STUDY AIMED AT UNDERSTANDING THE
RELATIONSHIP BETWEEN PRESTIGE, BOARD OF
DIRECTORS AND IDENTIFICATION**

ABSTRACT

In this study, the effectiveness of the board of directors, the perception of organizational prestige and the relationship of identification are examined. In the study, convenience sampling method was applied and the data of the study was obtained from members of an organization acting on the principle of volunteerism. Confirmatory factor analysis was applied to 3238 data obtained in the study through the AMOS 16.0 package program, and after the fit values were obtained, the basic hypotheses of the study were tested by structural equation modeling (SEM). The results showed that the established model was acceptable. Hypothesis findings tested by structural equality modeling showed that the relationship between perceived prestige, board effectiveness, and organizational identification variables was statistically significant.

Keywords: Perceived External Prestige, Organizational Identification, Social Identity Theory, Board of Directors, Nonprofit Organizations.

Jel Code: L2, L3, M1.

201

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

GİRİŞ

Bireylerin üyelik ettikleri gruplara ilişkin algılamaları ile üyelik edilen örgütlere ilişkin davranışları arasındaki etkileşim alan yazında farklı bakış açılarıyla irdelenmektedir. Özellikle örgüt yönetimi yazınında, örgüt çalışanlarının örgüte yönelik tutum ve davranışları ile iş değişkenleri arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yönelik pek çok çalışmanın yer aldığı gözlemlenmektedir (Dukerich vd., 2002; Fuller vd., 2006; Meyer ve Allen, 1991; Morrow, 1993; Meyer ve Allen, 1997). Bu kapsamda, alan yazında özellikle örgüt üyelerinin örgüte ilişkin olumlu prestij algısı, örgüt üyelerinin örgütsel hedefleri içselleştirmelerini ve örgüte aidiyet geliştirmelerini sağladığı belirtilmekte ve örgüt dışı paydaşlarla olan ilişkilerini güçlendirdiğine vurgu yapılmaktadır (Bartels vd., 2007; Carmeli ve Freund, 2002; Dutton ve Dukerich, 1991; Meal ve Ashforth, 1992; Mignonac vd., 2006; Riketta, 2005; Smidts vd., 2001). Yürütülen çalışmalarda özellikle örgütsel özdeşleşmenin nasıl oluştuğunu merkeze alan araştırmalar, sosyal kimlik kuramına atf vererek üyelik edilen örgüte ilişkin prestij algısının söz konusu etkileşim sürecinde önemli bir belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda, bireylerin prestijli örgütlerle özdeşleşme eğiliminde oldukları ve örgütsel prestij algısının bireylerin benlik saygılarını geliştirme ihtiyaçlarını karşıladığı için prestijin, özdeşleşmenin önemli bir belirleyicisi olduğu savunulmaktadır (Mael ve Ashforth, 1992; Bhattacharya vd., 1995; Bartels vd., 2007; Carmeli vd., 2006; Dutton ve Dukerich, 1991; Dukerich vd., 2002; Fuller vd., 2009; Frandsen, 2012; Smidts vd., 2001). Söz konusu ilişkiyi irdeleyen yönetim alan yazını incelendiğinde, yukarıda bahsi geçen ilişkinin ağırlıklı olarak üye-örgüt ilişkisinin ekonomik ya da finansal bağlamda ön planda olduğu örgütlerde yürütülen çalışmalara dayanmaktadır. Ancak, örgüt-üye etkileşiminin gönüllük ilişkisine dayandığı örgütler bağlamında irdeleyen saha araştırmaların kısıtlı sayıda olduğu gözlenmektedir. Benzer biçimde, gönüllü üyeliğin ön plana çıktığı örgütlerde yürütülen çalışmalarda ise örgütsel prestij algısı ile özdeşleşme ilişkisi özellikle dış paydaşlar düzeyinde sorgulanmış olduğu, söz konusu ilişkide örgüt yönetimine ilişkin unsurların kısmi olarak ele alındığını söylemek mümkündür. Belirtilen alan yazın kısıtlılıkları dikkate alınarak bu çalışmada, yönetim yazınında araştırmacılar tarafından sıklıkla incelenen algılanan örgütsel prestij ve özdeşleşme ilişkisinde yönetim kurulu etkinliği bağımsız değişkenin olası etkisi incelenmektedir. Bu

202

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

kapsamda, araştırma bulgularının alan yazına yeni bir bağlam kazandıracağına inanılmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Algılanan Örgütsel Prestij ve Örgütsel Özdeşleşme

Algılanan örgütsel prestij, bireyin mensup olduğu örgütü (kişisel veya diğer bireylerden edindiği algılamalara bağlı olarak) diğer örgütlerle karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapması sonucu bireyin üyesi olduğu örgütü saygın olarak algılaması olarak tanımlanmaktadır (Dutton vd., 1994: 248; Meal ve Ashforth, 1992). Bireyin üyesi olduğu örgütü prestijli olarak algılaması, onun örgütsel hedefleri içselleştirmesine ve söz konusu örgüt ile özdeşleşmesine neden olmaktadır (Meal ve Ashforth, 1992). İlgili yazında örgütsel özdeşleşme, bireyin örgütle birlik olma veya bir örgüte ait olma algısını ifade etmektedir (Ashforth ve Mael, 1989: 34). Örgütsel özdeşleşme üzerine yürütülen çalışmalarda, sosyal kimlik kuramına (Ashforth ve Mael, 1989; Tajfel ve Turner, 1979; Tajfel, 1978; Van Knippenberg ve Hogg, 2003; Puusa, 2006) atıf yapılarak örgütsel prestij algısının örgütsel özdeşleşmenin temel belirleyicilerinden birisi olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal kimlik kuramına göre, olumlu örgütsel prestij algısı toplumda olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmak isteyen bireylerin söz konusu beklentilerine cevap vermekte ve bu bireylerin prestiji yüksek kabul edilen kurumlar ile özdeşleşmelerini sağlamaktadır (Dutton ve Dukerich, 1991; Smidts vd., 2001). Araştırmacılar, olumlu prestij algısı ile özdeşleşme değişkenleri arasındaki ilişkiyi şekillendirmede iki önemli noktaya odaklanmaktadır. Öncelikle bir üyenin üyesi olduğu örgüte ilişkin bireysel inançları başka bir ifadeyle, mensup olduğu örgütü diğer örgütler ile karşılaştırdığında örgütü diğerlerinden ayırt edici, merkezi ve kalıcı özelliklerinin olması; diğeri ise örgüt dışındaki bireylerin bireyin üyesi olduğu örgüt hakkındaki olumlu düşüncelerine ilişkin bireyin inançlarıdır. Söz konusu unsurlar bireyin üyelik ettiği kurumu, birey nezdinde değerli ve prestijli kılmakta ve bireyin üyelik ettiği kurumun prestiji, bireyin benlik saygısını olumlu yönde etkileyerek bireyin o kurumla özdeşleşmesini sağlamaktadır (Dutton vd., 1994: 239). Örneğin, İsrail'de toplumda sosyal değeri fazla olan devlet için askeri ürün üreten bir örgütün üyeleri ile benzer tip ürünleri ticari pazarlar için üreten bir diğer örgütün üyeleri

203

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

üzerinde yürütülen karşılaştırmalı bir araştırmada; kamu faydasına yönelik ürün üreten örgütün üyelerinin diğer firmanın üyelerine göre örgütleriyle daha güçlü bir şekilde özdeşleştikleri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, toplumda sosyal statüsü daha yüksek algılanan bir örgütte çalışan bireylerin mensup oldukları örgütü daha prestijli, daha çekici görmelerine neden olduğunu söylemek mümkündür (Dutton vd., 1994: 250). Bir başka ifadeyle, toplumda olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmak isteyen bireyler, prestiji yüksek olan örgütlere mensup olarak bu örgütlerle kendilerini özdeşleştirerek aynı sosyal kimliği ve statüyü kazanma eğiliminde olmaktadır (Fisher ve Wakefield, 1998: 25-26).

204

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Alan yazında ağırlıklı olarak ticari kazancın ön plana çıktığı örgütlerde prestij algısı ve özdeşleşme ilişkisini konu alan çalışmalar, çoğunlukla çalışan etkileşimi bağlamında yürütülmüş olup (Bartels vd., 2007; Dukerich vd., 2002; Fuller vd., 2009; Frandsen, 2012; Gkorezis vd., 2011; Podnar, 2011; Smidts vd., 2001), bazı çalışmalarda da firmaların müşterileri ve tedarikçileri gibi dış paydaşlar üzerinde de (Carmeli vd., 2006) prestij algısı ve firma özdeşleşmesi değerlendirilmiştir. Ancak alan yazında, bahsi geçen değişkenler arasındaki ilişki, gönüllü üyeliğin ön plana çıktığı örgütler ve üyeler arasındaki etkileşim pek fazla irdelenmemiştir. Örneğin, yurtdışı saha araştırmaları dikkate alındığında, bir müzeye destek olan bağışçıları (Bhattacharya vd., 1995; Peasley vd., 2018) ve spor taraftarlarını (Elsbach ve Cable, 2019) merkeze alan çalışmalar, prestij algısı ile özdeşleşme değişkenleri arasındaki ilişkiyi irdelenmiştir. Öte yandan, ulusal çalışmalarda araştırmacılar prestij algısı ile özdeşleşme ilişkisini irdelenmek yerine gönüllü üyelerin yapıldığı örgütlerde yalnızca üyelerin özdeşleşme düzeylerini incelemişlerdir (Aycan vd., 2009; Altınok vd., 2017; Giray ve Girişken, 2015; Kazançoğlu ve Baybars, 2016; Polat vd., 2019).

Yukarıda aktarılan çalışmalar irdelendiğinde, algılanan prestijin, örgütsel özdeşleşme üzerindeki etkisini irdelenen çalışmaların daha çok kâr amacı güden örgütler (ticari işletmeler) nezdinde yapıldığını, gönüllülük ilkesiyle hareket eden örgütlerde algılanan prestij ve örgütsel özdeşleşme arasındaki ilişkiyi test eden çalışmaların sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Bhattacharya vd., 1995; Elsbach ve Cable, 2019; Peasley vd., 2018). Dolayısıyla, gönüllülük ilkesiyle hareket eden örgütlerde bu ilişkinin incelenmesinin bu alanda yürütülmesi planlanan çalışmalara daha derin katkı

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

sağlayacağı düşünülerek araştırmanın ilk hipotezi oluşturulmuştur. Zira algılanan prestijin örgütsel özdeşleşme üzerindeki olumlu etkisi, ticari örgütlerdeki çalışanların örgüte katılımını ve davranışlarını açıklamak açısından önemli olduğu kadar gönüllülük ilkesiyle hareket eden örgütlerde de faaliyet gösteren bireylerin bu örgütlere katılımlarını ve davranışlarını anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

H₁: Algılanan örgütsel prestij, örgütsel özdeşleşmeyi pozitif ve anlamlı etkiler.

1.2. Yönetim Kurulu ve Algılanan Örgütsel Prestij

Yönetim kurulu, örgütün yönetiminden sorumlu olan ve örgütün en üst düzey yönetim organıdır (Demirel, 2014: 4). Yönetim kurulu, örgütün kontrol ve gözetiminden sorumlu olmasının yanı sıra örgütün hedef ve stratejilerinin belirlenmesinde merkezi görevi olan ve örgütün üst düzey yöneticilerini denetleyen en güçlü mekanizmaların başında gelmektedir (Gözüm, 2012: 5). Örgütün misyon ve hedeflerini gerçekleştirme, üst düzey kararlarını alma, yürütme, temsil etme, örgütün iletişim sistemini sağlama, örgütsel amacı formüle etme ve örgüte hizmet etmek gibi görevleri olan yönetim kurulu, örgütü etkileyen ve örgütten etkilenen tüm çıkar sahiplerine de sorumlu olmaktadır (Boulton, 1983: 94-95; Careti ve Rad, 2000: 69; Heracleous ve Murry, 2001: 150; Johnson vd., 1996).

Yönetim kurulu üyelerinin yetenekleri, bilgi birikimleri ve sahip oldukları uzmanlıklar yönetim kurulunun etkinliğini oluşturmada ve etkin bir yönetim kurulu, örgüt faaliyetlerine olumlu katkı sağlamaktadır (Carpenter ve Westphal, 2001). Yönetim kurulunun örgüte sağladığı katkılar, örgüt performansını olumlu etkilemesine ve örgüt paydaşlarının örgüt hakkındaki bilgileri anlamalarına yardımcı olabileceği gibi paydaşların örgütlere ilişkin zihinlerinde olumlu inançlar inşa etmelerini sağlamaktadır (Wade vd., 2006). Oluşan bu olumlu inançlar, yönetim kurulunun örgütsel faaliyetlerinin ve eylemlerinin kaynağı olmakta ve örgüt paydaşlarının yönetim kurulundan duydukları memnuniyet örgütün algılanan prestijini olumlu etkileyerek bireylerin mensup oldukları örgütleriyle ilişkilerini etkilemektedir (Pearce ve David, 1987: 109; Pearce ve Zahra, 1991: 136; Riordan vd., 1997: 404). Diğer bir deyişle, algılanan

örgütsel prestij, örgütsel faaliyetler ve eylemler ile örgüt tarafından örgüt dışına örgütsel paydaş algılamalarını etkilemek gayesi ile gönderilen bilgilerin (sinyallerin) sonucu olarak oluşmakta (Dutton vd., 1994: 248; Dutton ve Dukerich, 1991: 520) ve örgütün sosyal performansının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Riordan vd., 1997: 404).

Söz konusu yönetim yazını göz önüne alındığında, etkin bir yönetim kurulu ile örgüt prestiji arasında bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Ancak incelenen çalışmaların, söz konusu ilişkiyi konu alan çalışmalar, daha çok teorik perspektifte olduğu, bu etkileşimi irdeleyen ampirik çalışmaların olmadığı ya da ulaşılamadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada, yönetim kurulu etkinliğinin, algılanan örgütsel prestij üzerinde olumlu yönde ve istatistiki olarak anlamlı etkilerinin olacağı öngörülmüştür.

H₂: Yönetim kurulu etkinliği, algılanan örgütsel prestiji pozitif ve anlamlı etkiler.

Araştırmada ele alınan bir diğer ilişki, yönetim kurulu etkinliği ile örgütsel özdeşleşme arasındaki etkileşimde algılanan prestijin aracılık etkisidir. Diğer bir deyişle, bağımsız değişken olarak yönetim kurulu etkinliği, bağımlı değişken olarak örgütsel özdeşleşme ve aracı değişken olarak ise algılanan örgütsel prestij ele alınarak değişkenler arasındaki ilişki sınanmak istenmiştir. Algılanan örgütsel prestijin doğrudan etkileşimin olduğu çalışmaların yanı sıra aracılık etkisinin olduğu çalışmaların bulunduğu (bkz. Goldring, 2015; Kim vd., 2010; Lopez vd., 2011; Özkan vd., 2019) tespit edilmiştir. İlgili yönetim yazınında, algılanan prestij aracılığıyla yönetim kurulu etkinliğinin örgütsel özdeşleşme üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Böyle bir kısıta rağmen yönetim kurulları, örgütsel performansı ve örgütsel potansiyeli ortaya çıkaran bir üst yapı ya da üst görev rolü olduğu varsayımından hareket ile bu çalışmada yönetim kurulu etkinliği ile örgütsel özdeşleşme arasındaki etkileşimde algılanan örgütsel prestijin aracılık rolü araştırılacaktır. Bu bağlamda sözü geçen aracılık hipotezi aşağıda verilmiştir:

H₃: Yönetim kurulu etkinliği ile örgütsel özdeşleşme etkileşiminde algılanan örgütsel prestij aracılık rolü vardır.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Örneklem/Çalışma Grubu

Çalışmanın önceki bölümlerinde aktarılan amaçlar doğrultusunda, gönüllülük ilkesi kapsamında üyelik edilen bir örgüt olarak Türkiye'nin önde gelen bir spor kulübünün taraftarları üzerinde bir saha çalışması yürütülmüştür. Söz konusu spor kulübünün seçilme nedeni ise Türkiye'de Süper Lig'de dört büyüklerden biri olarak anılması ve bu kulübün sermaye piyasalarına kote olması nedeniyle yönetim kurulu faaliyetlerinin düzenli olarak denetime tabi olmasıdır. Bu bağlamda, bahsi geçen kulübün hem ticari hem de yönetsel anlamda daha profesyonel bir yönetim anlayışına ve prestij algısına sahip olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın ana kütlesi, sözü geçen kulübün Türkiye'de ikamet eden tüm taraftarlarından oluşmaktadır. Taraftarlara ulaşabilmek için bu spor kulübünün internet sayfalarında yer alan topluluklarına ulaşılmıştır ve bu toplulukların bulunduğu platformlardaki yöneticilerden izin alınmıştır. Akabinde söz konusu kulüp taraftarlarının bulunduğu internet tabanlı platformlara anketler yerleştirilmiş ve taraftarlardan anketi doldurmaları istenmiştir. Bahsi geçen kulübün taraftarları olarak kabul edilen bu bireylerin, örgütlenerek kulüplerine destek verecek kadar gönül verdikleri, sadık oldukları ve bu kitlenin, ilgili kulübün faaliyetlerine aktif olarak katılan bireyleri temsil ettiği varsayılmıştır. Bu kapsamda, taraftarlara dijital ortamda kolayda örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Saha araştırmasında 6379 kişiye ulaşılmış olup elde edilen verilerin uç değer hesaplamaları neticesinde çalışmanın 3238 nihai örneklemden oluştuğu tespit edilmiştir. Örnekleme ait profil Tablo 1 üzerinde özetlenmiştir:

Tablo 1: Araştırmanın Örneklemine Ait Bilgiler

Cinsiyet	
Kadın	185 (%5,7)
Erkek	3053 (%94,3)
Medeni Durum	
Evli	1331 (%41,1)
Bekar	1907 (%58,9)
Yaş	
20 yaş ve altı	448 (%13,8)
21-30 yaş	1365 (% 42,2)
31-40 yaş	857 (% 26,5)
41-50 yaş	425 (%13,1)
51 ve üzeri	143 (%4,4)
Öğrenim Durumu	
İlkokul & Ortaokul	162 (%5,0)
Lise	1023 (%31,6)
Üniversite	1761 (%54,4)
Yüksek Lisans	241 (%7,4)
Doktora	51 (%1,6)
Mesleki Durumu	
Öğrenci	903 (%27,9)
Kamu	519 (%16,0)
Özel Sektör	1411 (%43,6)
İşsiz	306 (%9,5)
Emekli	99 (%3,1)
Katılımcıların Bir Sezonda Maça Gitme Sıklığı	
Hiç Gitmem	1223 (%37,8)
1-4 arası	1214 (%37,5)
5-9 arası	328 (%10,1)
10-14 arası	161 (%5,0)
15 ve üzeri	312 (%9,6)

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %94,3'ü erkek; %5,7'si ise kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları bağlamında incelendiğinde, % 42,2'si 21-30 yaş grubundan oluştuğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, katılımcıların %58,9'u bekar ve %41,1'i evli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların eğitim ve mesleki durumu dikkate alındığında, %54,4'ü üniversite mezunu olduğu; katılımcıların %43,6'sı ise özel sektör çalışanı olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, katılımcıların %37,5'i tuttıkları takımın bir sezonda 1-4 kez maça gittikleri tespit edilmiştir.

2.2. Anket Formunun Oluşturulması ve Veri Toplama Araçları

Çalışmanın saha araştırması için hazırlanan anket formunda kategorik sorular ile 5'li likert ölçeğini içeren toplam 43 adet soru yer almaktadır. Hazırlanan anketin ilk bölümünde, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim ve mesleki durum, aylık gelir gibi deneklerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik 13 soru bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde, algılanan örgütsel prestij, spor taraftarı özdeşleşmesi ve yönetim kurulunun etkinliğini belirlemek için 30 adet soru yer almaktadır. Anket sorularının anlaşılabilirliğini ve eksikliğini ortaya koyabilmek için pilot araştırma gerçekleştirilmiştir. Pilot araştırma, 9.03.2019-10.04.2019 tarihleri arasında, bahsi geçen spor kulübünün 158 taraftarına uygulanmıştır. Söz konusu pilot araştırmanın neticesinde, anket formunda gereken düzenlemeler yapılmıştır. Anket formu nihai halini aldıktan sonra araştırma sürecine devam edilmiş ve veri toplama sürecinde çalışmanın nihai anketi 02.07.2019-22.10.2019 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Çalışmanın saha araştırmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın anketinde kullanılan ölçüm araçları, ilgili yazın incelemesi sonrasında elde edilen ölçeklerden oluşturulmuştur. Anket çalışmasında yer alan ölçüm araçlarının içerik ve anlaşılabilirliğini analize tabi tutmak için öncelikle pilot araştırma yapılmış ve elde edilen veriler ışığında, araştırmada kullanılacak ölçekler tespit edilmiştir. Araştırmanın anket formunda yer alan ölçekler hakkındaki bilgiler aşağıdaki gibidir.

Algılanan Dış Prestij Ölçeği'nin orijinali Mael ve Ashforth (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 8 maddelik ve tek boyuttan oluşmaktadır. Bahsi geçen ölçeğin Türkçe versiyonu, Tak ve Çiftçiöğlü (2009)'un çalışmasından alınmıştır. Bu ölçeğin daha önceki çalışmalarda elde edilmiş Cronbach's Alpha katsayıları ise, Mael ve Ashforth, 1992 $\alpha = 0.77$; Smidts vd., 2001 $\alpha = 0.73$; Lipponen vd., 2005 $\alpha = 0.83$; Bhattacharya vd., 1995 $\alpha = 0.69$; Tak ve Çiftçiöğlü, 2009 $\alpha = 0.84$ olmaktadır.

Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Ölçeği'nin orijinali Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 7 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. İlgili ölçeğin Türkçe versiyonu Günay ve Tiryaki

(2003)'nin çalışmasından alınmıştır. Ölçeğin daha önceki çalışmalarda elde edilmiş Cronbach's Alpha katsayıları ise, Günay ve Tiryaki, 2003 $\alpha= 0.87$; Lee vd., 2016 $\alpha= 0.96$; Norris vd., 2015 $\alpha= 96$; Pradhan vd., 2019 $\alpha= 0.90$; Suh vd., 2013 $\alpha= 0.95$; Wann ve Branscombe, 1993 $\alpha= 95$ olmaktadır.

Yönetim Kurulu Etkinliği, kaynak kullanımı, ilişki geliştirme, imaj yönetimi, güvenilirlik, etik yönetim alt boyutlarından oluşan 15 ifadeli bir ölçek ile ölçülmektedir. Ölçek, Cam Caldwell, Linda A. Hayes, Do Tien Long (2010)'un yapmış oldukları çalışmadan uyarlanarak hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmada yer alan ölçeğin boyutlarının Cronbach's Alpha katsayıları: Kaynak Kullanımı $\alpha= 0.83$; İlişki Geliştirme $\alpha= 0.85$; İmaj Yönetimi $\alpha= 0.78$; Güvenilirlik $\alpha=0.75$; Etik Yönetim $\alpha= 0.83$ olarak verilmektedir.

210
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

2.3. Veri Analiz Teknikleri

Çalışmanın saha araştırması için faydalanılan anket yönteminden elde edilen verilerin iç tutarlılık katsayılarına ve açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına ulaşmak için SPSS 22.0 programından, doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal modelin test edilmesi için ise AMOS 22.0 programından yararlanılmıştır.

2.4. Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Tablo 2. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenirlik Analizi Bulguları

Ölçek	Faktörler	Madde Sayısı	Faktör Yüklere	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach's Alpha (α)
Algılanan Dış Prestij	Algılanan Dış Prestij	8	,60, ,80, ,77, ,58; ,59, ,63, ,65, ,51	41,93	0.80
Spor Tutarlılığı Ölçeği	Spor Tutarlılığı Ölçeği	7	,90, ,95, ,96, ,91; ,96, ,96, ,95	88,54	0.98
Yönetim Kurulu Etkinliği	YK Etkinliği	15		81,77	
	• Kaynak Kullanım	3	,75, ,82, ,75		0.89
	• İlişki Geliştirme	3	,68, ,66, ,68		0.92
	• İmaj Yönetimi	3	,73, ,75, ,72		0.92
	• Güvenilirlik	3	,60, ,82, ,68		0.83
	• Etik Yönetim	3	,66, ,81, ,59		0.83
<i>KMO: ,963; Barlett: 41385,970; p<0,001</i>					

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

Algılanan dış prestij ölçeğine yönelik açıklayıcı faktör analizi bulguları incelendiğinde KMO örneklem yeterliği katsayısı ,824 ve Barlett Küresellik Testi ($p < ,001$) anlamlıdır. Bu veriler göz önüne alındığında, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir. Sekiz maddeye sahip olan algılanan dış prestij ölçeği temel bileşenler faktör analizine tabi tutulmuştur. Analiz neticesinde bir faktör boyutunun olduğu ve bu bir boyutlu çözümün toplam varyansın %41,930'unu açıkladığını göstermiştir. İlgili ölçeğin içsel tutarlılığına yönelik Cronbach's Alpha değeri ,80'dir ve bu değer kabul sınırları içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada yer alan algılanan dış prestij ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise GFI = 0.970, AGFI = 0.941, NFI = 0.994, CFI = 0.946, RMSEA = 0.08' dir. Sonuç olarak ölçeğin güvenilir olduğunu ve bu örneklem üzerinde geçerliliği olduğunu göstermektedir.

Spor taraftarı özdeşleşme ölçeğine ilişkin açıklayıcı faktör analizi bulguları Tablo 2'de verilmektedir. KMO örneklem yeterliği katsayısı ,910 ve Barlett Küresellik testi ($p < ,001$) anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ve örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğu ortaya çıkmaktadır. Temel bileşenler faktör analizinin sonuçları, maddelerin bir faktörde toplandığını ve bu bir boyutlu çözümün toplam varyansın %88,537'sini açıkladığını ortaya çıkarmıştır. Ölçeğin içsel tutarlılığına ilişkin Cronbach's Alpha değeri ,98'dir ve bu değer kabul sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Bu çalışmada yer alan spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise GFI = 0.977, AGFI = 0.943, NFI = 0.994, CFI = 0.994, RMSEA = 0.08' dir. Sonuç olarak, ölçeğin güvenilir olduğunu ve bu örneklem üzerinde geçerliliği olduğunu göstermektedir.

Yönetim kurulunun etkinliğine ilişkin açıklayıcı faktör analizi bulguları KMO örneklem yeterliği katsayısının ,963 ve Barlett Küresellik testinin ($p < ,001$) anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Temel bileşenler faktör analiz sonucunda beş faktör boyutunun olduğu ve bu beş boyutlu çözümün toplam varyansın %81,771'ini açıkladığını göstermiştir. İlgili ölçeğin faktör yükleri kaynak kullanımı için 0,75 ve 0,82 arasında, ilişki geliştirme için 0,66 ve 0,68 arasında, imaj yönetimi için 0,72 ve 0,75 arasında, güvenilirlik için 0,60 ve 0,82 arasında, etik yönetim için 0,59 ve 0,81 arasındadır. Ölçeğin güvenilirlik analizi bulgusu incelendiğinde, kaynak kullanımı boyutuna ilişkin güvenilirlik değeri ,89; ilişki geliştirme için ,92; imaj

yönetimi boyutu için ,92 ve güvenilirlik boyutu için ,83; etik yönetimi için ,83'tür. Ölçeğe ilişkin Cronbach's Alpha değeri kabul sınırları içerisinde yer almaktadır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise GFI = 0.962, AGFI = 0.943, NFI = 0.978, CFI = 0.980, RMSEA = 0.057' dir. Bu ölçeğin güvenilir olduğunu ve bu örneklem üzerinde geçerliliği olduğunu ortaya koymaktadır.

3. BULGULAR

Çalışmadaki değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde değişkenlerin birbirleri ile ilişkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Araştırma Değişkenlerinin Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ort	Sd.	1	2	3	4	5	6	7
1. Kaynak	4,1290	,87062	0,856						
2. İlişki	4,4279	,80690	,759**	0,894					
3. İmaj	4,4169	,83591	,722**	,817**	0,888				
4. Güven	4,2946	,74681	,662**	,710**	,721**	0,786			
5. Etik	4,2154	,81360	,665**	,737**	,726**	,729**	0,793		
6. Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	4,6454	,80533	,385**	,449**	,435**	,451**	,421**	0,866	
7. Algılanan Dış Prestij	4,2335	,60289	,363**	,396**	,388**	,423**	,397**	,704**	0,578

**p<0,05 (n=3238)

Tablo 3'te ilgili değerler gözükmektedir, koyu karakter ile yazılmış olan değerler ilgili değişkenin ortalama açıklanan varyansının kareköküdür. Tablo 3'teki diğer değerler ise faktörler arası korelasyon matrisini oluşturmaktadır.

Ölçüm modeline yönelik ön koşullar kabul edilebilir seviyede oldukları tespit edildikten sonra yapısal eşitlik modeline geçilmiştir. İlgili model AMOS 22.0 programında en yüksek olabilirlik (maximum likelihood) metoduyla test edilmiştir. Ayrıca, istatistiksel anlamlılık

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

düzeıı %95 (**p<0,05) güven aralığında incelenmiştir. Geçerlilik testlerinden sonra ölçüm modelinin yapısal model testi için geçerli düzeııde güçlü olduğu söylenebilir. Yapısal eşitlik modellemesiyle yapılan analizler sonucunda, belirlenen hipotezlerin testlerinden elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda görölmektedir.

Tablo 4: Algılanan Örgütsel Prestij ile Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Arasındaki İlişi ve Uyum Değerleri

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	R ²	X ² /df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Sonuç
H1	Algılanan Ö. Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0.826	0.054	25.062	**	0.495	11.898	0.980	0.982	0.977	0.982	0.058	KABUL

**p<0,05 (n=3238)

Yapısal model öngörölerek yapılan analizler sonucunda H1 kabul edilmiştir (Tablo 4). Katılımcıların algıladıkları örgütsel prestij düzeyleri ile spor taraftarı özdeşleşmesi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişi bulunmaktadır. Modele ait elde edilen R² değeri incelendiğinde ise, spor taraftarı özdeşleşmesinin %50'si algılanan örgütsel prestij ile açıklanmaktadır. Ayrıca, Tablo 4 incelendiğinde, modele ilişkin uyum değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri arasında olduğu görölmektedir.

Tablo 5: Yönetim Kurulu Etkinliği ile Algılanan Örgütsel Prestij Arasındaki İlişi ve Uyum Değerleri

Hipotezler	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	R ²	X ² /df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA
H2a	Kaynak Kullanımı→Algılanan Ö. Prestij	0.487	0.014	19.407	**	9.140	0.960	0.964	0.958	0.964	0.050	
H2b	İlişi Geliştirme→Algılanan Ö. Prestij	0.516	0.016	20.361	**	8.588	0.962	0.966	0.961	0.966	0.048	
H2c	İmaj Yönetimi→Algılanan Ö. Prestij	0.509	0.015	20.121	**	0.205	8.707	0.962	0.966	0.960	0.966	0.049
H2d	Güvenilirlik→Algılanan Ö. Prestij	0.557	0.019	20.720	**	8.171	0.964	0.968	0.963	0.968	0.047	
H2e	Etik Yönetimi→Algılanan Ö. Prestij	0.541	0.017	20.510	**	8.396	0.963	0.967	0.962	0.967	0.048	

**p<0,05 (n=3238)

Tablo 5'e bakıldığında, yapısal model dikkate alınarak yapılan analizler sonucunda H2a, H2b, H2c, H2d, H2e kabul edildiği görölmektedir. Katılımcıların algıladıkları yönetim kurulu etkinliği ile algılanan örgütsel prestij arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişi bulunmaktadır. Modele ait elde edilen R² değeri incelendiğinde, algılanan örgütsel prestijinin %21'i yönetim kurulu etkinliği (tüm alt boyutların birleşimi) ile açıklanmaktadır. Ayrıca Tablo 5'te modellere

ilişkin uyum değerlerinin tamamının mükemmel uyum değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Aracı değişken, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki nedensel bir ilişkinin daha kapsamlı ve yalın bir biçime ulaşabilmesi için yararlanılan üçüncül değişkendir (Bentley vd., 2013: 1624; Gu vd., 2014: 117-118; Lindquist, 2012: 1298). Bahsi geçen değişken, sürece yönelik neden ve nasıl sorularına yanıt veren sebepsel bir model oluşturmaktadır. Aracı değişken analizi, bağımsız değişkenden bağımlı değişkene giden süreci belirlemeye çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle, önce bağımsız değişkenin aracı değişkene ardından da aracı değişkenin bağımlı değişkene neden olduğu varsayılmaktadır (Hayes ve Scharkow, 2013: 1918; MacKinnon ve Fairchild, 2009: 16). Araştırmada yönetim kurulu etkinliği ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestij aracılık etkisinin tespit edilmesi incelenmiştir.

214
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tablo 6: Yönetim Kurulunun Kaynak Kullanımı İle Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Etkileşiminde Algılanan Örgütsel Prestij Aracılık Rolü

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	χ^2/df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Bootstrap		
	Kaynak Kullanımı→Algılanan Örgütsel Prestij	0,489	0,014	19,321	**							L. B.	U. B.	Indirect Effect (P)
H3a	Algılanan Örgütsel Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,791	0,053	24,263	**	7,224	0,970	0,974	0,971	0,974	0,044			
	Kaynak Kullanımı→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,072	0,013	4,815	**							0,336	0,434	0,05
(Aracı Etki Modeli Öncesi)														
	Kaynak Kullanımı→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,458	0,016	25,543	**	8,739	0,979	0,982	0,978	0,982	0,049			

**p<0,05 (n=3238)

Araştırma kapsamında algılanan örgütsel prestij, kaynak kullanımı ve spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide aracılık etkisi incelenmiştir. Tablo 6'da kaynak kullanımı ile algılanan örgütsel prestij arasındaki ilişki ön şartı sağlandığı görülmektedir ($\beta=,489$; $p<0,05$). Ayrıca algılanan örgütsel prestij ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasında da anlamlı ilişkiye rastlanmıştır ($\beta=,791$; $p<0,05$). Yönetim kurulunun kaynak kullanımı düzeyi ile spor taraftarı özdeşleşmesi etkileşimi aracı değişkeni modele dâhil edilmeden önce etki katsayısı $\beta=,458$ iken; algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak modele dâhil edildiğinde etki katsayısı $\beta=,072$ 'ye gerilemiş ve etki düzeyi 0'a yaklaşmıştır. Bu kapsamda,

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

kaynak kullanımı ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestijin kısmi aracı etkisi vardır. Aracılık rolünün ne kadar etkili olduğunu belirlemek ve dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığını tespit etmek için Bootstrapt analizinden faydalanılmıştır. Aracı değişkenin dolaylı etkisinin incelendiği bulgusunda yer alan Bootstrapt değerlerinin arasında “0” değerinin olmaması yapılan analizler sonucunda dolaylı etkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır (p<0,05). Ayrıca tüm modelin uyum değerleri mükemmel uyum göstermiştir.

Tablo 7: Yönetim Kurulunun İlişki Geliştirmesi İle Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Etkileşiminde Algılanan Örgütsel Prestijin Aracılık Rolü

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	χ^2/df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Bootstrapt		
	İlişki Geliştirme→Algılanan Örgütsel Prestij	0,517	0,016	20,55	**							L. B.	U. B.	Indirect Effect (P)
H3b	Algılanan Örgütsel Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,777	0,052	24,444	**	6,989	0,971	0,975	0,972	0,975	0,043			
	İlişki Geliştirme→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,093	0,015	6,174	**							0,346	0,45	0,05
(Aracı Etki Modeli Öncesi)														
	İlişki Geliştirme→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,494	0,017	28,593	**	7,931	0,981	0,984	0,981	0,984	0,046			

**p<0,05 (n=3238)

Yapılan aracılık etkisi sonucunda bağımlı-bağımsız değişkenler ve aracı değişken arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tablo 7’de görüldüğü gibi ilişki geliştirme ile algılanan örgütsel prestij arasındaki ilişki ön şartı sağlanmıştır ($\beta=,517$; p<0,05). Ayrıca algılanan örgütsel prestij ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasında da anlamlı ilişkilere rastlanmıştır ($\beta=,777$; p<0,05). Yönetim kurulunun ilişki geliştirme düzeyi ile spor taraftarı özdeşleşmesi etkileşimi aracı değişkeni modele dâhil edilmeden önce etki katsayısı $\beta=,494$ iken; algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak modele dâhil edildiğinde etki katsayısı $\beta=,093$ ’e gerilemiş ve etki düzeyi 0’a yaklaşmıştır. Bahsi geçen sonuçlara göre, yönetim kurulunun ilişki geliştirme ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestijin kısmi aracı etkisinin olduğu ifade edilebilir. Aracılık rolünün hangi düzeyde etkili olduğunu belirlemek ve dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığını ortaya koymak için Bootstrapt analizinden yararlanılmıştır. Aracı değişkenin dolaylı etkisinin incelendiği bulgusunda yer alan Bootstrapt değerlerinin arasında “0” değerinin olmaması yapılan analizler sonucunda dolaylı etkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır

215

IJSS 14/1
Haziran
June
2021

($p < 0,05$). Tablo 7 incelendiğinde tüm modelin uyum değerleri mükemmel uyum göstermiştir.

Tablo 8: Yönetim Kurulunun İmaj Yönetimi İle Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Etkileşiminde Algılanan Örgütsel Prestijin Aracılık Rolü

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	χ^2/df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Bootstrap		
	İmaj Yönetimi→Algılanan Örgütsel Prestij	0,511	0,015	20,173	**							L. B.	U. B.	Indirect Effect (P)
H3c	Algılanan Örgütsel Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,781	0,052	24,242	**	7,158	0,970	0,974	0,971	0,974	0,044			
	İmaj Yönetimi→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,09	0,014	5,994	**							0,345	0,442	0,05
(Aracı Etki Modeli Öncesi)														
	İmaj Yönetimi→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,455	0,016	28,043	**	8,070	0,981	0,983	0,980	0,983	0,047			

216

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

** $p < 0,05$ (n=3238)

Araştırma kapsamında algılanan örgütsel prestij, imaj yönetimi ve spor taraftarı özdeşleşme arasındaki ilişkide aracılık etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo 8’de görüldüğü gibi imaj yönetimi ile algılanan örgütsel prestij arasındaki ilişki ön şartı sağlanmıştır ($\beta = 0,511$; $p < 0,05$). Ayrıca algılanan örgütsel prestij ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasında da anlamlı ilişkiye rastlanmıştır ($\beta = 0,781$; $p < 0,05$). Yönetim kurulunun imaj yönetimi düzeyi ile spor taraftarı özdeşleşmesi etkileşimi aracı değişkeni modele dâhil edilmeden önce etki katsayısı $\beta = 0,455$ iken; algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak modele dâhil edildiğinde etki katsayısı $\beta = 0,09$ ’a gerilemiştir. Elde edilen bu sonuca göre imaj yönetimi ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestij kısmi aracı etkisi bulunmaktadır. Bootstrap analizi dikkate alındığında, dolaylı etkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$).

**Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma**

Tablo 9: Yönetim Kurulunun Güvenilirliği İle Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Etkileşiminde Algılanan Örgütsel Prestijin Aracılık Rolü

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	χ^2/df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Bootstrap		
												L. B.	U. B.	Indirect Effect (P)
	Güvenilirlik→Algılanan Örgütsel Prestij	0,559	0,018	20,739	**									
H3d	Algılanan Örgütsel Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,772	0,052	23,934	**	6,808	0,972	0,976	0,973	0,976	0,042			
	Güvenilirlik→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,098	0,018	6,06	**							0,376	0,479	0,05
(Aracı Etki Modeli Öncesi)														
	Güvenilirlik→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,488	0,020	29,080	**	7,512	0,972	0,985	0,982	0,985	0,045			

**p<0,05 (n=3238)

Tablo 9’da bağımlı-bağımsız değişkenler ve aracı değişken arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda, yönetim kurulunun güvenilir olması ile algılanan örgütsel prestij arasındaki ilişki ön şartı sağlandığı görülmektedir ($\beta=,559$; $p<0,05$). Ayrıca, algılanan örgütsel prestij ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasında da anlamlı ilişkiye rastlanmıştır ($\beta=,772$; $p<0,05$). Yönetim kurulunun güvenilir olması ile spor taraftarı özdeşleşmesi etkileşimi aracı değişkeni modele dâhil edilmeden önce etki katsayısı $\beta=,488$ iken; algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak modele dâhil edildiğinde etki katsayısı $\beta=,098$ ’e gerilemiştir. Elde edilen sonuç kapsamında, güvenilirlik ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestij kısmi aracı etkisi bulunmaktadır. Aracı değişkenin dolaylı etkisinin incelendiği bulgusunda yer alan Bootstrap değerlerinin arasında “0” değerinin olmaması yapılan analizler sonucunda dolaylı etkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$).

Tablo 10: Yönetim Kurulunun Etik Yönetimi İle Spor Taraftarı Özdeşleşmesi Etkileşiminde Algılanan Örgütsel Prestijin Aracılık Rolü

Hipotez	Yöneler	β	S.E.	t-değeri	p	χ^2/df	NFI	IFI	TLI	CFI	RMSEA	Bootstrap		
												L. B.	U. B.	Indirect Effect (P)
	Etik Yönetim→Algılanan Örgütsel Prestij	0,543	0,017	20,549	**									
H3e	Algılanan Örgütsel Prestij→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,774	0,052	24,035	**	6,944	0,971	0,975	0,972	0,975	0,043			
	Etik Yönetim→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,097	0,016	6,104	**							0,37	0,47	0,05
(Aracı Etki Modeli Öncesi)														
	Etik Yönetim→Spor Taraftarı Özdeşleşmesi	0,517	0,019	28,768	**	7,724	0,971	0,984	0,981	0,984	0,046			

**p<0,05 (n=3238)

Araştırma kapsamında algılanan örgütsel prestijin, etik yönetim ve spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki aracılık etkisi Tablo 10'da görülmektedir. Bu kapsamda, etik yönetim ile algılanan örgütsel prestij arasındaki ilişki ön şartı sağlanmıştır ($\beta=,543$; $p<0,05$). Ayrıca, algılanan örgütsel prestij ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasında da anlamlı ilişkilere rastlanmıştır ($\beta=,774$; $p<0,05$). Yönetim kurulunun etik yönetim düzeyi ile spor taraftarı özdeşleşmesi etkileşimi, aracı değişkeni modele dâhil edilmeden önce etki katsayısı $\beta=,517$ iken; algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak modele dâhil edildiğinde etki katsayısı $\beta=,097$ 'ye gerilemiştir. Ortaya çıkan bu sonuca göre etik yönetim ile spor taraftarı özdeşleşmesi arasındaki ilişkide algılanan örgütsel prestijin kısmi aracı etkisinin olduğu söylenebilir. Aracılık rolünün hangi oranda etkili olduğunu tespit etmek ve dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığını incelemek için Bootstrap analizinden yararlanılmıştır. Aracı değişkenin dolaylı etkisinin incelendiği bulgusunda yer alan Bootstrap değerlerinin arasında "0" değerinin olmaması yapılan analizler sonucunda dolaylı etkinin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$).

SONUÇ

Bu araştırmada algılanan örgütsel prestij, örgütsel özdeşleşme ve yönetim kurulu arasındaki olası etkileşim incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, yönetim kurulu etkinliğinin alan yazınla teorik olarak vurgulandığı şekilde (Pearce ve David, 1987; Pearce ve Zahra, 1991; Riordan vd., 1997) algılanan örgütsel prestij üzerinde etkili olduğu ve yönetim kurulu etkinliği ile örgütsel özdeşleşme ilişkisinde algılanan örgütsel prestijin kısmi aracılık etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yönetim yazınındaki çalışmalar, prestij ve özdeşleşme arasındaki ilişkiyi sıklıkla ticari örgütler bağlamında ele aldıkları tespit edilmiştir (bkz. Bartels vd., 2007; Carmeli vd., 2006; Dukerich vd., 2002; Fuller vd., 2006; Gkorezis vd., 2011; Smidts vd., 2001). Ancak bu çalışmada, prestij ve özdeşleşme arasındaki ilişkiyi gönüllülük ilkesiyle hareket eden örgüt ile üye ilişkisinde nasıl yapılandığı mercek altına alınmıştır. Yine bu çalışmada, yönetim yazınında çoğunlukla araştırmacılar tarafından incelenen prestij ve özdeşleşme arasındaki ilişkide bağımsız değişken olarak yönetim kurulu değişkeni dâhil edildiğinde araştırmanın nasıl şekilleneceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bireylerin, maddi gelir veya araçsal faydayı göz ardı

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

ettiği ve gönüllülük ilkesiyle hareket ettiği bir örgütte; algılanan prestij, özdeşleşme ve yönetim kurulu arasındaki ilişkinin incelenmesi gereken bir konu olduğu inanılmaktadır.

Araştırmamızda algılanan örgütsel prestij ile örgütsel özdeşleşmenin ilişkilendirilmesi, örgütlere rekabet avantajı sunması sebebiyle önemlidir. Böylelikle söz konusu ilişki, örgütlerin rekabet avantajı elde etmesi noktasında örgütleri bir adım daha ileri götüreceği varsayılmaktadır. Bu çalışmada, algılanan örgütsel prestij ile örgütsel özdeşleşme arasındaki etkileşim çalışmanın temel dayanaklarından biridir. Zira literatürde benzer bakış açısına sahip diğer çalışmalar incelendiğinde, bu iki kavramın kâr amacı güden örgütlerde sıklıkla çalışıldığı dikkat çekmektedir (bkz. Bartels vd., 2009; Carmeli vd., 2006; Dukerich vd., 2002; Fisher ve Wakefield, 1998; Fuller vd., 2009; Jones vd., 2011; Smidts vd., 2001). Ancak ilgili yazında, kâr amacı gütmeyen bir başka ifadeyle, gönüllülük ilişkisiyle üyelik edilen bir örgüt ve üyesi ilişkisinin nasıl şekillendiği kapsamlı olarak ele alınmamıştır. Bu çalışmada temel amaç, yazındaki yetersizliğe katkı sağlamaktır. Bu kapsamda, Türkiye’de önde gelen bir spor kulübünün taraftarları üzerinde yürütülen çalışmada, algılanan örgütsel prestijinin spor taraftarı özdeşleşmesi üzerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Söz konusu bulgu, bir örgütün algılanan prestijini daha çekici bulan bireylerin, o örgütle daha fazla özdeşleştiklerini ve bu durumun da bireylerin benlik saygılarını artırarak motive olduklarını ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulgusu, Peasley ve izdaşlarının (2018) kâr amacı gütmeyen bir örgütte yani, eğitim müzesinde yer alan bağışçılar üzerinde yapmış oldukları çalışma ile paralellik göstermektedir. Benzer biçimde, Elsbach ve Cable (2019), gönüllük ilişkisinin ön plana çıktığı Nascar taraftarları üzerinde yapmış oldukları çalışmada, algılanan örgütsel prestijinin özdeşleşme üzerindeki etkisinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmamızın bu sonucu, taraftarların kulübe yönelik makro unsurları yani, kulübün köklü tarihini, örgüt değerlerini ve kulübün Süper Lig’de dört büyüklerden biri olma özelliklerini dikkate aldıkları söylenebilir. Bu durum, sosyal kimlik kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin kendi benlik saygılarını yükseltecek bir kulüple özdeşleştiklerini onaylamaktadır. Öte yandan araştırmadan elde edilen sonuç, ticari örgütlerde yürütülen çalışma bulguları ile (Carmeli vd., 2006; Dukerich vd., 2002; Bergami ve Bagozzi, 2000; Gkorezis vd., 2011; Smidts vd., 2001) paralellik göstermektedir.

Yönetim yazınında, algılanan örgütsel prestijin örgütsel özdeşleşme üzerindeki etkisini konu edinmiş çalışmalar derinlemesine incelendiğinde, gönüllülük esasıyla üyelik edilmiş örgütlerde yapılan çalışma sonuçlarının daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. (Bkz. Bhattacharya vd., 1995; Elsbach ve Cable, 2019; Peasley vd., 2018). Bunun nedeni, ticari örgütlere mensup olan çalışanlar örgütün algılanan prestijini değerlendirirken örgütün dış prestijiyyle birlikte terfi, ücret ya da yan haklar gibi örgütün iç yapısını da dikkate alma eğiliminde olmalarından kaynaklı olacağı düşünülmektedir. Ticari örgütlere mensup olan çalışanların, örgüt prestijinin çok boyutlu faktörlerini göz önüne alarak yorumlayacağı varsayılmaktadır.

Çalışmada daha önce vurgulandığı üzere ilgili spor kulübünün yönetim kurulu etkinliği ile kulübün algılanan örgütsel prestij etkileşimi incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, yönetim kurulu etkinliğinin (Pearce ve David, 1987; Pearce ve Zahra, 1991; Riordan vd., 1997) algılanan örgütsel prestij üzerinde etkili olduğu görülmüştür. İlgili yazının da desteklediği gibi yönetim kurulunun sahip olduğu yetenekler, bilgi birikimleri ve uzmanlıklar o kurulun etkinliğini artırmaktadır. Bu şekilde, yönetim kurulunun etkinliğinin örgüt performansına yansımaları, örgütün algılanan prestijinin artırılmasına yönelik önemli bir strateji olarak kullanılabileceği varsayımının yapılmasını sağlamaktadır. Araştırma sonucuna dayanarak, yöneticilerin kurumsal temsil yeteneği tekrar dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Diğer yandan, elde edilen sonucun beklendiği kadar yüksek olmaması ise taraftarların kulüp prestijini değerlendirirken, taraftarların sadece yönetim kurulunu merkeze almadıklarını, bunun ötesinde kulübün makro unsurlarını da (geçmiş tarihi, örgüt değerleri, kulübün toplum tarafından nasıl algılandığı vb.) değerlendirdikleri söylenebilir. Bu çalışmada, bir spor kulübünün taraftarları örnekleme dâhil edilmiş olsa da, çalışmanın örnekleme büyüklüğü dikkate alındığında elde edilen bulgular diğer tüm spor kulüpleri için geçerli olabileceği düşünülmektedir. Ancak, çalışmanın bulgularının desteklenmesi ve genelleştirilebilmesi için aynı çalışmanın gönüllülük esasıyla hareket eden diğer örgütler (siyasi partiler, dini cemaatler, müzeler, sivil toplum kuruluşları, işçi sendikaları vb.) üzerinde de uygulanması önerilmektedir. Aynı şekilde, araştırma için tasarlanan ölçeklerin güvenilirliğinin tekrarlanması ve gönüllü üyelere sahip örgütlerden elde edilen bulguların ticari örgütlerle kıyaslanabilmesi

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

için aynı ölçüm araçlarının ticari örgütler üzerinde de test edilmesi gelecek çalışmalar için önerilmektedir.

Araştırmanın diğer temel bulgusu ise yönetim kurulu etkinliğinin özdeşleşme üzerindeki etkisinin algılanan örgütsel prestij aracı değişken olarak konumlandığında; algılanan örgütsel prestij kısmi aracılık etkisi gösterdiği. Daha açık bir ifadeyle, algılanan prestij modele dâhil edilmesiyle, yönetim kurulu etkinliğinin örgütsel özdeşleşme üzerindeki etki gücü azalmaktadır. Yönetim kurulu etkinliğini oluşturan tüm alt boyutlar, aracılık modeline dâhil edildiğinde yukarıda izah edilen sonucu vermiş olup, verilen açıklama uygulanan tüm alt boyutlar için geçerlidir.

Bu bulgunun temel sebepleri değerlendirildiğinde, söz konusu spor kulübünün yaklaşık 100 yıllık geçmişi olması kulübün sahip olduğu yüksek prestijin nedenini açıklamaktadır. Diğer yandan, taraftarlık genellikle nesilden nesile aktarılan bir yapıdır ve bu durum, aile fertlerinin kulübü prestijli görmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, bahsi geçen spor kulübünün Türkiye’de tanınırlığı çok yüksek CEO ve yöneticilerden oluşan bir yönetim kuruluna sahip olmasına rağmen taraftarlar, yönetim kurulunun yeteneklerini, mesleki tecrübelerini, bilgi birikimlerini ve sahip oldukları uzmanlıklarını yeterince dikkate almamaktadır. Daha ziyade, taraftarlarca kulübün algılanan prestiji ön plana çıkmaktadır. Araştırma kapsamındaki aracılık modelinden elde edilen sonuca göre taraftarlar, kulübün yönetim kurulundan ziyade kulübün prestijini daha öncelikli görmektedirler.

Bu çalışmada tanınırlığı yüksek bir spor kulübü ve yönetim kurulu seçilerek araştırma yapılmıştır. Her ne kadar araştırma anketi mümkün olduğunca geniş platformlardan taraftarlara ulaştırılmaya çalışılmış olsa da spor taraftarlığı özellikli duygusal bağlılık gerektirdiği için taraftarların kulübe yönelik yüksek ilgi ve yanlılık tutumu içinde olabilme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Kendini bahsi geçen spor kulübüne yakın hisseden taraftarların araştırma anketine katılmada ve çevresinde kendisiyle aynı sosyal kimliği paylaşan diğer taraftarlara araştırma anketini yaymada daha hevesli olacağı düşünülmektedir. Bu da çalışmanın kısıtı olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada kolayda yöntemi kullanılması örneklemin demografik değişkenlerini kontrol altında tutmayı güçleştirmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemi ya da benzeri istatistikî yöntemlerle incelenen demografik gruplar ülke genelini daha gerçek temelli yansıtabilir. Dolayısıyla, gelecekteki çalışmalara farklı istatistikî örneklem yöntemleri kullanılarak tekrarlanması tavsiye edilir.

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

KAYNAKÇA

Altınok, Betül; Ekinci, N. Emir; Çimen, Kubilay; Özdilek, Çetin; Kaya, İsmail (2017). "Lise Öğrencilerinin Taraftarı Oldukları Takım İle Özdeşleşme Düzeylerinin İncelenmesi". *Spor Eğitim Dergisi*, 1(1), 59-68.

Ashforth, Blake E.; Mael, Fred A. (1989). "Social Identity Theory and Organization". *The Academy of Management Review*, 14(1), 20-39.

Aycan, Ali; Polat, Ercan; Uçan, Yılmaz (2009). "Takım Özdeşleşme Düzeyi ile Profesyonel Futbol Müsabakalarına Seyirci Olarak Katılım Kararını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Spor Bilimleri Dergisi*, VII(4), 169-174.

Bartels, Jos; Pruyn, Ad; Jong, Menno De (2009). "Employee Identification Before and After an Internal Merger: A Longitudinal Analysis". *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82(1), 113-128.

Bartels, Jos; Pruyn, Ad; Jong, Menno De; Joustra, Inge (2007). "Multiple Organizational Identification Levels and the Impact of Perceived External Prestige and Communication Climate". *Journal of Organizational Behavior*, 28(2), 173-190.

Bentley, John P.; Brown, Cynthia J.; Mcgwin Jr., Gerald; Sawyer, Patricia; Allman, Richard M.; Roth, David L. (2013). "Functional Status, Life-Space Mobility, and Quality of Life: A Longitudinal Mediation Analysis". *Quality of Life Research*, 22(7), 1621-1632.

Bergami, Massimo; Bagozzi, Richard P. (2000). "Self-Categorization, Affective Commitment and Group Self-Esteem as Distinct Aspects of Social Identity in Organization". *British Journal of Social Psychology*, 39(4), 555-577.

Bhattacharya, C. Bhanu; Rao, Hayagreeva; Glynn, Mary Ann (1995). "Understanding the Bond of Identification: An Investigation of its Correlates among Art Museum Members". *Journal of Marketing*, 59(4), 46-57.

Boulton, William R. (1983). "Effective Board Development: Five Areas for Concern". *Journal of Business Strategy*, 3(4), 94-100.

Caldwell, Cam; Hayes, Linda A.; Long, Do Tien (2010). "Leadership, Trustworthiness, and Ethical Stewardship". *Journal of Business Ethics*, 96, 497-512.

Carati, Guido; Rad, Alireza Tourani (2000). "Convergence of Corporate Governance Systems", *Managerial Finance*, 26(10), 66-73.

Carmeli, Abraham; Gilat, Gershon; Weisberg, Jacob (2006). "Perceived External Prestige, Organizational Identification and Affective Commitment: A Stakeholder Approach". *Corporate Reputation Review*, 9(2), 92-104.

- Carmeli, Abraham; Freund, Anat (2002). "The Relationship between Work and Workplace Attitudes and Perceived External Prestige". *Corporate Reputation Review*, 5(1), 51-68.
- Carpenter, Mason A.; Westphal, James D. (2001). "The Strategic Context of External Network Ties: Examining the Impact of Director Appointments on Board Involvement in Strategic Decision Making". *Academy of Management Journal*, 44(4), 639-660.
- Demirel, Yunus (2014). "Yönetim Kurulu Yapısının Şirkete Getirdiği Fırsat ve Tehditler: eBay Örneği". *İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 76, 1-37.
- Dukerich, Janet M.; Golden, Brian R.; Shortell, Stephen M. (2002). "Beauty is in the Eye of the Beholder: The Impact of Organizational Identification, Identity, and Image on the Cooperative Behaviors of Physicians". *Administrative Science Quarterly*, 47(3), 507-533.
- Dutton, Jane E.; Dukerich, Janet M.; Harquail, Celia V. (1994). "Organizational Images and Member Identification". *Administrative Science Quarterly*, 39(2), 239-263.
- Dutton, Jane E.; Dukerich, Janet M. (1991). "Keeping An Eye on the Mirror: The Role of Image and Identity in Organizational Adaptation". *Academy of Management Journal*, 34(3), 517-554.
- Elsbach, Kimberly D.; Cable, Daniel M. (2019). "Explaining Stakeholder Identification with Moderate Prestige Collectives: A Study of NASCAR Fans". *Organization Studies*, 40(9), 1279-1305.
- Fisher, Robert J.; Wakefield, Kirk (1998). "Factors Leading to Group Identification: A Field Study of Winners and Losers". *Psychology & Marketing*, 15(1), 23-40.
- Frandsen, Sanne (2012). "Organizational Image, Identification, and Cynical Distance: Prestigious Professionals in a Low-Prestige Organization". *Management Communication Quarterly*, 26(3), 351-376.
- Fuller, Jerry Bryan; Hester, Kim; Barnett, Tim; Beu, Danielle; Frey, Len; Relyea, Clint (2009). "Extending the Group Engagement Model: An Examination of the Interactive Effects of Prestige, Respect, and Employee Role Identity". *Journal of Management Issues*, 21(1), 119-139.
- Fuller, J. Bryan; Hester, Kim; Barnett, Tim; Frey, Len; Relyea, Clint (2006). "Perceived Organizational Support and Perceived External Prestige: Predicting Organizational Attachment for University Faculty, Staff, and Administrators". *The Journal of Social Psychology*, 146(3), 327-347.
- Giray, Caner; Girişken, Yener (2015). "Taraftar Motivasyon Faktörlerinin Davranışsal Sadakat Üzerindeki Etkisi: Fenerbahçe Spor Kulübü Örneği". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 119-137.

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

- Gkorezis, Panagiotis; Mylonas, Naoum; Petridou, Eugenia (2011). "The Effect of Perceived External Prestige on Greek Public Employees' Organizational Identification Gender as a Moderate". *Gender in Management: An International Journal*, 27(1), 51-62.
- Goldring, Deborah (2015). "Reputation Orientation: Improving Marketing Performance through Corporate Reputation Building". *Marketing Intelligence & Planning*, 33(5), 784-803.
- Gözüm, M. Sait (2012). *Yönetim Kurulu Başkanının El Kitabı*. Hümanist Kitap Yayıncılık.
- Gu, Fei; Preacher, Kristopher J.; Ferrer, Emilio (2014). "A State Space Modelling Approach to Mediation Analysis". *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 39(2), 117-143.
- Günay, Nejla; Tiryaki, Şefik (2003). "Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğinin (Stöö) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 14-26.
- Hayes, Andrew F.; Scharnow, Michael (2013). "The Relative Trustworthiness of Inferential Tests of the Indirect Effect in Statistical Mediation Analysis: Does Method Really Matter?". *Psychological Science*, 24(10), 1918-1927.
- Heracleous, Loizos; Murray, John (2001). "Networks, Interlocking Directors and Strategy: Toward a Theoretical Framework". *Asia Pacific Journal of Management*, 18(2), 137-160.
- Johnson, Jonathan L.; Daily, Catherine M.; Ellstrand Alan E. (1996). "Board of Directors: A Review and Research Agenda". *Journal of Management*, 22(3), 409-438.
- Jones, Candace; Volpe, Elizabeth Hamilton (2011). "Organizational Identification: Extending Our Understanding of Social Identities Through Social Networks". *Journal of Organizational Behavior*, 32(3), 413-434.
- Kazançoğlu, İpek; Baybars, Miray (2016). "Lisanslı Spor Ürünlerinin Algılanan Değer Bileşenlerinin Satın Alma Niyeti İle İlişkisi: Türkiye'nin En Büyük Üç Futbol Kulübünün İncelenmesi". *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 17(1), 51-66.
- Kim, Hae-Ryong; Lee, Moonkyu; Lee, Hyoung-Tark; Kim, Na-Min (2010). "Corporate Social Responsibility and Employee-Company Identification". *Journal of Business Ethics*, 95(4), 557-569.
- Lee, Jin Kyun; Ahn, Taesoo; Lee, Ki-Young (2016). "Exploring the Impact of Country-of-Origin Fit and Team Identification in Sports Brand Evaluation". *European Sport Management Quarterly*, 16(4), 413-432.
- Lindquist, Martin A. (2012). "Functional Causal Mediation Analysis with an Application to Brain Connectivity". *Journal of the American Statistical Association*, 107(500), 1297-1309.

Lipponen, Jukka; Helkama, Klaus; Olkkonen, MariaElena; Juslin, Milla (2005). "Predicting the Different Profiles of Organizational Identification: A Case of Shipyard Subcontractors". *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78, 97-112.

Lopez, Carmen; Gotsi, Manto; Andriopoulos, Constantine (2011). "Conceptualising the Influence of Corporate Image on Country Image". *European Journal of Marketing*, 45(11/12),1601-1641.

Mackinnon, P. David; Fairchild, Amanda J. (2009). "Current Directions in Mediation Analysis". *Current Directions in Psychological Science*, 18(1), 16-20.

Mael, Fred A.; Ashforth, Blake E. (1992). "Alumni and Their Alma Mater: A Partial Test of the Reformulated Model of Organizational Identification". *Journal of Organizational Behavior*, 13(2), 103-123.

Meyer, John P.; Allen, J. Natalie (1997). *Commitment in Workplace, Theory Research and Application*. California: Sage Publication.

Meyer, John P.; Allen, J. Natalie (1991). "The Three-Component Conceptualization of Organizational Commitment". *Human Resource Management Review*, 1(1), 61-90.

Mignonac, Karim; Herrbach, Olivier; Guerrero, Sylvie (2006). "The Interactive Effects of Perceived External Prestige and Need for Organizational Identification on Turnover Intentions". *Journal of Vocational Behavior*, 69(3), 477-493.

Morrow, Paula C. (1993). *The Theory and Measurement of Work Commitment*. Greenwich: JAI Press.

Norris, J. Ian; Wann, Daniel L.; Zapalac, Ryan K. (2015). "Sport Fan Maximizing: Following the Best Team or Being the Best Fan?". *Journal of Consumer Marketing*, 32(3), 157-166.

Özkan, Pınar; Süer, Seda; Keser, İstem; Kocakoç, İpek (2019). "The Effect of Service Quality and Customer Satisfaction on Customer Loyalty the Mediation of Perceived Value of Services, Corporate Image, and Corporate Reputation". *International Journal of Bank Marketing*, 38(2), 384-405.

Pearce, John A.; Zahra, Shaker A. (1991). "The Relative Power of CEOs and Boards of Directors: Associations with Corporate Performance". *Strategic Management Journal*, 12(2), 135-153.

Pearce, John A.; David, Fred (1987). "Corporate Mission Statements: The Bottom Line". *The Academy of Management Executive*, 1(2), 109-115.

Peasley, Michael C.; Coleman, Joshua T.; Royne, Marla B. (2018). "Charitable Motivations: The Role of Prestige and Identification". *The Service Industries Journal*, 38(5-6), 1-17.

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

- Podnar, Klement (2011). "Perceived External Prestige, Organizational Identification and Organizational Commitment: An Empirical Examination". *Teorija in Praksa*, 48(6), 1611-1627.
- Polat, Ercan; Yoka, Keziban; Üzüm, Hanifi (2019). "Taraftar Özdeşleşme Düzeyi ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Conference: 3rd International Eurasian Conference on Sport Education and Society, Mardin*, 446-455.
- Pradhan, Sean; Lee, Nicholas A.; Snyckerski, Susan; Laraway, Sean (2019). "Alcoholics Anonymous: The Relationships between Reasons for Drinking, Aggression, and Team Identification in Sports Fans". *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, DOI: 10.1080/1612197X.2019.1674904.
- Puusa, Anu (2006). "Conducting Research on Organizational Identity". *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 11(2), 24-28.
- Riketta, Michael (2005). "Organizational Identification: A Meta-Analysis". *Journal of Vocational Behavior*, 66(2), 358-384.
- Riordan, Christine M.; Gatewood, Robert D.; Bill, Jodi Barnes (1997). "Corporate Image: Employee Reactions and Implications for Managing Corporate Social Performance". *Journal of Business Ethics*, 16(4), 401-412.
- Smidts, Ale; Pruyn, Ad H.; Van Riel Cees B. M. (2001). "The Impact of Employee Communication and Perceived External Prestige on Organizational Identification". *Academy of Management Journal*, 49(5), 1051-1062.
- Suh, Young Ik; Ahn, Taesoo; Pedersen, Paul M. (2013). "Examining the Effects of Team Identification, E-Service Quality (E-SQ) and Satisfaction on Intention to Revisit Sports Websites". *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 14(4), 2-19.
- Tajfel, Henri; Turner, John C. (1979). "An Integrative Theory of Inter-Group Conflict". Austin, William G.; Worchel, Stephen (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*, CA: Brooks/Cole, 33-47.
- Tajfel, Henri (1978). *Differentiation between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relation*. London: Academic Press.
- Tak, Bilçin; Çiftçioğlu, Başak A. (2009). "Algılanan Örgütsel Prestij İle Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Özdeşleşme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 18(9), 100-116.
- Van Knippenberg, Daan; Hogg, Michael A. (2003). "A Social Identity Model of Leadership Effectiveness in Organizations". *Research in Organizational Behavior*, 25, 243-295.
- Wade, James B.; Porac, Joseph; Pollock, Timothy G.; Graffin, Scott (2006). "The Burden of Celebrity: The Impact of CEO Certification Contests on CEO Pay and Performance". *Academy of Management Journal*, 49(4), 643-660.

Wann, Daniel L.; Branscombe, R. Nyla (1993). "Sports Fans: Measuring Degree of Identification with Their Team". *International Journal of Sport Psychology*, 24(1), 1-17.

*Prestij, Yönetim Kurulu ve Özdeşleşme İlişkisini
Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*

SUMMARY

In this study, the effectiveness of the board of directors, the perception of organizational prestige and the relationship of identification are examined. Studies in the management literature have often found that they consider the relationship between prestige and identification in the context of commercial organizations (Bartels et al., 2007; Carmeli et al., 2006; Dukerich et al., 2002; Fuller et al., 2006; Gkorezis et al., 2011; Smidts et al., 2001). The above-mentioned relationship is mainly based on the work carried out in organizations where the member-organization relationship is at the forefront of the economic or financial relationship. But it seems that there is a limited number of studies that examine Organization-member interaction according to the volunteering relationship. Similarly, in studies conducted in organizations where voluntary membership is prominent, the relationship between perceived prestige perception and identification was especially questioned at the external stakeholder level. It is possible to say that in this relationship, elements related to the management of the organization are partially addressed (i.e. Bhattacharya et al., 1995; Elsbach & Cable, 2019; Peasley et al., 2018). Considering the limitations of the literature, this study attempts to determine how the research will be shaped when the board variable is included in the relationship between prestige and identification, which is frequently examined by researchers in the management literature.

The field application of the research, the scope of voluntary membership as an organization that is a field on the supporters of Turkey's leading sports clubs studies were conducted. The data in the field research conducted were collected by convenience sampling method. The 3238 data obtained were analyzed by structural equality modeling using the Amos 22.0 package program. The basic hypotheses of the research were tested by structural equation modeling (SEM) after the fit values were obtained as a result of the confirmatory factor analysis. The results provided that the established model was acceptable. When the research findings are examined, it is seen that the influence of the board of directors on perceived organizational prestige is consistent with management studies (Pearce & David, 1987; Pearce & Zahra, 1991; Riordan et al., 1997). The fact that the analysis result is not higher indicates that the fans do not only keep the board of directors in the center when evaluating the prestige of the club. Beyond that, we can say that the fans evaluate the macro elements of the club (history, organizational values, how the club is perceived by the society, etc.). Another conclusion of the research is that perceived organizational prestige has a statistically significant effect on organizational identity. This result supports similar studies (Bhattacharya et al., 1995; Elsbach & Cable, 2019; Peasley et al., 2018). This conclusion of the research can be said that fans take into account the macro elements of the club, namely the deep-rooted history of the club, the organizational values and the characteristics of the club being one of the four

greats in the Super League. This situation, when evaluated within the framework of social identity theory, confirms that individuals identify with a club that will increase their self-esteem. Another result of the study, which is thought to contribute significantly to the literature, is the conclusion that perceived organizational prestige has a partial mediating effect between organizational identity and Board efficiency. According to the result obtained from the mediation model within the scope of the research, it can be said that the fans give priority to the prestige of the club rather than the board of directors of the club.

In this study, a research was conducted by selecting a well-known sports club and board of directors. Although the research questionnaire has been tried to reach the fans from wide platforms as much as possible, the possibility of the fans to be in a high interest and bias attitude towards the club should be taken into consideration, as sports support requires emotional commitment. It is believed that fans who feel close to the sports club in question will be more enthusiastic about participating in the research survey and spreading the research survey to other fans who share the same social identity as themselves around it. This, in turn, is considered a limitation of the study. The use of convenience method in the study made it difficult to keep the demographic variables of the sample under control. Demographic groups analyzed with the stratified sampling method or similar statistical methods can reflect the country in general on a more real basis. Thus, it is recommended that future studies be repeated using different statistical sampling methods. Sports clubs are organizations that are membership on the principle of volunteerism. To generalize the results of this research, it is suggested that other organizations acting voluntarily (other sports clubs, political parties, museums, etc.) do the same study.

INFORMATION, MEDIA AND TECHNOLOGY SKILLS
OF SPORT SCIENCES STUDENTS

Esin HAZAR*, *Burhan ÖZKURT***

Makale Geliş Tarihi-Received: 24.08.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 20.03.2021
DOI: 10.37093/ijjsi.950584

231

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ABSTRACT

Although there have been initiatives for students to acquire proper 21st century skills in association with technology in Turkey for a long time, research on the information, media and technology skills of sport sciences undergraduates is limited. This study examines the competency levels of sport science undergraduates on information, media and technology skills, and the relationship between their competency levels and certain variables such as gender, departments, grades, personal computer (PC) possession and internet access. In the process of the implementation of the Information, Media and Technology Skills Competency scale, the sample of the study was composed of 298 sport sciences undergraduates. In the analysis of the data obtained from the scale, frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation values were used in the central and prevalence measurements. According to the results of the scale; sport sciences undergraduate students considered themselves to be moderate in their information, media and technology skills. While the highest score of the students was of

---

* Assistant Professor, Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Sivas/Turkey. esinnhazar@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2986-696X>. (Corresponding Author).

** Research Assistant, Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Sport Sciences, Sivas/Turkey. burhanozkurt@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9745-9624>.

Esin HAZAR, Burhan ÖZKURT

communication and collaboration; programming skills were emerged as the weakest dimension. It was found that there are significant correlations between their competency levels and certain variables such as grade, PC possession and internet access.

Keywords: Information, Media, Sport Sciences, Skill, Technology.

232

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

SPOR BİLİMLERİ ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ, MEDYA VE TEKNOLOJİ BECERİLERİ

ÖZ

Türkiye'de uzun süredir öğrencilerin teknolojiye ilişkin 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarına yönelik girişimler olmakla birlikte, spor bilimleri lisans öğrencilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerileri üzerine araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışma, spor bilimleri lisans öğrencilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerileri konusundaki yeterlilik düzeylerini ve yeterlilik düzeyleri ile cinsiyet, devam ettikleri bölüm, sınıf, kişisel bilgisayar (PC) sahibi olma ve internet erişimi gibi belirli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışmada kullanılan Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri Yeterlilik Ölçeğinin uygulanması sürecinde araştırmanın örneklemini 298 spor bilimleri lisans öğrencisi oluşturmuştur. Ölçekten elde edilen verilerin analizinde merkezi ve yaygınlık ölçümlerinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Ölçek sonuçlarına göre; spor bilimleri lisans öğrencileri bilgi, medya ve teknoloji becerilerinde kendilerini orta düzeyde yeterli görmektedir. Öğrencilerin en yüksek puanı aldıkları beceri boyutu iletişim ve işbirliği olarak belirlenen çalışmada, programlama becerileri en zayıf boyut olarak ortaya çıkmıştır. Yeterlilik düzeyleri ile öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri, bilgisayar sahibi olma ve internet erişimi gibi bazı değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Medya, Spor Bilimleri, Beceri, Teknoloji.

233

IJSSI 14/1
Haziran
June
2021

INTRODUCTION

As new developments in information communication technologies (ICT) emerge, educational practices are constantly seeking innovation. Demand for labour in 21st century economies is directed to individuals with technological knowledge, skills and creativity. It can be said that the learning paradigm of the 21st century is based on the students who are educated with the skills, knowledge and expertise needed to succeed in the digital economy (Kivunja, 2014).

234

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Information and Communication Technologies are available in every aspect of our daily lives. With the widespread Internet, smartphone and computer use, today's people encounter more information than ever in a variety of formats. Children and the youth namely "digital natives" access information whenever they wish and communicate using digital tools. Technology has found its way in a variety of educational settings in higher education as well. Currently, universities around the world are investing heavily in new generation technologies to equip students with the skills needed to educate them as productive individuals in the 21st century digital world. Even though students are already operating well in the digital contexts outside the curriculum, it is the duty of education to integrate technology into learning-teaching processes and curricula, to teach students how to evaluate, interpret and effectively use information. As there are not many researches on the sport sciences students' information, media and technology skills, this study aims to explore the competency levels of undergraduates of sport sciences faculty on the information, media and technology skills.

1. INFORMATION, MEDIA AND TECHNOLOGY SKILLS

The 21st Century Skills Partnership (P21) which was founded in 2002 in the United States and funded by the Ministry of Education, identified the skills that must be acquired in the 21st century and defined how learning should be in our age and guided schools in this direction (Fox, 2011). In the 21st century skills framework developed by P21, ICT related skills are conceptualized as information, media and technology skills. These skills cover;

1. Information literacy which includes access to information, critical evaluation, and appropriate and correct use of information.
2. Media literacy which includes the ability to interpret, analyse and create new media products.
3. Information and communication technologies literacy which involves the effective use of technology to investigate, organize, evaluate and communicate information (Trilling, Fadel, 2009).

Many terms such as digital literacy, digital competence, and ICT literacy are used to describe the information, media and technology skills but they generally cover skills and competences related to the use of digital technologies (Ilomäki et al., 2011). A Digital Competence Framework (DigComp) has been developed by the European Commission to create a European consensus on the elements of digital competence and to contribute to a better understanding of digital competence and the framework is divided into five areas: Information and Data Literacy, Communication and Collaboration, Digital Content Creation, Safety and Problem Solving. In this framework, digital competence is defined as a set of knowledge, skills and attitudes towards the use of ICT that citizens should have in order to achieve goals related to employment, employability, learning, leisure and citizenship participation (Siiman et al., 2016). The key components of digital competence in 5 areas are defined as below:

Table 1. The Key Components of Digital Competence

Digital Competence Framework
1) Information and Data Literacy: To articulate information needs, to locate and retrieve digital data, information and content. To judge the relevance of the source and its content. To store, manage, and organise digital data, information and content.
2) Communication and Collaboration: To interact, communicate and collaborate through digital technologies while being aware of cultural and generational diversity. To participate in society through public and private digital services and participatory citizenship. To manage one's digital identity and reputation.
3) Digital Content Creation: To create and edit digital content To improve and integrate information and content into an existing body of knowledge while understanding how copyright and licences are to be applied. To know how to give understandable instructions for a computer system.
4) Safety: To protect devices, content, personal data and privacy in digital environments. To protect physical and psychological health, and to be aware of digital technologies for social well-being and social inclusion. To be aware of the environmental impact of digital technologies and their use.
5) Problem Solving: To identify needs and problems, and to resolve conceptual problems and problem situations in digital environments. To use digital tools to innovate processes and products. To keep up-to-date with the digital evolution

(European Union Science Hub, 2019)

One of DigComp's key objectives is to plan training and education initiatives to promote the digital competence of specific target groups. In addition, DigComp provides a common language for defining key areas of digital competence and a joint reference at European level (Ferrari, 2013). DigComp aims to create a common understanding of the digital competences that citizens need in today's society and to serve as a guide for the reliable and critical use of all areas of life (Kluzer, Rissola, 2015). The present study used the skills and dimensions to which those skills belong to in this framework in order to evaluate self-report of the sport sciences students related to those skills.

1.1. Information, Media and Technology Skills and Sport Sciences

Information, media and technology skills provide students with a great power to enhance their thinking, learning, communication, and collaboration and production skills. However, in order to utilize this power, students should first learn the skills needed to comprehend,

manage and utilize this information, media and technology (Trilling, Fadel, 2009).

Information, media and technology skills have been identified as critical skills in the 21st century higher education institutions since the world became digital. These skills can help students' access information, become self-directed and control their learning. There are researches suggesting that most undergraduate students can access digital resources but those resources are often under-utilized because of lack of these skills among students (Malanga, Chigona, 2018). The mastery in the technology-based tools is as required in Sport Sciences as in the other academic branches since "the use of data and media, the design of models, the analysis of systems etc. need the proper use of tools and concepts developed and available in technology" (Baca, 2006). This is why ICT have become an important component of sports sciences curricula and instruction together with the works of teachers of physical education, sport managers and athletic coaches (Kocak, 2003).

Sports scientists need a well-developed theoretical understanding in a lot of disciplines such as physiology, exercise prescription, nutrition and anatomy and to promote their professional practice. In this constant changing world, it is hard to ensure sport science students to develop necessary theoretical knowledge on their owns. The increasing importance of knowledge in ICT skills for career perspectives of sports science undergraduates has implications in curricula. Technology integration in higher education is quite much standard in contemporary study programs on the university level. At higher education level, compulsory ICT courses have been offered to help non-computing majors keep up with technology and use computing to follow their career goals (Sweat-Guy, Lownes-Jackson, 2010). In order to compete and become successful in the sector of sports, digital technologies should be effectively made use of during the course of education.

Courses related to ICT are among the compulsory courses in the Turkish higher education institutes and students attend these courses for two semesters for undergraduate programs in sports sciences faculties. By the end of the first semester, the students of physical education teaching are expected to learn about information technologies and information-processing thinking, problem solving

concepts and approaches, algorithms and flowcharts, computer systems, basic concepts of software and hardware, basics of operating systems, current operating systems, file management, utilities, word processing programs, calculation / table / graphical programs, presentation programs, Web designing, communication and collaboration technologies; safe internet use, information ethics and copyrights. And by the end of the third semester they should acquire the information technologies in education; teaching process and classification of instructional technologies, theoretical approaches to instructional technologies, new approaches in learning approaches, current literacy, instructional technologies as tools and materials, design of instructional materials, designing thematic teaching materials, creation of field-specific object warehouse, and evaluation of instructional material criteria. As for the departments of athletic coaching and sport management, the students are expected to gain basic computer usage (literacy) skills and to recognize and use basic computer concepts, commercial and open source visual operating systems, internet use, commercial and open source word processing applications, spread sheet programs, presentation programs, database programs, web page design - applications and multimedia programs (Yükseköğretim Kurumu, 2019).

Along with the outcomes and the content of these compulsory courses, sports sciences students have been using digital devices for academic purposes as well. For example, they are supposed to use ICT to prepare assignments using office automation software, to analyse data via statistical packages, to communicate through e-mail, to access information access by search engines (Shiffett et al., 2001).

To prepare ICT-proficient sport sciences students ready for the 21st knowledge world, digital devices in sport sciences are widely used. Technologies such as pedometers to count steps, heart rate monitors to design instruction and training, digital video to monitor and provide feedback may offer alternative physical activities and new fitness programs and practical professional competences (Keogh et al., 2017).

As a result, students in sports sciences departments should gain information, media and technology skills with a view to exploiting ICT for academic purposes during their studies, and to becoming sufficiently competent in ICT in order to catch up with the needs of

their future professional careers (Papastergiou, 2010). In order to achieve success and quality in the field of sports, the use of information and communication technologies is important in both the theoretical and practical sports education, while offering the flow of information in sports education which is given both theoretical and practical in order to attain success and quality in sports discipline today (Yücel, Devocioğlu, 2011).

The present study attempts to find out whether undergraduates of sport sciences faculty acquire the information, media and technology skills having been taught through compulsory courses in their academic lives. The aims of this study can be summarized as below:

- To explore sport sciences students' self-efficacy levels related to information, media and technology skills
- To explore whether students' self-efficacy levels related to information, media and technology skills differ depending on gender, the department they are part of, grade, PC possession and internet access?

2. METHODOLOGY

2.1. Participants

The participants were 298 sport sciences undergraduate students studying in first, second, third and fourth grades in 2019- 2020 academic year, of whom 190 were male and 108 females. The students attended 3 different departments in the faculty as Physical Education Teaching, Athletic Coaching and Sport Management (Table 2).

2.2. Instrument

The participants in this survey completed the Information, Media and Technology Skills Competency Scale, developed by Hazar (2018) which assesses the subject's perceived ability in terms of information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, programming, safety and problem solving. The scale comprises items such as 'sharing information and content on the internet' and 'solving technical problems using the internet'. The scale

consisted of two parts. The first part elicited biographical information (e.g. gender, grade). The participants were asked to rate on a five-point scale (1 = never, 2 = Rarely, 3 = Sometimes, 4 = Usually, 5 = Always) in the second part. The scale consisted of 23 questions. The total sum of the responses could range from 23 to 115. Students' competency levels according to the average scores of the scale rated as 1 - 1.80 Poor, 1.81 - 2.60 Insufficient, 2.61 - 3.40 Medium, 3.41 - 4.20 Sufficient, 4.21 - 5.00 Very Adequate.

2.3. Procedure

240
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

For the application of the scale, the researchers informed the students who would participate in the survey to ensure their permission for the research to be administered. The period of application of the scale was at the end of the first semester between December and January.

2.4. Data Analysis

Data analyses were conducted using SPSS 21.0. The reliability for the Information, Media and Technology Skills Competency Scale was assessed using Cronbach's alpha coefficient. Methods of descriptive statistics were used for the description of the examined variables according to the gender, department, PC possession, internet access and the grade of the participants. To examine the possible differences between different groups and to control the main assumptions of the research, inductive statistics (t test, ANOVA) were applied.

3. RESULTS

3.1. Demographic Information

In this section, findings relevant to personal information in the scale applied to sport sciences undergraduate students are presented. The gender of the participants, the department they enrol and grade they attend, PC possession and internet access were calculated as frequency (f) and percentage (%).

Table 2. Demographic Information

Demographic Information	f	%
Gender		
Female	108	36.2
Male	190	63.8
Department		
Physical Education Teaching	115	38.6
Coaching	105	35.2
Sport Management	78	26.2
Grade		
1,00	84	28.2
2,00	73	24.5
3,00	70	23.5
4,00	71	23.8
PC Possession		
Possessed	156	52.3
Not Possessed	142	47.7
Internet Access		
Limited	117	39.3
Limitless	181	60.7
Total	298	100

Table 2 shows that majority of the respondents, 190 (63.8%) were males, while 108 (36.2%) was females. For the departments students enrol, 115 (38.6%) were from the Physical Education Teaching, 105 (35.2%) were from the athletic coaching, while 78 (26.2%) were from the Sport Management. Regarding grade distribution, 84 (28.2%) were first grade students, 73(24.5) were second grade, 70(23.5) were third grade, 71(23.8) were fourth grade. 156 students (52.3%) owned PC and 181students (60.7%) had limitless internet Access.

3.2. Information, Media and Technology Skills of Students

The Information, Media and Technology Skills Competency Scale was used to determine the degree to which the sport sciences students considered themselves sufficient in terms of information, media and technology skills. In this section, the data obtained from the Information, Media and Technology Skills Competency Scale are presented. The mean and standard deviation values of the scores of students from the scale in general and sub-dimensions of the scale were calculated and given in Table 3.

242
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Table 3. Distribution of Scores of General and Sub-Dimensions of Information, Media and Technology Skills Competency Scale

Sub-dimensions of Information, Media and Technology Skills	$\bar{x}$	ss
Communication and Collaboration	3.6483	.76705
Programming	2.1921	1.01990
Problem solving	2.7089	1.05777
Digital Content Creation	3.2125	1.12995
Information and Data Literacy	3.6015	.93292
Safety	3.1186	1.09420
Total	3.0976	.66641

When the general scale is examined, the mean score of students is $\bar{x} = 3.09$. When the sub-dimensions of the scale are taken into consideration, it is seen that "Communication and Collaboration" ($\bar{x} = 3.64$) is the highest-scored dimension and "Programming" ($\bar{x} = 2.19$) is the lowest-scored dimension. Mean scores for other sub-dimensions are "Problem Solving" ($\bar{x} = 2.70$), Digital Content creation" ($\bar{x} = 3.21$) "Information and Data Literacy" ($\bar{x} = 3.60$), and "Safety" ($\bar{x} = 3.11$).

According to these findings, sport sciences students who participated in the study consider themselves to be moderate in terms of their information, media and technology skills. Considering the sub-dimensions; while they deem themselves sufficient in "Communication and Collaboration", and "Information and Data

Literacy” sub-dimensions, they consider themselves moderate in “Problem Solving”, “Digital Content Creation” and “Safety” sub-dimensions. In the “Programming” sub-dimension, students affirmed themselves as insufficient.

According to the arithmetic means, the item with the highest arithmetic mean ($\bar{x} = 4.1$) appear to be “Using instant messaging tools” (Item 4), and the item with the lowest mean ($\bar{x} = 2.12$) is “using at least one programming language efficiently” (Item 8). Students' competency levels according to the average scores of the scale are presented in Table 4.

Table 4. Students' competency levels according to the information, media and technology skills competency scale

Points	Scale	n	%	Cumulative %
1.00 - 1.80	Very Poor	6	2	2
1.81 - 2.60	Insufficient	65	21.8	23.8
2.61 - 3.40	Moderate	129	43.3	67.1
3.41 - 4.20	Sufficient	83	27.9	95
4.21 - 5.00	Very Adequate	15	5	100

Students' competency levels according to the average scores of the scale show that there are only six students in the bottom and 15 students in the top. Across all male participants ($n = 190$) the information, media and technology skills overall mean for the self-reported indicators was 3.1 and standard deviation was .67. The female participants ($n = 108$) had on average 3.08, with a standard deviation of .64 (Table 5).

For the participants who possess PC ($n = 156$), the information, media and technology skills overall mean was 3.27 and standard deviation was .64. The participants not possessing PC ($n = 142$) had on average 2.9, with a standard deviation of .63 (Table 6).

Table 5. Information, Media and Technology Skills - Male-Female

Points	Scale	Male <i>n</i>	Female <i>n</i>
1.00 - 1.80	Very Poor	5	1
1.81 - 2.60	Insufficient	37	28
2.61 - 3.40	Medium	84	45
3.41 - 4.20	Sufficient	53	30
4.21 - 5.00	Very Adequate	11	4
$\bar{x}$		3.10	3.08

Table 6. Information, Media and Technology Skills - PC Possession

Points	Scale	Possessed	Not Possessed
1.00 - 1.80	Very Poor	2	4
1.81 - 2.60	Insufficient	21	44
2.61 - 3.40	Medium	68	61
3.41 - 4.20	Sufficient	57	26
4.21 - 5.00	Very Adequate	11	4
$\bar{x}$		3.27	2.9

For the students of physical education teaching department ($n = 115$), the information, media and technology skills overall mean was 3.05 with a standard deviation of .61. The participants who enrol in coaching department ($n = 105$) had an average of 3.17 with a standard deviation of .71. The students of sport management department ($n = 78$) had an average of 3.04 with a standard deviation of .67 (Table 7).

Table 7. Information, Media and Technology Skills - Students' Department

Points	Scale	Physical Education Teaching	Coaching	Sport Management
1.00 - 1.80	Very Poor	0	3	3
1.81 - 2.60	Insufficient	26	22	17
2.61 - 3.40	Medium	56	38	35
3.41 - 4.20	Sufficient	28	31	24
4.21 - 5.00	Very Adequate	5	8	2
$\bar{x}$		3.05	3.17	3.04

Information, Media and Technology Skills of Sport Sciences Students

For 1st grade students (n = 84), the information, media and technology skills overall mean was 2.94 with a standard deviation of .73. The participants who attend 2nd grade (n = 73) had an average of 3.20 with a standard deviation of .66. 3rd grade students (n = 70) had an average of 3.22 with a standard deviation of .62. The participants who attend 4th grade (n = 71) had an average of 3.04 with a standard deviation of .57 (Table 8).

Table 8. Information, Media and Technology Skills - Students' Grades

Points	Scale	1 st Grade	2 nd Grade	3 rd Grade	4 th Grade
1.00 - 1.80	Very Poor	4	0	0	2
1.81 - 2.60	Insufficient	22	17	13	13
2.61 - 3.40	Medium	39	26	30	34
3.41 - 4.20	Sufficient	13	26	23	21
4.21 - 5.00	Very Adequate	6	4	4	1
$\bar{x}$		2.94	3.20	3.22	3.04

Across all participants who have limited access to internet (n = 117), the information, media and technology skills overall mean was 2.93 with a standard deviation of .66. The participants who have limitless internet access (n = 181) had an average of 3.19 with a standard deviation of .65 (Table 9).

Table 9. Information, Media and Technology Skills - Students' Internet Access

Points	Scale	Limited	limitless
1.00 - 1.80	Very Poor	6	0
1.81 - 2.60	Insufficient	30	35
2.61 - 3.40	Medium	54	75
3.41 - 4.20	Sufficient	26	58
4.21 - 5.00	Very Adequate	2	13
$\bar{x}$		2.93	3.19

The results of the t tests and the one-way ANOVA, which were used to compare the self-estimation of the information, media and technology skills level among different groups, are listed in Table 10. Statistically significant difference was found between the grades of the students, the state of PC possessions and internet access.

Table 10. Information, Media and Technology Skills T Test and ANOVA Summary Table

Groups	df	t or F	p
Gender	296	-.341	.733
Department	297	1.201	.302
Grade	297	3.225	.023*
Pc Possession	296	5.036	.000*
Internet Access	296	-3.342	.001*

246
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

As deduced from Table 10, when the gender variable considered, the two groups did not differ significantly in their competency levels. As for the departments the students enrol, significant differences were still absent in information, media and technology skills. However, as derived from Table 10 students' grades, the state of PC possession and internet access exhibited significant difference. The state of students' possessing PC and having limitless internet access exhibited significantly higher information, media and technology skills self-efficacy. As the one-way ANOVA test showed statistically significant difference among the students in different grades, to clear from which grades the difference come from, one of the Post Hoc Tests, Tukey, was administered as the variances were homogenous. According to the results of multiple comparison test, 3rd grade students' self-efficiency levels towards information, media and technology skills were significantly higher than the 1st grades and there was a significant difference between these two groups.

4. DISCUSSION

The findings showed that the sport sciences students took part in this study felt they were moderate on the information, media and technology skills, which is consistent with the results of Ratliff (2009) who concluded that noncompeting college majors often lack these

skills and are insufficient in searching online, performing presentations or analysing data.

Only 5% of the students reported themselves to be adequate overall on their information, media and technology skills, and 23% of the students considered themselves poor or insufficient in these skills. Although there are two compulsory courses related to information, media and technology skills in undergraduate programs of the Faculty of Sport Sciences in Turkey and the content of these courses are quite relevant to these skills, very few students seem to acquire sufficient knowledge regarding these skills. That the most scored sub dimension is communication and collaboration may result from the fact that students are highly engaged in social networking. (Hammond et al., 2009).

Although it is expected that the students are digital natives and technologically knowledgeable due to the ICT classes they attended during their secondary and tertiary education, they seem to have low scores on programming sub dimension. It may result from the fact that those students could not attend the Information Technologies and Software course started to be implemented in Turkey in 2012 in which software and programming training subjects were added and basic programming training was started to be given starting from the 5th grade. Or even if they had the chance to have these classes, as stated by Akpınar and Altun (2014), this may be due to the general use of computer automation (office automation) applications and the lack of a curriculum based on programming and design.

There seem to be no significant differences between the results of male and female students. Although some studies (Yıldız, Seferoğlu, 2014; Yılmaz, Ersoy, 2016) suggest that there is a significant relationship between gender and access to information communication technologies, other studies (Dinçer, 2017; Elçi, Sarı, 2016; Mısırlı, 2013; Yılmaz, Ersoy, 2016) did not reveal a significant difference between the competence levels of female and male students.

When comparing the information, media and technology skills competency levels of students who possess PC to those who do not, findings show that PC ownership has a significant effect on students' scores. When PC possession variable considered, the two groups differ significantly in their competency levels as stated by Mısırlı

(2013) that students' possessing PC increased their scores in terms of technology skills.

As for the departments the students enrol, no statistically significant difference was found between the results even though a study conducted by Şimşek (2018) found out some differences among the results of the students' scores towards information and communication technologies in different departments of sport sciences faculties.

248

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

When comparing the results of the students who have limited and limitless access to internet, a significant difference was revealed. The students having limitless internet access exhibited significantly higher information, media and technology skills self-efficacy and the two groups differ significantly in their competency levels. This finding is corroborated by Ajuwon (2003) who found out that insufficient Internet use had a negative impact on the ICT skills of undergraduate students.

There was a significant difference among the results of the students in different grades. The mean scores of the 1st grade student were lower than the scores of the other grades. 3rd grade students' self-efficiency levels towards information, media and technology skills were significantly higher than the 1st grades. The reason for this may be the fact that the first graders could not have finished the ICT course during the semester yet, although some other studies (Şimşek, 2018) suggest the contrary that the younger the students, the more positive attitudes towards information and communication technologies.

CONCLUSION

The research revealed that undergraduate students of the faculty of sport sciences are moderate in information, media and technology skills and more initiatives are a requisite for the students to acquire these skills. According to the results of the study these skills do not depend upon gender and departments of the participants. However, students who have PC and limitless internet access are more sufficient in these skills. Furthermore, the findings show that the 1st graders reported themselves less sufficient in these skills compared to the 3rd graders.

The study revealed that the highest averaged sub dimension was communication and collaboration. The lowest rate of information, media and technology skills was in the sub dimension of programming.

Prospective sport scientists should improve themselves and meet the demands of the age if they want to live and work in 21st century knowledge world. In the present study, the majority of the students reported themselves as insufficient in information, media and technology skills. As the curricula of the courses related to these skills are satisfactory enough in terms of content, there may be some wrongdoing in the teaching learning process or the in the duration of the courses. Effective use of information and communication technologies in the faculties of sport sciences as in other higher education institutions will be beneficial for future sport scientists since ICT is a motivating element to acquire both theoretical knowledge and psychomotor skills. To achieve this, faculties of sport sciences should be equipped with the adequate technological facilities and the use of those should be integrated into learning teaching process as an interdisciplinary subject.

REFERENCES

Ajuwon, Grace Ada (2003). "Computer and Internet Use by First Year Clinical and Nursing Students in a Nigerian Teaching Hospital". *Medical Informatics and Decision Making*, 3(1), 1-11.

Baca, Arnold (2006). "Computer Science in Sport: An Overview of History, Present Fields and Future Applications ". *International Journal of Computer Science in Sport*, 4(1), 25-35.

Dinçer, Serkan (2017). "Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi ve Ölçme-Değerlendirme Araçlarının Yapısı". *İlköğretim Online*, 16(3) 1330-1342.

Elçi, Abdullah Cemil; Sarı, Mediha (2016). "Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 87-102.

European Union Science Hub, (2019). "The Digital Competence Framework 2.0", (<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>) (Accessed on 29.12.2019).

Ferrari, Anusca (2013). "DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe". Y. Punie, Yves; Breco, Barbara (Eds.). *JRC Scientific and Policy Reports (50)*, Seville: European Commission Joint Research Centre. (<http://digcomp.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/DIGCOMP-1.0-2013.pdf> 05/01/2017) (Accessed on 03.10.2018).

Fox, Michele O'Connor (2011). "Implementing 21st Century Skills: A Paradox in a Traditional World of Education?", (Unpublished Doctoral Dissertation), College of Saint Elizabeth, USA.

Hammond, Michael; Crosson, Sue; Fragkouli, Elpiniki; Ingram, Jennifer; Johnston-Wilder, Peter; Johnston-Wilder, Sue; Kingston, Yvette; Pope, Melanie; Wray, David (2009). "Why Do Some Student Teachers Make Very Good Use of ICT? An Exploratory Case Study". *Technology, Pedagogy and Education*, 18(1), 59-73.

Ilomäki, Liisa; Kantosalo, Anna; Lakkala, Minna (2011). "What Is Digital Competence?". (https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154423/Ilom_ki_etal_2011_What_is_digital_competence.pdf?sequence=1) (Accessed on 14.12.2018).

Keogh, Justin; Gowthorp, Lisa; McLean, Michelle (2017). "Perceptions of Sport Science Students On the Potential Applications and Limitations of Blended Learning in Their Education: A Qualitative Study". *Sports Biomechanics*, 16(3), 297-312.

Kivunja, Charles (2014). "Do You Want Your Students to Be Job-Ready with 21st Century Skills? Change Pedagogies: A Pedagogical Paradigm Shift from Vygotskyian Social Constructivism To Critical Thinking, Problem Solving And Siemens' Digital Connectivism". *International Journal of Higher Education*, 3(3), 81.

Kluzer, Stefano; Rissola, Gabriel (2015). "Guidelines on the Adoption of DigComp". (http://www.telecentre-europe.org/wp-content/uploads/2016/02/TE-Guidelines-on-theadoption-of-DIGCOMP_Dec2015.pdf) (Accessed on 04.07.2018).

Kocak, Settar (2003). "Computer Attitudes and Competencies in Physical Education and Sport". *International Council for Health, Physical Education, Recreation, Sport and Dance*, 39(1), 49-52.

Malanga, Donald; Chigona, Wallace (2018). "Digital Information Literacy of Undergraduate Students in Higher Education Institutions in Malawi: Challenges and Policy Implications". (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3274573) (Accessed on 10.10.2019).

Mears, Derrick; Hansen, Lisa; Fine, Patrick; Lawler, Phil; Mason, Kim; Richardson, Cheryl (2009). *Appropriate Use of Instructional Technology in Physical Education*. Reston, VA: National Association for Sport and Physical Education.

Mısırlı, Zeynel Abidin (2013). "Ortaokul Öğrencilerinin Eğitim Teknolojisi Standartlarına İlişkin Yeterliklerinin İncelenmesi", (Unpublished Doctoral Dissertation), Anadolu University, Institute of Educational Sciences, Eskişehir.

Papastergiou, Marina (2010). "Enhancing Physical Education and Sport Science Students' Self-Efficacy and Attitudes Regarding Information and Communication Technologies Through a Computer Literacy Course". *Computers & Education*, 54(1), 298-308.

Ratliff, Victoria (2009). "Are College Students Prepared for a Technology-Rich Learning Environment". *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 5(4), 689-702.

Shiffett, Bethany; Murdach, Charles; Meschke, Shane; Megginson, Nancy (2001). "A Presence on the Web". *Physical Educator*, 58(4), 175.

Siiman Leo; Mäeots, Mario; Pedaste, Margus; Simons, Robert-Jan; Leijen, Äli; Rannikmäe, Miia; Vösu, Külli; Timm, Maarja (2016). "An Instrument for Measuring Students' Perceived Digital Competence according to the Digcomp Framework". *International Conference on Learning and Collaboration Technologies*, 233-244, Springer International Publishing.

Şimşek, Abdullah (2018). "Spor Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Bilgi ve İletişim Teknolojilerine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi", (Unpublished Master Thesis), Fırat University, Elazığ.

Sweat-Guy, Retta; Lownes-Jackson, Millicent (2010). "An Examination of Students' Self-Efficacy Beliefs and Demonstrated Computer Skills". *Issues in Informing Science and Information Technology*, 7, 285-295.

Trilling, Bernie; Fadel, Charles (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. John Wiley & Sons.

Yıldız, Hatice; Seferoğlu, Süleyman Sadi (2014). "İlköğretim Öğrencilerinin Sayısal Uçurum Düzeyleriyle İlgili Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 220-235.

Yılmaz, Fırat; Ersoy, Ali (2016). "Besinci Sınıf Öğrencilerinin Bit Erisim Olanakları ve Bit Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki Dijital Bölünme". *Journal of Educational Science*, 2(2), 16-32.

Yu, Chia-Chen (2007). "Important Computer Competencies for Sport Management Professionals". *International Journal of Applied Sports Sciences*, 19(1).

Yücel, Ali; Devocioğlu, Sebahattin (2012). "Spor Eğitiminde Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı". *Sport Sciences*, 7 (2), 1-17.

Yükseköğretim Kurumu, (2019). "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Lisans Programı". (https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Beden_Egitimi_ve_Spor_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf) (Accessed on 11.03.2020).

ÖZET

Bilgi iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler eğitim uygulamalarında da yenilikleri beraberinde getirmiştir. 21. yüzyıl ekonomilerinde işgücü talebi teknolojik bilgi, beceri ve yaratıcılığa sahip bireylere yöneliktir. 21. yüzyılın öğrenme paradigmasının dijital ekonomide başarılı olmak için ihtiyaç duyulan beceri, bilgi ve uzmanlıkla yetiştirilen öğrencilere dayandığı söylenebilir. Günlük hayatımızın her alanında kendine yer edinen İnternet, akıllı telefon ve bilgisayarlar bilgiye erişimi her zamankinden daha kolay hale getirmiştir. Çocuklar ve gençler, yani “dijital yerliler” bilgiye istedikleri zaman erişip dijital araçlarla iletişim kurabilmektedir. İlk ve orta öğretim gibi yükseköğretimde de teknoloji, çeşitli eğitim ortamlarında yerine almıştır. Şu anda, dünyanın dört bir yanındaki üniversiteler, öğrencileri 21. yüzyılın dijital dünyasında üretken bireyler olarak eğitmek ve gereken becerilerle donatmak için yeni nesil teknolojilere büyük yatırım yapmaktadır. Öğrenciler dijital ortamlarda etkin şekilde yer alsın da, teknolojiyi öğrenme-öğretme süreçlerine ve müfredata entegre etmek, öğrencilere bilgiyi nasıl değerlendireceklerini, yorumlayacaklarını ve etkili bir şekilde kullanacaklarını öğretmek eğitimin görevidir.

Tıpkı diğer akademik bölümlerde olduğu gibi spor bilimlerinde de bilgi, medya ve teknoloji becerilerinin öğrencilere kazandırılması oldukça önemlidir zira spor bilimi öğrencileri de öğretim ve araştırma amacıyla bilgi iletişim teknolojilerini kullanmaktadır. Aynı zamanda spor bilimlerinde pedometre vb. bilgisayarlı ve dijital cihazlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Spor bilimleri öğrencilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerilerine ait yeterlilikleri belirlemeye yönelik çok fazla araştırma bulunmadığından, bu çalışma spor bilimleri fakültesi lisans öğrencilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerileri konusundaki yeterlilik düzeylerini ve yeterlilik düzeyleri ile cinsiyet, devam ettikleri bölüm, sınıf, kişisel bilgisayar sahibi olma ve internet erişimi gibi belirli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada kullanılan Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri Yeterlilik Ölçeğinin uygulanması sürecinde araştırmanın örneklemini 298 spor bilimleri lisans öğrencisi oluşturmuştur.

Araştırma, spor bilimleri fakültesi lisans öğrencilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerileri açısından kendilerini orta düzeyde yeterli bulduklarını göstermiştir. Çalışmada en yüksek ortalama iletişim ve işbirliği becerisinde alınırken, programlama becerisinin en zayıf boyut olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Cinsiyet ve öğrencilerin devam ettikleri bölümler bu yeterlilikler açısından anlamlı bir fark oluşturmazken, bilgisayarı ve sınırsız internet erişimi olan öğrencilerin kendilerini daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak çalışmaya katılan spor bilimleri öğrencilerinin çoğunluğu bilgi, medya ve teknoloji becerilerinde yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Diğer yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi spor bilimleri fakültelerinde de bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı gelecekteki spor bilimcileri için faydalı olacaktır çünkü bilgi iletişim teknolojileri hem teorik bilgi hem de psikomotor becerileri kazanmak için motive edici bir unsurdur. Bunu başarmak için spor bilimleri fakülteleri yeterli teknolojik imkanlarla donatılmalı ve bunların kullanımı disiplinler arası bir konu olarak öğrenme öğretim sürecine entegre edilmelidir.

VERGİLERİN DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Çağlayan TABAR*, Göksel KARAŞ**

Makale Geliş Tarihi-Received: 04.09.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 10.05.2021
DOI: 10.37093/ijjsi.950592

255

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

Bu çalışmanın amacı vergilerin demokrasi üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmada 37 OECD ülkesi örneklem olarak alınmış ve 2010-2019 yılları arasındaki veriler yıllık olarak kullanılmıştır. Çalışma panel regresyon yöntemi kullanılarak yapılmıştır. İki farklı modelin oluşturulduğu çalışmada, hem vergi yükünün hem de vergi yapısının demokrasi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre vergi yükünün demokrasi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bulunmuş, vergi türleri itibarıyla ise dolaylı vergilerin demokrasi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bulunurken, dolaysız vergilerin demokrasi üzerindeki etkisi anlamlı ve pozitif bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Vergi yükü, Vergi yapısı, Demokrasi, Panel Regresyon, OECD.

Jel Kodu: P16, H10.

* Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Bursa/Türkiye. ctabar@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4389-7658>.

** Arş. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, Kütahya/Türkiye. goksel.karas@dpu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4091-1258>.

**THE EFFECT OF TAXES ON DEMOCRACY:
THE CASE OF OECD COUNTRIES**

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effect of taxes on democracy. In the study, 37 OECD countries were taken as a sample and the data between 2010-2019 were used annually. The study was conducted using panel regression method. In the study where two different models were created, the effect of both tax burden and tax structure on democracy was investigated. According to the results, the effect of tax burden on democracy was found to be statistically significant and positive. In terms of tax structures, while the effect of indirect taxes on democracy was found to be statistically significant and negative, the effect of direct taxes on democracy was found to be significant and positive.

256

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Keywords: Tax Burden, Tax Structure, Democracy, Panel Regression, OECD.

Jel Code: P16, H10.

GİRİŞ

Vergilerin ekonomik, mali ve sosyal etkilerinin yanında siyasi etkileri de bulunmaktadır. Dolayısıyla bir ülkedeki vergi yükü ve yapısı o ülkenin siyasi yapısını da etkileyebilmektedir. Bu noktada vergilerin demokrasi üzerinde etkili olabileceği görüşü siyasal bilimciler tarafından tartışılmaktadır. Vergilerin demokrasi düzeyine etki edebileceği görüşü, toplumun vergi karşılığında yönetimde söz söyleme hakkına sahip olabildiği yaklaşımıyla açıklanmaktadır.

Tarihsel örnekler söz konusu argümanla oldukça tutarlıdır. Temsili hükümetin kökenleri, vergilendirmenin gelişimiyle yakından bağlantılıdır. Tarihte ilk demokrasi mücadelesi, Magna Carta ile birlikte, iktidarların keyfi vergi uygulamalarına tepki olarak başlamıştır. Temel hak ve özgürlük belgelerinden biri olan Magna Carta, iktidarın mutlak vergilendirme gücünün sınırlandırılarak hukuk düzenine tabii kılınması, vergileme hakkının parlamentoya devredilmesi, demokratik bir sistemin tesis edilmesi, kralın tek başına aldığı kararlara halkın katılımının sağlanması ve halkın rızasının alınması yönünde atılmış ilk adım olma açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla parlamentoların ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden biri, mutlak iktidarın vergilendirme gücünün sınırlandırılması arzusu olmuştur. Böylece parlamento ilk olarak modern Avrupa'nın erken dönemlerinde, savaşların finansmanını sağlamak amacıyla vergilerin arttırılması karşılığında, hükümdarların yetkilerinin bir kısmını demokratik kurumlara bırakmasıyla ortaya çıkmıştır. Kralın vergilendirme gücünü sınırsız ve keyfi biçimde kullanması Fransız Devrimine sebep olan önemli bir nedendir. Fransız Devrimini takiben, 1789 yılında ilân edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesinde (m. 13, 14) vergilendirme yetkisinin kullanılmasına ve sınırlarına ilişkin hükümler yer almıştır. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletlerinde bağımsızlık mücadelesinin başlaması ve demokratik rejimin kurulmasında da vergilendirme önemli bir rol oynamıştır. Amerikan kolonilerinin Kral III. George'a karşı ayaklanmasını temsil eden ve Boston çay partisi olarak bilinen olaylar, Britanya'nın yeni vergiler uygulama çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Çağan, 1980: 131; Ross, 2004: 229; Brautigam, 2008: 2; Selen ve Tarhan, 2014: 59; Gür, 2014: 763; Baskaran, 2014: 2; Şen ve Sağbaş, 2020: 156).

Tarihsel olaylar incelendiğinde, vergilendirme ile demokratik yönetim sistemlerinin kurulması ve gelişmesi arasında bir ilişki olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu durum sosyal bilimciler üzerinde de etkili olmuştur. Teorik olarak vergilerin demokrasi düzeyine etki edebileceği görüşü Montesquieu'ya kadar gitmektedir. Montesquieu (1748) "Kanunların Ruhü" adlı eserinin "vergilerin tahsili ve kamu gelirlerinin büyüklüğü ile özgürlük arasındaki ilişki" adlı on üçüncü kısmında vergiler ile demokrasi arasındaki ilişkiye değinmiştir. Montesquieu (1748)'ya göre ılımlı devletlerde vatandaşlar ağır vergilerin karşılığı olarak özgürlük elde ederken, despot devletlerde vatandaşlar daha düşük vergiler karşılığında özgürlükten feragat etmektedirler. Konu ile ilgili benzer görüşler modern siyaset biliminde de oldukça yaygındır. Siyaset bilimci Huntington (1991)'a göre vergilendirme düzeyi ne kadar düşükse halkın temsil talebi de o ölçüde düşük olacaktır.

Buradan hareketle, çalışmanın amacı vergilemenin günümüzde de, siyasi temsil talebi yaratarak, demokrasi üzerinde etkili olup olmadığının incelenmesidir. Vergi ödeme ile demokrasi talebi arasında doğrudan bir ilişki olduğu ifade edilmekle birlikte, vergilerin sahip olduğu özellikler sebebiyle her vergi türünün demokrasi üzerindeki etkisi farklı olabilmektedir. Dolayısıyla vergi yapısının demokrasi üzerindeki etkilerini incelemek de bu çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışma, hem vergilemenin hem de vergi yapısının demokrasi üzerindeki etkisini değişen varyans, otokorelasyon gibi temel varsayımlarını dikkate alındığı daha dirençli tahminci ile analiz yapılarak tahmin sonuçlarının daha tutarlı olması noktasında literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde giriş kısımdan sonra ikinci bölümde vergilerin demokrasi üzerindeki etkisine yönelik teorik açıklamalara değinilmekte ve üçüncü bölümde konuya ilişkin literatür incelenmektedir. Sonrasında dördüncü bölümde panel regresyon analizi ve varsayım analizleri ile elde edilen bulgular değerlendirilmekte ve beşinci bölümde sonuç kısmına yer verilmektedir.

1. VERGİLERİN DEMOKRASİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK TEORİK AÇIKLAMALAR

Devlet, toplumu oluşturan bireylerin ayrı ayrı veya bir kaçının bir araya gelerek karşılayamayacağı toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için ortaya çıkmış en üst örgütlenme biçimidir (Akdoğan, 2009: 3). Devletin, kendisinden beklenen kamu hizmetlerini yerine getirebilmesi için düzenli gelire ihtiyacı bulunmaktadır. Devlet gelir ihtiyacını, egemenlik hakkına bağlı olarak kullandığı vergilendirme yetkisi ile sağlamaktadır (Çağan, 1982: 3-4). Dolayısıyla vergi, devletin amaçlarını gerçekleştirme kapasitesini belirleyen bir unsurdur.

Gelirini etkin şekilde toplayamayan devletlerin kendinden beklenen bu görevleri yerine getirme imkanı sınırlıdır. Bununla birlikte vergilendirmenin siyasi önemi, devlete gelir sağlamanın ötesine geçmekte ve devletin toplumla bağlarını şekillendirmede merkezi bir rol oynamaktadır. Bu rol, devlet-toplum ilişkilerini düzenleyen esas alanlardan biridir. Vergiler, devlet ve toplum arasında bir sosyal sözleşme olarak görülmekte ve bu alandaki gelişmeler temsili demokrasiyi teşvik etmektedir (Brautigam, 2008: 1).

Vergi politikaları, devleti yöneten hükümetler ve vatandaşlar arasındaki bir pazarlık sürecinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Devlet, kamu finansmanı için vergi toplamaya çalışırken, vatandaşlar da bu pazarlık sürecine girmek ve kendi paralarının kullanımını etkilemek istemektedirler. Sonuçta vergilendirme konusunda devlet ve mükellefler arasında doğal bir pazarlık doğmaktadır. Çünkü vergi ödemeleri vatandaşların katlanmak zorunda olduğu bir maliyettir. Hükümetler vergilendirme yoluyla daha fazla gelir toplamaya çalıştığında, vatandaşlarına vergilerin nasıl toplandığı ve harcandığı konusunda endişelerini dile getirme hakkı verecektir. Sonuçta bu süreç, yöneticileri daha çok hesap vermeye ve demokratik davranmaya yöneltecektir (Gür, 2014: 763).

Kamu gelirlerinin seviyesi ve bileşimi, devletin karakteri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Kamu finansmanın ağırlıklı olarak vergi gelirleri ile karşılandığı ülkelerde yönetim şekli, vergi dışı kaynaklardan finanse eden ülkelere göre farklı olmaktadır. Çünkü vergi dışı kaynakların çoğu vatandaşları ya hiç etkilememekte ya da daha az etkilemektedir. Oysa vergilendirme, vatandaşlardan devlete

doğrudan ve gözle görülür bir kaynak aktarımı anlamına gelmektedir. Vergi ve vergi dışı gelirler arasındaki bu kritik ayrım göz önüne alındığında, vergilerle vatandaşlarına mali yük oluşturan yöneticilerin, bunun karşılığında vatandaşlarına politika oluşturmada söz sahibi olma hakkı sunmaları gerektiği açık biçimde görülmektedir. Devletin mali ağırlığını hisseden vatandaşlar otokratik ve hesap vermeyen bir yönetimi kabul etmekte zorlanacaktır (Baskaran, 2014: 287).

260

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Günümüz örneklerinde de kamu gelirlerinin vergi dışı kaynaklardan elde edildiği ve dolayısıyla vergi yükünün çok düşük olduğu toplumlarda demokratik kurum ve değerlerin yerleşmediği görülmektedir. Bu toplumlar rantiyer devlet olarak kavramsallaştırılmıştır. Rantiyer devlet, petrol ve doğalgaz ihracatı gibi doğal kaynaklardan önemli miktarda ve düzenli olarak gelir elde eden ülkeler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte dış yardım alan ülkeler de rantiyer devlet olarak tanımlanabilmektedir (Gray, 2011: 1). Bu devletlerde kamu bütçesi, tek taraflı bir harcama programı niteliği taşımakta ve vatandaşlara neredeyse hiç vergi ve benzeri mali yükümlülükler katlanmadan kamu hizmetlerinden faydalanma olanağı sunmaktadır (Beblawi, 1987: 387). Gelir ihtiyacı rant gelirleriyle karşılandığı için hükümetler yönetim gücünü toplumla paylaşmak zorunda kalmamaktadır. Vergi yükü çok düşük olan toplum, kamu gelirlerinin nasıl toplandığını ve harcadığını sorgulama ihtiyacı duymamakta ve toplumun kamu politikaları üzerindeki belirleyiciliği daha az olmaktadır (Altunbas, Thirnton, 2011: 3). Dolayısıyla bu devletlerde vergi yoksa temsil de yok anlayışı hakim olup, vergi vermeyen vatandaşların siyasi temsil talebi de düşük kalmaktadır. Bu durumun temsil ilişkisine verdiği zarar sebebiyle demokrasinin gelişimi engellenmektedir. Böylece söz konusu ülkelerde demokratik kurumların var olup olmaması önemini kaybetmektedir.

Vergileme ve demokrasi talebi arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu ifade edilmekle birlikte, her vergi türünün demokrasi üzerindeki etkisi aynı değildir. Bu farklılık, verginin özelliklerine bağlı olarak, mükellef tarafından hissedilme derecesinden kaynaklanmaktadır. Mükelleflerin siyasi temsil talebinde bulunmasında verginin hissedilme derecesi önemli bir unsurdur. Bu

bağlamda, mali anestezi¹ etkisine sahip olan vergiler mükelleflerden hissettirilmeden tahsil edildiği için siyasi temsil talebinin oluşmasına engel olmaktadır. Verginin fiyatın içine gizlendiği dolaylı vergiler mali anestezi etkisi en yüksek olan vergilerdir. Çünkü bu vergilerin fiili mükelleflerinin vergiyi hissetme derecesi genellikle düşüktür. Vergi fiyatın içine gizlendiği için, mükellef vergi ödediğinin farkında değildir. Mükellefin vergi ödediğinin farkında olsa bile, ne kadar vergi ödediğini tespit etmesi güçtür. Dolayısıyla fiyatın içine gizlenen dolaylı vergilerde mükellefler ödedikleri verginin yükünü hissetmediklerinden bu vergilerin nasıl kullanıldığı ile de çok ilgilenmeyeceklerdir.

Günümüzde neredeyse tüm ülkelerde Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi dolaylı vergiler yaygınlık kazanmıştır. Dolaylı vergi olarak adlandırılan bu vergiler, vatandaşların harcamalarından küçük miktarlarda ve parça parça alındığından, vatandaşların ne kadar ve ne şekilde vergi verdiğinin farkına varmasını zorlaştırmaktadır. Mali anestezi etkisi özelliğinden dolayı hissedilme derecesi düşük olan bu vergiler, vatandaşların kamu hizmetlerinin finansmanına ne kadar katkıda bulunduğunu gizlemekte, mükelleflerin hesap sorma ve yöneticilerin de hesap verme sorumluluğunu olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığının denetlenmesi ve gözetlemesine, kamu otoritesini kullananların hesap verebilirliğine, özetle kamu yöneticilerinin demokratik kontrolüne katkı sağlamamaktadır (Zenginobuz, 2010).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında, bazı çalışmalarda vergilerin demokrasi düzeyini etkilediği, bazı çalışmalarda ise vergilerin demokrasi düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, vergiler ve demokrasi arasında çift yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır.

---

¹ Mali anestezi; vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin mükellefler tarafından farkına varılmadan yerine getirilmesidir (Şen, Sağbaş, 2020: 66).

Ross (2004)'un çalışmasında vergilendirmenin siyasi temsile sebep olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma 1971-1997 yılları arasında 113 ülkeyi kapsamaktadır. Yatay kesit regresyon testiyle yapılan analizin sonucunda, vergi artışı eğer kamu hizmetlerini daha pahalı hale getiriyor yani kamu hizmetlerinin birim maliyetini arttırıyorsa demokrasi ile ilişkilidir. Ancak vergi artışları genellikle daha yüksek düzeyde arzu edilen hükümet hizmetlerini finanse etmek için kullanılması ve vatandaşların refahında artış sağlaması durumunda daha yüksek vergilerin daha fazla demokrasiye sebep olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır.

262 Juul (2006) tarafından yapılan çalışmada, Senegal'deki vergi gelirlerinin yerelleştirilmesi ve artışının sonuçlarını vaka analizi yoluyla incelemiştir. Elde edilen sonuca göre, vergi gelirlerindeki artış ile yerel demokratik kurumların gelişmesi arasında bir ilişki bulunamamıştır.

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Zenginobuz vd. (2010) yaptığı anket çalışmasında vergi, temsiliyet ve demokrasi ilişkisinde Türkiye'deki vatandaşların algılarını ölçmeye çalışmışlardır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, vatandaşların yönetime katılma hakkı ile vergileme arasında doğru bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Profeta vd. (2013) tarafından yapılan ve 1990-2005 arası yılları ile üç farklı coğrafi bölgedeki (Güney Doğu Asya, Latin Amerika ve Avrupa Birliği) gelişmekte olan 38 ülkeyi kapsayan çalışmada, bölge sabit etkileri olan ülkeler arası havuzlanmış OLS regresyon analizi ve sabit etkiler modelinin kullanıldığı üç ayrı modelde, vergiler ile demokrasi değişkenleri arasında pozitif ilişki bulunurken, ülke etkilerinin sabit olduğu regresyon modelinde böyle bir ilişki bulunamamıştır.

Baskaran (2014) tarafından yapılan ve 1981-2008 yılları ile 122 ülkeyi kapsayan çalışmada, panel regresyon analizi kullanılarak vergilerin demokrasi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Vergilerin göstergesi olarak KDV ve özerk kuruluşların kullanıldığı çalışmada vergilerin demokrasi üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gür (2014)'ün çalışmasında vergilerin demokrasiye etki edip etmediği incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre vergilerin demokrasi üzerinde istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.

Türedi ve Topal (2016) tarafından yapılan ve 2006-2012 yılları ile 60 ülkeyi kapsayan çalışmada, panel veri analizi kullanılarak vergileme ve demokrasi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre vergileme ve demokrasi arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Kılıçer, Ay ve Ataer (2016) tarafından yapılan çalışmada, 2013 yılı verileri kullanılarak OECD ülkelerinde vergileme ve demokrasi arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Tablo ve grafik karşılaştırması yoluyla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, beyanname yoluyla vergi ödeyen mükelleflerin sayısı ile demokrasi puanları arasında pozitif bir ilişki bulunduğu görülmüştür.

Demircioğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada, 36 ülke için çoğunlukla 2015 yılı verileri kullanılarak vergileme ve demokrasi arasındaki ilişki kesitler arası regresyon yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, vergileme ve demokrasi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Vergi yükü arttıkça demokrasi düzeyi de artmaktadır. Ancak vergi yükünün demokrasi düzeyi üzerindeki pozitif etkisi belirli bir sınıra kadardır. Bu sınır aşıldıktan sonra iki değişken arasında pozitif ilişki negatife dönmektedir. Çalışmada bu sınır %39,76 olarak bulunmuştur.

Kato ve Tanaka (2019) tarafından yapılan ve 1960-2007 yılları ile 143 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmada, vergilerin çağdaş demokrasilerdeki rolü sabit ve rassal etkiler modelleri yardımıyla incelenmiştir. Çalışmada modern bir vergi olarak KDV ile demokrasi arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saraçoğlu vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de vergileme ve demokrasi arasındaki ilişki incelenmiştir. 1984-2019 yıllarını kapsayan çalışmada regresyon analizi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, belli bir eşik kadar vergi yükü demokrasi düzeyini arttırmaktadır. Bu eşik aşıldıktan sonra vergi yükü arttıkça demokrasi düzeyi azalmaktadır. Bu eşik çalışmada kullanılan iki ayrı demokrasi değişkeninden biri olan hukuk ve düzen için %24 iken, demokratik hesap verilebilirlik değişkeni için %11,83 olarak belirlenmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında genellikle bir ülke özelinde yapılan çalışmalar olmakla birlikte, ülke grupları şeklinde de yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Ülke gruplarının örneklem olarak alındığı çalışmalarda ise yatay kesit analizi, OLS, sabit etkiler, panel regresyon analizi ve panel nedensellik analizlerini kullanılmıştır. Bu açıdan bakıldığında çalışma, literatürde yer alan çalışmalardan gerek örneklem ülke grubu gerekse kullanılan analiz yöntemleri açısından farklılaşmaktadır.

3. AMPİRİK ÇERÇEVE

3.1. Veri ve Model

Çalışmanın temel amacı vergilemenin demokrasi üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Çalışma kapsamında OECD üyesi 37 ülke örneklem olarak alınmış ve 2010-2019 yılları arasında zaman kısıtı uygulanmıştır. Zaman kısıtı uygulanmasının nedeni demokrasi indeksinin düzenli olarak 2010 yılından itibaren üretilmeye başlanmasıdır. Çalışmada iki model oluşturulmuş ve her iki modelde de demokrasi indeksi bağımlı değişken olarak analize dahil edilmiştir. Birinci modelde sadece vergi yükü bağımsız değişken olarak analize dahil edilirken, ikinci modelde ise dolaylı ve dolaysız vergiler bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Demokrasi indeksi verileri The Economic Intelligence Unit (EIU) websitesinden, vergi yükü, dolaylı ve dolaysız vergilere ilişkin veriler ise OECD veri tabanından elde edilmiştir. Tablo 1’de çalışma kapsamında yapılan analizlerde kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler bulunmaktadır.

Tablo 1: Değişkenlere Ait İstatistik Bilgiler

Değişken	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Demokrasi	8.112081	0.9918266	4.09	9.93
Vergi Yükü	33.18199	7.54388	12.649	50.809
Dolaysız Vergiler	65.32047	8.44439	38.15	84.209
Dolaylı Vergiler	33.13968	7.75394	15.791	55.336

Tablo 1'e göre OECD üyesi ülkelerde demokrasi indeksi 8.11 ortalama ile yüksek olarak gerçekleşmiştir. Demokrasi indeksinde 1 ile 10 arasında puanlama yapılmakta olup, 1'e yakın olması durumunda demokrasi eğilimin düşük, 10'a yakın olması durumunda ise demokrasi eğilimin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında OECD üyesi ülkelerde demokrasi eğilimi en düşük 4.09 ve en yüksek 9.93 olarak gerçekleşmiştir. Ülkeler özelinde ortalamalara bakıldığında 5.147 ortalama ile en düşük demokrasi eğilimi Türkiye'de, 9.886 ortalama ile en yüksek Norveç'te gerçekleşmiştir. Vergi yükü ise ortalama %33.18 olarak gerçekleşmiştir. Toplam vergi gelirleri içerisinde %65.32 ile dolaysız vergiler ağırlıklı bir paya sahipken, dolaylı vergiler ise %33.14 oranında ortalama paya sahiptir.

Buradan hareketle çalışmada iki ekonometrik model oluşturulmuştur. Model 1 vergi yükünün demokrasi üzerindeki etkisini, Model 2 dolaylı ve dolaysız vergiler olarak vergi yapısının demokrasi üzerindeki etkisini incelemektedir. Oluşturulan modeller aşağıdaki gibidir.

$$\text{Model 1: } \text{democracy}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{taxburden}_{i(t-1)} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 2: } \text{democracy}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{direct}_{i(t-1)} + \beta_2 \text{indirect}_{i(t-1)} + \varepsilon_{it}$$

Oluşturulan eşitliklerde gösterilen denklemlerde i yatay kesit birimlerini (37 OECD üyesi ülke), t ise zaman (2010-2019) boyutunu göstermektedir. Modellerde *democracy* demokrasi endeksini, *taxburden* vergi yükünü, *direct* dolaysız vergileri ve *indirect* dolaylı vergileri temsil etmektedir. Modellerde bağımsız değişkenler olarak yer alan vergi yükü, dolaylı ve dolaysız vergilerin bir dönem gecikmeli değerleri analize dahil edilmiştir. Çünkü vergi yükü bir vergilendirme dönemi sonunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de demokrasiye katılma isteği vergilendirmeye bağlı olarak sonraki dönemde artacak veya azalacaktır.

3.2. Bulgular

Çalışmada OECD üyesi ülkeler bazında vergilendirmenin demokrasi üzerindeki etkisi panel veri analizi yardımıyla incelenmiştir. Panel veri analizinde öncelikle klasik model olan havuzlanmış en küçük

kareler yöntemi ile panel regresyon yöntemi arasında hangisinin kullanımının daha uygun olduğunun tespiti amacıyla Breusch Pagan (1980) testi uygulanmıştır. Breusch Pagan (1980) testi rassal etkiler modeline karşı havuzlanmış en küçük kareler modelinin uygunluğunun sınındığı ve havuzlanmış en küçük kareler yönteminin kalıntılarına dayanan Lagrange Multiplier (LM) testidir. Teste göre panel veri modellerinde birim etkilerin varyansının sıfır olması durumunda en küçük kareler, birim etkilerin varyansının sıfırdan farklı olması durumunda ise rassal etkiler modeli kapsamında genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi kullanılmalıdır. Sıfır hipotezi birim etkilerin varyansının sıfıra eşit olduğu yönündedir (Breusch ve Pagan, 1980: 246-251). Breusch Pagan (1980) testi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Breusch Pagan (1980) LM Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
χ^2 test istatistiği	1197.80	1177.80
Prob. Değeri	0.000*	0.000*

Not: * %5 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2’ye göre her iki modelde de %5 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezi reddedilmiş ve tahminin havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile yapılmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Breusch Pagan (1980) testiyle aynı şekilde modellerin klasik model ile rassal etkiler modeli arasında tercih amacıyla Olabilirlik Oranı (LR) testi uygulanmıştır. Sıfır hipotezi klasik modelin uygun olduğu yönündedir. LR testi sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Olabilirlik Oranı (LR) Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
χ^2 test istatistiği	897.57	863.69
Prob. Değeri	0.000*	0.000*

Not: * %5 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3'te yer alan sonuçlara göre benzer şekilde LR testinde de sıfır hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmekte ve klasik model ile tahminin uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ardından modellerin sabit ya da rassal etkiye sahip olup olmadığı belirlenmelidir. Bunun için de Hausman (1978) testi uygulanmıştır. Hausman (1978) testinde sıfır hipotezi birimler arasında korelasyonun olmadığı yani rassal etkilerin olduğu şeklindedir (Hausman, 1978: 1258). Hausman (1978) testi sonuçları da Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Hausman Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
Hausman test istatistiği	21.91	33.78
Prob. Değeri	0.000*	0.000*

Not: * %5 düzeyinde anlamlıdır.

Hausman test sonuçlarına göre her iki modelde de sıfır hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmekte ve tahmin yöntemi olarak sabit etkiler yönteminin tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hausman (1978) testi sonuçlarından elde edilen sabit etkiler modeli yoluyla tahmin yöntemine dayanarak değişen varyans ve otokorelasyon olmak üzere temel varsayım testleri yapılmıştır. Değişen varyans için Değiştirilmiş Wald Testi (Modified Wald Test), otokorelasyon için Bhargava, Franzini ve Narendranathan Durbin-Watson testi ve Baltagi Wu LBI testi yapılmıştır.

Ekonometrik analizlerde heteroskedasite yani değişen varyans sorunu çoğunlukla yatay kesit verileriyle yapılan çalışmalarda karşılaşılmaktadır. Yatay kesit birimleri içinde varyansın birimlere göre değişmesi durumu değişen varyans olarak adlandırılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 220). Sabit etkiler modelinde değişen varyans sorunu Değiştirilmiş Wald testi ile analiz edilmektedir. Değiştirilmiş Wald testinde sıfır hipotezi birimlere göre değişen varyans sorunu yoktur şeklindedir (Greene, 2003: 488). Değiştirilmiş Wald testi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmektedir.

Tablo 5: Değiştirilmiş Wald Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
χ^2 test istatistiği	4848.70	4676.70
Prob. Değeri	0.000*	0.000*

Not: * %5 düzeyinde anlamlıdır.

Sonuçların yer aldığı Tablo 5'e göre her iki modelde de sıfır hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiş ve değişen varyans olduğu yönündeki alternatif hipotez kabul edilmiştir.

268

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982) tarafından sabit ekili modellerde otokorelasyonun test edilebilmesi amacıyla Durbin-Watson test istatistiğinin sahip olduğu kullanım avantajları nedeniyle AR(1) modeli kullanarak Durbin-Watson otokorelasyon test istatistiği geliştirilmiştir. Buna göre sıfır hipotezi birimler arasında otokorelasyonun olmadığı yönündedir (Bhargava vd., 1982: 533-538). Bhargava vd. tarafından geliştirilen Durbin-Watson test istatistiğinin yanında Baltagi-Wu (1999) tarafından geliştirilen Yerel En İyi Değişmez (Locally Best Invariant - LBI) testi de uygulanmıştır. LBI testi hem sabit hem de rassal etkili modeller için kullanılabilir. Aynı zamanda dengesiz modeller için de kullanılabilir. Sıfır hipotezi otokorelasyon yoktur şeklinde kurulmaktadır (Baltagi ve Wu, 1999: 815-818). Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982) Durbin-Watson test istatistiği ve Baltagi-Wu LBI sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmektedir.

Tablo 6: Otokorelasyon Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
Bhargava vd. Durbin-Watson d istatistiği	0.45938	0.49711
Baltagi-Wu LBI İstatistiği	0.87309	0.88149

Tablo 6'da yer alan her iki testin sonuçlarına göre Model 1 ve Model 2'de otokorelasyon sorunu bulunmaktadır. Durbin-Watson ve LBI testinde olasılık değerleri verilmeyip test istatistik değerleri verilmektedir. Hesaplanan test istatistik değerleri 2'den küçükse önemli derecede otokorelasyonun bulunduğu, 2 ve 2'ye yakınsa

otokorelasyon sorununun olmadığına karar verilmektedir (Ün, 2015: 75; Yerdelen Tatoğlu, 2016: 226). Bu nedenle çalışma kapsamında oluşturulan modellerde test istatistik değerlerinin ikisi de 2'den küçüktür. Yani her iki modelde de önemli dereceden otokorelasyon sorunu bulunmaktadır.

Panel veri analizlerinde değişen varyans ve otokorelasyon sorunları, tahmin edilen regresyon modellerinden elde edilen katsayıların tutarsız ve sapmalı olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle temel varsayım sorunlarına dirençli tahmincilerin kullanılması gerekmektedir. Çalışmada da değişen varyans ve otokorelasyon sorununu ortadan kaldıran ve modellerin dirençli olmasını sağlayan Beck ve Katz (1995) Panel Düzeltilmiş Standart Hata (Panel Corrected Standart Error - PCSE) tahmincisi kullanılmıştır. Beck ve Katz (1995), Parks tarafından geliştirilen modelin ortaya çıkardığı problemler nedeniyle hem otokorelasyon hem de değişen varyans durumlarında tahmincilerin doğruluklarının artırılması amacıyla PCSE tahmincisini geliştirmiştir. Yapılan analizlerde PCSE tahmincisinin daha tutarlı sonuçlar verdiği kanıtlanmıştır (Beck ve Katz, 1995: 640-641). Sonuçlar Tablo 7'de yer almaktadır.

269

IJSE 14/1
Haziran
June
2021

Tablo 7: Panel Düzeltilmiş Standart Hata (PCSE) Sonuçları

Değişkenler	Model 1	Model 2
c	6.31118 (0.000*)	7.855343 (0.000*)
taxburden	0.054231 (0.000*)	
direct		0.0238357 (0.012*)
indirect		-0.0402797 (0.000*)
R2	0.1687	0.2312
Wald Chi2 (p)	1298.50	8148.72

Not: * %5 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7'ye göre vergi yükünün demokrasi üzerindeki etkisini gösteren Model 1'de vergi yükünün katsayısı %1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre vergi yükünde meydana gelen bir birimlik artış demokrasi düzeyini %0.05 oranında artırmaktadır. Etki oranı her ne kadar düşük olsa da teoride beklenildiği gibi vergi yükündeki artış bireylerin demokrasiye katılım isteklerini artırmaktadır. Bu da bireylerin ödedikleri vergiler arttıkça karşılığında daha çok demokrasi talebinde bulunduğu ve hesap verebilirlik kapsamında ödedikleri vergilerin hesabını sorduklarını

kanıtlamaktadır. Elde edilen bulgular literatürde yer alan Zenginobuz vd. (2010), Profeta vd. (2013), Gür (2014) ve Demircioğlu (2018) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Dolaylı ve dolaysız vergiler itibariyle demokrasi talebi üzerindeki etkilerin incelendiği Model 2 sonuçlarına göre ise, dolaylı ve dolaysız vergiler %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre dolaylı vergilerin payının toplam vergi gelirleri içerisinde bir birim artması demokrasi düzeyini %0.04 oranında azaltmaktadır. Dolaylı vergilerin mali anestezi etkisi düşünüldüğünde, bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü dolaylı vergiler, mali anestezi etkisi yaratarak bireylerin ne kadar ve ne şekilde vergi verdiği farkına varmasını zorlaştırmaktadır. Bu da bireylerin hesap sorma sorumluluğunu olumsuz etkilemektedir. Dolaysız vergiler açısından sonuç incelendiğinde ise dolaysız vergilerin demokrasiye katılım isteğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum teoride beklenen durum ile aynıdır. Çünkü dolaysız vergiler bireyler tarafından beyana dayalı olarak ödendiğinden bireylerin vergiyi hissetme derecesi dolaylı vergilere göre daha şiddetlidir. Buna göre OECD ülkelerinde dolaysız vergilerin payının toplam vergi gelirleri içerisinde bir birim artması demokrasi düzeyini %0.024 oranında artırmaktadır. Buradan hareketle ülkeler demokrasi düzeyini artırmak isterlerse vergi yapısını dolaylı vergilerden dolaysız vergilere doğru kaydırmalıdır. Tam tersi durumda yani demokrasi düzeyini düşürmek isterlerse de dolaylı vergilerin ağırlıklı olduğu bir vergi yapısı oluşturmalıdır.

SONUÇ

Vergilerin demokrasi üzerindeki etkileri, devlet ve toplum arasında bir sosyal sözleşme olarak görülmesinden ve devlet - toplum ilişkilerini düzenleyen en temel alanlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre, vatandaşlar ödediği vergilerin karşılığında siyasi temsil talebinde bulunmakta ve vergi politikaları devlet ile vatandaşlar arasında bir pazarlık sürecinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tarihsel örnekler ile günümüz ülkelerinin vergi yükü ve demokrasi düzeyleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Nitekim batı demokrasilerinin ortaya çıkmasında vergilerin önemli bir etkisi vardır. Günümüzde de vergi düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde demokratik kurum ve değerlerin gelişmiş olduğu, buna karşılık kamu harcamalarının vergilerden ziyade vergi dışı gelirlerle finanse edildiği ülkelerde (rantiyer devletlerde) demokratik kurum ve değerlerin gelişmemiş olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte,

Vergilerin Demokrasi Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği

vergi artışlarının demokrasi düzeyini artırması vergi sisteminde yer alan vergilerin özelliklerine bağlıdır. Vergilerin demokrasi düzeyini olumlu etkileyebilmesi için mükelleflerin ödediği vergileri hissedebilmesi gerekmektedir. Bu yüzden, vergi yapısı da vergilerin demokrasi üzerindeki etkisini belirleyen bir unsurdur.

Çalışmada vergi yükü ve yapısının demokrasi düzeyini etkileyip etkilemediği ampirik olarak incelenmiştir. Ampirik testlerden elde edilen sonuçlara göre vergi yükü ile demokrasi düzeyi arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, vergi yükü arttıkça demokrasi düzeyi de artmaktadır. Vergilerin demokrasi üzerindeki etkisi vergi yapısı açısından incelendiğinde ise dolaylı vergiler ile demokrasi düzeyi arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki beklenen bir sonuçtur. Çünkü dolaylı vergiler mali anestezi etkisi yüksek olan vergilerdir. Mükellefler çoğunlukla bu vergileri ödediğinin farkına varmazlar. Dolayısıyla mükellefler vergi nedeniyle bir maliyete katlandıklarının farkına varamadıklarından kamusal kararlara müdahil olma hakkını kendilerinde görmezler. Dolaysız vergiler ile demokrasi düzeyi arasında ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da beklenen bir sonuçtur. Çünkü dolaysız vergiler genellikle beyanname verilerek ödenen ve mükellefin vergi ödediğini hissettiği vergilerdir. Dolayısıyla mükellefler ödedikleri vergiler karşılığında kamusal kararlarda söz sahibi olmak istemektedirler. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre vergi yapılarında yapılacak değişiklikler ülkelerin demokrasi düzeyini etkileyebilmektedir. Bu nedenle ülkeler demokrasi düzeylerini artırmak istiyorlarsa dolaysız vergilerin ağırlıklı olduğu bir vergi yapısı tasarımları daha yararlı olacaktır.

271

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Abdurrahman (2009). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Altunbas, Yener; Thornton, John (2011). "Does Paying Taxes Improve the Quality of Governance? Cross-Country Evidence". *Poverty & Public Policy*, 3(3), 1-17.
- Baltagi, Badi H.; Wu, Ping X. (1999). "Unequally Spaced Panel Data Regressions with Ar(1) Disturbances". *Econometric Theory*, 15, 814-823.
- Baskaran, Thushyanthan (2014). "Taxation and Democratization". *World Development*, 56(4), 287-301.
- Beblawi, Hazem (1987). "The Rentier State in the Arab World". *Arab Studies Quarterly*, 9(4), 383-398.
- Beck, Nathaniel; Katz, Jonathan N. (1995). "What to do (and not to do) with Time-Series Cross-Section Data". *The American Political Science Review*, 89(3), 634-647.
- Bhargava, A.; Franzini, L.; Narendranathan, W. (1982). "Serial Correlation and the Fixed Effects Model". *Review of Economic Studies*, 49, 533-549.
- Brautigam, Deborah A., (2008). "Introduction: Taxation and State-Building in Developing Countries". Brautigam, Deborah A.; Fjeldstad, Odd-Helge; Moore, Mick (Eds.), *Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent*, London: Cambridge University Press, 1-33.
- Breusch, P.; Pagan, A. R. (1980). "The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics". *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Çağan, Nami (1980). "Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 37(1), 129-151.
- Çağan, Nami (1982). *Vergilendirme Yetkisi*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Gray, Matthew (2011). *A Theory of "Late Rentierism" in the Arab States of the Gulf*. Center for International and Regional Studies Occasional Paper No. 7.
- Greene, William H. (2003). *Econometric Analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Gur, Nurullah (2014). "Taxation and Democracy: An Instrumental Variable Approach". *Applied Economics Letters*, 21(11), 763-766.
- Hausman, J. A. (1978). "Specification Tests in Econometrics". *Econometrica*, 46(6), 1251-1271.
- Huntington, Samuel P., (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press.

Vergilerin Demokrasi Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği

- Juul, Kristine (2006). "Decentralization, Local Taxation and Citizenship in Senegal". *Development and Change*, 37(4), 821-846.
- Kato, Junko; Tanaka, Seiki (2019). "Does Taxation Lose its Role in Contemporary Democratisation? State Revenue Production Revisited in the Third Wave of Democratisation". *European Journal of Political Research*, 58(1), 184-208.
- Kılıçer, Erkan; Ay, Fehime Ceren; Ataer, Sinan (2016). "Katalaksi Kavramı Çerçevesinde Vergileme Demokrasi İlişkisi: Türkiye-OECD Karşılaştırmalı Analizi". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 53(612), 35-50.
- Montesquieu, Charles De. (1748[1989]). "The Spirit of the Laws". Cohler, Anne. M.; Miller, Basia Corolyn; Stone, Harold Samuel (Eds.), *Cambridge Texts in the History of Political Thought*, Cambridge: Cambridge University Press.
- OECD. (<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>) (Erişim Tarihi: 15.01.2021).
- Ömercioğlu, Abdullah (2018). *Vergi Demokrasisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Profeta, Paola; Puglisi, Riccardo; Scabrosetti, Simona (2013). "Does Democracy Affect Taxation and Government Spending? Evidence from Developing Countries". *Journal of Comparative Economics*, 41(3), 684-718.
- Ross, Michael L. (2004). "Does Taxation Lead to Representation?". *British Journal of Political Sciences*, 34(2), 229-249.
- Saraçoğlu, Fatih. Erul, Rana Dayıoğlu. Kaplan, Emin Ahmet (2020). "Kamu Yönetiminde Vergi-Demokrasi İlişkisi: Montesquieu Paradoksunun Türkiye İçin Sınanması". *Vergi Sorunları Dergisi*, 384, 43-57.
- Selen, Ufuk; Tarhan, A. Bora (2014). *Türkiye'de Bütçe Algısı*. Bursa.
- Şen, İsa; Sağbaş, İsa (2020). *Vergi Teorisi ve Politikası*. Ankara: Arıkan Yayınları.
- The Economist Intelligence Unit, (The EIU). (<https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>) (Erişim Tarihi: 15.01.2021).
- Türedi, Salih; Topal, Mehmet Hanefi (2016). "Vergilendirme ve Demokrasi Arasındaki İlişki: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Panel Nedensellik Analizi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(1), 63-86.
- Ün, Turgut (2015). "Stata ile Panel Veri Analizi". Güriş, Selahattin (Ed.), *Stata ile Panel Veri Modelleri*, İstanbul: Der Yayınları.
- Yerdelen Tatoğlu, Ferda (2016). *Panel Veri Ekonometrisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Zenginobuz, Ünal; Adaman, Fikret; Gökşen, Fatoş; Savcı, Çağrı; Tokgöz, Emre (2010). *Vergi, Temsilîyet Ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye'de Vatandaşların Algıları*. İstanbul: Açık Toplum Vakfı.

273

IJSl 14/1
Haziran
June
2021

SUMMARY

Taxes have political effects as well as economic, financial and social effects. Therefore, the tax burden and tax structure of a country can also affect the political structure of that country. At this point, the view that taxes can have an effect on democracy is discussed by political scientists. The view that taxes can affect the level of democracy is explained by the approach that society can have the floor in the administration in return for taxes. According to this view; the government needs regular income in order to fulfill the public services expected from it. The state usually meets this income need with taxes. However, the political importance of taxation goes beyond providing income to the government and plays a central role in shaping the government's bonds with society. This role is one of the main areas that regulate government-society relations. Taxes are seen as a social contract between the government and society, and developments in this area promote representative democracy. Because tax policies are the result of a bargaining process between governments and societies. While the government tries to collect taxes for public finances, society also wants to influence the use of the taxes they pay. As a result, there is a natural bargain between the government and taxpayers on taxation. When governments collect more revenue through taxation, they will give society the right to voice concerns about how taxes are collected and spent. Ultimately, this process will lead politicians to be more accountable and democratic. The role of taxes in the emergence of Western democracy also supports this view.

The aim of the study is to examine whether taxation is effective on democracy by creating political representation demand. Although it is stated that there is a direct relationship between tax payment and the demand for democracy, the effect of each type of tax on democracy may be different due to the characteristics of taxes. Therefore, it is also among the aims of this study to examine the effects of tax structure on democracy in addition to the tax burden. For this reason, two models have been developed that examine the effects of tax burden and tax structure on democracy. The Breusch Pagan (1980) test and the Likelihood Ratio (LR) test were used to choose between the pooled least squares method and the random effects model, and Hausman (1978) test was used to choose between random and fixed effects. It is concluded that the most suitable model for estimation is the random effects model. In addition, it is important to test the basic assumptions for regression models established in econometric analysis. In this context, Modified Wald Test (Modified Wald Test) for heteroskedasticity, Bhargava, Franzini and Narendranathan Durbin-Watson test and Baltagi Wu LBI test were performed for autocorrelation. Finally, the Panel Corrected Standard Error (PCSE) estimator, developed by Beck and Katz (1995), an estimator resistant to both variance and autocorrelation, was used. According to the results, the effect of tax burden on democracy was found to be statistically significant and

Vergilerin Demokrasi Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği

positive. In terms of tax structure, while the effect of indirect taxes on democracy was found to be statistically significant and negative, the effect of direct taxes on democracy was found to be significant and positive.

275

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

**İŞYERİ TASARIMININ İŞ TATMİNİ VE ALGILANAN
VERİMLİLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ÖLÇÜMÜ:
ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Dilek TAŞKIN*, *Çağatan TAŞKIN***

Makale Geliş Tarihi-Received: 01.12.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 11.04.2021
DOI: 10.37093/ijisi.950604

277

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ÖZ

Çalışanların iş tatmini ve verimlilikleri uzun yıllardır işletmeler için önemli bir konu olmuştur. Her iki kavram da performans artışına, kar artışına veya düşük performans ile işgören devir oranında artışa neden olabilir. Bu nedenle, hem iş tatmini hem de verimlilik kavramlarının öncüllerinin anlaşılması ve bu öncüllerin iş tatmini ve verimlilik üzerinde etkilerinin incelenmesi uzun yıllardan beri önemli araştırma konuları arasındadır. Literatüre göre, iş yeri tasarımı çalışanların iş tatmini ve verimliliklerini etkileyen en önemli faktörler arasındadır. Bu çalışmanın amacı, iş yeri tasarımının (ofis /büro düzeni ve fiziksel çevre) iş tatmini ve algılanan çalışan verimliliği üzerindeki etkisini bir kamu üniversitesinde yapısal eşitlik modelleme ile ölçmek ve stratejiler önermektir. Araştırma, Bursa Uludağ Üniversitesi çalışanları üzerinde yürütülmüştür. Veriler yüzyüze anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme kullanılmıştır. Analiz için 290 anket formu uygun bulunmuştur. Araştırma bulgularına

* Öğr. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Orhaneli MYO, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı, Bursa/Türkiye. dilektaskin@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2379-9698>.

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBE, İşletme Bölümü, Bursa/Türkiye. ctaskin@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0655-5061>. (Sorumlu Yazar).

Dilek TAŞKIN, Çağatan TAŞKIN

göre, iş yeri tasarımının iki boyutunun iş tatmini üzerinde ve iş tatmininin de çalışanların algılanan verimliliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: İş Yeri Tasarımı, İş Tatmini, Algılanan Verimlilik, Üniversite Çalışanları, PLS-SEM.

JEL Kodu: M10, M12, M19.

278

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

**MEASURING THE INFLUENCE OF WORKPLACE DESIGN
ON JOB SATISFACTION AND PERCEIVED
PRODUCTIVITY: A RESEARCH ON UNIVERSITY
EMPLOYEES**

ABSTRACT

Employee job satisfaction and productivity of employees are so crucial for companies since many years. Both of them may either lead to higher performance, increased profit or lower performance, increased turnover rate and etc. That's why, understanding the antecedents of both job satisfaction and productivity, and exploring the influence of those antecedents on job satisfaction and productivity have been important research areas since many years. According to the literature, workplace design is one of the most important factors affecting job satisfaction and productivity of employees. The aim of this study is to measure the impact of workplace design (office layout and physical environment) on job satisfaction and perceived employee productivity by means of structural equation modeling in a public university and to suggest strategies. The research was conducted on employees of Bursa Uludağ University. Face-to-face questionnaire was used as the data collection method. Convenience sampling was chosen as the sampling method. 290 surveys were confirmed for testing the model. Research findings indicate that two dimensions of workplace design were found to have influences on job satisfaction and job satisfaction was found to have an important influence on perceived productivity of employees.

Keywords: Workplace Design, Job Satisfaction, Perceived Productivity, University Employees, PLS-SEM.

JEL Code: M10, M12, M19.

INTRODUCTION

All of the businesses such as manufacturing industry, services industry and others are competing severely in the world. There are many success factors that lead to a competitive business one of which is productivity (Groen et al., 2019: 443). There is an ongoing debate on the drivers of productivity. Concepts of workplace design and job satisfaction are at the center of this debate. If the occupants feel comfortable in office environments, this potentially leads to satisfaction and productivity. The productivity of an employee is related with the accuracy of tasks but also it is related to producing new ideas and creativity (Rasheed et al., 2019:1). In today's business environment, all of the companies should have highly productive employees to be competitive in the long term. Therefore, it is crucial to explore the drivers of productivity and to explore the influences of the antecedents of productivity on productivity (Shobe, 2018). There have been many efforts to find out the factors affecting the productivity of employees since the early years of 20th century and workplace design was found to be one of the most important factors (Sharif, Sharif, 2017). The design of the workplace may lead to improvements and developments in job satisfaction and perceived employee productivity. This has an important effect the motivation of the employees. On the contrary, poor workplace design may lead to a lower level of employee satisfaction, productivity, performance and may also lead to a higher level of stress (Gutnick, 2007). These are especially crucial in universities because universities are the places of creativity. Universities have important missions one of which is to educate students who are the future of the country. The other one is to produce science and to develop science for the benefit of the society. Lastly, universities should lead the society. Thus, productivity of employees are important to achieve these. In this study, it is aimed to measure the influence of workplace design [office layout (furniture and equipment) and physical environment (lighting, aesthetics and aroma)] on job satisfaction and perceived employee productivity by means of structural equation modeling in a public university and to suggest strategies.

1. WORKPLACE DESIGN AND ITS RELATIONSHIP WITH JOB SATISFACTION AND PERCEIVED PRODUCTIVITY

Human workforce can be evaluated as the greatest asset of a company. Thus, satisfaction and productivity of this “asset” is so important (Kim et al., 2020: 2). Workplace design is an important antecedent of satisfaction, engagement and productivity (Pitchforth et al., 2020: 1-2). In fact, researches on the influence of workplace design on productivity are old. It can be said that Taylor’s studies and Hawthorne Experiments were the first works about this topic (Harris, 2019: 57).

There are many sub-dimensions of workplace design according to Ikonne & Yacob, 2014. These sub-dimensions include many types, for instance temperature, heat and cold, lighting, gravity and etc. All of these are assumed to have influences on the satisfaction and performance of employees and thus, they can be taken into consideration as the basic drivers of comfort. There are also other sub-dimensions of workplace design such as furniture, equipment, aesthetics and aroma (Ikonne, Yacob, 2014: 3; Sharif, Sharif, 2017).

Workplace design should be done according to some criteria. A good and inspirational workplace requires an investigation of how and which workplace sub-dimensions influence job satisfaction and perceived productivity (Khan et al., 2011: 120).

Job satisfaction which can be defined as “the feelings of the employees and attitude in relation with job components and job itself” is closely related to productivity (Waqas, 2014: 144). Workplace design plays a key role in forming job satisfaction of the employees (Mendis, 2016: 148). According to researches, satisfied employees mean increased productivity (Kwon, Remøy, 2020: 2; De Been, Beijer, 2014: 142; Fahr, 2011: 29).

The concept of perceived productivity can be defined as the measure of the extent to which the workplace design supports employees when they perform their activities. Every workplace should be designed in order to increase job satisfaction and productivity (Nappi et al., 2020: 217).

In the literature, there are many studies about the relationships of workplace design, job satisfaction and perceived productivity. In spite of this, the literature that investigates this topic in universities is still rare especially in Turkey. Because of this, this study tries to fill this gap and to explore the factors that make universities more productive.

2. METHODOLOGY

2.1. Sample Size and Method of the Research

The main population of the research was the employees of Bursa Uludağ University. Face-to-face survey method was used as the data collection method. Convenience sampling was chosen as the sampling method of the research. Data collection period was between September and November 2019. 317 surveys were filled but 27 of them were not used because of some reasons such as incomplete survey, marking the same extreme option for every question and etc. The latent variables of the research model are office layout (furniture, equipment), physical environment (lighting, aesthetics, aroma), job satisfaction and perceived employee productivity. The scale of these latent variables were adopted from Sharif & Sharif, 2017. Smart PLS 3.0 and IBM SPSS 21.0 were used for analyzing data.

2.2. Profile of Respondents

As it can be seen in Table 1, 131 of the respondents were male and 153 of the respondents were female. Most of the respondents (34.5%) were between 30-40 ages, 27.2% of the respondents were between 41-50 ages and 23.8% of the respondents were between 51-60 ages. Nearly half of the respondents were faculty members (academicians) and 49.7% of the respondents were staff (non-academicians). Most of the respondents' office type were shared office and 34.5% of them were individual office. Besides, there were only 4.8% flexible offices.

İşyeri Tasarımının İş Tatmini ve Algılanan Verimlilik Üzerindeki Etkisinin Ölçümü: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma

Table 1. Profile of Respondents.

Demographics	Frequency	%	Demographics	Frequency	%
Gender			Income		
Male	131	45,2	<2000 TL	12	4,1
Female	153	52,8	2000-3000 TL	34	11,7
Missing value	6	2,0	3001-4000 TL	92	31,7
			4001-5000 TL	114	39,3
			>5000 TL	38	13,1
Age			Occupation		
<=30	30	12,4	Academician	146	50,3
30-40	100	34,5	Non-academician	144	49,7
41-50	79	27,2			
51-60	69	23,8			
>60	6	2,1			
Missing value	6	2,0			
Office Type					
Individual office	100	34,5			
Shared office	174	60,0			
Flexible office	14	4,8			
Missing value	2	0,7			

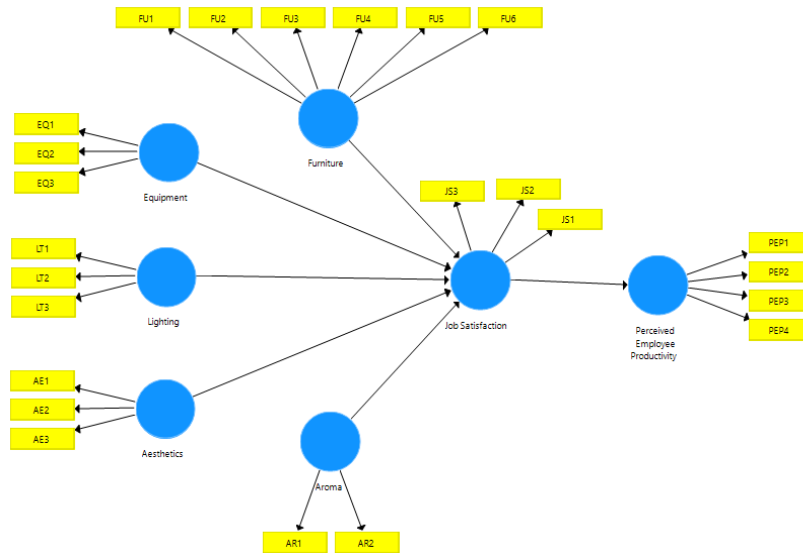
283

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

2.3. Research Model and Hypothesis

In Figure 1, the model can be seen and it is composed of the latent variables, which are; "furniture", "equipment", "lighting", "aesthetics", "aroma", "job satisfaction" and "perceived employee productivity" and the relationships among them.

Figure 1. Research Model.

284
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

The hypotheses of the research are:

H₁: "Furniture" positively impacts "job satisfaction".

H₂: "Equipment" positively impacts "job satisfaction".

H₃: "Lighting" positively impacts "job satisfaction".

H₄: "Aesthetics" positively impacts "job satisfaction".

H₅: "Aroma" positively impacts "job satisfaction".

H₆: "Job satisfaction" positively impacts "perceived employee productivity".

2.4. Construct Reliability and Validity Results

In Table 2, the results of construct reliability and validity can be seen. The AVE values of the dimensions must be 0,50 or more for the validity of latent variables (Fornell, Larcker, 1981). Results show that

İşyeri Tasarımının İş Tatmini ve Algılanan Verimlilik Üzerindeki Etkisinin Ölçümü: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma

the AVE values for aesthetics, aroma, equipment, furniture, job satisfaction, lighting and perceived employee productivity are 0.73, 0.75, 0.79, 0.59, 0.73, 0.78 and 0.84 respectively. The composite reliability values of the latent variables are also given in Table 2. Composite Reliability value should be 0.70 or above (Cortina, 1993).

Table 2. Construct Reliability and Validity.

Construct	Cronbach's Alpha	Rho'A	CR	AVE
Aesthetics	0.82	0.83	0.89	0.73
Aroma	0.67	0.68	0.85	0.75
Equipment	0.87	0.89	0.92	0.79
Furniture	0.86	0.87	0.89	0.59
Job Satisfaction	0.82	0.83	0.89	0.73
Lighting	0.86	0.87	0.91	0.78
Perceived Employee Productivity	0.93	0.94	0.95	0.84

In Table 3 outer loadings of the latent variables can be seen. Outer loadings range from 0.65 to 0.95. These values can be accepted as high values.

Table 3. Outer Loadings.

Latent Variables	Observed Variables	Outer Loadings
Aesthetics	AE1	0.87
	AE2	0.85
	AE3	0.84
Aroma	AR1	0.84
	AR2	0.88
Equipment	EQ1	0.84
	EQ2	0.94
	EQ3	0.89
Furniture	FU1	0.78
	FU2	0.78
	FU3	0.76
	FU4	0.82
	FU5	0.77
	FU6	0.65
Job Satisfaction	JS1	0.86
	JS2	0.87
	JS3	0.83
Lighting	LT1	0.85
	LT2	0.94
	LT3	0.86
Perceived Employee Productivity	PEP1	0.83
	PEP2	0.93
	PEP3	0.93
	PEP4	0.95

286

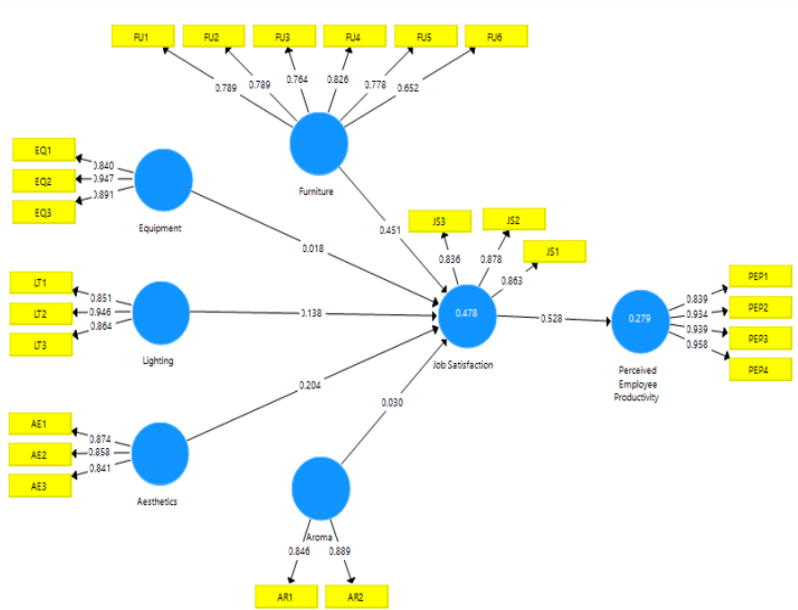
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

2.5. Testing the Research Model by Using PLS

Path coefficients of the research model can be seen in Figure 2. T values of the research model are given in Figure 3.

İşyeri Tasarımının İş Tatmini ve Algılanan Verimlilik Üzerindeki Etkisinin Ölçümü: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma

Figure 2. Path Coefficients.

Figure 3. T Values.

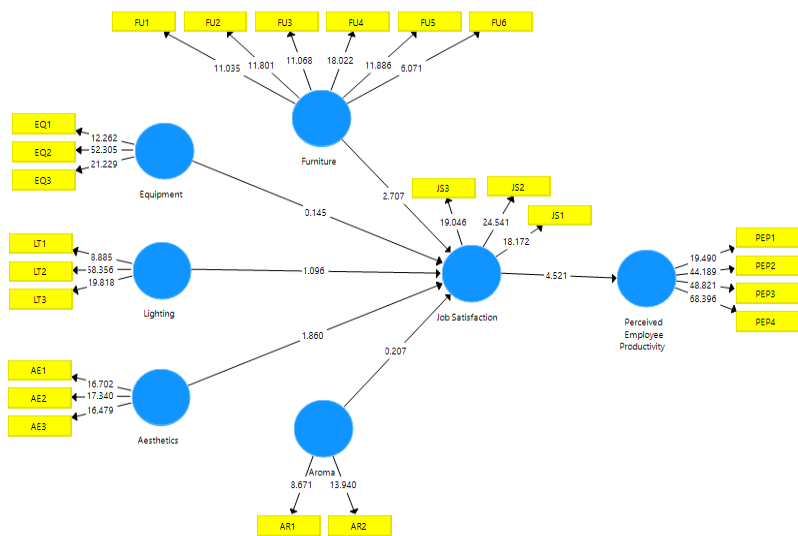

Table 4 shows the results of hypothesis tests and structural relationships. The path coefficient of "furniture" on "job satisfaction" is 0.45, the path coefficient of "equipment" on "job satisfaction" is 0.01, the path coefficient of "lighting" on "job satisfaction" is 0.13, the path coefficient of "aesthetics" on "job satisfaction" is 0.20, the path coefficient of "aroma" on "job satisfaction" is 0.03 and the path coefficient of "job satisfaction" on "perceived employee productivity" is 0.52.

Table 4. Results of Hypothesis Tests and Structural Relationships.

288
IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Hypothesis	Path Coefficient	t-statistic ^a	P Values	Result
H ₁	0.45	2.70***	0.007	Supported
H ₂	0.01	0.14	0.885	Not Supported
H ₃	0.13	1.09	0.274	Not Supported
H ₄	0.20	1.86*	0.063	Supported
H ₅	0.03	0.20	0.836	Not Supported
H ₆	0.52	4.52***	0.000	Supported

a t-values for two-tailed test

* 1.65 (sig. level 10%)

** 1.96 (sig. level=5%)

*** T-value 2.58 (sig. level=1%) (Hair et al., 2011; Rezaei, 2015)

According to modeling findings, some of the hypotheses (1, 4 and 6) were supported. Furniture antecedent was found to have a statistically positive significant impact on job satisfaction. Aesthetics antecedent was also found to have a statistically significant positive impact on job satisfaction of employees. Job satisfaction was found to have a statistically significant impact on perceived employee productivity. In spite of this, equipment, lighting and aroma antecedents were found to have no significant positive impacts on job satisfaction. As seen from Table 4, the highest path coefficient was 0.52 that belongs to the path of job satisfaction-perceived employee productivity. The second highest path coefficient was 0.45 that

belongs to the path of furniture-job satisfaction. All of the results of the research indicate that furniture and aesthetics were crucial antecedents of job satisfaction and job satisfaction was a crucial antecedent for perceived employee productivity. The answer of “how to motivate employees” can be seen from the path coefficients.

CONCLUSION

The results of this paper provides useful implications for increasing job satisfaction and perceived productivity of university employees. It is important for university managers to know the influence of antecedents on job satisfaction and perceived productivity of employees. In this study, the antecedents were workplace design components that were office layout (furniture and equipment) and physical environment (lighting, aesthetics and aroma). According to the research results, “furniture” antecedent was found to have a statistically positive significant impact on job satisfaction. “Aesthetics” antecedent was also found to have a statistically significant positive impact on job satisfaction of employees. Job satisfaction was found to have a statistically significant impact on perceived employee productivity. The findings implicate that furniture of workplace is so crucial. In addition, aesthetics is another important factor. So, university managers should focus on these two sub-dimensions (furniture and aesthetics) in order to make their employees happier and to increase their productivity.

The findings indicate that there are two important paths concerning the research model. One of them is “furniture-job satisfaction-perceived productivity”, the other one is “aesthetics-job satisfaction-perceived productivity”. These paths show managers where to focus and to start for improving productivity. The first path mentioned is more important because of the path coefficients. In other words, if a manager invests on “furniture” dimension one unit in order to develop it, it is assumed that job satisfaction of the employees will increase 0.45 units. In addition, if a manager invests on “job satisfaction” dimension one unit in order to increase it, it is assumed that perceived productivity of the employees will increase 0.52 units. Thus, it can be said that it is a very strong path. University managers should design the office desk, chairs and etc. in a way that provide comfort and excellent communication and collaboration between employees. They should be portable, ergonomic and light. The

distance between desks should be designed according to the “new normal” of working conditions.

The second important finding is the influence of “aesthetics” on “job satisfaction”. Aesthetics is about the culture of the company and it is much related to the appearance of the workplace. According to the research findings, the “aesthetics” dimension was found to have a positive impact on “job satisfaction”. The path coefficient is 0.20 which means that if a manager invests on “aesthetics” dimension one unit in order to develop it, it is assumed that job satisfaction of the employees will increase 0.20 units. Although there was no statistically significant impact, the path coefficient of “lighting-job satisfaction” shows that there is an influence but not statistically significant. In spite of this, managers may focus on the lighting dimension also.

290

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Limitations

As many researches have, this research also has a few limitations. One of the limitations is about the latent variables of the research model. These latent variables can be increased or changed according to the scope of the main population. Thus, various models can be formed. The second limitation is the sample size. The sample size could be increased. The third limitation is the data collection time period. The data was collected before coronavirus pandemic. The variables and results will probably be different if it is decided to conduct the same research during coronavirus pandemic. All of these limitations generally lead to a fact that the results cannot be generalized and the researches about this topic should be updated.

REFERENCES

- Cortina, Jose M. (1993). "What is Coefficient Alpha? An Examination of Theory and Applications". *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.
- De Been, Iris; Beijer, Marion (2014). "The Influence of Office Type on Satisfaction and Perceived Productivity Support". *Journal of Facilities Management*, 12(2), 142-157.
- Hair Jr, F. Joe; Sarstedt, Marko; Hopkins, Lucas; Kuppelwieser, Volker G. (2014). "Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM): An Emerging Tool in Business Research". *European Business Review*, 26(2), 106-121.
- Fahr, Rene (2011). "Job Design and Job Satisfaction—Empirical Evidence for Germany?". *Management Revue*, 22(1), 28-46.
- Fornell, Claes; Larcker, David F. (1981). "Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics". *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388.
- Groen, Brenda; van der Voordt, Theo; Hoekstra, Bartele; van Sprang, Hester (2019). "Impact of Employee Satisfaction with Facilities on Self-Assessed Productivity Support". *Journal of Facilities Management*, 17(5), 442-462.
- Gutnick, Limor (2007). "A Workplace Design that Reduces Employee Stress and Increases Employee Productivity Using Environmentally Responsible Materials", (Unpublished Master Thesis), Eastern Michigan University, Michigan.
- Harris, Rob (2019). "Defining and Measuring the Productive Office". *Journal of Corporate Real Estate*, 21(1), 55-71.
- Ikonne, Chinyere N.; Yacob, Haliso (2014). "Influence of Spatial Comfort and Environmental Workplace Ergonomics on Job Satisfaction of Librarians in the Federal and State University Libraries in Southern Nigeria". *Open Access Library Journal*, 1(06), 1-10.
- Khan, Saddat H., Azhar, Zarqa; Parveen, Sajida; Naeem, Farheen; Sohail, Malik M. (2011). "Exploring the Impact of Infrastructure, Pay Incentives, and Workplace Environment on Employees' Performance: A Case Study of Sargodha University". *Asian Journal of Empirical Research*, 2(4), 118-140.
- Kim, Amy; Wang, Shuoqi; McCunn, Lindsay; Sadatsafavi, Hessam (2020). "Impact of Office Modernization on Environmental Satisfaction: A Naturalistic Field Study". *Frontiers in Built Environment*, 6, 1-14.
- Kwon, Minyoung; Remøy, Hilde (2020). "Office Employee Satisfaction: The Influence of Design Factors on Psychological User Satisfaction". *Facilities*, 38(1/2), 1-19.

Mendis, M. V. S. (2016). "Workplace Design and Job Performance: A Study of Operational Level Employees in the Apparel Industry of Sri Lanka". *International Journal of Scientific and Research Publications*, 6(12), 148-153.

Nappi, Ingrid; de Campos Ribeiro, Gisele; Cochard, Nicolas (2020). "The Interplay of Stress and Workspace Attachment on User Satisfaction and Workspace Support to Labour Productivity". *Journal of Corporate Real Estate*, 22(3), 215-237.

Pitchforth, Jegar; Nelson, Elizabeth C.; van den Helder, Marc; Oosting, Wouter (2020). "The Work Environment Pilot: An Experiment to Determine the Optimal Office Design for a Technology Company". *PLoS ONE*, 15(5), e0232943. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232943>.

Rasheed, Eziaku O.; Khoshbakht, Maryam; Baird, George (2019). "Does the Number of Occupants in an Office Influence Individual Perceptions of Comfort and Productivity?—New Evidence from 5000 Office Workers". *Buildings*, 9(3), 1-14.

Rezaei, Sajad (2015). "Segmenting Consumer Decision-Making Styles (CDMS) toward Marketing Practice: A Partial Least Squares (PLS) Path Modeling Approach". *Journal of Retailing and Consumer Services*, 22, 1-15.

Sharif, Faiza; Sharif, Saqib (2017). "The Relationship of Workplace Design on Employees' Perceived Productivity: A Case of Higher Education Institutions". *Journal of Social Sciences & Interdisciplinary Research (JSSIR)*, 6(1), 1-22.

Shobe, Kyle (2018). "Productivity Driven by Job Satisfaction, Physical Work Environment, Management Support and Job Autonomy". *Business and Economics Journal*, 9(2), 2-9.

Waqas, Athar; Bashir, Umair; Sattar, Muhammad F; Abdullah, Hafiz M.; Hussain, Imtiaz; Anjum, Waqas; Arshad, Rizwan (2014). "Factors Influencing Job Satisfaction and its Impact on Job Loyalty". *International Journal of Learning and Development*, 4(2), 141-161.

İşyeri Tasarımının İş Tatmini ve Algılanan Verimlilik Üzerindeki Etkisinin Ölçümü: Üniversite Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma

ÖZET

İşletmeler açısından çalışanların iş tatmini ve verimliliği konuları uzun yıllardır büyük önem arz etmektedir. Bunun temel sebeplerinden biri çalışanların iş tatmini arttıkça verimliliklerinin de artacağı varsayımdır. Her iki kavram da performans artışına, kar artışına veya düşük performans ile işgören devir oranında artışa neden olabilir. Bu nedenle, hem iş tatmini hem de verimlilik kavramlarının öncüllerinin anlaşılması ve bu öncüllerin iş tatmini ve verimlilik üzerinde etkilerinin incelenmesi gerek reel sektörde faaliyet gösteren işletmeler açısından gerekse de ülkelerin fikir, proje ve bilim üretme merkezleri olan üniversiteler açısından son derece önemlidir. Literatüre göre, iş yeri tasarımı çalışanların iş tatmini ve verimliliklerini etkileyen en önemli faktörler arasındadır. İş yeri tasarımı ise ofis/büro düzeni ve fiziksel çevre olmak üzere iki önemli alt unsurdan oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı da söz konusu unsurların bir başka ifade ile iş yeri tasarımının (ofis /büro düzeni ve fiziksel çevre) iş tatmini ve algılanan çalışan verimliliği üzerindeki etkisini bir kamu üniversitesinde yapısal eşitlik modelleme kullanarak ölçmek ve çeşitli stratejiler ve politikalar önermektir.

Araştırma, Türkiye'nin en büyük üniversitelerinden biri olan Bursa Uludağ Üniversitesi çalışanları üzerinde yürütülmüştür. Veriler yüz yüze anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme kullanılmıştır. Verilerin toplanma zamanı 2019 yılının Eylül ve Kasım ayları arasındadır. Dolayısıyla pandemi öncesinde veri toplama işlemi tamamlanmıştır. Toplanan anket formları ön analize tabi tutulduktan sonra araştırma modelinin testi için 290 adet anket formu analize uygun bulunmuştur. Araştırma modelinin test edilmesi için yapısal eşitlik modelleme yaklaşımlarından PLS-Sem kullanılmıştır. Araştırma modelinde, büro mobilyası, araç/gereç, aydınlatma, estetik, koku, iş tatmini ve algılanan çalışan verimliliği örtük değişkenleri yer almaktadır. Büro mobilyası, araç/gereç, aydınlatma, estetik ve koku değişkenleri iş tatmini değişkeninin öncüllerini oluşturmaktadır. Algılanan çalışan verimliliğinin öncülü olarak iş tatmini değişkeni mevcuttur.

Araştırma modelinin yapısal eşitlik modelleme ile test edilmesi sonrasında elde edilen sonuçlara göre, iş yeri tasarımının iki boyutunun iş tatmini üzerinde ve iş tatmininin de çalışanların algılanan verimliliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilmiştir. İş tatmini üzerinde en fazla etkiye sahip olan değişken büro mobilyası değişkeni olmuştur. İkinci olarak iş tatmini üzerinde etkili öncül ise estetik olarak tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre iş tatmininin de algılanan çalışan verimliliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu kanıtlanmıştır. Modelleme sonuçlarına göre ilgili yöneticilere strateji ve politika önerilerinde bulunulmuştur.

Düzeltilme: International Journal of Social Inquiry Cilt: 13 Sayı: 2'de (Aralık, 2020) yayınlanan aşağıda künye bilgileri bulunan makalede şekil 11'in doğru hali aşağıdaki gibidir:

Correction: In the article which is published in the International Journal of Social Inquiry Vol: 13 Issue: 2 (December, 2020), the correct version of figure 11 is as follows:

295

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

**BULANIK MANTIK VE KONTROL SİSTEMLERİNİN
BİREYSEL KREDİLENDİRMELERİN NİHAİ KARAR
AŞAMASINDA KULLANIMI**

**THE USE OF FUZZY LOGIC AND CONTROL SYSTEMS IN
THE FINAL STEP OF CONSUMER LENDING DECISIONS**

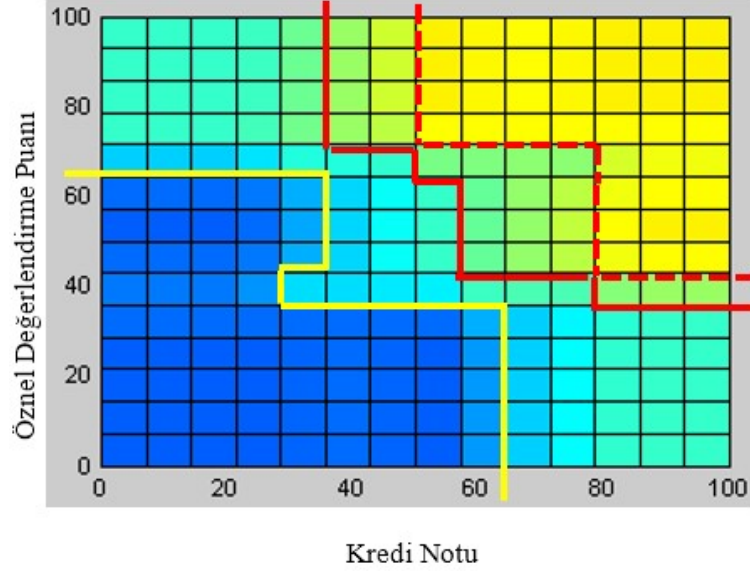
Gülcan PETRİÇLİ*, Gül Gökay EMEL**

---

* Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı (Sayısal Yöntemler Bilim Dalı), Bursa/Türkiye. gulcanp@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6296-6183> (Sorumlu yazar).

** Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, Bursa/Türkiye. ggokay@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2921-1368>.

Şekil 11. BMKS'nin pseudo-color yüzey görüntüsü.

296

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Makale URL'si/ Article URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1437951>

DOI: 10.37093/ijsi.837751

YAYIN İLKELERİ ve YAZIM KURALLARI

YAZAR REHBERİ

Uluslararası hakemli bir dergi olan International Journal of Social Inquiry yılda 2 kez (Aralık ve Haziran aylarında) yayımlanır.

Dergiye gönderilecek yazılar, makale, kitap tanıtımı, eleştiri ve örnek olay çalışmalarını içermektedir. Bu yazılar daha önce başka bir dergi vb. çalışmada yayımlanmamış ve yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.

Yazılar Türkçe ve İngilizce dillerinde olabilir. Yazılar yayımlanmak üzere kabul edildiğinde International Journal of Social Inquiry bütün yayın haklarına sahip olacaktır.

Dergiye gönderilen yazıların ilk değerlendirmesi yayın kurulu tarafından dergi yazım kurallarına uygunluğu bakımından yapılır. *Uygun bulunan çalışmalar uluslararası kabul gören benzerlik tarama programlarınca (akademik kurallara uygun bir biçimde atıf yapılan bire bir alıntılar, kaynakça ve dipnot dışarıda tutularak) taranır. %15'den fazla benzerlik tespit edilen çalışmalar hiçbir işlem yapılmadan, tarama sonuç raporu ile birlikte yazar / yazarlarına geri gönderilecektir.*

Bu aşamadan sonra çalışma 2 hakeme gönderilecek; hakemlerden gelecek rapor doğrultusunda yazının basılmasına, rapor çerçevesinde düzeltilmesine, yazının geri çevrilmesine veya üçüncü bir hakeme gönderilmesine karar verilecek ve durum yazara/yazarlara en kısa sürede bildirilecektir.

Yazar/yazarlardan istenecek düzeltmelerin en geç 1 ay içinde yapılarak yayın kuruluna ulaştırılması gerekir.

YAZIM KURALLARI

Anlatım ve Üslup

Makaleler Türkçe veya İngilizce dillerinde yazılabilir. Cümleler dil bilgisi ve imla kurallarına uyularak yazılmalıdır.

Türkçe makalelerde imla ve noktalama kuralları için Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük ve/veya Büyük Türkçe Sözlük'ü

ile Türkçe Yazım ve İmla Kılavuzundan yararlanılmalıdır. Türkçe Güncel Sözlük ve Türkçe Büyük Sözlük ile Türkçe Yazım ve İmla Kılavuzuna aşağıdaki web adresinden de ulaşılabilir.

<http://www.tdk.gov.tr/>

İngilizce makalelerde ise Longman Dictionary of Contemporary English, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Cambridge Advanced Learner's Dictionary kaynaklarından yararlanılabilir. Longman, Oxford ve Cambridge'in sözlüklerine aşağıdaki web adreslerinden de ulaşılabilir.

<http://www.ldoceonline.com/>

<https://www.oxforddictionaries.com/>

<http://dictionary.cambridge.org/>

Başlıklar

Çalışma konusuna uygun bir makale başlığı seçilmelidir.

Makale içindeki bölüm başlıkları normal rakamlarla numaralandırılmalıdır. (1, 2, 3 gibi)

Bir bölümde alt başlıkların sayısı en fazla dört olmalıdır.

Başlıkların numaralandırılması aşağıdaki gibi olmalıdır:

1. BİRİNCİ BÖLÜM BAŞLIĞI

1.1. Birinci Derece Alt Bölüm Başlığı

1.2. Birinci Derece Alt Bölüm Başlığı

Başlıklar koyu ve sola hizalı olmalıdır.

Öz, özet ve anahtar kelimeler dâhil olmak üzere metindeki tüm başlıklar koyu gösterilmelidir.

Yazar ve İletişim Bilgileri

Makale başlığından hemen sonra yazar/yazarların adı soyadı belirtilmelidir. Yazar/yazarların adı ve soyadından sonra yıldız işaretli dipnot oluşturulmalı ve yazar/yazarların bağlı bulunduğu kurum/üniversite bilgileri ile e-posta adresi belirtilmelidir.

Birden fazla yazarlı makalelerde, yazarlardan bir tanesi sorumlu yazar olarak belirtilmelidir.

Gerektiğinde editörün yazarla iletişimde kullanılmak üzere yazar/yazarların cep telefonu numaralarını bildirmeleri önemle rica olunur. Bu bilgiler makale yayımlanırken kesinlikle kullanılmayacaktır.

Öz

Makalenin başında biri Türkçe biri İngilizce olmak üzere **200 kelimeyi aşmayan öz (abstract)** yer almalıdır.

Anahtar Kelimeler

Türkçe ve İngilizce öz (abstract) kısmından sonra yapılan çalışmanın ilgi alanını tespitiye yönelik **5** kelimedenden oluşan **anahtar kelimeler** verilmelidir.

Özet

Makalenin sonunda Türkçe yazılmış çalışmalar için İngilizce, İngilizce yazılmış çalışmalar için Türkçe, **750 kelimeyi aşmayan özet (summary)** yer almalıdır.

Metin

Metin formatı aşağıdaki şekillerde sunulmalıdır.

Makale 8000 kelimeyi geçmemelidir.

Özel semboller haricinde, metin, dipnot, öz, özet, denklemler ve kaynaklar "**Times New Roman**" karakterinde yazılmalıdır.

Metin word formatında **1.5** satır aralığında ve **12** punto; dipnot, öz, özet, denklem ve kaynakça ise tek satır aralığında **10** punto harf büyüklüğünde yazılmalıdır.

Transkripsiyonlu metinler için "Times Turkish Transkripsiyon" fontu tercih edilmelidir.

Giriş bölümüne numara **verilmemelidir**.

Metin içinde kısaltma kullanılacaksa bu kısaltmalar ilk kullanıldığında açılımından sonra parantez içerisinde gösterilmelidir. Örneğin: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

Metin içinde dipnotlar ek bilgi vermek için kullanılmalı ve normal rakamlar ile numaralandırılmalıdır.

Tablolar, Şekil ve Grafikler

Tüm tablo, şekil ve grafikler normal rakamlarla numaralandırılmalıdır. (Şekil 1 / Tablo 1 / Grafik 1, Şekil 2 / Tablo 2 / Grafik 2 gibi.)

Tablo ve şekillerin başlıkları, tablo ve grafiklerin üstünde yer almalıdır.

Tablo ve şekillerin başlıkları tek satır aralığında ve 10 puntoda yazılmalıdır.

Makalede kullanılan tablo şekil ve grafikler yazarın kendisine ait değilse **mutlaka kaynağın** tablo, şekil ve grafiklerin alt kısmında gösterilmelidir.

Tablo ve şekiller için dipnotlar, * (yıldız) simgesi ile gösterilerek 10 punto harf büyüklüğü ile yazılmalıdır.

Formül ve Denklemler

Formüller sola hizalı olarak ve numaralandırılarak yazılmalıdır.

Denklemler (1), (2), (3)... şeklinde numaralandırılmalı ve 10 punto harf büyüklüğünde yazılmalıdır.

Bilim Alanı Kodu (JEL KODU)

Çalışma yapılan alanla ilgili bilim kodu/jel kodu bilgisi girilebiliyor ise yazar/yazarlar **3 tane bilim alanı kodunu** yazmalıdırlar. Bilim/Jel kodlarına aşağıdaki web adresinden ulaşılabilir.

<https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php>

Teşekkür

Çalışmaya destek olan kurum ve kişiler varsa bunlara ilişkin teşekkür yazısı yazılabilir. Teşekkür yazısı, makalenin ilk sayfasında dipnot olarak verilebileceği gibi kaynaklar kısmından önce ayrı bir başlık altında da verilebilir.

Atıflar

Yazar, yararlandığı kaynakların atıf yazımında **APA** (Amerikan Psikoloji Birliği) yayın kılavuzu taslağına uymalıdır. APA Kurallarına aşağıdaki web adresinden ulaşılabilir

www.apastyle.org

Örnek:

- Tek yazarlı eserlerde: (Tezcan, 2014: 118), (Giray, 2010a: 35)
- İki yazarlı eserlerde: (Özdal, Karaca, 2015: 35)
- İkidenden fazla yazarlı eserlerde: (Gönlübol vd., 1996: 45)

Kaynakça

Kaynakça, metin içinde atıf yapılan kaynakların tamamını içermelidir.

Dergi ve kitap isimleri italik olmalıdır.

Kaynakça, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Bir yazara ait birden fazla esere atıfta bulunulmuşsa yazarın eserleri, en yakın tarihten en eski tarihten doğru kronolojik olarak sıralanmalıdır.

Sürekli yayınlar ve derleme kitaplardaki makaleler için sayfa numaraları belirtilmelidir.

Sürekli Yayınlar:

Reçber, Kamuran; Aydın, Çiğdem (2004). "Avrupa Birliğinde İnsan Haklarının İhlal Edilmesi Halinde Öngörülen Yaptırımlar". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53 (1), 89-115.

Kitaplar:

Özdal, Barış; Karaca, Kutay (2015). *Diplomasi Tarihi I*. Bursa: Dora Yayınevi.

Ansiklopedi Maddeleri

Bohannon, Paul, (1968). "Law and Legal Institutions," *International Encyclopedia of Social Sciences*, Vol. IX, (ed.), David L. Shils, W. Place, McMillan and Free Press, 73-77.

Çalışma Raporları:

Frankel, Jeffrey A., (2000). *Globalization of the Economy*, Working Paper 7858, Cambridge.

Kitap Bölümü/Derleme Yayınları:

Tezcan, Ercüment (2014). "Avrupa Parlamentosu", Akçay, Belgin; Göçmen, İlke (Der.). *Avrupa Birliği*, Ankara: Seçkin Yayınları, 117-142.

Kurumsal Kaynaklar:

DPT (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994*, Ankara.

İnternet Kaynakları:

Reçber, Kamuran (2002). "Les Relations Entre l'UEO et l'UE Dans le Cadre des Dispositions du Traité sur l'UE", <http://www.ridi.org/adi/articles/2002/200208rec.htm> (Erişim Tarihi 04.04.2016).

Tezler

Özdoğan, Mehmet (1979). "Fikirtepe", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gazete Makalesi

Yıldırım, A. Ekber (2017). "Genç Çiftçi Hibe Desteğinde Şartlar ve İstenen Belgeler", *Dünya Gazetesi* (12 Nisan 2017).

Yazarı Olmayan Gazete Haberi

Otomotivde Rekor Üretim Gerçekleşti, (12 Nisan 2017), *Dünya Gazetesi*.

Makale Gönderimi:

Yazılar doc. ve pdf. formatında iki dosya hâlinde sbdergi@uludag.edu.tr adresine gönderilmelidir.

Gerektiğinde editörün yazarla iletişimde kullanılmak üzere yazar/yazarların cep telefonu numaralarını bildirmeleri önemle rica olunur. Bu bilgiler makale yayınlanırken kesinlikle kullanılmayacaktır.

Telif Hakkı Düzenlemesi

Yayına kabul edilen tüm makale ve materyallerin telif hakkı Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne aittir.

Gizlilik Beyanı

Bu dergide yer alan isim ve adresler sadece derginin belirtilen amacı için kullanılacaktır. Başka bir amaç ve başka bölümde kullanılmayacaktır.

AUTHOR GUIDE

International Journal of Social Inquiry is published twice a year (December and June). The journal includes research articles, book presentations, critics and case studies. These articles should not have been published elsewhere or sent for publication previously.

Articles can be written in Turkish and English. When the articles are accepted, International Journal of Social Inquiry will have all publishing rights.

The initial evaluation of the manuscripts submitted to the journal is made by the editorial board in terms of its suitability for the journal writing standarts. *Eligible studies will be scanned with internationally accepted academic plagiarism detector (excluding individual citations, bibliographies and footnotes cited in accordance with academic rules). Studies with more than 15% similarity will be sent back to the author/authors together with the scan result report.*

After this phase, the study will be sent to 2 referees. In the direction of the report from the referees, it will be decided whether the article will be published, corrected in the report frame, rejected or sent to third referee, and the author / authors will be notified about the situation as soon as possible.

Corrections requested from the author/authors should be made within 1 month at the latest and sent to the editorial board.

WRITING STANDARTS

Expression & Literary Style

Articles can be written in Turkish and English. Sentences should be written in accordance with the grammer and orthographic rules.

For grammer and ortographic rules in Turkish articles, Turkish Language Association's Güncel Türkçe Sözlük and/or Büyük Türkçe Sözlük and Türkçe Yazım ve İmla Kılavuzu should be used. These Dictionaries are also available from the following web address:

<http://www.tdk.gov.tr/>

For grammer and ortographic rules in English articles, Longman Dictionary of Contemporary English, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Cambridge Advanced Learner's Dictionary can be used.

These Dictionaries are also available from the following web addresses:

<http://www.ldoceonline.com/>

<https://www.oxforddictionaries.com/>

<http://dictionary.cambridge.org/>

Titles

An appropriate article title should be chosen for the study topic.

Section titles in the article should be numbered with normal numbers. (1, 2, 3 ... etc.)

The number of subtitles in a section should be four at most.

The numbering of titles should be as follows:

1. SECTION TITLE
  - 1.1. First Degree Subheadline
  - 1.2. First Degree Subheadline

Headings should be bold and left-aligned.

All titles in the text, including abstract, summary and keywords, should be shown in bold.

Author and Contact Information

Name and surname of the author/authors should be indicated after the article title. Asterisked footnotes should be created after the author/authors' name and surname and the institution/university information and e-mail address to which the author/authors are affiliated should be shown.

In more than one authoritative article, one of the authors must be specified as the corresponding author.

In case of necessity, please be sure to notify the author/authors' mobile phone numbers so that the editor can communicate with the author. This information will never be used when the article is published.

Abstract

An abstract which does not exceed 200 words should be written both in Turkish and English.

Keywords

After the Turkish and English abstracts, *the keywords consisting of 5 words* should be given to correct the interest of the study.

Summary

Turkish summary for articles in English and English summary for articles in Turkish *which does not exceed 750 words should be written.*

Text

Text format should be presented in the following form.

The article should not exceed 8000 words.

Except for special symbols, text, footnote, abstract, summary, equations and sources should be written in "**Times New Roman**".

Text in word format with **1.5** lines and **12** pt; footnotes, abstracts, summaries, equations and bibliographies should be written in **10** point font size in single line spacing.

For transcribed texts, "Times Turkish Transcription" font should be preferred.

The "introduction" **should not be numbered.**

If an abbreviation is used in the text, these abbreviations should be shown in parentheses when used for the first time. For example: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

Footnotes in the text should be used to provide additional information and should be numbered with normal numbers.

Tables, Figures and Graphics

All tables, figures and graphics should be numbered with normal numbers. (Figure 1 / Table 1 / Figure 1, Figure 2 / Table 2 / Figure 2).

The headings of tables, figures and graphics should be placed on top of them.

The headings of tables, figures and graphics must be written in single line and 10 pt.

If the tables, figures and graphics used in the article do not belong to the author himself, the source should be given at the bottom of the tables, figures and graphics.

Footnotes for tables and figures should be written in 10 point letter size with * (star) symbol.

Formulas and Equations

Formulas should be written left aligned and numbered.

The equations should be numbered as (1), (2), (3) ... and should be written in 10 pt font size.

Science Field Code (JEL CODE)

If the scientific code/jel code information related to the study field can be entered, the author / *writers should write 3 scientific field codes*. Science / jel codes can be found at the following website:

<https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php>

Acknowledgements

If there are institutions and persons supporting the work, a thank-you note can be written. Acknowledgements can be given as a footnote on the first page of the article or under a separate title before the "references".

Citations

The author must comply with the **APA** (American Psychological Association) publication guidelines in citation of the sources he uses. APA Rules are available at the following web address:

www.apastyle.org

Bibliography

The bibliography should include all of the references cited in the text. Journal and book names should be italic.

The bibliography must be sorted alphabetically by author surname. If more than one studies belonging to one author are found, the studies of the author should be ordered chronologically from the most recent to the earliest one.

Page numbers for periodicals and articles in compilation books should be specified.

Periodicals:

Reçber, Kamuran; Aydın, Çiğdem (2004). "Avrupa Birliğinde İnsan Haklarının İhlal Edilmesi Halinde Öngörülen Yapıtlar". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53 (1), 89-115.

Books:

Özdal, Barış; Karaca, Kutay (2015). *Diplomasi Tarihi I*. Bursa: Dora Yayınevi.

Encyclopedia Articles:

Bohannon, Paul, (1968). "Law and Legal Institutions," International Encyclopedia of Social Sciences, Vol. IX, (ed.), David L. Shils, W. Place, McMillan and Free Press, ss. 73-77.

Study-Work Reports:

Frankel, Jeffrey A., (2000). Globalization of the Economy, Working Paper 7858, Cambridge.

Book Chapters:

Tezcan, Ercüment (2014). "Avrupa Parlamentosu", Akçay, Belgin; Göçmen, İlke (Der.). *Avrupa Birliği*, Ankara: Seçkin Yayınları, 117-142.

Corporate Resources:

DPT (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı*, 1990-1994, Ankara.

Online Resources:

Reçber, Kamuran (2002). "Les Relations Entre l'UEO et l'UE Dans le Cadre des Dispositions du Traité sur l'UE", <http://www.ridi.org/adi/articles/2002/200208rec.htm> (Erişim Tarihi 04.04.2016).

Theses:

Özdoğan, Mehmet (1979). "Fikirtepe", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Newspaper Articles:

Yıldırım, A. Ekber (2017). "Genç Çiftçi Hibe Desteğinde Şartlar ve İstenen Belgeler", *Dünya Gazetesi* (12 Nisan 2017).

News:

Otomotivde Rekor Üretim Gerçekleşti, (12 Nisan 2017), *Dünya Gazetesi*.

Article Submission

Articles in doc. and pdf. format file should be sent to sbedergi@uludag.edu.tr.

Please be sure to notify the author/authors' mobile phone numbers so that the editor can communicate with the author in case of necessity. This information will never be used when the article is published.

Copyright

The copyright of all articles and materials accepted for publication belong to Uludağ University Social Sciences Institute.

Privacy

Names and addresses in this magazine will only be used for the purpose of the journal, which is stated above. It will not be used for another purpose or another part.

308

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

ESKİ SAYILAR / OLD ISSUES

CİLT-VOLUME: 13 • SAYI - ISSUE: 2 • ARALIK/DECEMBER 2020
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	x
Editor's Note	xi
İçindekiler-Contents	xii

Araştırma Makaleleri

Almanya'da Radikal Sağın Yükselişi: Almanya için Alternatif Partisi, Popülizm ve Demokrasi <i>The Rise of Radical Right in Germany: Alternative for Germany, Populism and Democracy</i> Müge AKNUR	415
--	-----

309

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Yaşam Kalitesini Açıklamada Sosyal Dışlanma ve Yaşam Tatmininin Rolü <i>The Role of Social Exclusion and Life Satisfaction in Explaining Quality of Life</i> Mine AYDEMİR, Nuran BAYRAM ARLI.....	447
---	-----

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma <i>Cyber Bullying: A Research on University Students</i> Salih DURSUN, Ahmet GÖKÇE, Serpil AYTAÇ	465
---	-----

Is Unemployment the Root Cause of Insecurity in Nigeria? <i>İşsizlik Nijerya'da Güvensizliğin Temel Nedeni Midir?</i> Osarene EDOMWONYI-OTU, Lawrence Chukwuka EDOMWONYI-OTU	487
---	-----

Mülteci Krizi: Mültecilerin Hukuki ve Sosyal Statüleri ile Ulusal Çıkarlar İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme <i>Refugee Crisis: An Assessment of the Interaction between the Legal and Social Status of Refugees and National Interests</i> İbrahim Oğulcan ERAYMAN.....	509
--	-----

Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri <i>Private Military and Security Companies as Non-State Actors in the Middle East</i> Burak GÜNEŞ.....	543
---	-----

Hegel'in Uluslararası Hukuk Felsefesi <i>Hegel's Philosophy of International Law</i> Gökhan GÜNEYSU	585
Myndos Antik Kenti'nde Bir Ayazma Yapısı <i>A Hagiasma Structure in the Myndos Ancient City</i> Metehan İHTİYAR	609
Rusya-Japonya İlişkilerinde Kuril Adaları Sorunu'nun Analizi <i>Analysis of the Kuril Islands Problem in Russia-Japan Relations</i> Niyazi İPEK	645
Kıbrıs'ta Canbulat Haber Merkezi'nin Propaganda ve İletişim Yöntemleri <i>Propaganda and Communication Ways of Canbulat News Center in Cyprus</i> Ulvi KESER, Neriman SAYGILI	681
Bulanık Mantık ve Kontrol Sistemlerinin Bireysel Kredilendirmelerin Nihai Karar Aşamasında Kullanımı <i>The Use of Fuzzy Logic and Control Systems in the Final Step of Consumer Lending Decisions</i> Gülcan PETRİÇLİ, Gül Gökay EMEL	725
Sömürgecilik Mirasının Somali'ye Etkisi <i>Impact of Colonialism Heritage on Somalia</i> Ferhat PİRİNÇÇİ, Tunç DEMİRTAŞ	765
The Impact of the Court of Justice of the European Union on the Development of the European Union Social Policy <i>Avrupa Birliği Adalet Divanının Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimine Etkisi</i> Canan Uğur RIZZI	791
Güvenikleştirme Aracı Olarak Propaganda ve Algı Yönetimi: II. Dünya Savaşı'nda Afiş ve Posterler <i>Propaganda and Perception Management as a Securitization Tool: Posters in World War II</i> Güngör ŞAHİN, Aslı MERCİMEK	811

CİLT-VOLUME: 13 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN / JUNE 2020
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	ix
Editor's Note	x
İçindekiler-Contents	xi

Kış Turizminin Dijital Medya Haberlerinde Temsili: Uludağ Kayak Merkezi Üzerine Bir Söylem Analizi <i>Representation of Winter Tourism in Digital Media News: A Discourse Analysis on Uludağ Ski Center</i> Emel ADAMIŞ, Ertan ÖZÇOBAN	1
--	---

311

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Methodological Diversity of Research on Leaders and International Conflict: A Review <i>Liderler ve Uluslararası Çatışma Araştırmalarında Metodolojik Çeşitlilik: Bir Gözden Geçirme</i> Öner AKGÜL	27
---	----

Erken Cumhuriyet Döneminde Yoksullukla Mücadele Kapsamında Halkevleri Sosyal Yardım Şubelerinin Rolü <i>The Role of Social Assistance Branches of Public Houses in the scope of Combating Poverty in the Early Republic Period</i> Turgay AKKUŞ, Nursal KUMAŞ, Berrin SARITUNÇ	61
--	----

Üniversite Öğrencilerinin Online Oyun Oynama Davranışlarının Açıklanmasına Yönelik Bir Model Önerisi <i>A Model Proposal for Explaining the Online Game-Playing Behaviors of University Students</i> Erkan ARI, Veysel YILMAZ	87
---	----

Avrupa Borç Krizi'nin Yerel Yönetim Maliyesine Etkileri: Avrupa Birliği Ülkeleri 2010-2015 Dönemi Analizi <i>The Effects of the European Debt Crisis on the Local Government Finance: Analysis of the European Union Countries 2010-2015 Term</i> M. Fatih ASLANTAŞ, R. Kutlu KORLU	113
---	-----

Türkiye Emek Piyasasında Yaşanan Güncel Gelişmeler: Emek Piyasası Katılığına Yönelik Eleştirel Bir Değerlendirme <i>Recent Developments in Turkish Labor Market: A Critical Assessment of Turkish Labor Market Rigidity</i> Hasan BAKIR	147
KKTC Su Temin Projesine Karşı Yürütülen Algı Operasyonlarının Değerlendirilmesi <i>TRNC Water Supply Project in the Context of Psychological Perception Management</i> Selçuk DAĞAŞAN, Ulvi KESER	181
Viktor F. Yanukoviç Dönemi Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile İlişkilerini Belirleyen Dinamikler <i>Dynamics that Determine Ukraine's Relations with the European Union Period of Viktor F. Yanukovich</i> Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU	209
Cevdet Paşa'nın Fransız Devrimi Üzerine Düşünceleri <i>Cevdet Pasha's Reflections on the Revolution in France</i> Ekin ERDEM	235
Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri ve Çocuklarıyla İlişkileri <i>Father Figures and Their Relationships with Children in Social Contented Turkish Children's Novels</i> Nilüfer İşyar	269
Psikolojik Güçlendirme ile İş Tatmini Arasındaki İlişkide Örgütsel Özdeşleşmenin Aracı Rolü <i>The Mediating Role of Organizational Identification in the Relationship between Psychological Empowerment and Job Satisfaction</i> Burak ÖZDEMİR, Esra ULUTAŞ ATAN	301
Çocuk Sağlığının Atatürk Dönemi Siyasetindeki ve Meclis Gündemindeki Yeri <i>The Place of Child Health in Ataturk Politics and in the Assembly Agenda</i> Ayşe Nur REÇBEROĞULLARI	329

Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Dersinin Öğretim
Üyelerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi
*Investigation of Research Methods Course in Social Sciences
according to the Views of the Faculty Members*
**Şule Betül TOSUNTAŞ, Engin KARADAĞ,
Şahin DANIŞMAN.....357**

313

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

CİLT-VOLUME: 12 • SAYI-ISSUE: 2 • ARALIK / DECEMBER 2019
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	ix
Editor's Note	x
İçindekiler-Contents	xi

314	Çalışan Memnuniyetinde Yöneticinin Rolü: Bursa İlinde Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması <i>The Role of the Manager in Employee Satisfaction: Structural Equality Model Application in Bursa Province</i> Adem AKSAN, Ayşe OĞUZLAR.....	391
IJSI 14/1 Haziran June 2021	Vergi Afları ve Vergilemede Adalet Algısının Vergi Uyumuna Etkisi: Bursa İli Örneği <i>The Effect of Tax Amnesties and Tax Fairness Perception on Tax Compliance: A Case of Bursa</i> Zuhal AKBELEN, Zehra Berna AYDIN	409
	Aydınlanmadan Modern Zamanlara: Gelişim Kültü ve Resim Sanatındaki Yansımaları <i>From Enlightenment to Modern Times: The Cult of Progress and Its Reflections on Paintings</i> Zehra Canan BAYER	439
	Swot Analizi Tekniği ile Suriye'de Demokrasi İmkânı <i>The Possibility of Democracy in Syria with Swot Analysis Technique</i> Dilek CANYURT, Mehmet DALAR	475
	Suriye Krizinde Aktörler, Uyuşmayan Talepler ve Çatışan Çözümler <i>Actors, Incompatible Demands and Conflicting Solutions in the Syrian Crisis</i> M. Turan ÇAĞLAR, Fuat AKSU	507
	The New Front in Global Insecurity: Cyberspace <i>Küresel Güvensizliğin Yeni Cephesi: Siber Uzay</i> Soner ÇELİK, Muharrem GÜRKAYNAK	545

Universal Autobiography: Serenade Chafik and the Language of Human Rights <i>Evrensel Otobiyyografi: Serenade Chafık ve İnsan Haklarının Dili</i> Emine FİŞEK	567
İzник/Nikaia Koimesis Tes Theotokos Kilisesi Mozaikleri <i>Mosaics of Koimesis Tes Theotokos Church from İznik/Nikaia</i> Sedat GÜNGÖRDÜ	589
Tüketicilerin Nanoteknolojik Ürün Tercihleri ve Satın Alma Niyetleri <i>Nanotechnological Product Preferences and Purchase Intentions of Consumers</i> Serkan KILIÇ, Seda MUTİ TABANLI	615
Leadership without Hierarchy and Authority: Lateral Leadership Hiyerarşi ve Otorite Olmadan Liderlik: Lateral Liderlik R. Dilek KOÇAK	657
Kaynak Bağımlılığı Kuramı Çerçevesinde Bağımlılık Kavramına İlişkin Bir Araştırma: Türkiye Otomotiv Sektöründe Faaliyet Gösteren Ana Firma-Tedarikçiler Arasındaki Satın Alma Süreçleri Üzerine Nitel Bir Analiz <i>A Research on the Concept of Dependence within the Framework of Resource Dependence Theory: A Qualitative Analysis on Purchasing Process between Supplier and Buyer Companies Operating in the Automotive Industry in Turkey</i> Oğuzhan ÖZTÜRK, Esra DİL, Meryem ÖZER	681
Uluslararası Hukukta Balinaların Korunması ve Uluslararası Adalet Divanının Japonya - Avustralya & Yeni Zelanda Kararı <i>The Protection of Whales in International Law and the Judgement of Japan - Australia & New Zealand on the International Court of Justice</i> Sercan REÇBER	719
Türkiye’de Belediyelerin Mali Tablolar Temelinde Yabancı Kaynak Yapısının Analizi <i>An Analysis of the Structures of Municipal Liabilities Based on the Fiscal Statements in Turkey</i> Halil SERBES, Özhan ÇETİNKAYA	757

315

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Tevekkül Psikolojisi: Nedenleri, Süreci ve Sonuçları Hakkında
Nitel Bir Araştırma
*The Psychology of Tawakkul: A Qualitative Research on Reasons, Process
and Results*
Meryem ŞAHİN, Hayati HÖKELEKLİ 801

Spor Ayakkabısı Sektöründe Marka Bağlılığı ve Öncülleri:
Karşılaştırmalı Bir Araştırma
Brand Loyalty and Antecedents in Sport Shoe Sector: Comparative Research
Çağatan TAŞKIN, Ezgi SÜRMEİ 837

316 Uluslararası Uzaktan Eğitim Örgütlerinin İletişim Ağları ve İşbirliği
Rejimleri
IJSI 14/1
Haziran
June
2021
*Communication Networks and Cooperation Regimes of International
Distance Education Organizations*
**Elif TOPRAK, Mehmet FIRAT, Seçil KAYA GÜLEN,
Serpil KOÇDAR, N. Gizem KOÇAK, Erhan AKDEMİR,
Kazım DEMİREK 871**

CİLT-VOLUME: 12 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN-JUNE 2019
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	ix
Editor's Note	x
İçindekiler-Contents	xi
İsveç'te Cinsiyet Eşitliği Politikaları <i>Gender Equality Policies in Sweden</i> Pınar AKARÇAY	1
Structural Equation Modeling Analysis of Mediator Role of Fear of Negative Evaluation in Foreign Language Anxiety <i>Yabancı Dil Kaygısında Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Mediator Rolünün Yapısal Eşitlik Modeli ile Analizi</i> Neşe ARAL, Nuran BAYRAM ARLI	29
Tüketicilerin Duygudurum Düzeyinin İtkisel (Dürtüsel), Yenilikçi, Hazcı ve Takıntılı Satın Alma Davranışına Etkisi <i>The Influence of Consumers' Emotional States on Impulsive, Compulsive, Innovative and Hedonic Buying Behavior</i> Hakan BOZ	41
Tüketicilerin Satış Sonrası Hizmetlerden Duydukları Memnuniyetin Satın Alınan Ürünün Algılanan Değerine Etkisi: Beyaz Eşya Ürünleri Üzerine Bir Araştırma <i>The Effect of Customers' Satisfaction with After Sales Services on Perceived Value of the Purchased Product: A Research on White Goods</i> Mehmet CIRANOĞLU	65
Suriye'den Türkiye'ye Kaçan Bir Ailenin Gündelik Yaşamı: Gaziantep'te Bir Sözlü Tarih Çalışması <i>Daily Life of a Family That Fled Syria to Turkey: A Study of Oral History in Gaziantep</i> Sahra DERVİŞOĞLU	99

317

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Patrimonialism in Modernisation: A Comparative Essay to Interpret Russian and Turkish Political Cultures <i>Modernleşmede Patrimonyalizm: Rus ve Türk Politik Kültürlerini Açıklamak İçin Karşılaştırmalı Bir Deneme</i> Halil KANADIKIRIK	125
Stratejik Ortaklık, Kriz ve Restorasyon: Türk-Amerikan İlişkilerinin Yörüngesine Kavramsal Bir Çerçeveden Bakmak <i>Strategic Partnership, Crisis and Restoration: Looking at the Orbit of Turkish-American Relations from a Conceptual Framework</i> Ali Şevket OVALI	155
Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Işığında Üçüncü Devlet Vatandaşlarının Aile Birleşimi Hakkına İlişkin Değerlendirmeler <i>Analysis on the Rights of the Family Reunification of the Third-Country Nationals in the light of the Decisions of Court of Justice of the European Union</i> Zeynep ÖZGENÇ	191
Bulgaristan-Yunanistan Nüfus Mübadelesi ile Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Arasındaki Etkileşimin Değerlendirilmesi <i>The Analysis of Interaction Process between the Bulgaria-Greece Population Exchange and the Turkey-Greece Population Exchange</i> Kader ÖZLEM	219
Fransa'da Sosyal Yardımlar <i>Social Aids in France</i> Bircan REÇBER	239
Which Firms Outperform the Others under Uncertainty: Revisiting Miles and Snow Typology <i>Hangi Firmalar Belirsizlik Altında Daha İyi Performans Gösteriyor: Miles ve Snow'un Strateji Tipolojilerine Yeniden Bakış</i> Mehlika SARAC	261
Endüstri 4.0'ın İtici Güçlerinin Türkiye ve Çin Üzerindeki Etkileri <i>The Propulsive Forces of Industry 4.0 Effects on Turkey and China</i> Müslime SÖZEN, Talat MESCIÖĞLU	287

Teritoryalite Beşeri ve Siyasal Etkileşimlerin Düzenlenmesinde Neden Hâlâ Önemli? <i>Why Territoriality still Matters in Regulating Human and Political Interactions</i> Samet YILMAZ, Çiğdem AYDIN KOYUNCU 317	
Halk Dindarlığı, Medyanın Halk Dindarlığı ve Din Anlayışındaki Etkileri <i>Public Religion and the Effects of the Media on Public Relationship and Religion</i> Cem ZAFER.....345	

319

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

CİLT-VOLUME: 11 • SAYI-ISSUE: 2 • ARALIK / DECEMBER 2018
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	ix
Editor's Note	x
İçindekiler-Contents	xi

320	An Aristotelian Approach to Aristophanes' Lysistrata <i>Aristophanes'in Lysistrata Oyununa Aristotelesçi Bir Yaklaşım</i> Nilay ERDEM AYYILDIZ	1
-----	---	---

IJSI 14/1 Haziran June 2021	İtkisel (Dürtüsel) Satın Alma Davranışının Nedenleri ve Sonuçları: Turizm ve Konaklama Sektöründe Bir Çalışma <i>Causes and Consequences of Impulsive Buying Behaviour: A Study in the Tourism and Hospitality Sector</i> Hakan BOZ, Erdoğan KOÇ	17
--------------------------------------	--	----

	Toplam Bekleme Süresini Enküçükleme Amaçlı Bir Araç Rotalama Problemi <i>Vehicle Routing Problem which is Minimized Total Idle Time</i> Ömer Nuri ÇAM, H. Kemal SEZEN	47
--	---	----

	Türkiye ve Bir Grup Ülke için Çatışma Verilerinin Kuvvet Yasasına Uygunluğu <i>Suitability of Conflict Data for Power Law for Turkey and a Group of Countries</i> Sadullah ÇELİK, Ayşe OĞUZLAR	61
--	--	----

	A Problem Analysis over Humanitarian Aid Issues Based on Aid Principles and Methodology of Donors Dependency and Post-Development Theories <i>Bağış Sahiplerinin Yardım İlkeleri ve Yöntemleri Üzerinden İnsani Yardım Konularının Bağımlılık ve Kalkınma Sonrası Teorileriyle Sorun Analizi</i> Ahmet EFE	81
--	---	----

	Propontis'in Güneyindeki Üç Kent için Lokalizasyon Önerileri <i>Localisation Suggestions for Three Cities to the South of the Propontis</i> Hüseyin ERPEHLİVAN	115
--	---	-----

Türkiye’de Vergi Düzenlemeleri ve Muhasebe Standartları Açısından İnşaat Taahhüt İşletmelerinde Finansal Raporlama <i>Financial Reporting in the Construction Contracting Companies in Turkey in Perspective from Tax Regulations and Accounting Standards</i> Ümit GÜCENME GENÇOĞLU, Gülsün İŞSEVEROĞLU.....	135
Bellek Çalışma Kılavuzu veya “Unutulanlar Unutanları Asla Unutmazlar!” <i>A Study Guide for Memory or “Forgottens Never Forgets the Forgetters!”</i> M. Emir İLHAN	153
Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin <i>Street Art, Banksy and Palestine</i> Ayça KARACA	171
Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Toplum Sözleşmesi ve Halkçılık <i>The Social Contract and Populism from the Ottoman State to the Republic</i> Gülbeyaz KARAKUŞ.....	197
İklim Değişikliğine Karşı Kentsel Kırılganlık: İstanbul için Bir Değerlendirme <i>Urban Vulnerability to Climate Change: An Assessment on İstanbul</i> Yasemin KAYA.....	219
Mutlak Satınalma Gücü Paritesi Hipotezi’nin Test Edilmesi: Türkiye ve Dış Ticaret Ortakları Uygulaması <i>Testing the Absolute Purchasing Power Parity Hypothesis: Turkey and Foreign Trade Partners Application</i> İsmail KÜÇÜKAKSOY, İsmail ÇİFÇİ.....	259
Ortadoğu’da Silahlanmayı Etkileyen Dinamikler: Arap Baharında Alıcılar ve Tedarikçiler <i>Dynamics Affecting Arms Procurement in the Middle East: Recipients and Suppliers in the Arab Spring</i> Ferhat PİRİNÇÇİ.....	287
Ana Hatlarıyla Paradan Başka Borçları Havâ İlamların İcrası <i>Generally, Execution of Judgements Involving Debts Other Than Money</i> N. Aybike SEYHAN	311
İdeoloji ve Mekân İlişkisi Bağlamında Bursa Tahayyülleri <i>Bursa Imagination in the Context of Ideology and Space Relation</i> Can ULUSOY	349

321

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Bilgi Yönetim Sistemleri ve Siber Güvenlik
Knowledge Management Systems and Cybersecurity
Ahmet Naci ÜNAL.....375

Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisindeki Yeri ve
Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespit Edilmesi: Bursa İli
Uygulaması
*The Place of Financial Literacy in the National Economy and Determining
Financial Literacy Level: An Application of Bursa Province*
Elif YÜCEL, Oğuz KUYUMCU.....395

322

KİTAP İNCELEMESİ

Christopher J. Bickerton, European Integration: From
Nation-States to Member States
Samet YILMAZ.....423

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

CİLT-VOLUME: 11 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN-JUNE 2018
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	ix
Editor's Note	x
İçindekiler-Contents	xi
Yazıtlar Işığında Selge Agonları <i>Selgian Agones in the Light of Inscriptions</i> Recep ALTIN, Kamil DOĞANCI	1
Teknoloji Yoksulluğu ve Türkiye'de İhracatın İthalata Olan Bağımlılığı <i>Technology Poverty and Dependency of Export on Import in Turkey</i> H. Naci BAYRAÇ, Emrah DOĞAN	17
Critical Evaluation of Advancing Participation of NGOs in the UN Security Council <i>BM Güvenlik Konseyinde STK Katılımlarının Geliştirilmesinin Eleştirel Değerlendirmesi</i> Mehmet Halil Mustafa BEKTAŞ	43
Proudhon Küçük Burjuva Sosyalisti midir? <i>Is Proudhon a Petty Bourgeois Socialist?</i> Berkay DEMİRAY	71
Trump Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış <i>An Analytical View to the Jerusalem Decision of Trump Administration</i> Mehmet Sait DİLEK	97
Edmund Burke'ün Siyaset Felsefesinde Akıl Anlayışı <i>The Understanding of Reason in Edmund Burke's Political Philosophy</i> Günhan GAYIRHAN	139
Makedonya'daki İstikrarın Sürdürülebilirliğinin Ohrid Çerçeve Anlaşması Bağlamında Analizi <i>Analysis of the Sustainability of Stability in Macedonia in terms of the Ohrid Framework Agreement</i> Çiğdem AYDIN KOYUNCU, Samet YILMAZ	155

323

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

	Commentary on "The Meaning Maintenance Model: On the Coherence of Social Motivations" <i>"Sosyal Gdlemeler Bağlamında Anlamı Sürdürme Modeli"</i> <i>zerine Bir Yorumlama</i> Sanem KKMRLER, Türker ÖZKAN.....183
	Prusa'dan (Bursa) Bir Oda Mezar <i>A Chamber Grave from Prusa ad Olympum (Bursa)</i> İbrahim Hakan MERT, Reyhan ŞAHİN, Ahmet Ali ALTIN.....203
324	Performansa Dayalı Etkinlik Analizi: Devlet niversiteleri rneği <i>Efficiency Analysis Based on Performance: Example of State Universities</i> Ali USLU, Fatih Coşkun ERTAŐ, Rüştü YAYAR.....255
IJSI 14/1 Haziran June 2021	<u>ÇEVİRİ</u> Erinlik ve Beden İmajı <i>Puberty and Body Image</i> Eylül ŐENYÜREK 277

CİLT-VOLUME: 10 • SAYI-ISSUE: 2 • ARALIK - DECEMBER 2017
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

Editör'den	vii
Editor's Note	viii
İçindekiler-Contents	ix
Hedonik (Hazcı) Tüketimin Özel Günlerdeki Alışveriş Kültürü Üzerindeki Etkisi ve Ülkelerarası Karşılaştırmalı Bir Araştırma <i>The Effect of the Hedonic Consumption on Shopping Culture in the Special Occasions and an Intercountry Comparative Research</i> Deniz AKGÜL, İnci VARİNLİ	1
Edebiyat Sosyolojisinin Sınırları <i>Limits in the Sociology of Literature</i> Neslihan ŞEN ALTIN	37
Accountability through the Annual Reports of State Universities in Turkey <i>Türkiye'de Devlet Üniversitelerinin Faaliyet Raporları Aracılığıyla Hesap Verme Yükümlülüğü</i> Tolga DEMİRBAŞ, Rıdvan ENGİN	59
Self-Help Literature in Turkey from the Perspective of Translation Studies <i>Türkiye'de Kişisel Gelişim Yazınına Çeviribilim Açısından Bir Bakış</i> Volga YILMAZ GÜMÜŞ	93
Hatay'ın Anavatana Katılması Hakkında Yeni Bir Belge <i>A New Document Concerning the Integration of Hatay</i> Adem KARA	117
Tweetlerin Etkinliğinin Sosyal Ağlar ile İrdelenmesi <i>Effectiveness of Tweets with Social Networks</i> Yusuf Murat KIZILKAYA, Ayşe OĞUZLAR	135

325

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Turist Rehberliği Meslek Kuruluşlarının Web Sitelerinin İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi <i>The Evaluation of the Web-Sites of the Tourist Guiding Official Chambers with the Method of Content Analysis</i> Özlem KÖROĞLU, Hasret ULUSOY, Selin MANAV	151
İlk Çağ Uygarlıklarında Diplomasi <i>Diplomacy in First-Age Civilizations</i> Ulaş Töre SİVRİOĞLU, Muzaffer Ercan YILMAZ.....	179
Kaynak Tüketim Muhasebesinin Gelişim Süreci, Maliyet Avantajları ve Teorik Bir Uygulama <i>The Development Process of Resources Consumption Accounting, Cost Advantages and a Theoretical Application</i> Müslime SÖZEN	229
Adil Dünya İnancı Üzerine Bir Polemos <i>A Polemos on Just World Belief</i> Arzu GÜL TOPUZ, Metin TOPUZ, Onur UCA.....	257
Küresel Politik Sistemde Liderlik: George Modelski ve Dünya Politikasında Uzun Döngüler <i>Leadership in Global Political System: George Modelski and Long Cycles in World Politics</i> Samet YILMAZ.....	277

CİLT-VOLUME: 10 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN-JUNE 2017
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Editor'den	vii
Editor's Note	viii
İçindekiler-Contents.....	ix
Klasik Bale Temsilinin İzleyiciler Üzerindeki Etkisi <i>The Effects of Classical Ballet Performance on Audience</i> Gülay GÖĞÜŞ, İsmail M.GÖĞÜŞ	1 327
Patent Valuation In The Scope Of Corporate Tax Law Exception <i>Kurumlar Vergisi Kanunu İstisnasına Göre Patent Değerleme</i> Fehmi Ali ILDIR	27
Uluslararası Terörizmin Gelişimi ve Dini Motivasyonlu Terör Olgusu <i>Development of International Terrorism and the Phenomenon of Religiously Motivated Terror</i> Sezgin KAYA	53
Refik Halid Karay'ın Gurbet Hikâyeleri Adlı Eserinde Öteki Bağlamında Araplar ve Avrupalılar <i>Arap and Europeans as Context of the "Other" in the Work of Refik Halid Karay's Gurbet Hikâyeleri</i> Gözde ÖZLEM	81
Şehir Tarihi ve Turizm: Bursa Örneği <i>Urban History and Tourism: The Case of Bursa</i> Funda SONGUR	99
Nasıl Toprak Oluyoruz? <i>How Do We Become Soil?</i> Mustafa ŞAHİN, Hüseyin S. BAŞKAYA	125
The Role of Social Media Activism in New Social Movements: Opportunities and Limitations <i>Yeni Sosyal Hareketler Bağlamında Sosyal Medya Aktivizminin Rolü: Fırsatlar ve Sınırlamalar</i> Sezen RAVANOĞLU YILMAZ	141
Migrations from Caucasia to Anatolia and Caucasian Immigrants <i>Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler ve Kafkasyalı Göçmenler</i> Ayşenur BİLGE ZAFER	165

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

CİLT-VOLUME: 9 • SAYI-ISSUE: 2 • ARALIK-DECEMBER 2016
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Editor' den	vii
Editor's Note	viii
İçindekiler	ix

328	Turkey's Foreign Dependence on Energy and Wind Power as an Alternative Energy Resource <i>Türkiye'nin Enerjide Dışa Bağımlılığı ve Alternatif Enerji Kaynağı Olarak Rüzgar Enerjisi</i> Ferhat ARSLAN	1
IJSI 14/1 Haziran June 2021	Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında AB-Çin İlişkileri <i>Economic Interdependence between the EU and China</i> Emine AKÇADAĞ ALAGÖZ	33
	Tibet Budizmi'nde İnanç Esasları ve Ölüm Ötesi <i>The Faith Basics in Tibetan Buddhism and beyond the Death</i> Ahmet GÜÇ / Aliya SHARAFULLİNA	57
	Örgütsel İletişim ve Motivasyon İlişkisi -Bir Uygulama- <i>The Relationship between Organizational Communication and Motivation: An Application</i> M. Kürşad TİMURÖĞLU / Ensar BALKAYA	89
	The Representation of 2015 Ankara Bombings in Canadian Media <i>2015 Ankara Bombalı Terör Olayının Kanada Medyasında Temsili</i> Huriye TOKER / Taylor RAE (Gluska)	115
	Bursa'da Vatan Cephesi <i>The Fatherland's Front in Bursa</i> Bilal TUNÇ	137

CİLT-VOLUME: 9 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN-JUNE 2016
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Editor' den	vii
İçindekiler	ix
Bursa / Hisar Bölgesi Mozaikleri ve Geometrik Desen Repertuarı <i>Mosaics of Bursa / Hisar Region and the Geometric Motif Repertory</i> Hazal ÇITAKOĞLU	329 1
Sanal Kaytarma ve İş Performansı İlişkisi: Sağlık ve Tekstil Sektörü Çalışanlarının Karşılaştırılması <i>Relationship between Cyberloafing and Work Performance: Comparison of Health and Textile Industry Workers</i> Mine AFACAN FINDIKLI	33
Bir Vergi Güvenlik Önlemi Olarak Kontrol Edilen Kurum Kazancı ve Türkiye-Hollanda Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Açısından Uygulamasının İncelenmesi <i>As a Tax Security Measure Earning of Controlled Foreign Corporation and Examining of the Implementation in term of Turkey-Netherlands Avoidance of Double Taxation Treaty</i> Fevzi RİFAT ORTAÇ ve Selin ERTÜRK ATABEY	63
The Impact of EU Conditionality on Democratisation in Turkey: The Case of Civil-Military Relations in the Period of 1999-2008 <i>AB Koşulluluğunun Türkiye'nin Demokratikleşmesi Üzerine Olan Etkisi: 1999-2008 Dönemi Sivil-Asker İlişkileri Örneği</i> Fatma Zeynep ÖZKURT	79
Anadolu Miken Seramiği Geometrik Motif Repertuarına Genel Bir Bakış <i>An Overview to the Geometric Motif Repertoire of Anatolian Mycenaean Pottery</i> Nur Deniz ÜNSAL	109

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

CİLT-VOLUME: 8 • SAYI-ISSUE: 2 • ARALIK-DECEMBER 2015
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Editor' den	vii
Editor's Note	viii
İçindekiler-Contents.....	ix

330	Mahalli İdare Düzeyinde Mali Kuralların İncelenmesi <i>An Examination of Fiscal Rules for Local Governments</i> Tolga DEMİRBAŞ	1
IJSI 14/1 Haziran June 2021	The Impact of Russia's Historical Economic Position on Russian Identity and Nationalism <i>Rusya'nın Tarihsel-Ekonomik Konumunun Rus Kimliği ve Milliyetçiliği Üzerindeki Etkisi</i> Mert GÖKIRMAK	33
	Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974 <i>Communication in Turkish Resistance Organization</i> Ulvi KESER	61
	Avrupa Birliği Hukuku ve Avrupa Birliği Adalet Divanı İçtihatları Işığında Ticari Şirketlerin Yerleşme ve Serbest Dolaşım Özgürlüğü <i>The Freedom of Establishment and Mobility of Corporations in Consideration of European Union Law and European Court of Justice's Awards</i> Sinan Can KONYALI	115
	Hanlıklar Döneminde Kuzey Azerbaycan'ın Osmanlı ile Siyasi İlişkileri <i>Political Relationship Northern Azerbaijan with Ottoman in the Period of Khanates</i> Dadash MUTALLİMOV	155
	Richard Rosecrance'nin Sistem Modeli Perspektifinden Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistemin Analizi <i>The Analysis of Post Cold War International System from Richard Rosecrance's System Model Perspective</i> Yusuf YILDIRIM	179

ÇİLT-VOLUME: 8 • SAYI-ISSUE: 1 • HAZİRAN-JUNE 2015
ISSN: 1307-8364
e-ISSN: 1307-9999

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Editor'den	vii
Editor's Note	viii
İçindekiler	ix

Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Son Gelişmeler <i>Recent Developments in Taxation of Electronic Commerce</i> Hakan AKAR, Yiğit Alp YURTER	1
--	---

331

IJSI 14/1
Haziran
June
2021

Hata Terimlerindeki Otokorelasyonun Dickey Fuller Birim Kök Testinin Gücü Üzerindeki Etkisi: Simülasyon Model Yaklaşımı <i>The Effect of Autocorrelation in Error Terms on the Power of the Dickey Fuller Unit Root Test: A Simulation Approach</i> Mehmet ÇINAR, Atilla HEPKORUCU	29
--	----

Kurumsal İtibar Ölçümlendirme Yaklaşımları Üzerine Yazınsal Bir İnceleme <i>Approaches of Measuring Corporate Reputation: A Literature Review</i> B. Aydem ÇİFTÇİOĞLU, Benan GÖK	63
--	----

Osmanlı Modernleşmesinin Hukuk Eksenli Bir Okuması Reşat Kaynar'ın "Türkiye'de Hukuk Devleti Kurma Yolundaki Hareketler"i <i>A Juridical-Based Reading of Ottoman Modernisation: Reşat Kaynar's 'The Movements Towards Founding a 'Rechtsaat' in Turkey"</i> Ekin ERDEM	79
---	----

Bursa'nın Antik Deniz Limanları <i>Ancient Sea Harbors of Bursa</i> Serkan GÜNDÜZ	105
--	-----

Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Bayrak ve Diğer Sancak Radyoları 1963-1974 <i>Bayrak and the Other Military Radios in Turkish Cypriot Struggle History 1963-1974</i> Ulvi KESER	147
--	-----

Tüketicilerin Renk Algısı ve Cinsiyet: Pazarlama Bakış Açısından Bir Araştırma <i>Consumers' Color Perception and Gender: A Research from Marketing Perspective</i> Ayşe BİCAN ŞEN, Erkan ÖZDEMİR.....183

332

IJSI 14/1
Haziran
June
2021